

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น
เป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่

พระมหาชนะ ชยธมฺโม (ชนะชัย)

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2560

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยืด
หยุ่นเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมป๋อจิมเชียงยีน

พระมหาชนะ ชยธมฺโม (ชนะชัย)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2560
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

**PARTICIPATORY ACTION RESEARCH TO DEVELOP PROBLEM-BASED
LEARNING IN PUSJIMCHAINGYUEN SCRIPTURE SCHOOL**

PHRAMAHACHANA CHAIYADHAMMO (CHANACHAI)

**A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DOCTOR DEGREE OF DOCTOR OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2560
(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)**

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จได้เพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. วิโรจน์ สารรัตน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย ที่ได้ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ จากนั้นจึงได้ให้คำปรึกษา แนะนำจนเกิดประโยชน์กับผู้วิจัยในการเรียนรู้และผลลัพธ์คือคุษฎีนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณท่านทั้งสองอย่างสูงยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณในเมตตาของพระอาจารย์ พระครูสุธีจริยวัฒน์ ดร. พระครูธรรมภาณสมัย ดร. และเจริญพรขอบคุณ คุณวรวิมล โพธิ์ศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยยาง คุณจันทร์นภาเพ็ญ ทินราช พี่เพื่อนและน้องนักศึกษาปริญญาเอก รุ่น 2 หลักสูตรศึกษาศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ทุกรูป ทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ ผู้บริหารและคณะครู โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น ที่ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ ขอขอบคุณ

พระมหาชนะ ชยธมโม (ชนะชัย)

5730440511001: สาขาวิชา: การบริหารการศึกษา, ศษ.ค. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน, โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่

พระมหาชนะ ชยธมฺโม (ชนะชัย): การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ (PARTICIPATORY ACTION RESEARCH TO DEVELOP PROBLEM-BASED LEARNING IN PUSJIMCHAINGYUEN SCRIPTURE SCHOOL) คณะกรรมการควบคุมคุรุวิชาชีพ: พระครูสุธีจริยวัฒน์, ดร., 280 หน้า, ปี พ.ศ. 2560

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน รวมทั้งความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ แผนกสามัญศึกษา โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำนวน 2 วงจรกับผู้ร่วมวิจัย 9 รูป/คน ดำเนินการวิจัยในวงจรแรกระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559 วงจรที่สองระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานในขั้นตอนการเตรียมการ และในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลเป็นไปตามแผนที่กำหนด มีการดำเนินงานใน 3 โครงการ คือ (1) โครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (2) โครงการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ (3) โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพที่คาดหวังตามเกณฑ์ที่กำหนดที่ระดับ 3.00 ขึ้นไป บุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานเกิดการเรียนรู้ว่าการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลต้องยึดถือหลักการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน เกิดองค์ความรู้ใหม่เป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างกิจกรรมต่างๆ ใน 3 โครงการและกิจกรรมต่างๆ ใน 9 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นำเสนอเป็น “กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน: กรณีที่ประสบผลสำเร็จใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ แผนกสามัญศึกษา”

5730440511001: MAJOR: EDUCATIONAL ADMINISTRATION; D.Ed.

(EDUCATIONALADMINISTRATION)

KEYWORDS: PARTICIPATORY ACTION RESEARCH, PROBLEM-BASED
LEARNING, PUSJIMCHAINGYUEN SCRIPTURE SCHOOL

PHRAMAHACHANA CHAIYADHAMMO (CHANACHAI) : PARTICIPATORY
ACTION RESEARCH TO DEVELOP PROBLEM-BASED LEARNING IN PUSJIM
CHAINGYUEN SCRIPTURE SCHOOL. ADVISORY COMMITTEE: PHRAKRUSUTEE
JARIYAWAT, PH.D., 280 P. 2017

This research aims to study the results of performance, change, and learning at the individuals, group and organization level, as well as new knowledge acquired through the problem-based learning development in Pusjimchaingyuen Scripture School, General Educational Session. Two cycles of Participatory Action Research Methodology were conducted together with nine participants. The first cycle was conducted between February to August 2016. The second cycle is from September 2016 to January 2017. The results indicated that the operations in the preparation phase, and in the planning, action, observation and reflection phases were in accordance with the plan. The study addressed 3 projects: (1) development project of thinking and decision making abilities on problem-based learning, (2) development project of problem-based learning skills management, and (3) development project of the instruction on problem-based learning at the secondary level. The operations caused changes in the expected condition of 3.00 and above. Individuals, group, and organization learned that effective practices must adhere to the principles of engagement and listening to peer feedback. A new knowledge was an integrated framework of activities in three projects and activities in nine stages of participatory action research, presented as a “Participatory Action Research Framework for Developing Problem-Based Learning: The Case of Success in Pusjimchaingyuen Scripture School, General Educational Session”

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	
สารบัญภาพ.....	
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	9
2.2 แนวคิดการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมและแนวคิด การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน	13
2.3 หลักการ จรรยาบรรณ และบทบาทของผู้วิจัย	20
2.4 ปรัชญาของทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์ (Critical Social Theory) และ ทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม (Theories of Postmodernism).....	20
2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติ.....	22
2.6 ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน.....	35
2.6.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	35
2.6.2 ความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	37
2.6.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ...	39

สารบัญ (ต่อ)

2.6.4	ลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	46
2.6.5	องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.....	52
2.6.6	สถานการณ์ปัญหา.....	53
2.6.7	ขั้นตอนการสร้างสถานการณ์ปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน.....	55
2.6.8	บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.....	57
2.6.9	บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.....	60
2.6.10	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้.....	62
2.6.11	ข้อแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน กับการเรียนแบบอื่นๆ.....	64
2.6.12	ข้อดีและข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.....	69
2.6.13	ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.....	72
2.7	บริบทปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่.....	82
2.8	กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย.....	84
3	วิธีดำเนินการวิจัย	87
3.1	วิธีดำเนินการวิจัย.....	87
3.2	สถานที่หรือพื้นที่ที่จะดำเนินการวิจัย.....	89
3.3	ผู้ร่วมวิจัย และบทบาทของผู้ร่วมวิจัย.....	89
3.4	ขั้นตอนการวิจัย.....	90
3.5	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	107
3.6	การเก็บรวบรวมข้อมูล	108
3.7	การวิเคราะห์ข้อมูล	108
3.8	การเขียนรายงานผลการวิจัย.....	109
4	ผลการดำเนินการวิจัย	113
4.1	การดำเนินการปฏิบัติจริง 2 วงจร 10 ขั้นตอน	114
4.2	การเปลี่ยนแปลง (Change) จากการปฏิบัติ	232
4.3	การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning)	237
4.4	ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น (New Knowledge)	239

5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	243
	5.1 สรุปผลการวิจัย	244
	5.2 อภิปรายผลการวิจัย	256
	5.3 ข้อเสนอแนะ	260
	บรรณานุกรม	265
	ภาคผนวก	266
	ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย	267
	ภาคผนวก ข รายชื่อผู้วิจัย	278
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	280

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	แสดงความแตกต่างของปัญหาชนิดที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ 59
2.2	การเปรียบเทียบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบบรรยาย 70
2.3	การเปรียบเทียบการสอนโดยใช้ครูเป็นฐานกับการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 71
2.4	โครงสร้างการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 82
2.5	รูปแบบบันทึกสิ่งที่รู้ สิ่งที่ยูเพิ่มเติมนและแนวคิดจากสถานการณ์ปัญหา 83
3.1	ขั้นตอนและกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษา 104
4.2	แผนที่ทำงาน (Roadmap) 117
4.3	ข้อสังเกตที่ได้จากการจัดกิจกรรมขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ 119
4.4	การดำเนินงานขั้นตอนการวางแผน 121
4.5	การจัดกลุ่มงานปัญหาที่ต้องการพัฒนาตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก 132
4.6	สรุปสภาพปัญหาที่สำคัญและทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ไขปัญหา 134
4.7	เกณฑ์การประเมินสำหรับวัดสภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา 136
4.8	ตารางดำเนินการขั้นตอนปฏิบัติ 149
4.9	สรุปทบทวนแผนลงสู่การปฏิบัติ 152
4.10	เครื่องมือการวิจัยและผู้ร่วมวิจัยที่เข้าร่วมจัดทำขึ้น 153
4.11	ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ปัจฉิมศึกษา ก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ 155
4.12	การดำเนินงานขั้นตอนสังเกต 175
4.13	การกำหนดเทคนิควิธีการและเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้ในการสังเกตผล ขั้นตอน การปฏิบัติ 176
4.14	ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจ แก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน 179
4.15	ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการพัฒนาคู่มืออาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 182
4.16	ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการพัฒนาการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ... 184
4.17	สรุปผลภาพรวมทั้ง 3 โครงการ 185
4.18	ผลในภาพรวมจากการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในวงจรที่ 1 197

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.19	วิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา 198
4.20	วิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพที่คาดหวังจากการแก้ไขปัญหา วิเคราะห์สภาพ ปัญหาและสภาพที่คาดหวังจากการแก้ไขปัญหา 199
4.21	การนำการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานกับรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 209
4.22	ผลการประเมินการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในภาพรวม 210
4.23	การกำหนดเทคนิควิธีการและเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการสังเกตผล ขั้นตอนการปฏิบัติ 213
4.24	ผลที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆของโครงการที่ 1 221
4.25	การนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานตามกิจกรรมที่นำสู่ปฏิบัติวงจรที่ 2 225
4.26	ผลการประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินการ โครงการ 225
4.27	ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม บัจฉิมเชียงใหม่ หลังจกนำแผนสู่การปฏิบัติ วงจรที่ 2 226
4.28	สภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ หลังนำแผนสู่การปฏิบัติ 228
4.29	การถอดบทเรียนในขั้นตอนสะท้อนผลใหม่ 229
4.30	ผลสังเกตการณ์จัดกิจกรรมในขั้นตอนสะท้อนผลใหม่ 231
4.31	สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมขั้นตอนที่ 1-9 232
4.32	สรุปผลการดำเนินงานโครงการเพื่อแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบยึดปัญหา เป็นฐานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ 237

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	วงจรรั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร/การพัฒนา/การทำงานแบบมีส่วนร่วม 13
2.2	แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบเดิมและแบบใหม่ตามทัศนะของกาญจนา แก้วเทพ 18
2.3	แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบเดิมและแบบใหม่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สามระดับ 19
2.4	กรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามทัศนะ ของวิโรจน์ สารรัตนะ 24
2.5	แนวการนำเสนอผลการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายรูปแบบ 33
2.6	แนวการกำหนดความรู้ใหม่ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 35
2.7	การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบเอกัตถภาพ 45
2.8	การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 46
2.9	ลักษณะขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 50
2.10	ลักษณะขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 51
2.11	ลักษณะขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 52
2.12	แสดงภาพวงจร (PBL) 56
2.13	แสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 79
2.14	ขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 80
2.15	แสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 81
2.16	ขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 87
2.17	แสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 88
2.18	สรุปขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 90
2.19	สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืนในปัจจุบัน 93
2.20	กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเพื่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 95
4.1	การดำเนินงานขั้นตอนเตรียมการ 114
4.2	สรุปผลการดำเนินการในขั้นตอนเตรียมการ 120
4.3	บริเวณและอาคาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน 123
4.4	พระครูปริยัติธรรม ผู้อำนวยการ โรงเรียนร่วมประชุม 129
4.5	สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา 130

สารบัญญภาพ (ต่อ)

4.6	ผลการวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และทางเลือกในการ แก้ปัญหา	138
4.7	ขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการ/นำเสนอ โครงการ/กิจกรรม	139
4.8	ลำดับขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการ	147
4.9	สรุปขั้นตอนการวางแผน	148
4.10	การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม	154
4.11	กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน	157
4.12	กิจกรรมการสอนแบบการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมปัจฉิมเชียงใหม่	159
4.13	กิจกรรมการส่งเสริมรักการอ่าน โดยยึดปัญหาเป็นฐาน	160
4.14	กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน	161
4.15	กิจกรรมการจัดอบรมพัฒนาครู เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยยึดปัญหา เป็นฐาน	164
4.16	กิจกรรมการจัดกิจกรรมเพื่อการวิจัยพัฒนาเด็กโดยยึดปัญหาเป็นฐาน	166
4.17	กิจกรรมนิเทศการเรียนการสอน โดยยึดปัญหาเป็นฐาน	167
4.18	การประชุมรูปแบบปฏิบัติการเพื่อการวางแผน	168
4.19	กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์ของนักเรียน โดยยึดปัญหาเป็นฐาน	170
4.20	กิจกรรมการจัดมุมแสดงผลงานแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	171
4.21	กิจกรรมเข้าห้องสมุด โดยยึดปัญหาเป็นฐาน	172
4.22	สรุปผลการดำเนิน โครงการ	174
4.23	การประชุมนำเสนอผลการประเมินต่อผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย	186
4.24	กิจกรรมสะท้อนผลการดำเนินงานการสังเกต	187
4.25	แสดงการสรุปขั้นตอนการสังเกต	189
4.26	กิจกรรมสะท้อนผล	190
4.27	ตารางสรุปผลวิเคราะห์การดำเนินงานแผนปฏิบัติไปสู่การปฏิบัติในวงจรที่ 1	191
4.28	ผลสรุปการสะท้อนผล	195
4.29	การประชุมปรึกษาหารือใหม่เพื่อการวางกิจกรรมขั้นตอนการวางแผนใหม่	196
4.30	ขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่	200

สารบัญญภาพ (ต่อ)

4.31	ประชุมระดมสมอง เสวนาคำความคิดเห็น เพื่อการวางแผนปฏิบัติการใหม่	203
4.32	การประชุมย่อยผู้วิจัยและร่วมวิจัย	205
4.33	การจัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ ในรายวิชา	207
4.34	การจัดกิจกรรมพัฒนาครูผู้มืออาชีพ	208
4.35	กรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหา เป็นฐานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่	210

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในหมวด 5 ซึ่งว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในส่วนที่ 4 นโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา 80 (3) ได้กำหนดด้านการศึกษาของชาติไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ภูมิเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช, 2550)

การปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีเป้าหมายหลักคือพัฒนาคนไทยทั้งมวลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) การปฏิรูปการศึกษาส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าว สถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่สร้าง และพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และจากความคาดหวังของสังคมไทยที่มีต่อการจัดการศึกษาทำให้สถานศึกษาได้รับความสนใจ และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนที่มีต่อคุณภาพของสถานศึกษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สังคม โดยเฉพาะผู้ปกครองได้เกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนที่ส่งบุตรหลานไปเรียนนั้นเป็นโรงเรียนดี มีคุณภาพ ปราศจากมลพิษทางสังคม เช่น ปลอดภัย เสพติด ครูอาจารย์มีความรัก ความสามัคคีเอื้ออาทรต่อเพื่อนครูและศิษย์ โรงเรียนมีระเบียบวินัยในระดับที่จะทำให้นักเรียนเป็นคนดี คิดเป็นทำ

เป็นและแก้ปัญหาได้ มีความสุขอยู่ในสังคมและพร้อมที่จะเอื้อเพื่อแผ้วแผ่เจือจุนสังคม (สงบ ประเสริฐพันธุ์, 2543) โรงเรียนนับเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนและผลผลิต กำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมือง และ เทคโนโลยีกับนานาประเทศได้ นอกจากนี้ยังจะช่วยขจัดปัญหาวิกฤตทางการศึกษาต่างๆ ได้ อาทิ คุณภาพสถานศึกษาที่แตกต่างกัน คุณภาพของผู้เรียนที่มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนขาด กระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนางาน ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น จึงเป็นความมุ่งมั่นของ กระทรวงศึกษาธิการในอันที่จะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่รากหญ้าของการจัดการศึกษา โดยลดความแตกต่างของการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้ได้ (อรุณ จันทวานิช, 2547)

ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องเผชิญปัญหาและความท้าทาย (Challenges) ในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ โดยเฉพาะในด้านคุณภาพการศึกษา ผลการประเมินภายในประเทศ ผลจากการทดสอบระดับชาติของผู้เรียน (O-NET) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น แต่ระดับคะแนนทุกระดับชั้นและทุกวิชา ยกเว้นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาพระพุทธศาสนา ยังไม่ถึงร้อยละ 50 นอกจากนี้ ผลคะแนนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2556 ลดลงทุกวิชา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องเร่งพัฒนาการส่งเสริมให้สถานศึกษาเตรียมความพร้อมผู้เรียน ตั้งแต่ช่วงเริ่มเข้าเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้ง การเน้นการอ่าน เขียน และคิดคำนวณ ให้เข้มแข็ง และเพิ่มการฝึกทักษะ ด้านนี้ให้ซับซ้อนขึ้นในระดับมัธยมศึกษาและเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาพฤติกรรมและการออกกลางคันของนักเรียนที่มีปัญหา การอ่านเขียน ระบบโรงเรียนต้องเอื้อหรือสร้างให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นต่อการเรียน (Student Engagement) โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างน่าสนใจและท้าทายความสามารถของนักเรียน และผลการประเมินระดับนานาชาติ PISA ปี 2009 เมื่อเทียบกับ PISA ปี 2006 พบว่า มีนักเรียนไทย ในกลุ่มอายุ 15 ปี มีผลการประเมินเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยในด้านการอ่านและวิทยาศาสตร์ ยกเว้น คณิตศาสตร์เกือบไม่เปลี่ยนแปลง (และเมื่อจัดลำดับจาก 65 ประเทศ การอ่านของนักเรียนไทยอยู่ในช่วงลำดับที่ 47-51 คณิตศาสตร์อยู่ในช่วงลำดับที่ 48-52 และวิทยาศาสตร์อยู่ในช่วงลำดับที่ 47-49 นอกจากนั้นอย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ผลจำแนกตามกลุ่ม โรงเรียนเป้าหมายต่างๆ พบว่า ยังพบปัญหาคุณภาพการอ่านเขียน คิดคำนวณ และวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

ทั้งนี้ยังพบว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐและช่วยให้พระภิกษุสามเณร ได้รับโอกาสทาง

การศึกษาช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษานักธรรม-บาลีและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัดเนื่องจาก โรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้น โดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้และด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยมุ่งประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการแบบให้เปล่าโดยพิจารณาจากวัดที่สามารถระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ได้และพอจะมีบุคลากรดำเนินการตลอดจนความต้องการด้านการศึกษาของท้องถิ่น โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่างๆ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาลซึ่งมักจะไม่เพียงพอต่อการจัดการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาขึ้นอยู่กับบารมีของเจ้าสำนัก ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาบุคคลมีประสบการณ์น้อยคือการเรียนการสอนไม่เพียงพอเป็นปัญหาหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (อำนาจ บัวศิริ, 2544) ซึ่งปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภภาพและสมปอง มากแจ้ง (2542) ที่พบว่าการศึกษาของคณะสงฆ์แยกออกจากระบบการศึกษาแห่งชาติทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการงบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนและผู้สอนขาดสวัสดิการที่ดีละขาดความมั่นคงในอาชีพ ยิ่งไปกว่านั้นหลักสูตรการศึกษาที่มีอยู่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

ในปัจจุบันการจัดการศึกษาใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีปัญหาสภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม หลายด้าน ด้านผู้เรียน นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพครอบครัวที่มีปัญหาส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายอย่าง เป็นต้นว่า ความประพฤติไม่เรียบร้อย เวลาเรียนไม่พอ คิดสารเสพติด ทะเลาะวิวาท จนเป็นเหตุให้ต้องออกกลางคัน ด้านบุคลากร ครูที่ทำการสอนประจำเป็นครูที่ทำการสอนตั้งแต่เป็นพระ เมื่อลาสิกขาบทออกไปเป็นฆราวาสก็ทำการสอนมาจนถึงปัจจุบัน ครูส่วนใหญ่ไม่มีใบประกอบวิชาชีพครู ไม่ผ่านการสอบคัดเลือก ดังนั้นจึงขาดความชำนาญในการใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน ขาดอุดมการณ์ในการทำงาน มีปัญหาหนี้สินเพราะรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ ยิ่งกว่านั้น โรงเรียนยังขาดการระดมทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมงานทางวิชาการ เป็นต้นว่า ประชาชนชาวบ้านและบุคคลซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อาคารสถานที่ยังขาดการบำรุงรักษา ขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ชุมชน มุ่งเน้นการสร้างศาสนวัตถุมากกว่าการสร้างแหล่งเรียนรู้ นอกจากนี้ด้านการบริหารจัดการ มีการบริหารจัดการในลักษณะแนวตั้ง จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการ การเรียนการสอน ไม่มีสายงานบังคับบัญชาที่เป็นระบบชัดเจน ขาดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและในปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษา

ยื่นได้ยึดรูปแบบการเรียนการสอนแบบบรรยายในห้องเรียน โดยการให้นักเรียนได้เน้นเรื่องการทำ
ห้องจำในบางรายวิชา โดยวิชาเฉพาะบาลี ธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนับว่าเป็นอุปสรรคที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องหาทางแก้ไขเพื่อให้
การบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (เอกสาร
สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่ม นโยบายเพื่อพัฒนาโรงเรียนปริยัติ, 2557)

จากข้อมูลรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาปีการศึกษา 2557 โรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน แผนกสามัญศึกษา ตามมาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานที่ 1 ตัว
บ่งชี้ที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน อยู่ในระดับคุณภาพที่ต้องปรับปรุง จากการประเมิน
ภายในต้นสังกัดได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ครูควรมีการติดตามผล
การเรียนของ

ผู้เรียนแต่ละบุคคล เพื่อนำผลมาวางแผนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น โดยยึด
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนร่วมกันและมี
สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยในยุคที่เรียนรู้ พร้อมทั้งพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดและทักษะ
แสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครู
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีความพร้อมทุกด้าน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนบรรยากาศในห้องเรียนแล้ว
จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์ต่อ โรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างมากทำให้ผู้วิจัยในฐานะ
ผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนใน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน แผนกสามัญศึกษาว่าด้วยการพัฒนาจัดการเรียนการสอนใน
ห้องเรียนมีลักษณะอย่างไร ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory
Action Research) ที่ประกอบด้วยวงจรแบบเกลียวสว่าน 2 วงจร แต่ละวงจรประกอบด้วยขั้นตอน
การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนผล (Reflecting)
โดยคาดหวังผลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายที่ร่วมกันกำหนด เกิดการเรียนรู้ และ
ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นใน
โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน แผนกสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อนำ
ผลการวิจัยเป็นกรณีศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแห่งอื่นๆ โดยการ
วิจัยมีคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวในหัวข้อถัดไป

1.2 คำถามการวิจัย

ผลการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่กำหนดเป็นอย่างไร? การดำเนินงานนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และความรู้ใหม่ อะไรบ้าง ?

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานในขั้นตอน การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ สังเกต และการสะท้อนผล ของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร

1.3.2 เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1.4.1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิม เชียงยืน แผนกสามัญศึกษา วัดบึงจิมเชียงยืน ที่มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

1.4.2 ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัย 10 ขั้นตอน ยึดถือหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของนักวิจัย 10 ประการ โดยเฉพาะจรรยาบรรณเกี่ยวกับการแสดงให้ทราบถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ และจรรยาบรรณผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงาน แต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล เพราะเป็นจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องและตรงกันในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1.5.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่มีรูปแบบเน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Science) การนำเสนอผลการวิจัยที่อิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร ความรู้ใหม่ หรืออื่นๆ ถึงสิ่งที่

ได้ร่วมคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และระดับองค์การ รวมทั้งความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น

1.5.2 หลักการ หมายถึง 10 หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 1) ในบริบทเฉพาะ 2) ทักษะที่หลากหลาย 3) มุ่งการเปลี่ยนแปลง 4) มุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล 5) รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน 6) วิเคราะห์ วิพากษ์และประเมินตนเอง 7) ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง 8) เรียนรู้จากการกระทำ ทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ 9) การมีบันทึกของผู้ร่วมวิจัยทุกคน เช่น การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายสิ่งที่ปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบขององค์การ การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย เป็นต้น 10) นำไปสู่การปฏิบัติหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.5.3 จรรยาบรรณ หมายถึง 10 จรรยาบรรณของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีดังนี้ 1) ผู้วิจัยต้องรับผิดชอบต่อการรักษาความลับ 2) ผู้ร่วมวิจัยเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้อย่างเสมอภาคกัน 3) ทิศทางการวิจัยและผลลัพธ์ที่คาดหวังเกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน 4) ให้ผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการวิจัยมากที่สุด 5) มีการปรึกษาหารือร่วมกัน และข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย 6) การสังเกตหรือการตรวจสอบเอกสารเพื่อจุดมุ่งหมายอื่นต้องได้รับการอนุญาตก่อน 7) ผลการดำเนินงานจะยังคงปรากฏให้เห็นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นให้ข้อเสนอแนะได้ 8) ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์งานเขียนหรือทักษะของคนอื่นโดยขาดการเจรจาต่อรองก่อนการจัดพิมพ์เผยแพร่ 9) ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรกรวมทั้งข้อเสนอแนะและผลประโยชน์ 10) ผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงานแต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล

1.5.4 บทบาทของผู้วิจัย หมายถึง 10 บทบาทของนักวิจัย มีดังนี้ 1) เป็นครู 2) เป็นผู้นำ 3) เป็นผู้ฟังที่ดี 4) เป็นนักวางแผน 5) เป็นนักออกแบบ 6) เป็นนักวิเคราะห์ 7) เป็นนักสังเคราะห์ 8) เป็นนักสังเกตการณ์ 9) เป็นนักรายงานผล 10) เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

1.5.5 โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงใหม่ แผนกสามัญศึกษา วัดบึงจิมเชียงใหม่ หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงใหม่ วัดบึงจิมเชียงใหม่ สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

1.5.6 การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เพื่อนำมาแก้ปัญหา

1.5.7 ลักษณะการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หมายถึง มีลักษณะดังนี้ 1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Student-centered Learning) 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้เรียนที่มีขนาดเล็ก 3) ครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (Guide) 4) ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ 5) ปัญหาที่นำมาใช้มีลักษณะคลุมเครือไม่ชัดเจน ปัญหา 1 ปัญหาอาจมีคำตอบได้ หลายคำตอบหรือมีทางเลือกปัญหาได้หลายทาง (Ill-structured Problem) 6) ผู้เรียนเป็นคนแก้ปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) 7) ประเมินผลจากสถานการณ์จริง โดยดูจากความสามารถในการปฏิบัติ (Authentic Assessment)

1.5.8 ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง กระบวนการขั้นตอนการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) ทำความเข้าใจกับปัญหาเป็นอันดับแรก
- (2) แก้ปัญหาด้วยเหตุผลทางคลินิกอย่างมีทักษะ
- (3) ค้นหาความต้องการการเรียนรู้ด้วยกระบวนการปฏิสัมพันธ์
- (4) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- (5) นำความรู้ที่ได้มาใหม่มาใช้ในการแก้ปัญหา
- (6) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้ว

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1.6.1 ในเชิงวิชาการ

1.6.1.1 เป็นการวิจัยที่ก่อให้เกิด “บุคคล” เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ขึ้น ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับสถานศึกษา เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตามหลักการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing)

1.6.1.2 เป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิด “เกิดองค์ความรู้” จากบุคคลและผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงาน ในการพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียน

1.6.1.3 นักวิจัยหรือผู้บริหาร สามารถศึกษาเรียนรู้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบการวิจัยให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

1.6.2 ในด้านการนำไปใช้

1.6.2.1 บุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยี่น และผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปศึกษาทบทวนและดำเนินการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือด้านอื่นๆ เพราะลักษณะที่ดีประการหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนเหมาะสม

1.6.2.2 บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแห่งอื่นๆ สามารถศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์การทำวิจัยของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยี่น แผนกสามัญศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ปรับใช้ หรือเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรมของตนเองได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) 2) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3) นำเสนอบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ และ 4) กรอบแนวคิดในการวิจัย หัวข้อในแต่ละเรื่อง รายละเอียดที่นำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิโรจน์ สารรัตนะ(2558) ได้ศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งเป็นทางเลือกของกรอบแนวคิดเบื้องต้นหรือกรอบแนวคิดต้นแบบที่คาดหวังจะได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ขึ้นไปอีก โดยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปหักล้างหรือโต้แย้งกับกรอบแนวคิดการวิจัยอื่นว่าถูกหรือไม่ถูกหรือของใครผิดของใครถูก โดยกล่าวว่ายุคสมัยปัจจุบันได้หลุดพ้นจากยุคของคำว่า “One Best Way” เข้าสู่ยุคของคำว่า “Situation”, “Integration”, “Creation” และคำอื่นๆ อีกหลายคำซึ่งรวมกันแล้วเรียกกันว่ายุคหลังสมัยใหม่ (Post Modernism) ซึ่งเป็นยุคที่ไม่ค่อยเชื่อกันเท่าใดนักกับการให้นิยามต่อสิ่งใดว่าเป็นความจริงของสิ่งนั้นในลักษณะที่มีความหมายเดียวไม่มีความหมายทางเลือกอื่นอีกโดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักการแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ซึ่งมีพลวัตในตัวมันเอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากรอบแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถจะนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสม และคาดหวังว่าหลังจากการวิจัยเสร็จสิ้นลงผู้วิจัยอาจจะได้ข้อค้นพบใหม่ที่สามารถจะปรับปรุงให้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยใหม่ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ได้จึงจะนำกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากผลการศึกษาวิเคราะห์นี้มาใช้กล่าวถึงเพื่อหาข้อสรุปประเด็นเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ Arhar, Holly and Kasten (2001); Mills (2007); Coghlan and Brannick (2007); James, Milenkiewicz and Bucknam (2008) ให้ทัศนะตรงกัน และสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยที่กล่าวถึงในตอนต้นว่า การวิจัยในปัจจุบันจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ อิงกับปรัชญาปฏิฐานนิยมหรือประจักษ์นิยม (Positivism/Empiricism) เน้นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปร 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ อิงกับปรัชญากำหนดนิยมหรือปรากฏการณ์นิยม (Constructivism/ Phenomenologicalism) เน้นการศึกษาเชิงพรรณนาเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่ปรากฏอยู่และความหมายของสิ่งนั้น 3) การวิจัย

เชิงปฏิบัติการ อิงกับทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์ (Critical Social Theory) และทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม (Theories of Post Modernism) ที่เชื่อเกี่ยวกับประสบการณ์ที่มีอยู่จริงของมนุษย์ การตั้งศักยภาพของมนุษย์ออกมาใช้ให้เต็มที่ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและความเป็นประชาธิปไตยในการกระทำ และการส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในทางบวกการมีอำนาจในการตัดสินใจถึงสิ่งที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลง การเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่ก่อนกับสารสนเทศที่ได้รับใหม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ตลอดจนใช้วิธีการพรรณนาถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น และทำความเข้าใจผลการใช้ตัวสอดแทรกทางการศึกษา **การวิจัยเชิงปฏิบัติการ** (Action Research) มีการพัฒนาขึ้นครั้งแรกในปี 1952 โดยนักวิชาการชื่อ Lewin ตามด้วยนักวิชาการคนอื่นๆ อีกหลายท่านในระยะต่อมา เช่น Kolb ในปี 1984 และ Carr and Kemmis ในปี 1986 เป็นต้น ในกรณีของ Carr and Kemmis (1992) ได้จำแนกการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็นสามระดับ คือ (Carr, W., and Kemmis, S. (1986)

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค (Technical Action Research) มีแนวคิดที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยทำตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก (Outside Expert) ที่นำแนวคิด แผนงาน หรือโครงการที่ตนเองคิดหรือจัดทำขึ้น ไปให้ผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ปฏิบัติ

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบปฏิบัติ (Practical Action Research) มีแนวคิดที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับผู้ร่วมวิจัยมากขึ้น ไม่นำเอาแนวคิด แผนงาน หรือโครงการของตนไปให้ปฏิบัติตามแบบแรก แต่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้กระตุ้น ตั้งประเด็น และกำกับให้มีการร่วมกันคิด ปฏิบัติ สังเกตผลและสะท้อนผล

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบอิสระ (Emancipatory Action Research) มีแนวคิดที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัยในลักษณะเป็นความร่วมมือ (Collaboration) ที่ต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกัน (Equally) ในการร่วมกันคิด ปฏิบัติ สังเกตผลและสะท้อนผล เป็นการวิจัยในความหมายเดียวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือที่เรียกสั้นๆ ว่าพาร์ (PAR) เป็นชื่อที่นักวิชาการส่วนใหญ่นิยมเรียกกันในปัจจุบัน ดังนั้นเนื้อหาต่อไปจะกล่าวถึงในชื่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.1 ความเข้าใจพื้นฐานเพื่อความเข้าใจในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.1.1. ข้อวิพากษ์เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค และทัศนคติต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

มีข้อวิพากษ์เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค ว่าเป็นการปฏิบัติแบบบนลงล่าง (Top-down) ที่ผู้ร่วมวิจัยมีลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำหรือเป็นผู้ตาม (Passive/Follower) เป็นรูปแบบที่มีความเป็นอำนาจนิยม เปรียบเทียบได้กับการบริหารที่ใช้แนวคิดของทฤษฎี X หรือทฤษฎี

Immaturity Organization หรือ ทฤษฎี System 1 หรือหากเปรียบเทียบกับทฤษฎีภาวะผู้นำก็เปรียบเทียบกับได้กับการใช้ภาวะผู้นำแบบยึดผู้บริหารเป็นศูนย์กลาง (Boss Centered) แบบกำกับ (Telling) แบบชี้แนะ (Directing) แบบควบคุม (Control) หรือแบบมุ่งงาน (Job Centered) เป็นต้น มีลักษณะเป็นวิธีการวิจัยจากพวกเขา (on them) ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำความเข้าใจ (Understanding) หรือเพื่อหาความรู้ (Knowing) ในปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เป็นอยู่โดยผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ดำเนินการวิจัยกับกลุ่มผู้ถูกวิจัย เมื่อได้รับคำตอบแล้วผู้วิจัยก็จะจากไป ทิ้งให้ปัญหาต่างๆ ยังคงปรากฏอยู่ ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ถูกวิจัยยังคงเป็นเช่นเดิม ไม่ได้รับประโยชน์ หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ จากการวิจัยนั้น ในทางตรงกันข้าม ผู้วิจัยกลับได้ประโยชน์มากมาย เช่น ความก้าวหน้าทางอาชีพ ผลตอบแทน และความมีชื่อเสียง เป็นต้น หากนำไปเปรียบเทียบกับลักษณะการบริหารในหน่วยงานราชการ การวิจัยดังกล่าวจะคล้ายคลึงกับลักษณะการบริหารที่ใช้กันอยู่มากในระบอบที่ผ่านมา โดยเฉพาะในประเด็นที่ผู้บริหารแสดงตนเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้รู้ดี แสดงบทบาทเป็นผู้กำหนดปัญหาหรือความต้องการ ตลอดจนวิธีการในการจัดการ ในลักษณะเป็นอาหารสำเร็จรูปให้ผู้ปฏิบัตินำไปปฏิบัติ ซึ่งผลจากการบริหารเช่นนั้น มีข้อวิพากษ์วิจารณ์กันว่าก่อให้เกิดสภาพการเลี้ยงไม่โตของผู้ปฏิบัติ ทำให้ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความกระตือรือร้น และขาดความจริงใจในการปฏิบัติงาน อันเนื่องมาจากที่ต้องคอยรับแต่คำสั่ง หรือต้องฟังพาคความคิดเห็นของผู้ที่อยู่เหนือกว่าอยู่เสมอ ส่งผลให้การบริหารนั้นขาดความยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากหลายโครงการต้องยุติลงเมื่อผู้บริหารเปลี่ยนไป

จากข้อวิพากษ์ในทางลบที่มีต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค ทำให้นักวิจัยให้ความสนใจต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะเป็นรูปแบบการวิจัยแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่ทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ต่างมีความเท่าเทียมกัน ในการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติ จึงมีความเป็นประชาธิปไตยสูง ต่างฝ่ายต่างแสดงบทบาทในการเป็นผู้กระทำหรือเป็นผู้นำ (Active/Leader) ซึ่งหากนำไปเปรียบเทียบกับการใช้ทฤษฎีเพื่อการบริหาร ก็เปรียบเทียบกับได้กับการใช้ทฤษฎี Y หรือทฤษฎี Maturity Organization หรือทฤษฎี System 4 หรือหากเปรียบเทียบกับทฤษฎีภาวะผู้นำ ก็เปรียบ เทียบได้กับการใช้ภาวะผู้นำแบบยึดผู้ปฏิบัติเป็นศูนย์กลาง (Practitioner Centered) แบบมีส่วนร่วม (Participating) แบบมอบอำนาจ (Delegating) แบบเป็นเพื่อนร่วมงาน (Colleague) หรือแบบมุ่งคน (Employee Centered) เป็นต้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ถูกวิจัยเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) เป็นผู้กระทำ (Active) หรือผู้ร่วมกระทำ (Participant) หรือเปลี่ยนวิธีการวิจัยจากพวกเขา (on them) เป็นการวิจัยโดยพวกเขาและเพื่อพวกเขา (by them and for them) กล่าวคือ ผู้ถูกวิจัยจะมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน เป็นทั้งผู้ตัดสินใจ ผู้ปฏิบัติ และผู้ได้รับผลจากการปฏิบัติ

นั้น นอกจากนั้นบทบาทของผู้วิจัยก็เปลี่ยนไปด้วย จากการเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ดีจากภายนอก (Outside Expert) ก็กลายเป็นผู้ร่วมวิจัยที่เสมอภาคกัน นอกจากนั้นการวิจัยก็ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อทำความเข้าใจหรือเพื่อหาความรู้ในปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เป็นอยู่เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ด้วย และคาดหวังว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนอันเนื่องมาจากความมีพันธะผูกพันในสิ่งที่ทำจากบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนั้น ในทางปฏิบัติ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นทั้งการทำวิจัย การบริหาร การพัฒนา และการทำงานเพื่อการแก้ปัญหาในเวลาเดียวกัน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจะร่วมกันวิเคราะห์สภาพการณ์ที่ต้องการเปลี่ยนแปลง จากนั้นจึงกำหนดแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่พึงประสงค์ มีการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แล้วนำแผนไปสู่การปฏิบัติในช่วงการปฏิบัติงานตามแผนก็จะมีติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะๆ และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานตามแผน ก็มีการประเมินผลสรุปโดยภาพรวม แล้วมีข้อมูลย้อนกลับจากลักษณะดังกล่าว จึงมีความคล้ายคลึงกับวงจรทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร/การพัฒนา/การทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอนคือ

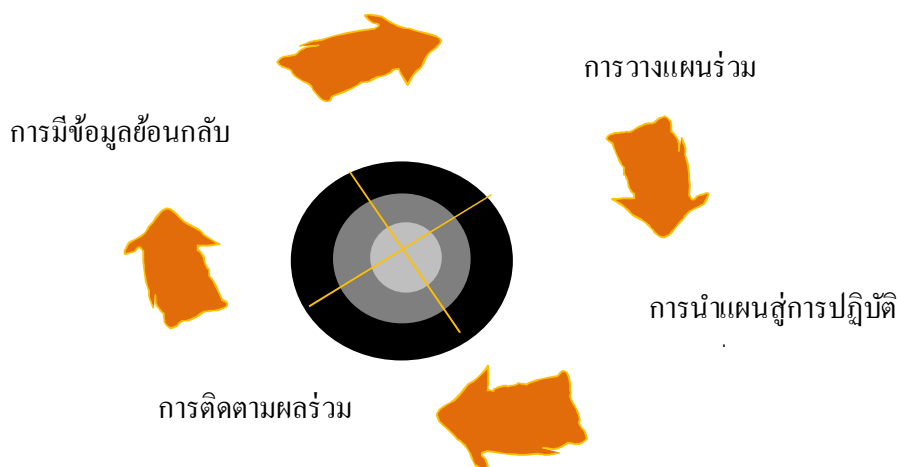
1.1.1.1. การวางแผนร่วม (Shared Planning)

1.1.1.2. การนำแผนสู่การปฏิบัติร่วม (Shared Acting/ Implementing)

1.1.1.3. การติดตามผลร่วม (Shared Observing/Monitoring/Evaluating)

1.1.1.4. การมีข้อมูลย้อนกลับร่วม (Shared Reflecting/Feedback) เพื่อเข้าสู่วงจร

การดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ อีก ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.1 วงจรทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร/การพัฒนา/การทำงานแบบมีส่วนร่วม

2.2 แนวคิดการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

การพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม (Participatory Technology Development: PTD) เป็นบทความแปลโดย วาทีศ จันทสุริยะวงศ์ เรื่อง “ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม” ตีพิมพ์ในวารสารสังคมพัฒนา ฉบับที่ 6 หน้า 49-57 และแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนพัฒนาขึ้น โดย กาญจนา แก้วเทพ (2532) เขียนเป็นบทความชื่อ “การทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน: คืออะไรและทำอะไร” ตีพิมพ์ในวารสารสังคมพัฒนา ฉบับที่ 1-2 หน้า 14-35 ดังจะนำมากล่าวถึงข้างล่างนี้ มีหลักการคล้ายคลึงกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดทั้งสองน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจในแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังนี้

2.2.1 การพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม

เป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นการช่วยเร้าให้เกิดการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่มุ่งชักนำให้การพัฒนาและการดัดแปลงเทคโนโลยีเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนเอง โดยอาศัยกระบวนการจัดระเบียบชุมชน (อาจเป็นเมืองหรือชนบท) บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า เทคโนโลยีจะต้องมีวิวัฒนาการอันเนื่องมาจากการทดลองและตัดสินใจด้วยตัวของประชาชนเอง ว่าเทคโนโลยีชนิดใดที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของพวกเขาอย่างแท้จริง แนวคิดของการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับจิตสำนึกแห่งการวิเคราะห์วิจารณ์ของชุมชนต่อเทคนิควิทยาการใดๆ ที่ดำรงอยู่ว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับพวกเขาหรือไม่ มีพลังความสามารถที่จะพัฒนาหรือคิดค้นดัดแปลงเทคโนโลยีได้ด้วยตัวเองอย่างไร โดยอาศัยกระบวนการทดลอง 4 ประการดังนี้ คือ 1) พยายามดัดแปลงเทคโนโลยีที่มีอยู่ ซึ่งไม่ค่อยเหมาะสมสอดคล้อง ให้กลายเป็นสิ่งที่เหมาะสมใช้งานได้จริง (หรือทำให้กะทันหัน) 2) พิทักษ์เทคโนโลยีดั้งเดิมของท้องถิ่น คิดค้นและปรับปรุงให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น 3) ทดสอบเทคโนโลยีที่ได้ชื่อว่ามีเหมาะสมสำหรับที่อื่นๆ มาแล้ว ทั้งนี้จะได้วัดคุณสมบัติประโยชน์ว่ามีความเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ 4) ใช้การประชุมถกเถียงความรู้ทางด้านเทคนิค ให้การขยายความคิด และเพิ่มพูนจิตสำนึกแห่งการวิเคราะห์วิจารณ์ การพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น ลดการพึ่งพาจากภายนอก ก่อให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาและดัดแปลง ให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมขึ้น โดยอาจจัดแบบที่ไม่เข้าทำทั้งหลายให้หมดไป ซึ่งแบบที่ไม่เข้าทำนั้น บางครั้งก็อาจเป็นเทคโนโลยีดั้งเดิมของชุมชนเอง หรือที่นำเข้ามาจากที่อื่น สำหรับกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการแจกแจงปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา 2) ขั้นตอนการรวบรวมแนวการแก้ปัญหาที่ชุมชนรับรู้หรือคิดได้ทั้งหมดมาจัดวางเปรียบเทียบและแนะนำเทคโนโลยีอื่นๆ ที่พอเป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหามาให้ลองเปรียบเทียบดูด้วย แม้ว่าจะไม่ใช่

เทคโนโลยีที่มาจากประสบการณ์ของชุมชนเองก็ตาม 3) ขั้นตอนการกระตุ้นให้เกิดการทดลองใน
 แนวการแก้ปัญหาที่ชุมชนเลือกสรรเอง 4) ขั้นตอนการอำนวยความสะดวกให้กับกระบวนการ
 ทดลอง 5) ขั้นตอนการประเมินผล 6) ขั้นตอนวางแผนใหม่สำหรับการนำเทคโนโลยีไปใช้งานจริงๆ
 (โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ 2 มาตามลำดับ แต่ถ้าการทดลองปรากฏผลออกมาว่าเทคโนโลยีประเภท
 นั้นๆ ใช้การไม่ได้ ก็ให้กลับไปเริ่มต้นใหม่ที่ขั้นตอนที่ 1 หรือ 2 แล้วแต่กรณี) การพัฒนาเทคโนโลยี
 แบบมีส่วนร่วม นักพัฒนา (อาจหมายถึง ครู พัฒนาการ หรืออื่นๆ) จะต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่
 จะต้องผนวกตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองทำงานด้วยอย่างเต็มที่ เพื่อทำความคุ้นเคย
 จนมีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่ง of ชุมชน จะต้องคอยคุยซัพกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม
 ลักษณะนิสัย ความต้องการ ความใฝ่ฝันทะเยอทะยาน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ของชุมชน และ
 รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จะเกี่ยวพันโดยตรงกับงานที่จะต้องทำให้กับชุมชนนั้น ในแต่ละขั้นตอนนี้
 นักพัฒนามีบทบาทดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 คือ การแจกแจงชี้ปัญหาให้นักพัฒนาต้องเก็บรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 ปัญหาหลักๆ ที่ชุมชนเผชิญอยู่ เป็นปัญหาที่สามารถนำเทคโนโลยีมาแก้ไขได้ โดยประเด็นปัญหา
 ต่างๆ เหล่านั้นจะถูกนำมาแจกแจงเพื่อเปรียบเทียบกัน หากประเด็นใดที่เห็นว่ามีผลกระทบต่อคน
 ส่วนใหญ่ในชุมชนก็จะถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญ จากนั้นค่อยค้นหาประเด็นปัญหาสำคัญรองลง
 ไป

ขั้นตอนที่ 2 นักพัฒนาต้องพยายามรวบรวมแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด
 เท่าที่ผู้คนในชุมชนได้สืบทอดหรือรับรู้กันมา ซึ่งอาจได้มาจากการสนทนาในวงเล็ก โดยให้โอกาส
 แก่ชุมชนที่จะเสนอแนวทางการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเองอย่างเต็มที่ จากนั้นนักพัฒนาก็เสนอ
 เทคโนโลยีอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ ความรับรู้ของชุมชนเข้าสู่สนทนาด้วย ใน
 ระยะแรกๆ ให้เสนอแบบง่ายๆ แต่จะไม่สรุปว่าแบบนั้นแบบนี้เท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชน
 จะปล่อยให้ชุมชนคิดเปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเอง และยังไม่กล่าวพาดพิงถึงเทคโนโลยี
 อื่นๆ ให้มากกว่านั้น จนกว่าจะมีการถามไถ่เพิ่มเติม ซึ่งนักพัฒนาจะต้องคอยให้ข้อมูลอยู่เป็นระยะๆ
 เมื่อเสนอข้อมูลเปรียบเทียบให้อย่างเต็มที่แล้ว ก็ปล่อยให้ชุมชนตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เห็นว่า
 เหมาะสมกับตนเองมากที่สุดมาชุดหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 3 นักพัฒนาต้องกระตุ้นให้มีการทดลองปฏิบัติตามทางเลือกที่ชุมชนเลือก
 นั้น โดยพยายามชักจูงชาวบ้านที่ให้ความสนใจมาพบปะหารือกันอย่างเป็นทางการเป็นงาน เพื่อร่วมกัน
 วางแผนในรายละเอียดของการทดลอง มีการแบ่งงานความรับผิดชอบกันออกไป เพื่อให้การทดลอง
 ปรากฏผลในช่วงการทดลองปฏิบัติ นักพัฒนาต้องคอยอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนตาม
 ขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 นักพัฒนาต้องพยายามทำให้การทดลองดำเนินไปอย่างถูกต้องตามหลักการที่ร่วมกันวางไว้ แต่พยายามหลีกเลี่ยงการให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้ง่ายๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป トラบดที่การทดลองดำเนินต่อไปได้ นักพัฒนาคอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นที่สอดคล้องและปฏิบัติได้จริง ขณะเดียวกันก็บันทึกผลทั้งหมดไว้ให้เป็นระบบ ประมวลผลขึ้นมาอย่างง่ายๆ เพื่อให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิเคราะห์หาปัญหาในประเด็นต่างๆ อันจะนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล ซึ่งโดยมากแล้วจะถือเกณฑ์ด้านความคุ้มค่าจากการลงทุนเป็นหลัก ว่าแนวทางใดใช้ทุนน้อยกว่า แต่ให้ประโยชน์มากกว่าและคุ้มค่ากว่า เช่น การชุดบ่อเลี้ยงปลาขนาดเล็กให้รายได้ดีกว่าบ่อปลาขนาดใหญ่ที่ทำด้วยอิฐ โบกซิเมนต์เมื่อเปรียบเทียบกับทุนที่ลงไปแล้ว เป็นต้น เมื่อการทดลองประสบผลสำเร็จ และชาวบ้านมีความพร้อมและตัดสินใจที่จะนำไปใช้จริง ก็จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนใหม่อย่างรอบคอบ

ขั้นตอนที่ 6 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี ในระหว่างการดำเนินงานก็ส่งเสริมให้มีการประชุมถกเถียงกันอยู่เป็นระยะๆ เพื่อทำให้เทคโนโลยีที่นำไปใช้นั้นได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดโดยคนกลุ่มน้อย การพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม มีข้อควรคำนึงถึงดังต่อไปนี้คือ

1) ปัจจัยด้านการสะท้อนกลับของปัญหาจากการดำเนินงาน (Action-Reflection) ซึ่งจัดในรูปของการถกเถียงอภิปรายกันเป็นวาระพิเศษ หลังจากการดำเนินงานในขั้นตอนหนึ่งๆ เสร็จสิ้นลง กิจกรรมนี้จะช่วยพัฒนาความสามารถของชุมชนให้เกิดความคิดรวบยอด รู้จักจับกฎเกณฑ์ทางทฤษฎีจากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินกันมา ก่อให้เกิดการอธิบายตีความปรากฏการณ์ด้านต่างๆ ด้วยเหตุด้วยผล ได้มีโอกาสพูดกันถึงสิ่งที่อยู่ในใจของแต่ละคน ไม่ว่าจะป็นทัศนคติ วิถีชีวิต ความเชื่อ ความกลัว รวมทั้งความรู้ที่อาจเพิ่มพูนขึ้นหรือชะงักงันจนต้องเก็บไปไตร่ตรองในใจ ตลอดจนการมีโอกาสแสดงความคิดเห็นสนับสนุนคัดค้านหรือขัดแย้งกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะทำให้ชุมชนเข้าใจถึงภาวะแห่งการรวมพลังทำงานของกลุ่ม เกิดการตระหนักถึงสิ่งใดที่ควรสนับสนุน สิ่งใดที่ควรคัดค้าน การมีโอกาสประชุมปรึกษาหารือกันหลังการดำเนินกิจกรรมหนึ่งๆ จะช่วยพัฒนาทัศนคติและค่านิยมของชุมชนในด้านความเชื่อมั่นในตนเองให้สูงขึ้น ช่วยลดความคิดที่จะหวังพึ่งพาจากภายนอกให้น้อยลง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น จะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ถึงเครื่องมือที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาใดๆ ก่อให้เกิดพลังแห่งความสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

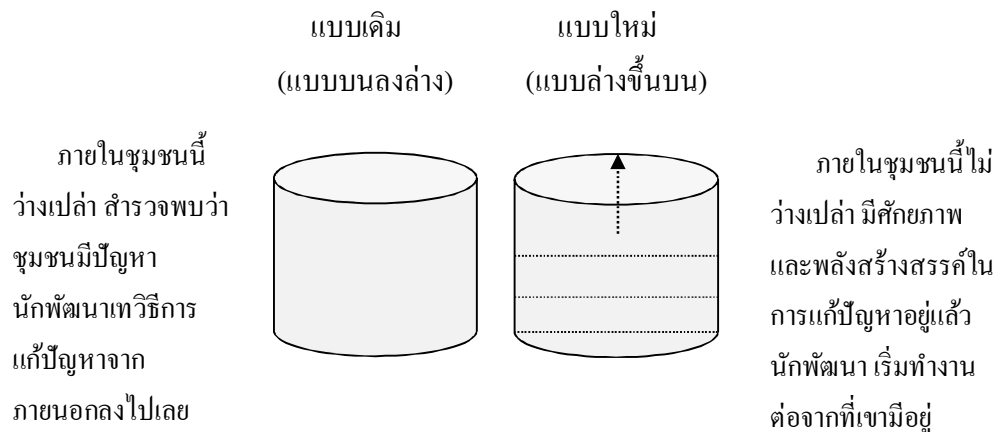
2) การประชุมถกเถียงอภิปรายกันของชุมชน อาจได้ผลสรุปว่า เทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมมีความเหมาะสมหรือไม่ เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจากที่อื่นมีความเหมาะสมหรือไม่ แล้วแต่กรณี ขึ้นอยู่กับการพิจารณาและการตัดสินใจของชุมชน ซึ่งจะมีผลทำให้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับ

ชุมชนถูกยกเลิกไปในที่สุด หากเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมก็จะได้รับการยอมรับและถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางเรื่อยไป นั่นคือ ถ้ายิ่งทำให้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนเกิดขึ้นได้มากเท่าใด ก็จะทำให้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมถูกจัดออกไปมากเท่านั้น

3) บทบาทของนักพัฒนามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากนักพัฒนานั้นอยู่ภายใต้การครอบงำของแนวความคิดแบบราชการ หรือการรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นนำ ซึ่งมีลักษณะยึดเยียด ครอบงำ และการให้บริการทางความรู้ต่อชุมชนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสมอภาคกัน อาจจะนำไปสู่การเผยแพร่เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมออกไปโดยไม่ตั้งใจได้ เพราะชาวบ้านมีแนวโน้มที่จะเชื่อฟังนักพัฒนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้น นักพัฒนาจะต้องทำตัวให้มีบทบาทเป็น “ตัวกระตุ้น” ให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง ช่วยจัดลดทอนอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชน และหนุนช่วยทางความคิดสร้างสรรค์ที่มีความเป็นไปได้ต่างๆ ในการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านนั้น นักพัฒนาจะต้องให้ความสนใจต่อการตัดสินใจของชุมชนว่า เป็นการตัดสินใจตามความรู้สึกของอารมณ์หรือไม่ เพราะบ่อยครั้งที่สิ่งที่ชุมชนต้องการนั้นเป็นเพียงสิ่งที่ต้องการตามความรู้สึกเท่านั้น (Felt Need) มิใช่สิ่งที่ต้องการที่แท้จริง (Real Need) ดังนั้นนักพัฒนาจะต้องคอยกระตุ้นให้ชุมชนขบคิดอยู่เสมอว่า ปัญหาที่แท้จริงคืออะไร อยากได้อะไร

2.2.2 การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนให้แนวคิดที่น่าสนใจว่า “จะไม่นำเสนอว่าเราคือคำตอบทุกอย่างในการแก้ปัญหาของการพัฒนา” หรือ “เราคือถนนเส้นเดียวที่ตัดตรงไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จในการพัฒนา” จากแนวคิดดังกล่าวทำให้กรอบความคิดและความเชื่อพื้นฐานบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาเปลี่ยนไป คือ เดิมเมื่อนักพัฒนาเข้าไปในหมู่บ้าน สิ่งที่นักพัฒนามีอยู่ในสมองคือ หมู่บ้านที่เรากำลังเข้าไปกำลังมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ขาดข้าวมีหนี้สิน ความเจ็บป่วย แล้วก็จะมีการถามว่า ชาวบ้านมีปัญหาอะไร แล้วก็จะเสนอวิธีการและรูปแบบการแก้ปัญหาให้ เช่น หากขาดข้าวก็เสนอให้ตั้งธนาคารข้าว เป็นต้น ก็จะเปลี่ยนไปเป็นการตั้งคำถามว่าหมู่บ้านมีปัญหาอะไร เคยแก้ปัญหาอย่างไร มีเงื่อนไขหรือเพราะเหตุใดจึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เต็มที่ ชาวบ้านมีอะไรอยู่บ้างแล้วในวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ และจะเอามาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร หากเปรียบเทียบกันแล้วแนวคิดเดิมดูเหมือนจะเชื่อว่าชาวบ้านมีแต่ด้านที่เป็นปัญหาเท่านั้น ส่วนด้านที่เป็นวิธีแก้ปัญหานั้นว่างเปล่า ต้องนำเอาจากข้างนอกเข้าไป ส่วนแนวคิดใหม่นั้นเชื่อว่าในวัฒนธรรมชุมชนนั้นไม่ว่างเปล่า ในนั้นบรรจุด้วยพลังความสามารถ พลังภูมิปัญญา พลังสร้างสรรค์ที่จะแก้ปัญหามุมชน คุณภาพประกอบ

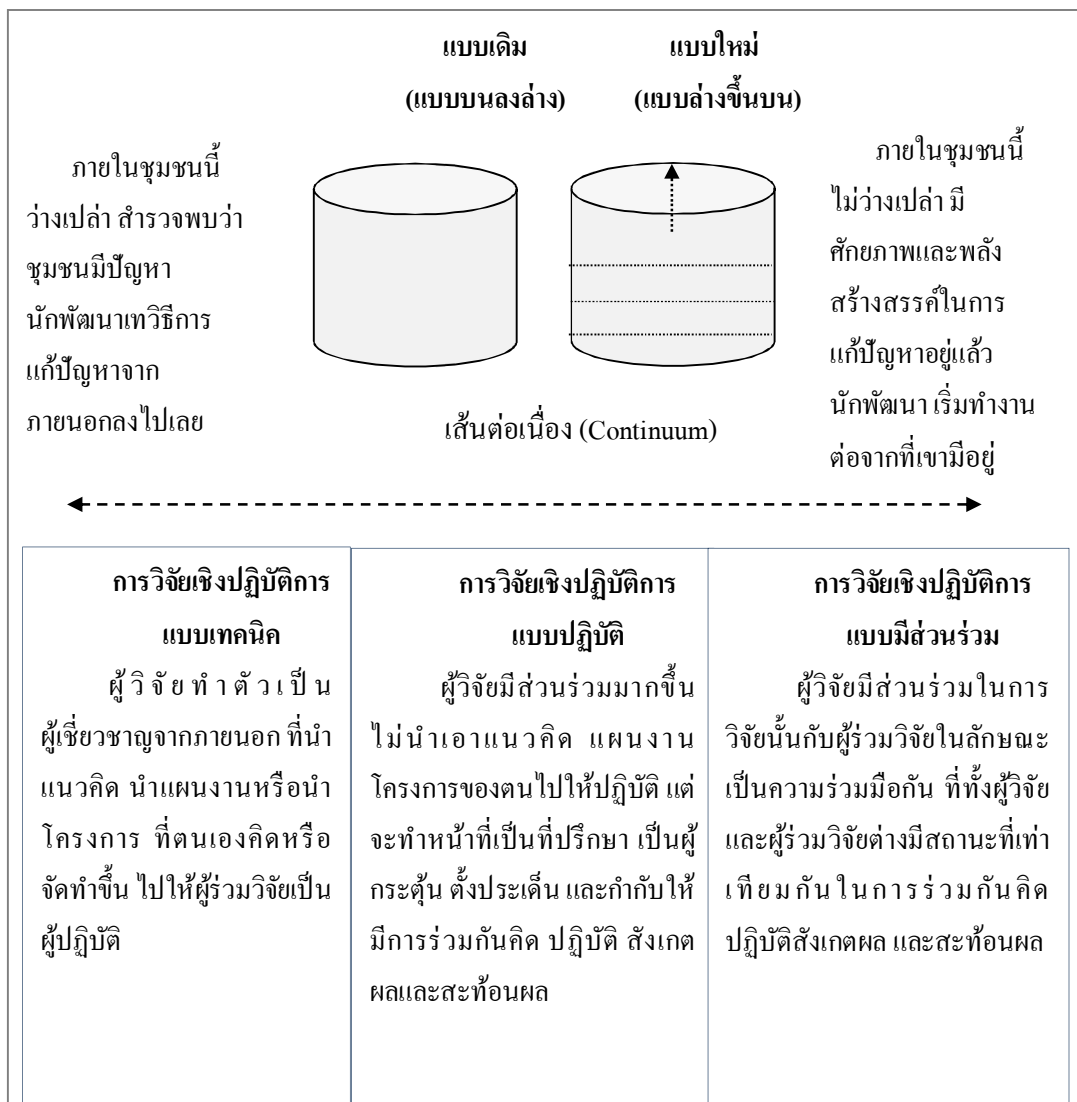

ภาพที่ 2.2 แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบเดิมและแบบใหม่ตามทัศนะของกาญจนา แก้วเทพ

การพัฒนาชนบทแบบวัฒนธรรมชุมชนต้องคำนึงถึงการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) ซึ่งตรงข้ามกับการพัฒนาแบบบนลงล่าง (Top-down) แต่ลักษณะการพัฒนาแบบล่างขึ้นบนนั้นมีหลายมิติ คือ **มิติแรก** เริ่มด้วยความต้องการว่าจะพัฒนาอะไรนั้น จะต้องถูกกำหนดมาจากฝ่ายของชาวบ้านเอง โดยที่นักพัฒนาไม่จำเป็นต้องเตรียมเอาไว้ล่วงหน้าว่า ทุกหมู่บ้านจะต้องมีปัญหาทางเศรษฐกิจต้องทำธนาคารข้าวหรือธนาคารปุ๋ย หากหมู่บ้านใดมีความสนใจที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อ รื้อฟื้นธรรมเนียมประเพณีของตนก็ต้องเริ่มต้นจากความต้องการอันนั้น เพราะลำดับความต้องการบ่งบอกถึงระดับความสำคัญของสิ่งที่ชาวบ้านปรารถนาอย่างแท้จริง ซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจก็ได้ **มิติที่สอง** การกำหนดรูปแบบวิธีการในการตอบสนองความต้องการหรือวิธีการแก้ปัญหา จำเป็นต้องใช้วิธีการของชาวบ้านด้วยกันจากคำถามที่ว่าแต่ก่อนนั้นชุมชนเคยมีวิธีการในการเผชิญปัญหานั้นอย่างไรบ้าง ถ้าวัดความรู้ในการแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษของชุมชน จะต้องไม่โยนทิ้งไป **มิติที่สาม** หลังจากรับรู้ความต้องการของชาวบ้านและได้ศึกษาสำรวจวิธีการแก้ปัญหาที่เคยมีอยู่ในวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ในขั้นตอนการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาจะต้องใช้วัฒนธรรมชุมชนนั่นเอง เป็นตัวตั้งเป็นจุดเริ่มต้น โดยอาจจะประสานกับความรู้ที่นำไปจากภายนอก เช่นแม้ว่าจะจำเป็นต้องทำธนาคารข้าวก็ต้องทำ แต่ธนาคารข้าวในแต่ละชุมชนอาจไม่เหมือนกันตามวัฒนธรรมชุมชนแต่ละแห่งนั้น เป็นต้น

การนำเอาแนวคิดการพัฒนาอีก 2 แนวคิด คือ แนวคิดการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน มากล่าวถึงข้างต้นนี้ ทำให้เกิดภาพความเข้าใจในเรื่องแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมขึ้น โดยเฉพาะการวิจัยในหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยอาจนึกภาพ

ของชาวบ้านและชุมชนเป็นภาพของคณะครูอาจารย์และโรงเรียน แทน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบเก่าและแบบใหม่ตามทัศนะของ กาญจนา แก้วเทพ กับการแบ่งระดับของการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็นสามระดับในลักษณะที่เป็นเส้นต่อเนื่อง (Continuum) ดังกล่าวข้างต้นนั้น อาจนำมาเปรียบเทียบได้ถึงความคล้ายคลึงกันของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิคกับแนวคิดการพัฒนาแบบเดิม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับแนวคิดการพัฒนาแบบใหม่ โดยมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบปฏิบัติอยู่กึ่งกลาง ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบเดิมและแบบใหม่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการสามระดับ

มีข้อสังเกตว่าโดยหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม หรือหลักการบริหารหรือหลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ทั้งสองแนวคิดก็ต่างเป็นหลักการบริหารงานหรือการพัฒนาในงานในแนวทางประชาธิปไตยที่ค่อนข้างสมบูรณ์แบบ เน้นการมีส่วนร่วม ความเสมอภาค ความเคารพในเกียรติ ศักดิ์ศรี และความสามารถซึ่งกันและกัน แต่เมื่อนำมาใช้ในบริบทของหน่วยงานทางราชการ ซึ่งเคยชินกับโครงสร้างและพฤติกรรมกรบริหารและการพัฒนาแบบบนลงล่าง การที่จะเปลี่ยนบทบาทของผู้วิจัย จากผู้รู้ดีที่เคยชินกับการออกคำสั่งไปเป็นผู้ทำงานร่วมอย่างเสมอภาคกัน หรือการที่จะเปลี่ยนบทบาทของผู้ถูกวิจัยจากผู้ถูกกระทำไปเป็นผู้กระทำเสียเอง ทั้งๆ ที่เคยชินกับการปฏิบัติงานตามสั่งมาตลอดนั้น จะเป็นไปได้ด้วยดีเพียงใด ก็เป็นข้อสังเกตที่ผู้วิจัยควรรีความใส่ใจในการทำวิจัยด้วย

2.3 หลักการ จรรยาบรรณ และบทบาทของผู้วิจัย

วิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ได้สังเคราะห์หลักการจรรยาบรรณ และบทบาทของผู้วิจัย จากผลงานของ McTaggart (1991); Webb (1991); Kemmis and McTaggart (1992); Zuber-Skerritt (1992); Arhar, Holly, and Kasten (2001); McMillan and Wergin, (2002); Mills (2007); Coghlan and Brannick (2007); James, Milenkiewicz and Bucknam (2008) เป็นต้น ได้ข้อสรุปเป็นหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของผู้วิจัย 10 ประการ ไว้สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมด้วย ดังนี้

หลักการ 10 ประการ มีดังนี้ 1) ในบริบทเฉพาะ 2) ทักษะที่หลากหลาย 3) มุ่งการเปลี่ยนแปลง 4) มุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล 5) รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน 6) วิเคราะห์ วิจารณ์และประเมินตนเอง 7) ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง 8) เรียนรู้จากการกระทำ ทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ 9) การมีบันทึกของผู้ร่วมวิจัยทุกคน เช่น การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายสิ่งที่ปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคม และรูปแบบองค์กร การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย เป็นต้น 10) นำไปสู่การปฏิบัติหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน

จรรยาบรรณ 10 ประการ มีดังนี้ 1) ผู้วิจัยต้องรับผิดชอบต่อการรักษาความลับ 2) ผู้ร่วมวิจัยเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้อย่างเสมอภาคกัน 3) ทิศทางการวิจัยและผลลัพธ์ที่คาดหวังเกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน 4) ให้ผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการวิจัยมากที่สุด 5) มีการปรึกษาหารือร่วมกัน และข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย 6) การสังเกตหรือการตรวจสอบเอกสารเพื่อจุดมุ่งหมายอื่นต้องได้รับการอนุญาตก่อน 7) ผลการดำเนินงานจะยังคง

ปรากฏให้เห็นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นให้ข้อเสนอแนะได้ 8) ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์งานเขียนหรือทัศนคติของผู้อื่นโดยขาดการเจรจาต่อรองก่อนการจัดพิมพ์เผยแพร่ 9) ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นทราบถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรกรวมทั้งข้อเสนอแนะและผลประโยชน์ 10) ผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงานแต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล

บทบาทของผู้วิจัย 10 ประการ มีดังนี้ 1) เป็นครู 2) เป็นผู้นำ 3) เป็นผู้ฟังที่ดี 4) เป็นนักวางแผน 5) เป็นนักออกแบบ 6) เป็นนักวิเคราะห์ 7) เป็นนักสังเคราะห์ 8) เป็นนักสังเกตการณ์ 9) เป็นนักรายงานผล 10) เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

2.4 ปรัชญาของทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์ (Critical Social Theory) และทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม (Theories of Postmodernism)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัยภายใต้ทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์ (Critical Social Theory) เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาศาสตร์บางส่วน แต่ใช้วิธีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Approach) ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย เพื่อผู้ปฏิบัติแก้ไขปรับปรุงสภาพของตนเอง มีลักษณะสำคัญที่นำมาทำความเข้าใจในแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

2.4.1 ปฏิเสธวิธีคิดแบบปฏิฐานนิยมที่แยกตัวผู้แสวงหาออกจากความรู้และความจริง

2.4.2 เป้าหมายของการแสวงหาความรู้และความจริงไม่ใช่ตัวความรู้และความจริงนั้นๆ แต่คือการนำความรู้และความจริงที่ได้มาไปใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างการเปลี่ยนแปลง

2.4.3 เป็นลักษณะของสำนักคิดปฏิบัตินิยม (Pragmatism) จุดมุ่งเน้น ไม่ได้อยู่ที่ผลลัพธ์แบบตายตัวแต่อยู่ที่องค์ประกอบต่างๆ อาทิวิธีการการปรับเปลี่ยน ฯลฯ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการแสวงหาความรู้และความจริง

2.4.4 กระบวนการแสวงหาความรู้และความจริง เริ่มต้นที่การตั้งคำถามหรือมองไปที่ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วจึงสร้างกระบวนการที่นำไปสู่การตอบคำถามหรือแก้ปัญหานั้นๆ เป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติ (Practical Problem) ไม่ใช่ปัญหาหรือคำถามในเชิงปรัชญา

2.4.5 ในกระบวนการแก้ปัญหานั้นๆ จะเกิดปัญหาหรือคำถามอื่นๆ ขึ้น ผลลัพธ์ของคำถามแรกจะเป็นพื้นฐานในเชิงวิธีการและทฤษฎีสำหรับการตอบคำถามใหม่ที่เกิดขึ้น

2.4.6 กระบวนการแสวงหาความรู้ไม่ได้มีเป้าหมายในการแสวงหาคำตอบแบบเบ็ดเสร็จ หากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นและเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนยิ่งขึ้นดังนั้นความรู้ภายใต้วิธีคิดปฏิบัตินิยมจึงหมายถึงการเรียนรู้เพื่อรู้ อันจะนำไปสู่การคิดวิธีการแก้ปัญหาที่ดียิ่งขึ้นและนักคิดปฏิบัตินิยมก็ไม่

ตัดสินสิ่งที่ตนค้นพบต่อคำถามหรือปัญหาหนึ่งๆ ว่าถูกหรือผิดแต่จะเรียกสิ่งนั้นว่าความจริงชั่วคราว (Temporary Truth) ทั้งนี้เพราะเมื่อเวลาผ่านไปและสังคมเปลี่ยนไปคำตอบที่เกิดขึ้น ณ เวลาหนึ่งก็จะล้าสมัยและไม่ใช้คำตอบสำหรับเวลาใหม่ที่ตามมา

2.4.7 กระบวนการตอบคำถามหรือแก้ปัญหาที่สำคัญเป็นกระบวนการที่ตั้งอยู่บนการไม่เห็นพ้องร่วมกัน (Disagreement) หรือที่เรียกว่า Dialectic Inquiry หรือกระบวนการเข้าถึงความรู้แบบวิภาษวิธี โดยวิธีการเช่นนี้เป็นวิธีการที่ให้นักวิจัย 2 กลุ่มศึกษาในสิ่งเดียวกันจากนั้นจึงให้ทั้งสองวิจารณ์ซึ่งกันและกันวิธีการนี้จะทำให้ทั้งสองกลุ่มได้มองเห็นตำแหน่งแห่งที่ในเชิงญาณวิทยาของตนกล่าวคือทั้งสองจะมองเห็นสมมติฐานและโลกทัศน์ที่กำกับกระบวนการแสวงหาความรู้ รวมทั้งมองเห็นข้อจำกัดและจิตสำนึกที่ผิดพลาด (False Consciousness) ในวิธีการของตน กระบวนการเช่นนี้จึงไม่มีจุดสิ้นสุด (Endpoint) หากเป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ไขปัญหาหรือแสวงหาคำตอบให้ดียิ่งขึ้นไปและด้วยวิธีคิดเช่นนี้เองที่ทำให้นักคิดสำนักปฏิบัตินิยมและทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์เห็นว่ากระบวนการเข้าถึงความรู้ นั้นไม่สามารถแยกขาดจากตัวนักวิจัยและบริบททางสังคม

2.4.8 ทฤษฎีของทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์เป็นทฤษฎีที่เห็นว่าความรู้และความจริงนั้นไม่ได้ไร้เดียงสาแต่มีลักษณะอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งหมายถึงว่าความรู้และความจริงไม่ได้ปลอดจากระบบคุณค่าที่ผู้เชื่อที่ว่าภาวะของผู้แสวงหาความรู้และความจริงส่งผลต่อความรู้และความจริงนั้นๆ แสวงหาเชื่อถือ ดังนั้นญาณวิทยาของทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์จึงเป็นญาณวิทยาที่ยืนอยู่บนความเชื่อที่ว่าภาวะของผู้แสวงหาความรู้และความจริงส่งผลต่อความรู้และความจริงนั้นๆ

ในกรณีกระบวนการทัศน์ที่เป็นรากฐานการแสวงหาความรู้/ความจริงตามทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม (Theories of Postmodernism) นั้นมีลักษณะสำคัญที่นำมาเพื่อทำความเข้าใจแนวความคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

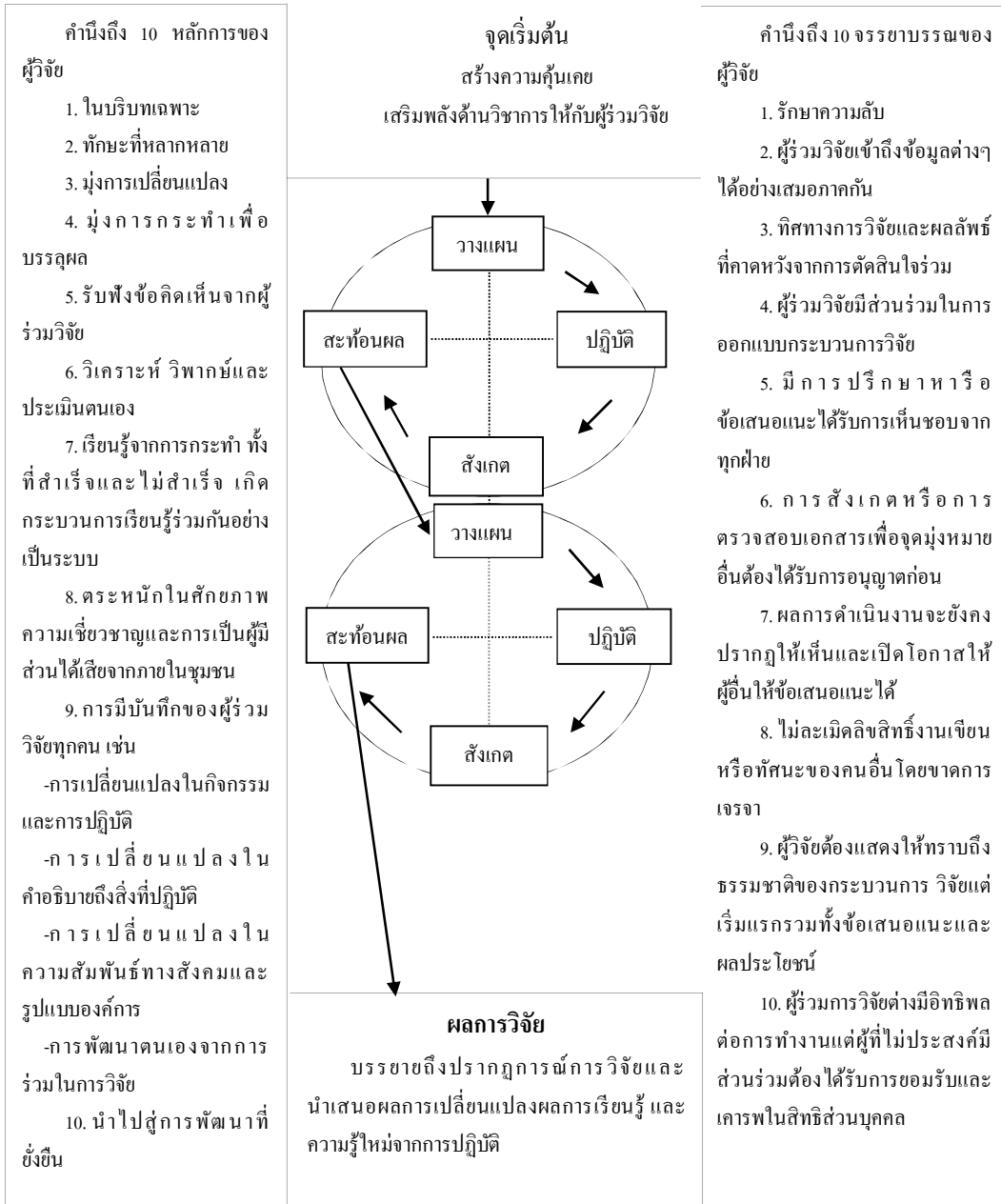
- 1) สิ่งที่เราถือว่าเป็นความรู้และความจริงในโลกนี้นั้นคือสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาด้วยอุดมการณ์ (ideology) และกระบวนการชุดหนึ่งๆ
- 2) ความรู้ที่พึงประสงค์คือความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นหลากหลายใช้การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและเป็นเรื่องเล่าในขอบเขตแคบๆ (Little Narrative) เปลี่ยนโลกทัศน์ต่อความรู้ จากวิทยาศาสตร์แบบกลไกของ Isaac Newton ที่เห็นว่าจักรวาลมีความคงที่ เปลี่ยนไปเป็นโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นความรู้ที่ดีที่สุดจึงเป็นความรู้แบบชั่วคราวที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่เสมอแม้แต่ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเองความรู้ในยุคหลังๆ ก็แสดงให้เห็นชัดว่าความคิดแบบ Isaac Newton ไม่ใช่สิ่งที่ถูกอีกต่อไปแล้ว

3) หลังสมัยใหม่ไม่เชื่อเรื่องภววิทยาไม่มีสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติของความรู้และความจริงความรู้และความจริงล้วนเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมที่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ (Knowledge is Subjected to Space and Time) และอุดมการณ์ (Ideology) ที่แตกต่างกันหลากหลาย ดังนั้นภายใต้วิธีคิดแบบหลังสมัยใหม่นิยมนี้ จึงไม่มีกระบวนการทัศน์อีกต่อไปไม่มีความรู้มีแต่ความเป็นจริงที่หลากหลาย

2.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติ

จากข้อวิพากษ์ต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิคและทักษะต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากแนวคิดการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนจากหลักการ จรรยาบรรณ และบทบาทของผู้วิจัย จากทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์ (Critical Social Theory) และทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม (Theories of Postmodernism) ซึ่งเป็นความเข้าใจพื้นฐานเพื่อความเข้าใจในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจนขึ้นเหล่านั้น หากนำเอาแนวคิดบางประการจากสาระต่างๆ ที่นำมากล่าวถึงข้างต้น จะได้ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 10 ขั้นตอน (กรณีสมมุติว่ามี 2 วงจร หากมีมากกว่า 2 วงจร ก็เริ่มต้นวงจรใหม่เหมือนกับวงจรที่ 2 ไปจนสิ้นสุด) ซึ่งขอให้ข้อเสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน ดังภาพประกอบที่ 2.4

- คำนึงถึง
1. ข้อวิพากษ์ต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิคและทักษะต่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 2. แนวคิดการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน
 3. ปรัชญาของทฤษฎีสัจนิยมเชิงวิพากษ์และทฤษฎีหลังสมัยใหม่

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามทัศนะของวิโรจน์ สารรัตนะ

คำอธิบายจากภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ได้อธิบายแนวการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเสริมพลังอำนาจเชิงวิชาการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถทำได้ในหลายระดับ เช่น ระดับชั้นเรียน ระดับช่วงชั้นเรียน ระดับโรงเรียน หรือระดับชุมชน แต่การวิจัยทางการบริหารการศึกษา นิยมทำในระดับโรงเรียนที่มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขหรือพัฒนาอยู่ในระดับสูง มีหลักฐานหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ยืนยันหรืออ้างอิง จากนั้นจึงลงพื้นที่เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นก่อนเนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องมีผู้ร่วมวิจัย (Participants) จำนวนหนึ่ง ที่จะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ดังนั้น เพื่อให้ระบุได้ว่าผู้ร่วมวิจัยคือใคร มีจำนวนเท่าใด ผู้วิจัยควรนำเสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมชี้แจงต่อผู้ร่วมวิจัยให้รับรู้และเข้าใจ เพื่อให้การตัดสินใจเข้าร่วมวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ตามจรรยาบรรณที่ว่า “ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะและผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ” คำนี้ถึงหลักการ “ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล” การลงพื้นที่เพื่อสร้างความคุ้นเคย ผู้วิจัยควรแสดงบทบาทการเป็น “ผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวก” รวมทั้งบทบาทอื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ 10 บทบาทดังกล่าวข้างต้น ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และไม่ให้เสียหลักความมีสถานะที่เท่าเทียมกัน ควรหลีกเลี่ยงรูปแบบการทำงานแบบปรัมาคิดหรือแบบสายการบังคับบัญชา ไม่ควรกำหนดตำแหน่งหรือสถานะใดๆ ที่จะทำให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะ ทุกคนจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นั่งประชุมสนทนากับแบบโต๊ะกลม (Round Table) ดังแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมที่นำมากล่าวถึงข้างต้น ที่กล่าวว่า “...ผู้วิจัยจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องผนวกตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองทำงานด้วยอย่างเต็มที่เพื่อทำความคุ้นเคย จนมีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน จะต้องคอยพูดคุยกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมลักษณะนิสัย ความต้องการ ความใฝ่ฝันทะเยอทะยาน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ของชุมชน และรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จะเกี่ยวพันโดยตรงกับงานที่จะต้องทำให้กับชุมชนนั้น...”

นอกจากนั้น ผู้วิจัยควรมีการเสริมพลังด้านวิชาการที่เป็นความรู้เชิงเทคนิค ให้กับผู้ร่วมวิจัยในเรื่องต่างๆ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น - แนวคิดและแนวปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามหลักการที่กล่าวถึงข้างต้น คือ “ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ”

- แนวคิดและแนวปฏิบัติเชิงเทคนิค เช่น เทคนิคการวางแผนปฏิบัติการ เทคนิคการระดมสมอง เทคนิคการนำแผนสู่การปฏิบัติ เทคนิคการสังเกตผลการปฏิบัติงาน เทคนิคการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เทคนิคการบันทึกข้อมูลภาคสนาม เทคนิคการถอดบทเรียน และอื่นๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning) เพื่อแก้ปัญหา เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการแก้ปัญหา (Problem Solving) ผู้วิจัยควรแสดงบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วม เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน และเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพของงานที่เป็นปัญหา เพื่อระบุสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ปัญหาลักษณะการเลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติการแก้ปัญหา โดยให้ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดประเด็นต่างๆ ดังกล่าวตามประสบการณ์และทุนความรู้ที่มีอยู่เดิมของพวกเขา ก่อน จากนั้นจึงจะนำเอาแนวคิดเชิงวิชาการที่ผู้วิจัยศึกษาไว้ในบทที่ 2 นำเข้าสู่วางสนทนากับพวกเขาซึ่งอาจมีผลให้พวกเขานำเอาแนวคิดเชิงวิชาการนั้น ไปปรับแก้หรือบูรณาการเข้ากับสิ่งที่พวกเขาร่วมกันคิดและกำหนดขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการ “ดึงศักยภาพจากภายในหรือให้มีการระเบิดจากภายใน (Inside-out) ก่อนแล้วเสริมด้วยศักยภาพจากภายนอก (Outside-in)” และตามหลักการที่ว่า “ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง” และตามความเชื่อที่ว่า “แนวคิดใหม่ในการพัฒนานั้น เชื่อว่าในวัฒนธรรมชุมชนนั้น ไม่ว่างเปล่า ในนั้นบรรจุด้วยพลังความสามารถ พลังภูมิปัญญา และพลังสร้างสรรค์ที่จะแก้ปัญหาชุมชน” และ “...ให้โอกาสแก่ชุมชนที่จะเสนอแนวทางการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเองอย่างเต็มที่ จากนั้นนักพัฒนาก็เสนอเทคโนโลยีอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ ความรับรู้ของชุมชนเข้าสู่วางสนทนาด้วย ในระยะแรกๆ ให้เสนอแบบง่ายๆ แต่จะไม่สรุปว่าแบบนี้แบบนี้เท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชน จะปล่อยให้ชุมชนคิดเปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเอง และยังไม่กล่าวพาดพิงถึงเทคโนโลยีอื่นๆ ให้มากกว่านั้น จนกว่าจะมีการถามไถ่เพิ่มเติม ซึ่งนักพัฒนาจะต้องคอยให้ข้อมูลอยู่เป็นระยะๆ เมื่อเสนอข้อมูลเปรียบเทียบให้อย่างเต็มที่แล้ว ก็ปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเองมากที่สุดมาชุดหนึ่ง...”

หากพิจารณาจากหลักการดังกล่าว ในขั้นตอนการวางแผนควรประกอบด้วยกิจกรรมการทำงาน 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การดึงศักยภาพของผู้ร่วมวิจัยออกมาให้เต็มที่ อาจใช้เวลา 1-2 วัน ให้พวกเขาได้ร่วมกันระดมสมองคิดอย่างเต็มที่โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์พื้นฐานที่เขามีและเคยทำกันมาเพื่อกำหนดสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ปัญหา การเลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติการแก้ปัญหานั้นในเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของส่วนรวม ที่ประกอบด้วยโครงการจำนวนหนึ่ง และ

อาจให้แต่ละรายจัดทำแผนพัฒนาส่วนบุคคล (Individual Development Plan: IDP) ด้วย ก็จะทำให้การแก้ปัญหาที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะโครงการจำนวนหนึ่งนั้นอาจไม่ครอบคลุมถึงสิ่งที่ควรทำในบางกรณีได้ และบางโครงการก็จำเป็นต้องมีแผนพัฒนาส่วนบุคคลรองรับเพื่อนำไปปฏิบัติด้วย

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวคิดเชิงวิชาการให้แก่ผู้ร่วมวิจัย อาจใช้เวลา 1-2 วัน โดยผู้วิจัยนำเอาแนวคิดที่ศึกษาไว้ในบทที่ 2 ไปถ่ายทอดให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับรู้และเข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาในเชิงทฤษฎี ตามประโยชน์ของทฤษฎีที่ว่า “..ช่วยชี้นำการตัดสินใจ ช่วยให้มุมมองภาพองค์การได้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมขององค์การ ช่วยเป็นแหล่งของความคิดใหม่ ช่วยกำหนดกรอบของปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน ช่วยจำแนกแยกแยะปรากฏการณ์ ช่วยสร้างสิ่งใหม่ๆ ช่วยทำนายปรากฏการณ์” นอกจากการถ่ายทอดแนวคิดเชิงวิชาการแล้ว อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติม อาจให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม อาจให้ศึกษาดูงานสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบ เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดวิสัยทัศน์และความรู้ความเข้าใจในแนวทางการแก้ปัญหาในเรื่องที่ทำวิจัยอย่างหลากหลาย

ระยะที่ 3 การบรรจบกันของธารสองสาย สายประสบการณ์และสายวิชาการ (ภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี) โดยจัดกิจกรรมให้มีการบูรณาการความรู้เชิงวิชาการที่ได้รับ (ในระยะที่ 2) เข้ากับสิ่งที่พวกเขาร่วมกันคิดและกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาส่วนบุคคล(ในระยะที่ 1) ตามหลักการที่ว่า “...ทฤษฎีหากไม่นำไปปฏิบัติก็เปล่าประโยชน์ การปฏิบัติหากไม่มีทฤษฎีมาเสริมด้วย ก็เสมือนคนตาบอด ไปไหนได้ไม่ไกล วนเวียนอยู่แต่วิธีการเดิมๆ...” กิจกรรมนี้อาจใช้เวลา 1-2 วัน ซึ่งผลจากการบูรณาการร่วมกัน อาจเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ 1) ยืนยันเอาตามสิ่งที่พวกเขา กำหนดในระยะที่ 1 หรือ 2) เปลี่ยนความคิดใหม่ ยึดเอาตามแนวทางวิชาการที่ผู้วิจัยนำไปถ่ายทอดให้ หรือ 3) บูรณาการเข้าด้วยกันระหว่างสิ่งที่พวกเขาคิดแต่แรกและทฤษฎีใหม่ที่ได้รับเสริมเพิ่มเติมเพื่อกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาส่วนบุคคลใหม่ขึ้นมาโดยแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของส่วนรวม และแผนพัฒนาส่วนบุคคล (Individual Development Plan) มีองค์ประกอบอะไรบ้าง ขึ้นกับผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจะร่วมกันกำหนดแต่อย่างน้อยควรประกอบด้วย จุดมุ่งหมายและวิธีการ (Ends and Means) ในการแก้ปัญหานั้นว่าจะทำเพื่ออะไร (What) และจะทำอย่างไร (How)

แนวคิดการบรรจบกันของธารสองสายนี้ หากพิจารณาหลักการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ผู้วิจัยจะเป็นเสมือนตัวแทนของคนที่มีความรู้เชิงวิชาการหรือความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ในขณะที่ผู้ร่วมวิจัยจะเป็นเสมือนตัวแทนของกลุ่มคนที่มีความรู้จากประสบการณ์ที่สะสมมา เป็นความรู้ที่ฝังตัว (Tacit Knowledge) จึงเป็นการผสมผสานกับระหว่าง

ความรู้เชิงวิชาการกับความรู้จากประสบการณ์ หรืออีกนัยหนึ่งคือการผสมผสานกันระหว่างภาค วิชาการกับภาคปฏิบัติเป็นสายธารสองสายที่มาบรรจบกัน คือ สายธารเชิงวิชาการหรือเชิงทฤษฎีที่ ได้จากนักวิจัย กับสายธารเชิงประสบการณ์ที่สะสมอยู่ในตัวของผู้ร่วมวิจัย จากแนวคิดดังกล่าว มี ข้อที่ผู้วิจัยควรคำนึง 4 ประการ คือ

1. การศึกษาและนำเสนอแนวคิดเชิงวิชาการในบทที่ 2 จะต้องนำเสนอไว้อย่างมี จุดมุ่งหมาย อย่างมีความหมาย และอย่างมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้วิจัยมีความรอบรู้และความไวเชิง ทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) ต่อการนำไปร่วมเสวนากับผู้ร่วมวิจัย ไม่ใช่ทบทวนมาไว้อย่างเป็น ไม้ประดับงานวิจัยหรือหิ้งพระประจำงานวิจัยที่ไม่มีที่มาเช่น ไข่เหี้ยวนเล็ก

2. ผู้วิจัยจะต้องสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องว่า ทฤษฎีกับ การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ไม่ได้เป็นเส้นขนานที่ไม่มีวันบรรจบกัน เหมือนกับคำพูดที่มักพูด กันว่า “ทฤษฎีจัดปฏิบัติไม่ได้ หรือ ทฤษฎีก็คือทฤษฎี ปฏิบัติก็คือปฏิบัติ” เป็นต้น จะต้องสร้างความ ตระหนักว่า ทฤษฎีจะช่วยย่นระยะทางการลองถูกลองผิดให้สั้นลงได้ ดังประ โยชน์ของทฤษฎีที่ กล่าวถึงข้างต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจสร้างแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยได้เข้าใจและตระหนักถึง ความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกันระหว่างทฤษฎี ทฤษฎี และการปฏิบัติ หรือนักวิจัย นักทฤษฎี และนัก ปฏิบัติ หากทำให้เกิดขึ้นได้ ก็จะทำให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลยิ่งขึ้น

3. การนำเสนอแนวคิดเชิงวิชาการต้องเป็นไปหลังจากที่ปล่อยให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกัน คิดอย่างเต็มที่ก่อน โดยหากนำเสนอก่อน มีแนวโน้มที่ผู้ร่วมวิจัยจะยอมรับเอาแนวคิดเชิงวิชาการ นั้นไปใช้โดยมีอยู่สูง อาจเป็นเพราะความเคยชินกับการเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) หรือเป็นผู้ตาม (Follower) ในระบบการบริหารแบบสั่งการหรือแบบบนสู่ล่าง (Top-down Approach) ที่ฝังรากลึ กมานาน หรืออาจเป็นเพราะแนวโน้มที่จะเชื่อฟังผู้วิจัยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้การวิจัยมี แนวโน้มเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเทคนิค (Technical Action Research) มากกว่าจะเป็นการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือมีแนวโน้มที่อิทธิพลของ ความรู้เชิงวิชาการ (Explicit Knowledge) ที่สำเร็จรูปจากภายนอกจะมีมาก จนความรู้ส่วนตัวที่ สะสมจากประสบการณ์ (Tacit Knowledge) ของผู้ร่วมวิจัยไม่ได้ถูกนำออกมาใช้

4. การนำเสนอแนวคิดเชิงวิชาการของผู้วิจัยจะต้องนำเสนอแบบไม่ยึดเยียด ไม่ชี้แนะ หรือไม่ให้มีอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย แต่ต้องคำนึงถึงการเป็นทางเลือก การเป็นตัว เสริม โดยยึดหลักการ “ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายใน ชุมชนเอง” และตามแนวคิดที่ว่า “...ให้โอกาสแก่ชุมชนที่จะเสนอแนวทางการแก้ปัญหา นั้นด้วย ตนเองอย่างเต็มที่ จากนั้นนักพัฒนาก็เสนอเทคโนโลยีอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ ความรับรู้

ของชุมชนเข้าสู่วงสนทนาด้วย ในระยะแรกๆ ให้เสนอแบบง่าย ๆ แต่จะไม่สรุปว่าแบบนั้นแบบนี้เท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชน จะปล่อยให้ชุมชนคิดเปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเอง และยังไม่กล่าวพาดพิงถึงเทคโนโลยีอื่นๆ ให้มากกว่านั้น จนกว่าจะมีการถามไถ่เพิ่มเติม ซึ่งนักพัฒนาจะต้องคอยให้ข้อมูลอยู่เป็นระยะๆ เมื่อเสนอข้อมูลเปรียบเทียบให้อย่างเต็มที่แล้วก็ปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเองมากที่สุดมาชุดหนึ่ง...”

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Acting) เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และความรู้ใหม่ ผู้วิจัยยังคงมีบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วม การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน และการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของส่วนรวม และแผนพัฒนาส่วนบุคคล (Individual Development Plan) ที่กำหนดไว้แล้ว โดยมุ่งให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามหลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลงและมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล” พยายามไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้อย่างง่าย ๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง พิจารณาถึงการใช้ทรัพยากรต่างๆ ทางการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการในการนำแผนสู่การปฏิบัติ เช่น การจัดทีมงาน การแบ่งงาน การมอบอำนาจหน้าที่ การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ การกำหนดเครือข่ายการติดต่อสื่อสาร ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดระบบการติดตามผล เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การสังเกต (Observing) เพื่อบันทึกผลการปฏิบัติ การสังเกตเพื่อบันทึกผลการปฏิบัติ ให้กระทำในทุกขั้นตอนที่ผ่านมา ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมการ มาจนถึงขั้นตอนการปฏิบัติ ไม่ได้หมายถึงการสังเกตเฉพาะในขั้นตอนการปฏิบัติ (Acting) เท่านั้น โดยอาจใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือต่างๆ ดังต่อไปนี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างผสมกันตามสถานการณ์และความเหมาะสม เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึก การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบบสอบถามความเห็น แบบวัดทัศนคติ แบบทดสอบมาตรฐาน เอกสาร เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ หรือวัตถุสิ่งของ เป็นต้น

ประเด็นในการสังเกตเพื่อบันทึกผลการปฏิบัติ นั้น นอกจากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนด้วย เป็นผลในเรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Change) รวมทั้งการเรียนรู้ (Learning) และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น (Emerging of New Knowledge) ในระดับตัวบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับหน่วยงาน

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting) เพื่อนำไปสู่การวางแผนในวงจรใหม่ อาจนำเอาเทคนิคการถอดบทเรียน (Lesson Distilled) มาใช้ เป็นเทคนิคการทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในภายนอก ซึ่งทำให้

เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ ทั้งที่พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน การเรียนรู้และความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานทั้งที่สำเร็จหรือไม่สำเร็จ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้ หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่งว่า การถอดบทเรียน หมายถึง กระบวนการดึงเอาบางสิ่งบางอย่างออกมาจากบทเรียนที่มีอยู่ จากสิ่งที่เราทำเพื่อให้ได้งานที่เป็นความสำเร็จ (Best Practice) รวมทั้งความไม่สำเร็จ (Bad Practice) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ และแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งการถอดบทเรียนโดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ ดังนี้ (1) การถอดบทเรียนเฉพาะประเด็น เพื่อการเรียนรู้ระหว่างการปฏิบัติงาน ดำเนินการทันทีหลังจากทำกิจกรรมใน โครงการเสร็จ หรือหากเป็นชุดกิจกรรมก็ดำเนินการหลังจากกิจกรรมย่อยเสร็จ และสามารถนำผลการถอดบทเรียนนั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโครงการให้ประสบความสำเร็จในอนาคต (2) การถอดบทเรียนทั้งโครงการ หลังสิ้นสุดโครงการทั้งระบบ เป็นกระบวนการวิเคราะห์การปฏิบัติงานและบทเรียนความรู้ที่ลึกซึ้ง และประกอบด้วยรายละเอียดจำนวนมาก โดยเริ่มตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์เมื่อสิ้นสุดโครงการ การถอดบทเรียนทั้ง 2 รูปแบบ ต้องใช้การวิเคราะห์เชิงลึก เช่น วิเคราะห์ด้วย SWOT เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ผลของการดำเนินโครงการ

การถอดบทเรียนมีหลายเทคนิค เช่น การวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review) การเล่าเรื่อง (Story Telling) การทำแผนที่ความคิด (Mind Map) การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม ซึ่งอาจใช้หลายวิธีร่วมกันกรณีเทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review) ทำทันทีหลังเสร็จกิจกรรม เหมาะกับการถอดบทเรียนระหว่างปฏิบัติงานในโครงการ โดยผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกคน อาศัยคำถามดังนี้คาดหวังอะไรจากงานครั้งนี้ สิ่งที่ยังบรรลุความคาดหวังคืออะไร เพราะอะไร สิ่งที่ยังไม่บรรลุความคาดหวังคืออะไร เพราะอะไร ถ้ามีงานแบบนี้อีกเราจะปรับปรุงข้อใดบ้าง อย่างไร ภายใต้หลักการ 1) เป็นธรรมชาติ สบายๆ อาจนั่งเก้าอี้หรือปูเสื่อนั่งในท่าที่สบายที่สุด 2) เรียบง่าย แต่มีแบบแผน (สัมพันธ์กัน แต่มีช่องว่างให้กัน) 3) เห็นหน้ากันทุกคน (เห็นรอยยิ้ม อุดมการณ์ และการพูดคุย) และ 4) เห็นข้อมูลเหมือนกัน ไปพร้อมๆ กัน (ตรวจสอบ/สอบถามและเพิ่มเติมได้)

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผน (Re-Planning) ในวงจรใหม่ เช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยควรเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วม การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการวางแผน ให้มีการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการพัฒนางาน เพื่อระบุปัญหา สาเหตุของปัญหา ทางเลือกเพื่อการแก้ปัญหา ประเมินและเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติกันใหม่ โดยนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการสะท้อนผลในขั้นตอนที่ 5 มาร่วมพิจารณาด้วย ซึ่งจะทำได้แผนปฏิบัติ

การ (Action Plan) และแผนพัฒนาส่วนบุคคล (Individual Development Plan) ใหม่ขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งอาจมีบางอย่างทำต่อเนื่อง บางอย่างต้องหยุดไป หรือมีบางอย่างเพิ่มเติมเข้ามา

ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติ (Re-Acting) เพื่อแก้ปัญหาที่ใหม่ เช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยควรเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาส่วนบุคคลที่กำหนดใหม่นั้น โดยมุ่งให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีการบันทึกผลการดำเนินงานทั้งของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย และจัดให้มีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะๆ โดยคำนึงถึงหลักการต่างๆ ดังกล่าวในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 8 การสังเกต (Re-Observing) เพื่อสะท้อนผลที่ใหม่ เช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยควรเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริง (Actual Effects) จากการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาส่วนบุคคลที่กำหนดขึ้นใหม่ในขั้นตอนที่ 7

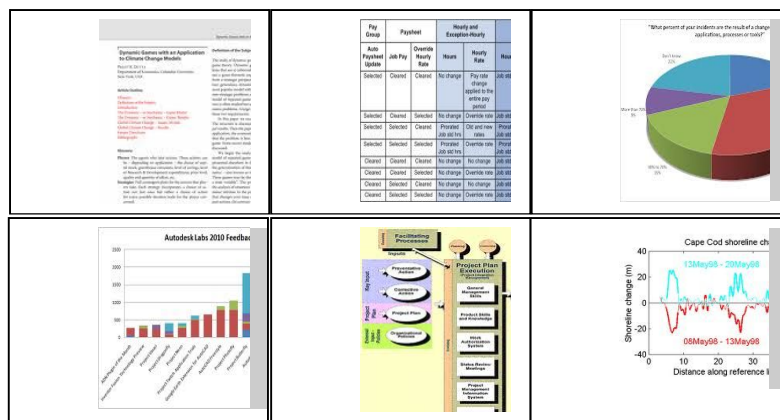
ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผล (Re-Reflecting) เพื่อสรุปผลและถอดบทเรียนที่ใหม่ เช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยควรเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการสะท้อนผล มีจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการตามที่กล่าวในขั้นตอนที่ 5

ขั้นตอนที่ 10 การนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 4

1. การเล่าเรื่องจากงานที่ทำ (Stories at Work) ตามความเป็นจริงและเป็นกลาง (Factual and Neutral Manner) ของแต่ละขั้นตอน จากขั้นตอนที่ 1-9 ว่า ทำอะไร ได้ผลเป็นอย่างไรโดยอาจมีภาพถ่าย ข้อมูล คำสัมภาษณ์ หรือหลักฐานอื่นๆ แสดงประกอบให้เห็นชัดเจนขึ้นได้ (ไม่ตายตัว อาจนำเสนอรูปแบบอื่นที่เห็นว่าเหมาะสมกว่า) การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยควรจัดทำเป็นระยะๆ หรือหลังเสร็จสิ้นการทำวิจัยแต่ละขั้นตอน ไม่รอกันกว่าเสร็จสิ้นทั้ง 10 ขั้นตอน มิฉะนั้นจะเกิดสภาพของภูเขาข้อมูล หรือสภาพได้น้ำดื่มหลัง อาจมีผลทำให้นำเสนอข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่ปฏิบัติจริง มีความสับสน อันเนื่องมาจากความเร่งรัดของเวลา ความเหนื่อยล้า ความหลงลืม

2. การเปลี่ยนแปลง (Change) ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง ซึ่งไม่ควรกำหนดความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในระดับโครงการที่บรรจุในแผนปฏิบัติการ (Action Plan) และแผนพัฒนาส่วนบุคคล (Individual Development Plan) เท่านั้น แต่ควรกำหนดความคาดหวังในลักษณะที่เป็นผลกระทบหรือผลลัพธ์ต่อเนื่องในระดับที่เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาด้วย เนื่องจากการวิจัยในระดับโรงเรียน (School-Wide) เช่น 1) การเปลี่ยนแปลงในคน วัฒนธรรมองค์กร และบรรยากาศองค์กร 2) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างองค์กร 3) การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยี 4) การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการและระบบการทำงาน เป็นต้น หรือ

อื่นๆ แล้วแต่จะกำหนด ใดๆอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงในตัวคนนั้น ควรคำนึงถึงทั้งระดับตัวบุคคล (Self) ระดับกลุ่ม (Group/Team) และระดับองค์การ (Entire Organization) ด้วย โดยพิจารณาทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิด พฤติกรรม และการนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ เนื่องจากการดำเนินการใดๆ ในสถานศึกษา มุ่งไปที่เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate Goal) คือนักเรียน ดังนั้นหากการวิจัยส่งผลถึงนักเรียนด้วย จึงควรพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในนักเรียนด้วยว่ามีอะไรบ้าง การนำเสนอข้อมูล ควรคำนึงถึงรูปแบบที่หลากหลาย โดยพิจารณาความเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล ซึ่งมีทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ อาจนำเสนอเป็นการพรรณนาที่มีภาพถ่าย หรือคำสัมภาษณ์ หรือหลักฐานอื่นๆ ประกอบ หรืออาจนำเสนอเป็นการเปรียบเทียบพรรณนา โดยมีข้อมูลหรือสถิติประกอบ หรืออาจนำเสนอเป็นชุดของตารางหรือเป็นกราฟฟิค เป็นต้น โดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงสภาพที่เคยเป็นมา และสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงไป หรือแสดงให้เห็นถึงช่องว่าง (Gap) ระหว่างปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกับผลลัพธ์ที่ได้รับว่ามีส่วนใดที่สำเร็จ สำเร็จมากน้อยเพียงใด และมีส่วนใดที่ยังไม่สำเร็จ ทำไมถึงยังไม่สำเร็จ และควรทำอะไรต่อไป เป็นต้น สำหรับแนวการนำเสนอผลการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายรูปแบบดูจากภาพประกอบ

ภาพที่ 2 5 แนวการนำเสนอผลการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายรูปแบบ

การเรียนรู้ (Learning) ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับหน่วยงาน เป็นการเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) หรือการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) จากการร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ในทุกขั้นตอนจากการวิจัย ว่ามีอะไรบ้าง เน้นการเรียนรู้เพื่อที่จะรู้ อันจะนำไปสู่การคิดวิธีการแก้ปัญหาที่ดียิ่งขึ้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) ถือเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หากงานวิจัยไม่มีคำตอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ (Learning) ที่เกิดขึ้น มีแต่คำตอบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง (Change) การกระทำนั้นก็เป็น

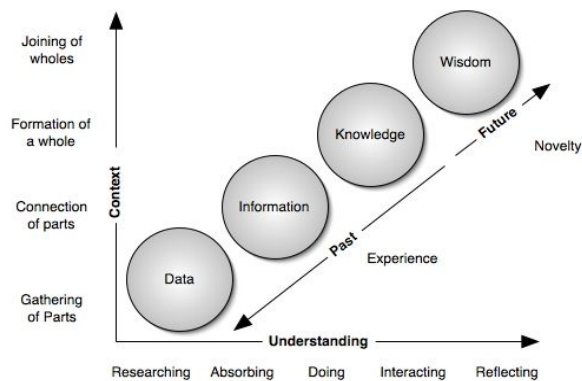
เพียงการบริหารจัดการหรือการพัฒนาแบบปกติทั่วไป ที่ทำแล้วทำเลย ผ่านแล้วผ่านเลย ที่แม้จะมีวงจรการทำงานคล้ายคลึงกันก็ตาม

การเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) มีพัฒนาการจากช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 John Dewey นักการศึกษาชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้คิดค้นวิธีสอนแบบแก้ปัญหาและเป็นผู้เสนอแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by Doing) จากแนวคิดนี้ ได้นำไปสู่ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivist Learning Theory) ถือเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มากที่สุดซึ่งในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า มีวิธีการแสวงหาความรู้และคำตอบในสิ่งต่างๆ ด้วยหลักการที่ว่าใช้ได้หรือไม่ ถ้าใช้ได้ก็คือทำได้ หมายความว่า “เป็นความจริง” เป็นการศึกษาที่แสวงหาวิธีการกระทำ นำมาใช้ให้เกิดผลตามที่กำหนดไว้ (Workability) เป็นประโยชน์เมื่อนำมาปฏิบัติได้จริง ประยุกต์ได้จริง (Adaptability) การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้สร้างความรู้ที่เป็นของตนเองขึ้นมาจากความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือจากความรู้ที่รับเข้ามาใหม่ ที่เกิดจากความเข้าใจของตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น (Active Learning) รูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดจากแนวคิดนี้ มีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่ เรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เรียนรู้แบบช่วยเหลือกัน (Collaborative Learning) เรียนรู้โดยการค้นคว้าอย่างอิสระ (Independent Investigation Method) รวมทั้งเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning)

จากที่กล่าวมา การเรียนรู้จากการกระทำในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครอบคลุมในทุกรูปแบบของการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น เพราะเป็นการเรียนรู้ที่มีทั้งจากการร่วมมือจากการช่วยเหลือกัน จากการค้นคว้าอย่างเป็นอิสระ และจากการใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการระบุนวว่าจะเรียนรู้อะไรจากการกระทำ อาจตั้งคำถามว่า สิ่งที่เราจะทำให้ต่างไปในครั้งหน้าคืออะไร (What will I do differently next time?) ในลักษณะเป็นบทเรียนที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ถึงสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำจากสิ่งที่ทำหรือไม่ทำในครั้งนี้ เช่น เรียนรู้ว่าจะจัดทำแผนเพื่อแก้ปัญหาใหม่อีกจะไม่ทำอะไรบางอย่างดังเช่นที่ทำในครั้งนี้ แต่จะทำอะไรบางอย่าง เนื่องจาก ...” เป็นต้น ทั้งนี้ การเรียนรู้จากการกระทำไม่หมายถึงความรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะ “รู้...” จากการที่ผู้วิจัยได้รับการฝึกอบรมใหม่ เช่น รู้เทคนิคการวางแผน รู้เทคนิคการทำงานกับคนอื่น รู้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นต้น

ความรู้ใหม่ (New Knowledge) เป็นความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ ไม่ใช่ความรู้จากการอ่านตำรา จากการฝึกอบรม ถือเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เช่นเดียวกัน หากงานวิจัยไม่มีคำตอบเกี่ยวกับความรู้ใหม่ (New Knowledge) มีแต่คำตอบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง (Change) การกระทำนั้นก็เป็นเพียงการบริหารจัดการหรือการพัฒนาแบบปกติทั่วไป ที่ทำแล้วทำเลย ผ่านแล้วผ่านเลย แม้จะมีวงจรการทำงานคล้ายคลึงกันก็ตาม

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ชั่วคราวช่วงขณะในบริบทหนึ่งๆ ซึ่งหากพิจารณาความรู้ภายใต้วิธีคิดปฏิบัตินิยมดังกล่าวในตอนต้น ก็หมายถึงการเรียนรู้เพื่อที่จะรู้ อันจะนำไปสู่การคิดที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งนักคิดปฏิบัตินิยมจะไม่ตัดสินสิ่งที่ค้นพบต่อวิธีการแก้ปัญหาที่คือปัญหาหนึ่งๆ ว่าถูกหรือผิด แต่จะเรียกสิ่งนั้นว่าความจริงช่วงขณะ(Temporary Truth) เพราะเมื่อเวลาผ่านไปและสังคมเปลี่ยนไปคำตอบที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้นก็จะล้าสมัย ไม่ใช่คำตอบสำหรับเวลาใหม่ที่ตามมาโดยทฤษฎีถือว่าความรู้ใหม่เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้น การนำเสนอว่าอะไรคือความรู้ใหม่จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงกำหนดได้จากการพิจารณาร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยในขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflecting) เช่น พิจารณาว่า “จากการบูรณาการในแนวคิดระหว่างนักวิจัยที่มีความรู้เชิงทฤษฎี กับผู้ร่วมวิจัยที่มีความรู้เชิงประสบการณ์ในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงาน เมื่อประมวลเป็นภาพโดยรวมแล้วได้ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ที่นำมาแก้ปัญหาแตกต่างจากทฤษฎีหรือแตกต่างจากที่เคยทำกันมาแต่เดิมอะไรบ้าง?” ดังนั้น ความรู้ใหม่ (New Knowledge) ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นผลจากการรวบรวมข้อมูล (Data) และสารสนเทศ (Information) ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน (Action) ในแต่ละส่วนงาน (Parts) เมื่อนำมาเชื่อมโยงกัน (Connection of Parts) จะก่อให้เกิดภาพความรู้ใหม่ (a Whole) ซึ่งความรู้ใหม่ที่ได้รับนี้ หากเชื่อมโยงกันหลากหลาย (Joining of Wholes) จะเป็นภูมิปัญญา (Wisdom) คุณภาพแนวคิดการกำหนดความรู้ใหม่จากการกระทำ จากภาพที่ 7

ภาพที่ 2.6 แนวการกำหนดความรู้ใหม่ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามทัศนะของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ดังกล่าวข้างต้นเนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีครอบคลุมสามารถนำหลักการสู่การปฏิบัติได้ทันที และนำแนวคิดเสริมจากการวิจัยของ รัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556) และชยานนท์ มณเฑียรจันทร์ (2554) มาใช้ประกอบในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดหลัก

1. คำนึงถึงรูปแบบการวิจัยที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Science) การนำเสนอผลการวิจัยที่อิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้ง ข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร ความรู้ใหม่ หรืออื่นๆถึงสิ่งที่ได้ร่วมคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสะท้อน ผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มผู้ ร่วมวิจัย และระดับองค์การรวมทั้งความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น

2. ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน โดยมี ขั้นตอนการวิจัย 10 ขั้นตอน ชีตถือหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของ นักวิจัย 10 ประการ โดยเฉพาะจรรยาบรรณเกี่ยวกับการแสดงให้ทราบถึงธรรมชาติของ กระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ และ จรรยาบรรณผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงาน แต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการ ยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล เพราะเป็นจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล

3. ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ที่จะต้องทบทวนขึ้นมาอย่างมี จุดมุ่งหมายอย่างมีความหมาย และอย่างมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีต่อการ นำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือการให้คำแนะนำต่อผู้ร่วมวิจัย ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการยึดยึด ไม่ให้เป็นตัวชี้หน้าหรือไม่ให้มีอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย แต่จะต้องคำนึงถึงการเป็น ทางเลือก การเป็นตัวเสริม

4. การสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องว่า ทฤษฎีกับการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ไม่ได้เป็นเส้นขนานที่ไม่มีวันบรรจบกัน สร้างกรอบแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยและ ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในลักษณะสามเส้าระหว่าง “การวิจัย” “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ” หรือ “นักวิจัย” “นักทฤษฎี” และ “นักปฏิบัติ”

5. แสดงบทบาทการส่งเสริมสนับสนุนการเสริมพลังทางวิชาการ (Academic Empowerment) แก่ผู้ร่วมวิจัย โดยหากมีการตัดสินใจร่วมกันจากผู้ร่วมวิจัยว่ามีความประสงค์ที่จะ ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจหรือเพิ่มพูน โลกทัศน์เพิ่มเติม เช่น การศึกษาคูงานของบุคคลหรือ หน่วยงานที่ทำประสบผลสำเร็จ การจัดอบรมสัมมนา การเชิญวิทยากร เป็นต้น ผู้วิจัยจะทำหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆเหล่านั้นให้แก่ผู้ร่วมวิจัยด้วย

6. ผู้วิจัยเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการ ปฏิบัติตามแผนเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้ โดยมุ่งให้บรรลุผลตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดตามหลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลง และมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล” พยายามไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้ওয়ง่าย ๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป

7. ให้มีการบันทึกผลการดำเนินงานทั้งของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยคำนึงถึงหลักการบันทึก 1) การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ 3) การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบของคํการ 4) การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย และจัดให้มีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะๆ ตามหลักการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน การวิเคราะห์วิพากษ์และประเมินตนเอง ตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2.6 ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2.6.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มาจากคำภาษาอังกฤษ คือ Problem-Based Learning (PBL) เมื่อใช้ในภาษาไทยมีผู้แปลไว้แตกต่างกัน เช่น การเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้จากปัญหา การเรียนแบบแก้ปัญห ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

(พวงรัตน์ บุญญานุกรักษ์, Majumdar 2544 อ้างถึงใน Barrows and Tamblyn, 1980) ได้ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานว่า “การ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานคือ การเรียนรู้ที่เป็นผลของกระบวนการทำงานที่มุ่งสร้างความเข้าใจและ หาทางแก้ปัญห ตัวปัญหาจะเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และเป็นตัวกระตุ้นต่อไปในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แก้ปัญหด้วยเหตุผล และการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการเพื่อสร้างความเข้าใจกลไกของตัวปัญหารวมทั้งวิธีการแก้ปัญห” และ Duch (1995) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อฝึกให้รู้จักคิดวิเคราะห์ และพัฒนาทักษะการ แก้ปัญห นักเรียนที่พร้อมจะเรียนรู้ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการค้นคว้า และใช้แหล่งข้อมูลการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นสิ่งมีความสำคัญต่อการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่ง White (1996) กล่าวถึงการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เป็นการเรียนที่นำเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับโลกแห่งความเป็นจริงที่มีความซับซ้อนก่อน ซึ่งจะเป็ตัวกระตุ้นให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปราย ทำความเข้าใจปัญหา ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหเพิ่มเติม และลงมือแก้ปัญหานั้นๆ โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกประจำกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับ Gallagher (1997) ที่ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนเรียนรู้จากการเรียน (Learn to Learn) โดยนักเรียนจะทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มเพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญห โดยจะบูรณาการความรู้ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับกับการ แก้ปัญหเข้าด้วยกัน ปัญหาที่ใช้มีลักษณะเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและมีความสัมพันธ์

กับนักเรียน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะมุ่งเน้นพัฒนานักเรียนในด้านทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่ นักเรียนจะได้มา และพัฒนานักเรียนสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองได้ นอกจากนี้ Barrell (1998) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการ ของการสำรวจเพื่อจะตอบคำถาม สิ่งที่อยู่ใต้ออกหรือเห็น ข้อสงสัยและความไม่มั่นใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติในชีวิตจริงที่มีความซับซ้อน ปัญหาที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้จะเป็นปัญหาที่ไม่ชัดเจนมีความยากหรือข้อสงสัยมาก สามารถตอบคำถามได้หลายคำตอบ ซึ่ง (Torp and Sage, 1998) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น หลักเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้จากการสำรวจ ค้นคว้า และการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันซึ่งนักเรียนอาจพบ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นเป็นทั้ง ยุทธวิธีการเรียนการสอน และใช้เป็นแนวทางในการจัดหลักสูตร ซึ่งมีลักษณะดึงดูดนักเรียนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาครูจะเป็นผู้ที่คอยให้คำแนะนำและออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดและสำรวจ หลักสูตรที่สร้างขึ้นจะมีปัญหาเป็นแกนกลาง มีบทบาทในการ เตรียมประสบการณ์จริงที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนให้สร้างความรู้ด้วยตนเองและบูรณาการสิ่งต่างๆ ที่เรียนรู้ในโรงเรียนกับชีวิตจริงเข้าด้วยกัน ในขณะที่เรียนรู้ นักเรียนจะถูกทำให้เป็นนักแก้ปัญหาและพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองได้ ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธี นี้ครูจะเป็นผู้ร่วมในการแก้ปัญหา ที่มีหน้าที่ในการสร้างความสนใจ สร้างความกระตือรือร้น ในการ เรียนรู้ให้กับนักเรียน เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับ Edens (2000) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ว่า เป็นรูปแบบการสอนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะคิดและแก้ปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและมีความซับซ้อน เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาและ เกิดทักษะการแก้ปัญหา

นอกจากนี้ สุนทรื คนเที่ยง (2544) ได้กล่าวถึงไว้ว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง กำหนดวัตถุประสงค์และเลือกแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนมีบทบาทในการให้คำแนะนำเท่านั้น และทิสนา เขมมณี (2545) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการ จัด สภาพการณ์ของการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือ ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรือผู้สอนอาจจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญ ปัญหา ฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างชัดเจนได้ ซึ่งตรงกับ มัชฌิมา ธรรมบุศย์ (2545) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม โดยนักเรียนสร้าง ความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบทของ

การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียน เกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหา เป็นฐานจึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและ แก้ปัญหาเป็นฐาน

ซึ่งสอดคล้องกันกับ วัฒนา รัตนพรหม (2548 อ้างถึงใน สนิท คีเมืองซ้าย, 2552) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่าเป็นการเรียนรู้ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทำความเข้าใจและและแก้ปัญหา ซึ่งใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่ตามสภาพจริง มาเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เลือกเนื้อหาที่ต้องการจะเรียนรู้และแสวงหาความรู้นั้นเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ผู้เรียนจะได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมเป็นเป็นทีม โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้

ดังนั้น จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า “Problem-Based Learning” การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนที่เริ่มต้นจากครูในการนำเสนอปัญหาที่แปลกใหม่ ท้าทาย ทำความคิด แทรกสอดแนวปัญหาในปัจจุบัน และสอดคล้องกับโลกของความเป็นจริงให้กับกลุ่มผู้เรียน ที่ศึกษา เพื่อกระตุ้น ส่งเสริม ท้าทายให้ผู้เรียน ได้แสวงหาความรู้ ความคิดวิเคราะห์ ประเด็นปัญหานั้น และนำความรู้จากประสบการณ์เดิมมาใช้ ในการแก้ปัญหา โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นทีมเดียวกัน รวมพลังความคิด แก้ปัญหา รู้จักวิเคราะห์ตัดสินใจ และสามารถนำความรู้เหล่านั้นเสนอผลงานได้ ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริม กำลังใจ และคอยชี้แนะ

2.6.2 ความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันนี้ เพราะเป็นการเรียนรู้ของนักเรียนในยุคนี้ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กสามารถฝึกทักษะในการคิด และแก้ปัญหา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้เป็นการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

Barrows and Tamblyn (1980 อ้างถึงใน สมศักดิ์ บุตรสาคร, 2554) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการเรียนการสอน โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเป็นการเรียนรู้จากผลของกระบวนการทำงานที่มุ่งสร้างความเข้าใจและหาทางแก้ปัญหา ตัวปัญหาจะเป็นตัวตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวกระตุ้นต่อไปในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล และการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการเพื่อสร้างความเข้าใจกลไกของตัวปัญหารวมทั้งวิธีแก้ปัญหา

นอกจากนี้ Edens (2000) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักไว้ว่าเป็นรูปแบบการสอนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะคิดและแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและมีความซับซ้อน เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาและเกิดทักษะการแก้ปัญหา

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ และ Majumdar, (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักว่า “การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองอยากรู้หรืออยากเรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ด้วยวิธีที่ผู้เรียนเลือกเอง” การเรียนรู้โดยใช้โดยปัญหาเป็นหลักมีลักษณะเฉพาะที่ใช้ตัวปัญหาเป็นสาระหลักให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหาและสร้างเสริมความรู้ในศาสตร์ทางคลินิก การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักนั้นจะเริ่มต้น โดยนำตัวปัญหาเข้ามาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาจะเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเกิดคำถามที่ยังไม่มีคำตอบซึ่งจะชักนำให้ผู้เรียน ไปสืบค้นต่อไป

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2545 อ้างถึงใน สมศักดิ์ บุตรสาคร, 2554) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรือผู้สอนอาจจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างชัดเจน ได้เห็นทางเลือกและวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหานั้น รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ เกิดทักษะกระบวนการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาต่างๆ

วัฒนา รัตนพรหม (2548 อ้างถึงในบัณฑิต รุ่งเจริญพร, 2556) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักเป็นการเรียนรู้ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทำความเข้าใจและการแก้ไขปัญหา ซึ่งใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่ตามสภาพการณ์จริงมาเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เลือกเนื้อหาที่ต้องการจะเรียนรู้และแสวงหาความรู้นั้นเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ผู้เรียนจะได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นทีมโดยผู้สอนเป็นแต่เพียงผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้

นอกจากนี้ สุมาลี ชัยเจริญ (2548) ได้กล่าวสรุปความสำคัญ แนวคิดการสร้างความรู้จักการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ว่า ตามแนวคิดทฤษฎีของเพียเจต์ ถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นด้วยปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญหาหรือเรียกว่าเกิดการเสียดสมดุลทางปัญหา ผู้เรียนต้องพยายามปรับโครงสร้างทางปัญหาให้เข้าสู่ภาวะสมดุลโดยใช้วิธีการดูดซับ ได้แก่ การรับข้อมูลใหม่

ๆ จากสิ่งแวดล้อมเข้าไปไว้ใน โครงสร้างทางปัญญาและการปรับเปลี่ยน โครงสร้างทางปัญญา คือ การเชื่อมโยงโครงสร้างทางปัญญาเดิมหรือความรู้เดิมที่มีมาก่อนกับข้อมูลข่าวสารใหม่จนกระทั่งเรียนสามารถปรับ โครงสร้างทางปัญญาเข้าสู่ภาวะสมดุลหรือสามารถสร้างความรู้ใหม่หรือเกิดการเรียนรู้ขึ้นเอง

หัทธชัย สิทธิรักษ์ (2550) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มทักษะในการแก้ปัญหาสามารถเพิ่มทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและพัฒนาทักษะในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้ว่า ความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้มีความสำคัญ ดังนี้ การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนที่ครูผู้สอนโดยการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เพราะเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาฝึกให้ใช้ความคิด ทักษะ หาคำตอบ สิ่งที่ต้องการค้นคว้าหาข้อมูล เป็นการเรียนรู้ที่ผลเกิดจากการทำงานที่ผู้เรียนมีความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหา ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น เพื่อแก้ปัญหา สิ่งที่ตนแสวงหาคำตอบ ทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการเรียนการสอนของครู ที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น ได้ฝึกทักษะ สร้างความคิด หาข้อมูลคำตอบ เพื่อที่พัฒนาตนเองต่อไป

2.6.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นวิธีการเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่จะสอนผู้เรียนให้ฝึกกระบวนการคิดแก้ปัญหาและฝึกทำงานเป็นกลุ่ม โดยที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ในการเรียนรู้และค้นคว้าด้วยตนเอง การเรียนจะอยู่ในรูปของกลุ่มย่อย นักเรียนจะเป็นผู้กระทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะและให้ข้อมูลที่จำเป็นประโยชน์ เพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นให้นักเรียนซึ่ง ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การแก้ปัญหา การชี้นำตนเอง ในการเรียนรู้ และการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ มีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้แตกต่างกันดังนี้

Knowles (1975 อ้างถึงใน อภรณ์ แสงรัตณี, 2543) มีแนวคิด สนับสนุนว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่เชื่อว่าการ เรียนรู้จะเรียน ได้มากที่สุดเมื่อผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตั้งอยู่บนข้อสมมุติฐานการเรียนรู้ 4 ประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) อັตมโนทัศน์ เมื่อบุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะมากขึ้น ความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อตนเองก็มีมากขึ้นตามลำดับ และถ้าหากบุคคลรู้สึกว่าคุณเองเจริญวัยและมีวุฒิภาวะถึงขั้นที่จะควบคุม และนำตนเองได้ บุคคลก็จะเกิดความต้องการทางจิตใจ เพื่อที่จะได้ควบคุมและนำตนเอง

2) ประสบการณ์ บุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้นก็ยังมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้รับจะเสมือนแหล่งทรัพยากรมหาศาลของการเรียนรู้ และก็จะสามารถรองรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง

3) ความพร้อม ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนเมื่อเห็นว่าสิ่งที่เรียน ไปนั้นมีความหมายและมีความจำเป็นต่อบทบาทและมีสถานภาพทางสังคม ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าที่การงาน มีบทบาทในสังคม และพร้อมที่จะเรียนเสมอ ถ้าหากสิ่งนั้นมีประโยชน์ต่อตนเอง

4) แนวโน้มต่อการเรียนรู้ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีบทบาทสถานภาพทางสังคม การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

นอกจากนี้ Gijsselaers (1996) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่า เกิดจากทฤษฎีที่กล่าวว่า การเรียนคือ กระบวนการสร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานของความรู้ที่มีใน ปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาพุทธิปัญญานิยม (Cognitive Psychology) เป็นฐานไว้ 3 ประการคือ

1) การเรียนเป็นกระบวนการสร้างไม่ใช่กระบวนการรับ การเรียนรู้เกิดจากการสร้างความรู้เชื่อมโยงเครือข่ายมโนทัศน์ที่มีความหมาย การเกิดการเรียนรู้และข้อมูลใหม่มีอยู่แล้วในเครือข่ายซึ่งขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะทำอย่างไรกับข้อมูลเหล่านั้น ข้อมูลใหม่จะเกิดขึ้นได้จากการที่เราระลึกถึงความรู้เดิมที่มีและเคยใช้ความรู้นั้น ๆ ในการแก้ปัญหา นั่นก็คือ ความรู้เดิมจะเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งใหม่

2) การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่รู้ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ (Knowing About Knowing Affects Learning) การเรียนรู้จะแกร่งกล้า เมื่อนักเรียนมีทักษะในการกำกับตนเอง เป็นความสามารถที่เรียกว่า (Metacognition) หมายถึง การที่บุคคลระลึกว่าตนรู้อะไร ยังไม่รู้ในสิ่งใด สามารถควบคุมและตรวจสอบความคิดทั้งหมดของตนเองได้ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ นั่นคือ มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ว่าจะทำอะไร สามารถเลือกยุทธวิธีว่าจะทำอย่างไร และมีการประเมินผลว่าบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ซึ่งเป็นการตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง การที่จะประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหานั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ที่อยู่ในตัวเพียงอย่างเดียว แต่จะขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้วิธีการในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

3) ปัจจัยทางสังคมและองค์ประกอบแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่เป็นตัวนำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในความรู้ และสามารถนำไปใช้เป็นการแก้ปัญหา ซึ่ง

จะทำให้ ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการในการศึกษาระดับสูงขึ้น รูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ ตามสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้เรียนได้ประสบกับปัญหาจริง หรือการได้ปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพ ทำให้ ผู้เรียน ได้ใช้ความรู้เกี่ยวกับการรู้คิดไปใช้ในการแก้ปัญหา และปัจจัยทางสังคมนั้นก็ มีอิทธิพลต่อการ เรียนรู้ของแต่ละบุคคล นั่นคือการทำงานเป็นกลุ่มทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดทางเลือกหลากหลายที่จะไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา

นอกจากนี้ Delisle (1997) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่ามีรากฐานมาจากทฤษฎีทางการศึกษาของ (John B. Dewey) ซึ่งมีชื่อว่า การศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressive Education) ที่เน้นการเตรียมประสบการณ์เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน โดยคำนึงถึง ความสนใจ ความถนัด และความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคมของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนเห็น ความสำคัญของกิจกรรมและประสบการณ์ ผู้เรียนต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะ แนวทางเท่านั้น

(Hmelo and Evensen, 2000) ได้กล่าวสนับสนุนว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งมีรากฐาน มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของ (Piaget) และ (Vygotsky) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็น กระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการ สร้างความรู้เกิด จากการเรียนรู้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเกิดจากการซึมซับประสบการณ์ใหม่ และปรับ โครงสร้าง สติปัญญาให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของ (Bruner) ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงมาจากการค้นพบของแต่ละบุคคล โดยผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ในกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เมื่อผู้เรียนเผชิญกับปัญหาที่ไม่รู้ทำให้ ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญา และผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และนำความรู้ใหม่มา เชื่อมโยงกับความรู้เดิมเพื่อแก้ปัญหา

ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์ (อ้างถึงใน ทองสุข คาธนะ, 2538) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานไว้ 2 ประการ คือ การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) และการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ (Individualized Learning) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือทฤษฎีมนุษยนิยมของ (Carl R. Rogers)ซึ่งมีความเชื่อว่า เป้าหมายของการศึกษา คือ การอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเห็นการเปลี่ยนแปลงในโลกและ เกิดการเรียนรู้ การที่คนเราอยู่บนโลกที่สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องได้อย่างมั่นคงนั้น คนต้องเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้ได้อย่างไร เนื่องจากไม่มีความรู้ใดมั่นคง ดังนั้นการที่บุคคลรู้ถึงกระบวนการ แสวงหาความรู้เท่านั้น จึงจะทำให้เกิดพื้นฐานที่มั่นคง ซึ่งโรเจอร์ส ได้เน้นความสำคัญ

ของกระบวนการ เรียนรู้ (Learning Process) เพราะถือว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นกระบวนการสำคัญกว่าความรู้ที่หยุดนิ่ง เป้าหมายการศึกษา คือ การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้บุคคลมีพัฒนาการและเจริญเติบโตไปสู่การทำงาน ได้เต็มศักยภาพ

2) การเรียนรู้แบบเอกัตภาพ (Individulized Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกันให้กับกลุ่มผู้เรียน เทคนิคการสอนอาจใช้อย่างเดียวหรือหลายอย่างร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนระบุ เป้าหมาย เลือกวิธีการเรียน เลือกสื่อและอุปกรณ์การเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน

ภาพที่ 2.7 การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ

นอกจากนี้ พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ และ Majumdar, (2544) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่า “การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองอยากรู้หรืออยากเรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ด้วยวิธีที่ผู้เรียน เลือกเอง” การเรียนรู้โดยใช้โดยปัญหาเป็นฐานมีลักษณะเฉพาะที่ใช้ตัวปัญหาเป็นสาระหลักให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหาและสร้างเสริมความรู้ในศาสตร์ทางคลินิก การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น ฐานนั้นจะเริ่มต้น โดยนำตัวปัญหาเข้ามาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาจะเป็นตัวกระตุ้น การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเกิดคำถามที่ยัง ไม่มีคำตอบซึ่งจะชักนำให้ผู้เรียนไปสืบค้นต่อไป

ภาพที่ 2.8 การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning,)

ยรรยง สิ้นธุ์งาม (อ้างถึงใน มัชฌิมา ชรรณบุศย์, 2545) ได้กล่าวถึงแนวคิดในเรื่องของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่นักจิตวิทยาทางการศึกษา นำมาเป็นประเด็นในการถกเถียงกันมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพฤติกรรมนิยม (Behaviorist Learning) ในกลุ่มนี้เชื่อว่าความรู้มีอยู่มากมายในโลก แต่ความรู้ที่สามารถถ่ายโยงมายังผู้เรียน อย่างเป็นรูปธรรม มีเพียงเล็กน้อย การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง นักจิตวิทยาที่ได้รับการยอมรับกัน ในกลุ่มนี้ คือ สกินเนอร์ (Skinner)

2) กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพุทธิปัญญานิยม (Cognitive Learning Theory) มีความเชื่อว่า ความรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะ (Particular Structure) กับสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological Environment) ของผู้เรียนแต่ละบุคคล การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ปรับเปลี่ยนโลกภายในของตน โดยอาศัยกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากการรับความรู้ใหม่เข้าไปในสมอง หรือจากการปรับเปลี่ยนความรู้เก่าให้เข้ากับความรู้ใหม่ นักจิตวิทยาที่ได้รับการยอมรับแนวคิดมากที่สุดในกลุ่มนี้ คือ เพียเจท์ (Piaget) ในปี ค.ศ.1990 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศให้ทศวรรษต่อไปเป็น ทศวรรษของสมองและทศวรรษของการศึกษา (The decade of brain and the decade of education) เนื่องมาจาก ผลการค้นคว้าวิจัยเรื่อง สมอง ทำให้นักการศึกษาว่า สมองมนุษย์มีลักษณะเฉพาะ เป็นแหล่งเก็บ เป็นแหล่งกำเนิดของพฤติกรรม เป็นอวัยวะที่มีความสลับซับซ้อนมากที่สุด ในร่างกายมนุษย์ สมองของคนเราสามารถรับเรื่องราวที่เกิดจากการเรียนรู้ได้ทุกอย่าง (Receive all Education) และด้วยความแตกต่างกันของสมอง ส่งผลให้คนเรามีลักษณะของการเรียนรู้ (Learning style) ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ วิธีการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกัน ไปด้วยเช่นกันนอกจากการค้นคว้าในเรื่องสมองแล้ว สหรัฐอเมริกายังได้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อดูแลแนวโน้มและวิสัยทัศน์ของหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ใช้กลุ่มตัวอย่าง 150 คน จากหลากหลายอาชีพ เช่น นักธุรกิจระดับชาติ ผู้นำทางการศึกษาและตัวแทนจากรัฐบาล เครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการนี้ คือการใช้เทคนิค Delphi ในการศึกษา ระยะเวลาในการวิจัย 3 ปี ในรายงานส่วนหนึ่งของวิลสัน (Wilson, 1991) สรุปไว้ว่า การเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีทักษะการคิดแบบวิจรรณญาณ และมีทักษะในการตัดสินใจ นักเรียนต้องสามารถเข้าถึงข้อมูล และสามารถปรับเปลี่ยนข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาได้ โดยนักเรียนเหล่านี้ต้องมีลักษณะกล้าเสี่ยง เป็นนักสำรวจ และเป็นนักคิดที่รู้จักให้ความร่วมมือกับผู้อื่น รวมทั้งต้องมีการบูรณาการหลักสูตรเพื่อให้เกิดกิจกรรมแบบสหวิทยาการ (Inter Disiplinary Activity) ด้วย ต่อมาได้มีทฤษฎีการเรียนรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นหลาย

ทฤษฎี ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นักการศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจกันมากได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivist Learning Theory) ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มากที่สุด ซึ่งในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้สร้างความรู้ที่เป็นของตนเองขึ้นมา จากความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือจากความรู้ที่รับเข้ามาใหม่ จากแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีเรียน วิธีสอน แนวใหม่ ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 ครูไม่ใช่ผู้จัดการทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้เรียนต้องได้ลงมือปฏิบัติเอง สร้างความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจของตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น (Active Learning) รูปแบบการเรียนรู้ ที่เกิดจากแนวคิดนี้ มีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบช่วยเหลือกัน (Collaborative Learning) การเรียนรู้โดยการค้นคว้าอย่างอิสระ (Independent Investigation Method) รวมทั้ง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) ในช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักการศึกษาชาวอเมริกันซึ่งเป็น ผู้คิดค้น วิธีสอนแบบแก้ปัญหา และเป็นผู้เสนอแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้ เกิดจากการปฏิบัติ หรือ ได้ลงมือกระทำ ด้วยตนเอง (Learning by Doing) จากแนวคิดนี้ ได้นำไปสู่แนวคิดของการสอน ในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แนวคิดของ PBL ก็มีรากฐานมาจาก แนวคิดของ ดิวอี้ เช่นเดียวกัน PBL มีการพัฒนาขึ้นครั้งแรกโดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Faculty of Health Sciences) ของมหาวิทยาลัย McMaster ที่ประเทศแคนาดา ได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการติว (Tutorial Process) ให้กับนักศึกษาแพทย์ฝึกหัด วิธีการดังกล่าว ต่อมาได้กลายเป็นรูปแบบ (Model) ที่ทำให้มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกานำไปเป็นแบบอย่าง ในการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มจากปลายปี ค.ศ. 1950 มหาวิทยาลัย Case Western Reserve ได้นำมาใช้เป็นแห่งแรก และได้จัดตั้งห้องทดลอง พหุวิทยาการ (Multidisciplinary Laboratory) เพื่อทำเป็นห้องปฏิบัติการสำหรับทดลองรูปแบบการสอนใหม่ๆ รูปแบบการสอนที่มหาวิทยาลัย Case Western Reserve พัฒนาขึ้นมานั้น ได้กลายมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรของ โรงเรียนหลายแห่งในสหรัฐอเมริกา ทั้งในระดับ มัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และบัณฑิตวิทยาลัย ในช่วงปลายทศวรรษที่ 60 มหาวิทยาลัย McMaster ได้พัฒนาหลักสูตรแพทย์ (Medical Curriculum) ที่ใช้ PBL ในการสอนเป็นครั้งแรก ทำให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นที่ยอมรับและรู้จักกันทั่วโลกว่า เป็นผู้นำทางด้าน PBL (World Class Leader)

โรงเรียนแพทย์ที่มีชื่อเสียงอย่างเช่นที่ Harvard Medical School และ Michigan State University, College of Human Medicine ก็ได้นำรูปแบบ PBL ไปใช้ จึงทำให้โรงเรียนแพทย์ในมหาวิทยาลัยอื่นๆ หันมายอมรับรูปแบบ PBL ในการสอนมากขึ้น จนกระทั่งกลางปี ค.ศ. 1980 เทคนิคการสอน โดยใช้รูปแบบ PBL ได้เริ่มขยายออกไปสู่การสอนในสาขาอื่นๆ

นอกจากมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาแล้ว มหาวิทยาลัยของประเทศแทบทุกส่วนของโลกก็ให้ความสนใจในการนำรูปแบบ PBL ไปใช้สอน เช่น มหาวิทยาลัย Maastricht ที่เนเธอร์แลนด์ , มหาวิทยาลัย Newcastle, Monash, Melbourne ที่ออสเตรเลีย, มหาวิทยาลัย Aalborg ที่เดนมาร์ก , มหาวิทยาลัยในประเทศแคนาดา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฟินแลนด์ อัฟริกาใต้ สวีเดน ฮังการี สิงคโปร์ เป็นต้น ความนิยม PBL ในการสอนที่ต่างประเทศนั้น สามารถเห็นได้ชัดเจนจากการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ใช้ PBL ในการสอนเหมือนกันทางอินเทอร์เน็ตและจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) โดยมีการเผยแพร่ทั้งตำรา เอกสาร และบทความจำนวนมาก มีผลงานวิจัยที่เผยแพร่เฉพาะส่วนบทคัดย่อและงานวิจัยทั้งฉบับเป็นร้อยเรื่อง โดยส่วนใหญ่จะเป็นผลการวิจัยทางสาขาแพทย์มากที่สุด มีวารสารเฉพาะชื่อ The Journal of Clinical Problem-based Learning มีการจัดตั้งศูนย์เพื่อการวิจัยและการเรียนการสอน (The Center for Problem-based Learning)

สำหรับในประเทศไทยนั้น การสอนโดยใช้รูปแบบ PBL ยังไม่แพร่หลาย แต่ก็มียุทธศาสตร์บางแห่งที่ส่งเสริมและได้ทดลองนำไปใช้บ้าง แล้วอย่างเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เฉพาะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีการพัฒนารูปแบบ PBL ในการสอนร่วมกับ ผู้สอนจากมหาวิทยาลัย Stanford และ Vanderbilt

นอกจากนี้ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2548) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงปลาย ค.ศ. 1969 โดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Faculty of Health Science) ของ McMaster University ประเทศแคนาดา โดยเริ่มกับนักศึกษาแพทย์ฝึกหัดหลังจากนั้นได้ขยายไปสู่มหาวิทยาลัยหลายแห่ง ส่วนใหญ่นำไปใช้กับหลักสูตรของนักศึกษาแพทย์ เนื่องจากผู้เรียนสาขาแพทย์นั้นต้องใช้ทักษะวิเคราะห์ปัญหาทางการรักษาสูง ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 การจัดการเรียนรู้แบบนี้ได้ขยายไปสู่สาขาอื่นๆ เช่น สาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ และได้มีการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรสาขาต่างๆ อีกด้วย

นอกจากนี้ วันดี ต่อเฟื่อง (2553) ได้กล่าวถึงว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีแนวคิดพื้นฐานมาจากแรงผลักดันให้ตัวบุคคลที่ต้องการตอบคำถาม หรือแสวงหาวิธีการ แก้ปัญหาที่ตนเองสนใจ โดยอาศัยความเดิมในการประกอบเป็นพื้นฐาน รวมทั้งมีกระบวนการเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลข่าวสาร เอกสารต่างๆ และประสบการณ์เดิมของตนเอง

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สรุปได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีแนวคิดพื้นฐานมาจากแรงผลักดันในตัวบุคคลที่ต้องการตอบประเด็นคำถาม หรือแสวงหาวิธีการ คำตอบ ความคิดริเริ่ม ทักษะแสวงหาคำตอบ เรียนรู้แนวทางวิธีแก้ปัญหาที่ตนเองสนใจ ที่ริเริ่มหาจากแหล่งข้อมูล สืบค้น โดยอาศัยความรู้เดิมของตนเองเป็นพื้นฐาน รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากแหล่งข้อมูล เนื้อหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ และประสบการณ์ความรู้เดิมของตนเอง เป็นต้น

2.6.4 ลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นรูปแบบที่จะนำเสนอวิธีการ เพื่อที่จะให้ผู้สอนและผู้เรียนได้เข้าใจ วิธีการจะนำไปสู่ขั้นตอนในการเรียนรู้ร่วมกันในการ แก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนมีบทบาททักษะกระบวนการคิดในรูปแบบการแก้ปัญหา ทั้งที่เกิดขึ้นใน สถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และเทคนิคในการแก้ปัญหา ร่วมกันผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้แบบ ร่วมคิด ร่วมทำนำปัญหาไปสู่กระบวนการแก้ต่อไป มีผู้กล่าว ลักษณะของการเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้หลายท่านดังนี้

Barrows and Tamblyn (1980) ได้ให้ทัศนะสรุปกระบวนการ ของการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐานมีลักษณะดังนี้

- 1) ปัญหาจะถูกเสนอให้กับนักเรียนเป็นอันดับแรกในขั้นตอนการเรียนรู้
- 2) ปัญหาที่ใช้ในการเรียนรู้จะเป็นปัญหาที่เหมือนกับปัญหาที่นักเรียนสามารถพบใน ชีวิตจริง
- 3) นักเรียนจะทำงานเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหา โดยอิสระในการแสดงความสามารถ ในการ ใช้เหตุผล การประยุกต์ใช้ความรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เหมาะสมกับ ขั้นตอน การเรียนรู้ในแต่ละขั้น
- 4) เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีขั้นตอนในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็น แนวทาง ในการกำหนดกระบวนการทำงานเพื่อแก้ปัญหา
- 5) ความรู้และทักษะที่ต้องการให้นักเรียน ได้รับจะเกิดหลังการแก้ปัญหาหรือการ ทำงานที่ ใช้ความรู้และทักษะเหล่านั้น
- 6) การเรียนรู้จะประกอบด้วยการทำงานในการแก้ปัญหาและการศึกษาดูด้วยตนเองโดย มี ลักษณะที่บูรณาการทั้งความรู้ที่นักเรียนมีและทักษะกระบวนการเข้าด้วยกัน

ภาพที่ 2.9 ลักษณะขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Barrows (1996) กล่าวถึงลักษณะ ทักษะการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ไว้ดังนี้

1) เป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางภายใต้การแนะนำของผู้สอนประจำกลุ่ม ผู้เรียนต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ระบุสิ่งที่ตนต้องการรู้เพื่อความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น โดยแสวงหาความรู้จากแหล่งที่จะให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาจมาจากหนังสือวารสาร คณาจารย์ ข้อมูลออนไลน์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ

2) จัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 5-8 คน พร้อมกับผู้สอนประจำกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความหลากหลายของบุคคลต่างๆ

3) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้แนะแนวทาง โดยมีบทบาทที่ไม่ใช่ผู้บรรยาย ไม่ใช่ผู้บอกข้อมูล ไม่บอกผู้เรียนว่าคิดถูกหรือผิด แต่มีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามด้วย ตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นและจัดการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4) รูปแบบของปัญหามุ่งเน้นให้มีการรวบรวมข้อมูลและกระตุ้นการเรียนรู้ ปัญหาที่นำเสนอเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้เรียน ที่จะต้องเผชิญในการปฏิบัติจริง ตรงประเด็นและกระตุ้นการเรียนรู้ให้ ท้าทายแก้ปัญหาเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ และรวบรวมข้อมูลจากศาสตร์วิชาต่างๆ

5) ปัญหาเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคลินิก

6) ความรู้ใหม่ได้มาโดยผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริงในระหว่างการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่น พร้อมทั้งได้มีการอภิปราย เปรียบเทียบ ทบทวน และได้แย้งสิ่งที่เรียนด้วย

Edens (2000) ได้สรุปลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ 6 ประการ ดังนี้

- 1) การเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2) การเรียนจะเกิดขึ้นจากกลุ่มการเรียนรู้กลุ่มเล็กๆ
- 3) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือแนะแนวทาง
- 4) รูปแบบของปัญหานั้นที่การจัดการและกระตุ้นการเรียนรู้
- 5) ปัญหาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา
- 6) ข้อมูลใหม่ได้มาจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ภาพที่ 2.10 ลักษณะขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Zhang (2002) ได้กล่าวถึงลักษณะของเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานดังนี้

- 1) เป็นบริบทของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะต่างๆซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากที่สุด
- 2) ใช้ปัญหาเป็นตัวขับเคลื่อนในการเรียนรู้
- 3) เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างความรู้ศาสตร์ต่างๆ และทักษะกระบวนการเข้าด้วยกัน
- 4) นักเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ครูจะเป็นเพียงผู้ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำและเฝ้าอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน
- 5) เป็นการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง นักเรียนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางของการเรียนรู้ด้วยตัวเองในการกำหนดว่าต้องเรียนรู้อะไร อย่างไร จากที่ใด เพื่อให้ได้ความรู้มาแก้ปัญหา
- 6) เป็นการเรียนรู้จากกระบวนการของการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานจะเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นขณะดำเนินการแก้ปัญหา
- 7) เป็นการเรียนรู้แบบช่วยเหลือกันเป็นกลุ่ม
- 8) ปัญหาที่ใช้ในการเรียนรู้ จะเป็นปัญหาที่ยาก มีความซับซ้อน ไม่ชัดเจนเป็นปัญหาปลายเปิด ที่สามารถกระตุ้นนักเรียนให้ได้ใช้ความคิด ทำความเข้าใจปัญหา และค้นคว้าหาความรู้มาเพื่อแก้ปัญหานั้น
- 9) ให้ความสำคัญกับประสบการณ์และความรู้ที่มีอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งครูใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน

ภาพที่ 2.11 ลักษณะขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สถาบันคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แห่งอิลลินอยส์ (Illinois Mathematics and Science Academy, 2006 Online) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ดังนี้

1) ในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยเริ่มจากนำเสนอปัญหาที่มีแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้

2) ปัญหาที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้จะมีแนวทางในการแก้ปัญหาได้หลากหลายมีความซับซ้อน ไม่ตายตัว และมีรูปแบบการแก้ปัญหาไม่แน่นอน ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการหาคำตอบ

3) ในชั้นเรียนผู้เรียนมีบทบาทเป็นนักแก้ปัญหา ผู้สอนจะมีบทบาทเป็นผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

4) ในกระบวนการเรียนการสอนจะมีการอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆแต่ความรู้ที่ผู้เรียนจะต้องสร้างขึ้นด้วยตนเอง การคิดต้องชัดเจนและมีความหมาย

ทิสนา แจมมณี (2545) ได้เสนอตัวบ่งชี้ การจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ไว้ 10 ประการ

1) ผู้สอนและผู้เรียนมีการร่วมมือกันเลือกปัญหาที่ตรงกับความสนใจหรือความต้องการ

2) ผู้สอนและผู้เรียนมีการออกไปเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาจริง หรือผู้สอนมีการจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา

3) ผู้สอนและผู้เรียน มีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา

4) ผู้เรียนมีการวางแผน การแก้ปัญหาร่วมกัน

5) ผู้สอนมีการให้คำปรึกษา แนะนำและช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการแสวงหาแหล่งข้อมูล การศึกษาข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

6) ผู้เรียนมีการศึกษา ค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

7) ผู้สอนมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย และพิจารณาเลือกวิธีที่เหมาะสม

8) ผู้เรียนมีการลงมือแก้ปัญหา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุป และประเมินผล

9) ผู้สอนมีการติดตามการปฏิบัติงานของผู้เรียนและให้คำปรึกษา

10) ผู้สอนมีการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งทางด้านผลงานและกระบวนการ

มันตรา ธรรมบุษย์ (2545) ได้สรุปลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานดังนี้

1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง

2) เป็นการเรียนรู้โดยใช้กลุ่มผู้เรียนที่มีขนาดเล็ก

3) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นผู้ให้คำแนะนำ

4) ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นในการเรียนรู้

5) ปัญหาที่นำมาใช้มีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ปัญหาหนึ่งปัญหาอาจมีคำตอบได้หลายคำตอบหรือแก้ปัญหาได้หลายทาง

6) ผู้เรียนเป็นคนแก้ปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

7) ใช้การประเมินผลจากสภาพจริง โดยดูจากความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรม

ไพศาล สุวรรณน้อย (2557) ได้ให้ทัศนะการจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือ PBL มีลักษณะสำคัญดังนี้

1) ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Student-centered Learning)

2) จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยๆ ให้มีจำนวนกลุ่มละประมาณ 5-8 คน

3) ผู้สอนทำหน้าที่ เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (Guide)

4) ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น (สิ่งเร้า) ให้เกิดการเรียนรู้

5) ลักษณะของปัญหาที่นำมาใช้ ต้องมีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีวิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างหลากหลาย อาจมีคำตอบได้หลายคำตอบ

6) ผู้เรียนเป็นผู้แก้ปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning)

7) การประเมินผล ใช้การประเมินผลจากสถานการณ์จริง (Authentic Assessment) ดูจากความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียนในขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Process) และพิจารณาจากผลงานที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ (Learning Product)

อนุชา โสมาบุตร (2553) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สรุปได้ดังนี้

1) ต้องมีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและเริ่มต้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

2) ปัญหาที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นพบเห็นในชีวิตได้ในชีวิตจริงของผู้เรียนหรือมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้จริง

3) ผู้เรียนเรียนรู้โดยการนำตัวเอง (Self-Directed Learning) ค้นหาและแสวงหาความรู้ คำตอบด้วยตนเอง บริหารเวลาเอง คัดเลือกวิธีการเรียนรู้และประสบการณ์เรียนรู้ รวมทั้งประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4) ผู้เรียนเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความรู้ ข้อมูลร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุและผล ฝึกให้ผู้เรียนมีการรับส่งข้อมูล เรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล และฝึกการจัดระบบตนเองเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกัน เป็นทีม ความรู้คำตอบที่ได้มีความหลากหลายขององค์ความรู้จะผ่านการวิเคราะห์โดยผู้เรียน มีการ

สังเคราะห์และตัดสินใจร่วมกัน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ นอกจากจัดการเรียนเป็นกลุ่มแล้วยังสามารถจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้เป็นรายบุคคลได้ แต่อาจทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

5) การเรียนรู้มีลักษณะการบูรณาการความรู้และบูรณาการทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับคำตอบและความรู้ที่กระจ่างชัด

6) ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จะได้มาภายหลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแล้วเท่านั้น

7) การประเมินผลเป็นการประเมินผลจากสภาพจริง โดยพิจารณาการปฏิบัติงาน ความก้าวหน้าของผู้เรียน

ยศวีร์ อิมอโนทัย (2554) การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Base Learning: PBL) ในรายวิชาการออกแบบการประเมินผล *ได้อธิบายลักษณะที่สำคัญของ PBL* ดังนี้คือ

- 1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Student-centered Learning)
- 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้เรียนที่มีขนาดเล็ก
- 3) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (Guide)
- 4) ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
- 5) ปัญหาที่นำมาใช้มีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ปัญหา 1 ปัญหาอาจมีคำตอบได้

หลายคำตอบ หรือแก้ไขปัญหาได้หลายทาง (Iiled-structure Problem)

- 6) ผู้เรียนเป็นคนแก้ปัญหา โดยแสวงหาข้อมูลใหม่ด้วยตนเอง (Self-directed Learning)
- 7) ประเมินผลจากสถานการณ์จริง โดยดูจากความสามารถในการปฏิบัติ (Authentic Assessment)

Assessment

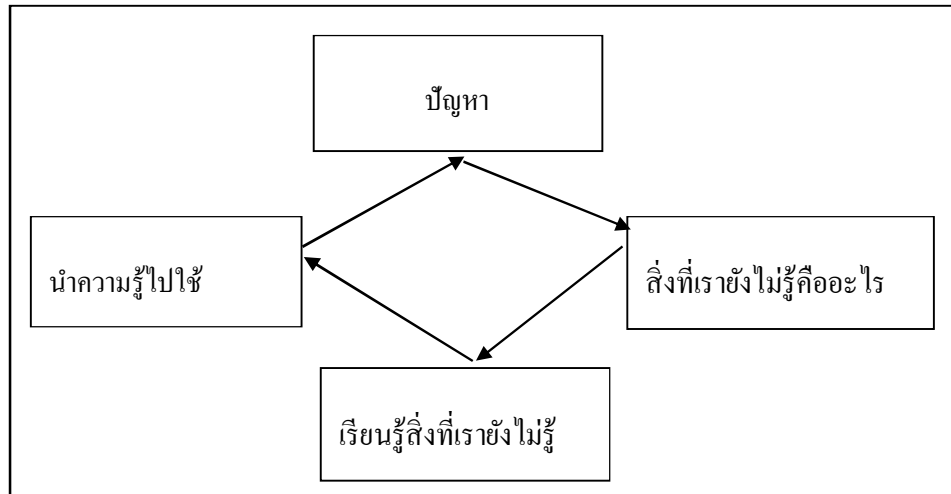
ได้อธิบายการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งสมมติฐาน สาเหตุและกลไกของการเกิดปัญหานั้น ค้นคว้าความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับปัญหา เพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาต่อไป โดยผู้เรียนอาจไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ มาก่อน แต่อาจใช้ความรู้ที่ผู้เรียนมีอยู่เดิมหรือเคยเรียนมา วิธีการเรียนรู้ตามแนวทางมีลักษณะที่สำคัญ คือ

1) เรียนรู้ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องของปัญหานั้นๆ เน้นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และเป็นระบบ

2) เนื้อหาวิชาจะเป็นลักษณะของการบูรณาการ (Integration) โดยผสมผสานเนื้อหาเนื้อหาของหลายๆ วิชาเข้าด้วยกันเพื่อที่จะอธิบายปัญหา

3) เรียนเป็นกลุ่มย่อย โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่ม (Facilitator) เป็นผู้สนับสนุนและกระตุ้นนักเรียน นักศึกษาต้องร่วมกันสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในกลุ่ม

4) การเรียนรู้และค้นคว้าหาความรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตนเองหรือกลุ่มตั้งไว้ (Self-directed learning)

ภาพที่ 2.12 แสดงภาพวงจร PBL

จากลักษณะของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

- 1) ใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีความน่าสนใจ ทำทาบ และสามารถแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธีเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเข้มข้นและสนใจ
- 2) ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ ทักษะ ริเริ่ม หาคำตอบ แลกเปลี่ยนความรู้ หรือประสบการณ์กันเพื่อนำข้อมูล คำตอบเหล่านั้นมาใช้ในการแก้ปัญหา
- 3) ผู้สอนมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก ดูแล แนะนำ ควบคุม ประคับประคอง เปรียบเสมือนผู้คอยกำหนดดูแลในการเรียนรู้ ให้คำปรึกษา และแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนได้แรงใจ กำลังในการกระตุ้น
- 4) การประเมินผลการเรียนรู้ต้องประเมินจากสภาพจริงทุกขั้นตอนโดยประเมินทั้งด้านผลงานและกระบวนการวิธีการหาคำตอบ เพื่อสรุปผลงาน

2.6.5 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะแสวงหาความรู้เพื่อแก้ปัญหา จากลักษณะที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะประกอบไปด้วย สถานการณ์ปัญหา บทบาทของผู้สอน บทบาทของผู้เรียนและการประเมินผล โดยมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบดังนี้

2.6.6 สถานการณ์ปัญหา

จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น จะเริ่มจากสถานการณ์ปัญหาเป็นอันดับแรก ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง โดยพิจารณา รายละเอียด ดังนี้

1) **ลักษณะของปัญหาที่ดี:** ลักษณะของปัญหาที่ดีสำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้สรุปไว้ดังนี้

Duch (1995 อ้างถึงใน ชันยกร ช่วยทุกข์, 2556) ได้กล่าวถึงลักษณะของปัญหาที่ดีสำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

(1) ปัญหาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาและบริบทที่แท้จริงเพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิดการแก้ปัญหาให้สำเร็จได้

(2) ปัญหาที่ดีต้องประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการตัดสินใจหรือการคาดคะเน อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

(3) ความยาวและความซับซ้อนของปัญหาจะต้องถูกควบคุมอย่างดี เพื่อให้ผู้เรียนแบ่งปัญหาออกเป็นส่วนๆ เพราะหากมีการแบ่งปัญหาแล้วนำข้อสรุปจากการแก้ปัญหามารวมกัน จะทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

(4) คำถามของปัญหาเบื้องต้นจะต้องมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะในต่อไปนี้ เพื่อให้ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายและร่วมแก้ปัญหา

4.1) ปัญหาที่เป็นปัญหาปลายเปิด ที่มีวิธีการหลายวิธีการในการหาคำตอบ

4.2) เชื่อมโยงกับความรู้ที่เรียน

4.3) มีประเด็นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเห็นที่หลากหลายในการแสวงหาคำตอบ

(5) จุดประสงค์ของเนื้อหาในรายวิชาที่สอนจะสอดคล้องกับปัญหา และสัมพันธ์กับความรู้เดิมที่จะเกิดเป็นความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ในวิชาอื่นๆ ได้

นอกจากนี้ สถาบันคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์แห่งอินเดียนออส (IMSA, 2009) ได้กล่าวถึงลักษณะของปัญหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่ามีลักษณะ ดังนี้

(1) โครงสร้างของปัญหาสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

(2) สถานการณ์จะมีลักษณะที่ยุ่ยากซับซ้อนไม่ตายตัว

(3) มีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เมื่อมีข้อมูลใหม่ๆ เพิ่มเข้ามา

(4) ปัญหาไม่สามารถแก้ได้ง่ายๆหรือรูปแบบการแก้ปัญหาไม่แน่นอน

(5) ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป

นอกจากนี้ (Edens, 2005) ได้กล่าวลักษณะของปัญหาที่ดีสำหรับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พอสรุปได้ดังนี้

(1) ปัญหาที่จะต้องดึงดูดใจให้ผู้เรียนอยากค้นหาคำตอบ อาจจะไม่เป็นรูปแบบของข้อความหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับผู้เรียน มีการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการประยุกต์ใช้

(2) เป็นปัญหาปลายเปิด และมีลักษณะที่ทำให้เกิดการขัดแย้ง ซึ่งจะท้าทายให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นให้เหตุผล และแสดงออกถึงทักษะการคิดไปสู่การได้รับความรู้ และความเข้าใจได้

(3) ปัญหานี้จะต้องมีความซับซ้อน เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมีการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม และต้องอาศัยการอภิปรายภายในกลุ่มเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา

(4) ปัญหาควรเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

(5) ผู้สอนต้องใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ตลอดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง การให้เหตุผล และการแก้ปัญหา

จากลักษณะของปัญหาที่ดีสำหรับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปลักษณะของปัญหาที่ดีได้ดังนี้

1. เป็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่มีอยู่ในชีวิตจริง หรือพบในสาขาวิชาชีพของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในวิชานั้นๆ

2. เป็นปัญหาหรือสถานการณ์ชนิดที่มีโครงสร้างไม่สมบูรณ์ (Ill-structured Problem) ที่มีความซับซ้อนของปัญหา คำตอบสามารถหาได้หลายรูปแบบ

3. ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหา ต้องสามารถกระตุ้นความรู้เดิม และมีความสัมพันธ์ที่จะสามารถทำให้เกิดความรู้ใหม่ อีกทั้งเชื่อมโยงกับความรู้ในวิชาอื่นๆ ได้ จากปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาที่ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะต้องเป็นปัญหาชนิด โครงสร้างไม่สมบูรณ์ (Ill-structured Problem) ซึ่งปัญหาชนิดนี้มีความแตกต่างจากปัญหาชนิดที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ (Well-structured Problem) ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงความแตกต่างของปัญหาชนิดที่มีโครงสร้างสมบูรณ์

ปัญหาชนิดที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ (Well-structured Problem)	ปัญหาชนิดที่มีโครงสร้างไม่สมบูรณ์ (Ill-structured Problem)
1. นิยามปัญหาจัดทำได้ง่ายชัดเจน	1. ปัญหาต้องสามารถนิยามและอาจนิยามใหม่ได้
2. ในปัญหามีการจัดให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหา	2. ต้องมีการสืบเสาะข้อมูลเพิ่มเติมจากภายนอกเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา
3. มีจุดเน้นที่วิธีการแก้ปัญหา	3. มีจุดเน้นที่ธรรมชาติของปัญหา
4. สามารถระบุคำตอบได้เพียงคำตอบเดียว	4. มีวิธีการแก้ปัญหาคำเนินไปโดยไม่มีนิยามปัญหาที่ชัดเจนหรือข้อมูลที่เพียงพอ
5. นิยามปัญหาได้ชัดเจน และย้อนหลังไปหาคำตอบได้	5. การแก้ปัญหาคำเนินไปโดยไม่มีการนิยามปัญหาที่ชัดเจนหรือข้อมูลที่เพียงพอ
6. มีบริบทที่เป็นนามธรรม	6. มีบริบททางสังคม
7. มีแรงจูงใจต่ำในการแก้ปัญหา	7. มีแรงจูงใจสูงในการแก้ปัญหา

ที่มา: สุทธิ พรธนะหาญ. (2547 อ้างถึงใน ชันยากร ช่วยทุกข์เพื่อน 2556)

2.6.7 ขั้นตอนการสร้างสถานการณ์ปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Delisle (1997) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างปัญหาสถานการณ์ปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกเนื้อหาและทักษะ โดยพิจารณาจากหลักสูตรของสถานศึกษาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังทักษะที่ต้องให้เกิดกับผู้เรียน และระยะเวลาในการเรียนรู้ของเนื้อหา

ขั้นที่ 2 กำหนดแหล่งการเรียนรู้ เมื่อเลือกเนื้อหาและทักษะการเรียนรู้แล้วก่อนที่จะเขียนปัญหาผู้สอนจะต้องกำหนดแหล่งการเรียนรู้ที่จะทำการค้นคว้า สืบค้นให้เพียงพอ และต้องมีความหลากหลายทางข้อมูลเพียงพอในการเรียนรู้ ทั้งในชั้นเรียน ภายนอกสถานศึกษา ซึ่งต้องมากพอที่จะช่วยในการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้สอนจะต้องทำการตรวจสอบแหล่งการเรียนรู้ก่อนว่ามีอยู่ที่ใดบ้าง นอกจากนั้นผู้สอนเองต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้หนึ่งของผู้เรียนด้วยเช่นกัน

ขั้นที่ 3 เขียนปัญหา โดยปัญหาจะเป็นข้อความมีลักษณะดังนี้

(1) พัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสม โดยสามารถพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญาได้

(2) มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ของผู้เรียน ปัญหาจะต้องสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน

(3) อยู่บนพื้นฐานของหลักสูตรการเรียนรู้ ปัญหาควรส่งเสริมทางด้านความรู้และด้านทักษะ

(4) สามารถใช้การเรียนการสอนได้หลากหลายวิธี

(5) โครงสร้างของปัญหามีลักษณะที่สามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย มีวิธีการแก้ปัญหาได้หลากหลายมีปัญหาย่อยซ่อนอยู่ในปัญหาหลักที่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผู้เรียนจำเป็นต้องทำการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม อีกทั้งอาจมีวิธีการแก้ปัญหาได้หลากหลาย

ขั้นที่ 4 เลือกกิจกรรมเรียนรู้ เมื่อเขียนปัญหาขึ้นมาแล้วผู้สอนจะต้องเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่เมื่อดำเนินตามนั้นแล้วผู้เรียนสามารถมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นต้องมีความสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน สามารถพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนขณะที่ทำกิจกรรมนั้นด้วย

ขั้นที่ 5 สร้างคำถาม เป็นการสร้างคำถามเพื่อช่วยผู้เรียนในขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน คำถามจะต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้เกิดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 6 กำหนดวิธีการประเมินผล การประเมินผลจะเน้นทั้งในด้านทักษะและด้านความรู้ในเนื้อหาไปพร้อมกัน และการประเมินผลจะต้องเป็นประเมินผลตามสภาพจริง

นอกจากนี้ รังสรรค์ ทองสุขนอก (2547) ได้สรุปขั้นตอนในการสร้างสถานการณ์ปัญหาเพื่อนำไปใช้ในการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดกรอบของปัญหา ได้แก่ การเลือกเนื้อหาสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อกำหนดขอบเขตที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้างใน 3 ด้าน ได้แก่ด้านความรู้ ด้านเจตคติและด้านทักษะกระบวนการ และความคิดรวบยอดหรือหลักเกณฑ์พื้นฐานที่เรียนต้องเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

ขั้นที่ 2 กำหนดและสร้างปัญหา ที่สอดคล้องกับความคิดรวบยอดที่คาดหวังไว้ว่าผู้เรียนควรจะเรียนรู้ เมื่อผู้สอนเขียนปัญหาเสร็จแล้วผู้สอนลองดำเนินการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้ดูเพื่อให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการหาคำตอบ คำตอบที่ได้มีอะไรบ้างมีวิธีใดบ้างที่สามารถนำมาแก้ปัญหา ความรู้ใดบ้างที่เป็นฐานในการแก้ปัญหาและหาได้จากแหล่งข้อมูลใด นั่นคือผู้สอนจะสมมติ บทบาทเป็นผู้เรียน ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการประเมินผล

ขั้นที่ 3 สร้างคำถามและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คำถามที่สร้างนี้สำหรับผู้สอนใช้กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการคิดไปสู่แนวคิดรอบขอบเขตที่ต้องการ

ขั้นที่ 4 กำหนดแหล่งข้อมูลสำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ โดยการชี้นำตนเอง

ขั้นที่ 5 กำหนดการประเมินผล โดยพิจารณาทั้งด้านความรู้และด้านทักษะ ในด้านความรู้จะพิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างข้อมูลที่หามากับปัญหาที่ให้ และดูการประยุกต์ความรู้ที่ได้ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง ในด้านทักษะจะพิจารณาจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา

จากขั้นตอนการสร้างสถานการณ์ปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานทั้งหมดที่กล่าวมา นี้สามารถสรุปขั้นตอนการสร้างสถานการณ์ปัญหาเพื่อใช้สำหรับงานวิจัยนี้ คือ

1. เลือกเนื้อหาและทักษะ โดยพิจารณาจากหลักสูตรของสถานศึกษาที่สร้างไว้ บูรณาการกับกิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่ผู้เรียนสนใจ โดยเน้นทักษะกระบวนการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ และทักษะทางสังคม

2. สร้างปัญหา โดยปัญหาจะสอดคล้องกับแนวคิดที่คาดหวังว่าผู้เรียนควรจะเรียนรู้ และปัญหาจะต้องเป็นชนิดที่มีโครงสร้างไม่สมบูรณ์ ซึ่งคำตอบสามารถหาได้หลายรูปแบบ

3. กำหนดแหล่งการเรียนรู้ เมื่อผู้สอนสร้างปัญหาแล้ว จำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของการหาข้อมูล และจัดเตรียมแหล่งข้อมูลของผู้เรียนด้วย ซึ่งแหล่งข้อมูลมี 2 แบบ คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางสาขานั้นๆ และแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บุคคล เช่น หนังสือ ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และสร้างคำถาม ผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเห็นแนวทางของการแก้ปัญหาได้ โดยกิจกรรมการเรียนรู้นี้จะต้องสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนหรือในสาขาวิชาชีพ และสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ต่างๆให้แก่ผู้เรียนในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

5. กำหนดวิธีการประเมินผล ในการประเมินผลจะต้องเป็นการประเมินผลตามสภาพจริงระหว่างที่ผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ และจะต้องประเมินในด้านทักษะและด้านความรู้ในเนื้อหาไปพร้อมๆกัน นอกจากสถานการณ์ปัญหาแล้วองค์ประกอบที่สำคัญต่อไปคือบทบาทของผู้สอน

2.6.8 บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้สอนจะมีบทบาทที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนแบบเดิม คือ ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนเพียง

อย่างเฉียว แต่จะเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรักในวิชานั้นให้มีวิธีเรียนที่ถูกต้องและเสริมสร้างปัญญามระดับสูง นอกจากนี้ยังมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน สร้างบทเรียนที่เป็นสถานการณ์ปัญหาที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเนื้อหาที่เป็นแนวคิดสำคัญในปัญหานั้น ตลอดจนการประเมินผลการเรียน มีนักวิชาการกล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานดังนี้

นอกจากนี้ (Gallagher, 1995) กล่าวว่า บทบาทของผู้สอน ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะเป็นเพียงผู้ฝึกสอนทางความคิด แทนที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ตั้งสอน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจคำถาม ผู้สอนจะเป็นผู้ตั้งคำถามในช่วงที่ผู้เรียนระบุปัญหา การหาแหล่งข้อมูล การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ เพื่อผู้เรียนจะได้แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(Johnson, Finucane and Prideaux, 1999) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนประสบความสำเร็จว่า บทบาทหลักของผู้สอนคือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากที่สุด และส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีมในการแก้ปัญหา นั่นคือ ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้การเรียนรู้ โดยการชี้แนะตนเองของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องหลีกเลี่ยงการเป็นผู้ตัดสินหรือสรุปในการเรียนรู้ของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น ถ้ามีสมมติฐานในการทดสอบ 2 สมมติฐาน ที่สร้างมาจากผู้เรียน ในกลุ่ม ผู้สอนจะต้องไม่ตัดสินหรือสรุปว่าสมมติฐานใดถูกหรือผิด แต่จะใช้คำถามในการกระตุ้นให้ผู้เรียนไปค้นคว้าหาข้อมูลมาเพื่อการตัดสินใจ ผู้สอนจะต้องไม่เข้าไปแทรกแซงการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่จะให้อิสระในการดำเนินการเรียนรู้และกำหนดทิศทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการประเมินผล ผู้สอนต้องมอบภาระการประเมินผลให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองด้วย ซึ่งการประเมินตนเองของผู้เรียนช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดกับกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในแต่ละขั้นตอน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้และช่วยในการประเมินผลการเรียนรู้ที่ทำโดยผู้สอน

(Torp and Sage, 2002) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในขณะดำเนินกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

(1) ผู้สอนออกแบบและกระตุ้นความสนใจผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ให้จัดโครงสร้างหรือสร้างยุทธวิธีในการแก้ปัญหา

(2) ผู้สอนมอบความเป็นอิสระให้กับผู้เรียนในการเป็นผู้สำรวจและควบคุมกระบวนการสำรวจด้วยตนเอง พร้อมกับเป็นผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริมให้คิดและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้กับผู้เรียน

(3) ผู้สอนแนะนำผู้เรียน โดยอยู่ห่างๆ ในขณะที่ผู้เรียนดำเนินกระบวนการเรียนรู้ จนได้คำตอบของปัญหาออกมากการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้นั้นผู้สอนจะต้องมีด้วยกันสองกลุ่มคือ

(1) ผู้เชี่ยวชาญ (Resource Person) เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในแขนงที่ตนเองเชี่ยวชาญ จะสอน เมื่อเป็นความต้องการของผู้เรียน และสอนในขอบเขต เนื้อหาที่ผู้เรียนต้องการ

(2) ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Facilitator or Tutor) ผู้สอนจะต้องมีสมรรถภาพในการช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ โดยมีความสามารถในการแนะนำ (Guide) ไม่ใช่ให้ความรู้ (Dispense Information) ผู้สอนจะต้องทำให้ผู้เรียน ในกลุ่มเรียนรู้จากปัญหา มีกิจกรรมที่แข่งขันและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตัวเอง (Barrow.1985) ความสามารถของผู้สอนเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของคุณภาพและความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้แบบนี้

นอกจากนี้ผู้สอนยังมีบทบาทในการสอนแบบทบทวนกลุ่มย่อย (Small Group Tutorial) ที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาทักษะ การคิด การให้เหตุผล ดังนั้นผู้สอนควรมีบทบาทของผู้สอนทบทวน คือ

(1) ผู้สอนพยายามทำให้เกิดโยนิโสมนสิการ คือ การถาม หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ไคร่ครวญไตร่ตรองตลอดการเรียน

(2) ต้องแนะนำให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ทีละขั้น

(3) ส่งเสริมผลก่อกำเนิดให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระดับที่ลึกซึ้ง

(4) หลีกเลี่ยงการให้ความเห็นต่อการอภิปรายของผู้เรียนผิดหรือถูก การบอกข้อมูลข่าวสาร แต่ให้ผู้เรียนไปค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งอื่น เช่น ตำรา วารสาร เป็นต้น

(5) จัดสภาพการเรียนไม่ให้ผู้เรียนเบียด ร่วมกันอภิปรายโต้ตอบกันระหว่างผู้เรียน

(6) การตัดสินใจที่เกิดขึ้นทั้งหมด ควรจะเกิดขึ้น โดยกระบวนการกลุ่ม ผู้สอนเป็นผู้ดูแลให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของกลุ่ม

จากบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้ว่าบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีดังนี้

1. เป็นผู้ออกแบบและสถานการณ์ของปัญหาที่ท้าทายให้กับผู้เรียน

2. เปลี่ยนจากการเป็นผู้บรรยายหรือผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความรู้ยู่หน้าห้องเรียน เป็นผู้แนะนำ และผู้อำนวยความสะดวก ที่คอยจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอนการคิด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้นอกจากบทบาทของผู้สอนแล้วองค์ประกอบที่สำคัญต่อไปนี้คือบทบาทของผู้เรียน

2.6.9 บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้เรียนจะมีบทบาทที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนแบบเดิม คือ ไม่ใช่ผู้ที่ทำหน้าที่รับความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ในเนื้อหานั้นๆ มีนักวิชาการกล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

(Barrows and Tamblyn, 1980) กล่าวว่า บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น ผู้เรียนเป็นผู้กระทำโดยตรง ไม่ใช่ผู้รับ ผู้เรียนไม่ใช่ผู้ฟัง สังกัด เขียน และจดจำ แต่เป็นการปฏิบัติ เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยและเรียนด้วยความพยายาม

(Torp and Sage, 2002) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในขณะดำเนินกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

(1) ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ดึงดูดความสนใจ และมีปัญหาเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้

(2) ผู้เรียนจะสำรวจ ค้นหาว่าข้อมูลที่ต้องการ ดำเนินการสำเร็จอย่างมีเหตุผลและปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างอิสระ

(3) ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

(4) ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เพื่อแก้ปัญหา

(5) ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เรียนรู้โดยการชี้นำตนเองและเป็นนักแก้ปัญหา

นอกจากนี้ สุทธิ พรหมหาญ (2547) ได้สรุปบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ดังนี้

(1) เข้าร่วมในสถานการณ์ปัญหาที่ซับซ้อน มีโครงสร้างที่ไม่สมบูรณ์ โดยจะดีรับการสมมติบทบาทในการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากสถานการณ์ปัญหา หรือเป็นเจ้าของปัญหาที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบ ในการแก้ปัญหามากกว่าการที่จะกังวลว่าผู้สอนต้องการอะไร และทำตามที่ผู้สอนต้องการ

(2) วิเคราะห์ นิยามปัญหาและสร้างแนวทางแก้ปัญหาที่เป็นไปได้อย่างหลากหลายใช้ทักษะการคิดใคร่ครวญ (Metacognition) โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ระบุสิ่งที่ตนเองรู้แล้ว และสิ่งที่ยังเข้าใจไม่เพียงพอที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม (ประเด็นการเรียนรู้) เพื่อนำ ไปใช้ในการ

แก้ปัญหา ประเด็นการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งผู้สอนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าตามประเด็นการเรียนรู้

(3) รับผิดชอบในสิ่งที่จะเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ของตัวเอง มีอิสระในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยการระบุสิ่งที่ตนเองรู้หรือไม่รู้ แลกเปลี่ยนสิ่งที่รู้กับเพื่อน ส่วนสิ่งที่ไม่รู้จะตั้งเป็นประเด็นการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของกลุ่ม ที่จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มทำงานไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ระบุวิธีการ และแหล่งที่จะได้ความรู้ เช่น การทดลอง ผู้เชี่ยวชาญ หนังสือ เอกสาร อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ พร้อมทั้งสืบเสาะหาความรู้มาอธิบายเพื่อนใน กลุ่มให้เข้าใจด้วยวิธีที่หลากหลาย

(4) ทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมมือ มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้เข้าใจในสิ่งที่กำลังเรียนและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหา มีการใช้คำถามเพื่อท้าทายการคิดซึ่งกันและกัน ท้าทายตนเองในขณะที่ทำงานขณะคิด และขณะเรียนรู้ และเรียนรู้ที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

(5) จัดการข้อมูลของตนเอง โดยมีการบินที่ที่ดี การวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนการทดลองการทำแผนผังแนวคิด พร้อมทั้งมีการบันทึกความเห็นเกี่ยวกับปัญหา วางแผนวิธีทดสอบสมมติฐาน และสะท้อนความคิดที่ได้ลงบันทึก

(6) แต่ละกลุ่มร่วมกันเสนอความรู้ที่ได้จากการสืบเสาะ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ได้รับโอกาสในการทดสอบความคิดของตนเอง โดยใช้การทดลองหรืองานภาคสนามและสามารถสร้างแนวคำตอบที่หลากหลายและเลือกแนวทางที่ดีที่สุดและนำเสนอแนวคำตอบของปัญหา โดยการใช้วาจาหรือการเขียน

(7) ประเมินการปฏิบัติของตนเองและของเพื่อน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การแก้ปัญหาร่วมกัน

จากบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยมีปัญหาเป็นตัวกระตุ้นซึ่งผู้เรียนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยที่การกำหนดปัญหา กรอบของปัญหา ประเด็นของปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาคือด้วยตนเอง

2. ผู้เรียนสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเรียนรู้อะไร และเรียนรู้ได้อย่างไร โดยมีการทำงานเป็นทีม ทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการสรุป

3. ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ประเมินผลปัญหาร่วมกับผู้สอน และประเมินผลตนเองและเพื่อน เพื่อทราบความก้าวหน้าในการเรียนรู้

2.6.10 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก จะต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ทักษะการทำงานทุกด้าน ตลอดจนเจตคติ โดยการประเมินจะต้องมีทั้งการประเมินความก้าวหน้าระหว่างเรียน (Formative Assessment) และการประเมินตัดสินผลหลังการเรียนเสร็จสิ้น (Summative Assessment) ซึ่งครูผู้สอนอาจแบ่งขั้นตอนการประเมินเพื่อการวางแผนที่ดีได้ดังนี้ (วัลลี, 2547 สนิท ดีเมืองชัย, 2552)

- (1) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมิน
- (2) พิจารณาขอบเขต เกณฑ์ วิธีการและสิ่งที่จะประเมิน เช่น ประเมินพัฒนาการด้านการนำเสนอความรู้ ต้องไม่ลืมกำหนดวัตถุประสงค์ให้ครบจุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ และทักษะการทำงาน
- (3) กำหนดผู้ประเมินว่ามีใครบ้างที่จะเป็นผู้ประเมิน โดยผู้ประเมินควรครอบคลุมทุกด้านของกิจกรรม เช่น ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมิน ครูอาจารย์ประเมิน ผู้ปกครองประเมินเจ้าหน้าที่และบุคคลที่ร่วมปฏิบัติงานร่วมประเมินด้วย
- (4) เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินที่หลากหลาย โดยต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและวัตถุประสงค์รายวิชา รวมไปถึงสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินเช่น ใช้การทดสอบ ใช้การสัมภาษณ์ ใช้การสังเกตพฤติกรรม ใช้แบบสอบถาม ใช้การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง ใช้แบบประเมินตนเองใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นต้น
- (5) กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น การประเมินระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มการประเมินระหว่างทำโครงการ
- (6) วิเคราะห์ผลและจัดการข้อมูลการประเมิน โดยนำเสนอรายการกระบวนการแฟ้มสะสมผลงานการบันทึกข้อมูล ผลการสอบ
- (7) สรุปผลการประเมินเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องของการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน และนำผลการประเมินระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ

วัฒนา รัตนพรหม (2548) นำเสนอแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นที่ 1 เฝ้าดู ใจหายปัญหาหรือสถานการณ์ เมื่อต้องเจอกับปัญหาสิ่งแรกที่จะต้องทำคือการจำแนกสิ่งที่มีออกจากสิ่งที่ไม่รู้ ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มร่วมกันซักถามและอภิปรายกันเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการวิเคราะห์ความหมายของข้อมูลสำคัญ แยกแยะสิ่งที่มีรูปร่าง

จากสิ่งที่ไม่รู้จักจัดกลุ่มข้อมูล แยกประเภทข้อมูลที่บอกถึงเรื่องราวในแนวคิดเดียวกันไว้ด้วยกัน จะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการค้นคว้า

ขั้นที่ 2 ระบุสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ผู้เรียนเขียนประโยคปัญหาให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏหรือจากการค้นพบของผู้เรียน สถานการณ์ที่เป็นปัญหาเป็นจุดสำคัญที่จะควบคุมการเรียนรู้ให้อยู่ในประเด็นสำคัญและจะเป็นตัวนำทางในการค้นคว้า

ขั้นที่ 3 ตั้งสมมติฐานพร้อมอธิบายเหตุ ผู้เรียนตั้งสมมติฐานจากฐานความรู้เดิมที่มีอยู่และวิเคราะห์ว่าสมมติฐานใดน่าจะเป็นไปได้มากที่สุดด้วยเหตุผลใด เป็นการใช้ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลในการสรุปรวบรวมความคิดเห็น ความรู้ และแนวความคิดของสมาชิกในกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ระบุสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมายืนยันหรือลบล้างสมมติฐานที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 5 ศึกษาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจแบ่งหัวข้อกันไปค้นคว้าเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็กเพื่อไปค้นคว้าตามความถนัดและตามที่ได้วางแผนไว้

ขั้นที่ 6 แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ผู้เรียนนำเสนอผลการค้นคว้าของตนเองต่อกลุ่มและร่วมกันอภิปรายในความรู้ที่ได้นั้น ๆ

ขั้นที่ 7 ประยุกต์ใช้ความรู้ในการวางแผนแก้ไข ผู้เรียนช่วยกันสรุปหลักการและแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและวางแผนแก้ไขปัญหาคะบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักจะสมบูรณ์เมื่อกลุ่มสามารถศึกษาหาความรู้ ได้ข้อมูลครบถ้วนที่จะพิสูจน์สมมติฐานทั้งหมด วางแผนและได้แก้ปัญหามาตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 8 สรุปปัญหา/สถานการณ์ ผู้เรียนมองย้อนกลับไปทบทวนว่าเขาได้ทำอะไรบ้างพร้อมกับบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สรุปองค์ความรู้ในแฟ้มสะสมงาน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการประยุกต์สถานการณ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหาในครั้งนี้นับกับปัญหาอื่นๆ ที่อาจจะเผชิญในอนาคต

จากรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักจะเห็นว่าในแต่ละแนวคิดมีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากซึ่งสามารถสรุปออกเป็นขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหาเป็นหลัก ได้ดังนี้

1. ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหาที่ได้รับ แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยขนาดเล็กประมาณ 4-5 คน และกำหนดโจทย์ปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ให้กับแต่ละกลุ่มได้รับทราบ
2. ขั้นระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไขจากโจทย์ปัญหา เป็นขั้นตอนที่สมาชิกภายในกลุ่มจะช่วยกันระบุปัญหาที่ต้องการจะทำการแก้ไขจากโจทย์ปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำหนด
3. ขั้นวิเคราะห์ปัญหาและตั้งสมมติฐานที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่สมาชิกในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและช่วยกันตั้งสมมติฐานที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาซึ่ง

สมมติฐานนั้นอาจจะมีมากกว่า 1 ข้อ ซึ่งหากสมมติฐานที่ตั้งไว้มีมากกว่า 1 ข้อควรจะเรียงลำดับความสำคัญของสมมติฐานจากมากไปน้อยเพื่อเรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องการแก้ปัญหา

4. ขั้นกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 3 ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะเรียนรู้เพื่อที่จะมุ่งไปสู่การแก้ปัญหาตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

5. ขั้นศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนนี้สมาชิกในกลุ่มสามารถแยกย้ายไปค้นคว้าหาความรู้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

6. ขั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในกลุ่ม ภายหลังจากที่สมาชิกในกลุ่มแยกย้ายกันไปค้นคว้าหาข้อมูลในขั้นตอนที่ 5 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและอภิปรายร่วมกันในกลุ่มว่าสิ่งที่ไปค้นคว้าและศึกษามานั้นสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้หรือไม่ ถ้ายังไม่เพียงพอสามารถที่จะไปค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

7. ขั้นสังเคราะห์และสรุปผลเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและอภิปรายผลร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปเพื่อใช้ในการแก้ปัญหตามสมมติฐานและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

2.6.11 ข้อแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบอื่นๆ

ข้อแตกต่างของระบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานนี้เพื่อที่จะให้ทราบถึงวิธีการรูปแบบในการเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนอื่น เพื่อที่เราทราบความชัดเจนในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อจะเป็นแนวทางในการประยุกต์เข้ากับการเรียนการสอนแบบอื่นๆ ดังนี้

สถาบันคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แห่งอิลลินอยส์ (IMSA 2006) เปรียบเทียบการเรียนรูแบบยึดปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบอื่นๆ โดยพิจารณาที่หลักสูตรการเรียน ไว้ในภาพข้างล่าง

การเรียนแบบบรรยาย	การเรียนแบบอื่นๆ	การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
<p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p>	<p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p>	<p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p> <p>←</p>
<p>หลักสูตรคือตัวกำหนดการเรียน ซึ่ง</p> <p>1) มาจากแนวคิดของครู/ผู้เชี่ยวชาญ</p> <p>2) เป็นลักษณะเส้นตรงและจัดตามหลักการ</p> <p>3) จัดข้อมูลจากส่วนย่อยๆ ไปสู่ส่วนรวม</p> <p>4) การสอนเป็นการถ่ายทอด</p> <p>5) การเรียนคือการรับความรู้</p> <p>6) บรรยากาศสิ่งแวดล้อมมีโครงสร้างแน่นอน</p>		<p>หลักสูตรคือแนวทางการเรียน ซึ่ง</p> <p>1) มาจากแนวคิดของนักเรียน/ผู้เรียน</p> <p>2) มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน</p> <p>3) จัดข้อมูลจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อยๆ</p> <p>4) การสอนเป็นการอำนวยความสะดวก</p> <p>5) การเรียนคือการสร้างความรู้</p> <p>6) บรรยากาศสิ่งแวดล้อมมีความยืดหยุ่น</p>

ภาพที่ 2.13 การเปรียบเทียบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบบรรยาย

โดยพิจารณาที่หลักสูตรการเรียน (IMSA.2006) ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบบรรยายโดยพิจารณาประเด็นอื่นๆ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2.2 การเปรียบเทียบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบบรรยาย (IMSA.2006)

ประเด็นในการเปรียบเทียบ	การเรียนแบบบรรยาย	การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
1. บทบาทของครู	เป็นผู้เชี่ยวชาญ: 1. คิดเอง 2. ครอบครองความรู้ 3. ประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนด้วยตนเอง	เป็นครูฝึก/แนะแนว: 1. นำเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา 2. เป็นตัวแบบ/ผู้ฝึก (Models/Coaches, and Fades) 3. มุ่งมั่นในกระบวนการเรียน เสมือนเป็นผู้แสวงหาความรู้ที่มี ส่วนร่วม 4. ประเมินผลการเรียนรู้ตาม สภาพจริง
2. บทบาทของครู		

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ประเด็นในการเปรียบเทียบ	การเรียนแบบบรรยาย	การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
3. บทบาทของนักเรียน	เป็นผู้รับความรู้: 1. เฉื่อยชา 2. อยู่เฉยๆ 3. วางเปล่า	เป็นผู้มีส่วนร่วม: 1. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน 2. เสาะแสวงหาความรู้และหาวิธีการแก้ปัญหาจากสิ่งที่มีอยู่
4. จุดเน้นด้านพุทธิพิสัย	นักเรียนได้รับความรู้เท่าที่จำเป็น และนำไปใช้ในสถานการณ์การทดสอบความรู้	นักเรียนตั้งสมมติฐานและสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปแก้ปัญหาตามแนวทางและเงื่อนไขที่ค้นพบด้วยตนเอง
5. บทบาทของปัญหา	1. มีโครงสร้างแน่นอน มีวิธีการหาคำตอบชัดเจน (Well-structured) 2. นำเสนอเพื่อให้จำความรู้ นั้นๆ	1. มีลักษณะที่สามารถหาคำตอบได้หลากหลายแนวทาง (Ill-structured) 2. นำเสนอในรูปแบบสถานการณ์ซึ่งประกอบไปด้วยปัญหาที่ต้องมีการนิยามวิธีการหาคำตอบ
6. การจัดการข้อมูล	จัดการและนำเสนอโดยผู้สอน	นำเสนอโดยผู้สอนโดยไม่เกี่ยวกับความต้องการนักเรียนเป็นส่วนน้อยแต่ส่วนมากจะเกิดจากการค้นหาและวิเคราะห์โดยนักเรียนเอง

มัทธรา ธรรมบุศย์ (2545) แสดงการเปรียบเทียบการสอนโดยใช้ครูเป็นฐานกับการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.3 การเปรียบเทียบการสอนโดยใช้ครูเป็นฐาน กับการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

	การสอนโดยใช้ครูเป็นฐาน	การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และสื่อการสอน	ครูเป็นผู้เตรียมการและเป็นผู้นำเสนอ	1. ครูเป็นผู้นำเสนอสถานการณ์การเรียนรู้ 2. นักเรียนเป็นผู้เลือกสื่อการเรียนรู้
ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้	ครูเป็นผู้รับผิดชอบ	นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ (เรียนรู้ด้วยตนเอง)
ความเป็นมืออาชีพ	ครูแสดงภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพ	ครูไม่แสดงภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพ
การประเมินผล	ครูจัดทำแบบประเมินและเป็นผู้ประเมิน	นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง
การควบคุม	ครูควบคุมนักเรียน	นักเรียนควบคุมตนเอง

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (2557) ได้เปรียบเทียบกระบวนการทศน์การสอนแบบเดิมและ กระบวนการทศน์การสอนแบบใหม่ซึ่งคล้ายคลึงกับการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานดังนี้

ตารางที่ 2.4 เปรียบเทียบกระบวนการทศน์การสอนแบบเดิมและ กระบวนการทศน์การสอนแบบใหม่

กระบวนการทศน์เดิมของการเรียนรู้	กระบวนการทศน์ใหม่ของการเรียนรู้
1. การสอนแบบให้ทำตามหรือทำให้เหมือนต้นแบบ	1. การเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
1.1 ผู้เรียนทำตาม ปฏิบัติตามครู	1.1 ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้
1.2 เป็น โปรแกรมที่มีมาตรฐานไม่มีการยืดหยุ่น	1.2 เป็น โปรแกรมเน้นเอกัตบุคคล
1.3 ได้รับความรู้จากครูโดยตรง	1.3 เป็น การเรียนรู้ด้วยตนเอง
1.4 การเรียนรู้เป็นกระบวนการรับรู้อย่างวิทยาศาสตร์	1.4 การเรียนรู้เป็นกระบวนการสืบค้นและเป็นการค้นพบ ด้วยตนเอง
1.5 การเรียนรู้เน้นการได้รับความรู้และทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์	1.5 เน้น “จะเรียนอย่างไร” “คิด” และ “สร้างสรรค์”
1.6 การเรียนรู้เป็นความยากต่อผู้เรียนที่จะมีโอกาส รับรางวัลจากสถาบันอื่น	1.6 เรียนรู้ด้วยความสนุกสนานและได้รับรางวัลในตัว

(Woods 1985) อ้างถึงใน วารสารมหาวิทยาลัยยอร์ค ราชาวราชนครินทร์ ได้แบ่งการสอน ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ การสอนโดยใช้ครูเป็นฐาน (Teacher-based Learning) ใช้ตำราหรือสื่อ การสอนเป็นฐาน (Text or Media Based) และ ใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หากนำ PBL ไปเปรียบเทียบกับวิธีสอนกลุ่มอื่นที่ใช้ฐานในการสอนต่างกัน จะเห็นถึงความรับผิดชอบในการเรียนรู้ (Learning Responsibility Learning) ของครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน ดังเปรียบเทียบใน ตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 เปรียบเทียบวิธีสอนที่ใช้ครูเป็นฐาน ใช้ตำราหรือสื่อการสอนเป็นฐาน และใช้ปัญหาเป็นฐาน

ปัจจัยการเรียนรู้	การสอนโดยใช้ครูเป็นฐาน	การสอนโดยใช้ตำราเป็นฐาน	การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และสื่อการสอน	ครูเป็นผู้เตรียมการและเป็นผู้นำเสนอ	ครูเป็นผู้เตรียมการและเป็นผู้นำเสนอ	-ครูเป็นผู้นำเสนอ สถานการณ์การเรียนรู้ -นักเรียนเป็นผู้เลือกสื่อการเรียนรู้
การจัดลำดับการเรียนรู้	ครูเป็นผู้กำหนด	นักเรียนเป็นผู้กำหนด	นักเรียนเป็นผู้กำหนด
การจัดเวลาในการทำแบบฝึก/ปัญหา	ครูให้แบบฝึกหัดหลังจากเสร็จสิ้นการสอน	ครูนำเสนอสื่อการสอนตั้งแต่ต้น แต่จะใช้สื่อตามลำดับของเนื้อหา	ครูนำเสนอปัญหา ก่อนเสนอสื่อการสอนอื่นๆ
ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้	ครูเป็นผู้รับผิดชอบ	นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ	นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ (เรียนรู้ด้วยตนเอง)
ความเป็นมืออาชีพ	ครูแสดงภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพ	ครูแสดงภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพได้ไม่เต็มที่	ครูไม่แสดงภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพ
ปัจจัยการเรียนรู้	การสอนโดยใช้ครูเป็นฐาน	การสอนโดยใช้ตำราเป็นฐาน	การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ปัจจัยการเรียนรู้	การสอนโดยใช้ครูเป็น ฐาน	การสอนโดยใช้ตำราเป็น ฐาน	การสอนโดยใช้ปัญหา เป็นฐาน
การประเมินผล	ครูจัดทำแบบประเมิน และ เป็นผู้ประเมิน	ครูอาจให้นักเรียนประเมิน ตนเองส่วนหนึ่ง	นักเรียนเป็นผู้ประเมิน ตนเอง
การควบคุม	ครูควบคุมนักเรียน	นักเรียนควบคุมตนเอง	นักเรียนควบคุมตนเอง

จากข้อแตกต่างระหว่างการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนแบบอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถสรุปให้เห็นความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนรู้แบบบรรยายได้ไว้ในเบื้องต้นดังนี้ การเรียนรู้แบบบรรยายนั้นครูจะมีบทบาทเป็นผู้กำหนดวางแผน นำเสนอเพื่อให้จดจำความรู้ ความเข้าใจ และเป็นผู้ประเมินความรู้ของผู้เรียน ส่วนนักเรียนมีบทบาทเป็นผู้รับความรู้ เท่าที่จำเป็นเพื่อนำไปใช้ในการทดสอบหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนรู้ ส่วนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานครูจะมีบทบาทเป็นผู้นำประเด็น กระตุ้น แนวทาง เสนอสถานการณ์การเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทาย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองโดยการแสวงหาข้อมูล เอกสาร จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ครูจัดไว้เพื่ออำนวยความสะดวก ส่วนการประเมินการเรียนรู้ นักเรียนจะเป็นผู้ประเมินตนเอง

2.6.12 ข้อดีและข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

2.6.12.1 ข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL)

(Barrows and Tamblyn, 1980 and Hmelo and Evensen, 2000) สรุปข้อดีของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ดังนี้

- 1) ได้รับความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เป็นบูรณาการ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา การได้เผชิญกับปัญหาเป็นโอกาสที่ได้ฝึกทักษะในการแก้ปัญหา การใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และตัดสินใจ
- 3) พัฒนาทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนโดยการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ รวบรวมความรู้ และนำมาสรุปเป็นความรู้ใหม่ เป็นลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย มีวิธีการแสวงหาความรู้และได้ระดมทรัพยากรการเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความหมายสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

4) พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนเป็นกลุ่มย่อยทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแนวคิดกับผู้อื่นทำให้มีความกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม

5) เพิ่มแรงจูงใจในการเรียน เนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

สถาบันคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แห่งอินเดียนอยส์ (IMSA 2006) ได้เสนอประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยสรุปว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีส่วนช่วยส่งเสริมในเรื่องต่อไปนี้

1) แรงจูงใจ (Motivation) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นในการเรียนมากขึ้น เพราะเขาต้องพยายามในการค้นหาคำตอบของปัญหาอย่างมากเนื่องจากเขาจะมีความรู้สึกว่าได้ได้รับความไว้วางใจในการค้นหาคำตอบหรือทำงานนั้น

2) ความเกี่ยวข้องและบริบท (Relevance and Context) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยให้นักเรียนสามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งว่า “ทำไมเราจึงต้องเรียนในเนื้อหา” และ “มันกำลังทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ในโลกแห่งความเป็นจริง ในขณะที่อยู่ในโรงเรียน”

3) ลำดับการคิดระดับสูง (Higher-Order Thinking) ปัญหาที่มีลักษณะที่สามารถหาคำตอบได้หลากหลาย (Ill-structured Problem) จะเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Critical and Creative Thinking) โดยผู้เรียนจะจดจ่อกับการเดาคาดคะเนว่า “อะไรคือคำตอบที่ถูกต้องที่ครูต้องการให้เขาค้นหา”

4) เรียนรู้ว่าจะเรียนอย่างไร (Learning How to Learn) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยส่งเสริมการที่บุคคลระลึกว่าตนรู้อะไร ยังไม่รู้ในสิ่งใด สามารถควบคุมและตรวจสอบความคิดทั้งหมดของตนเองได้ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการถามให้นักเรียนค้นคิดยุทธวิธีสำหรับนิยามปัญหา การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐานด้วยตนเอง มีการเปรียบเทียบข้อมูลยุทธวิธีที่ค้นพบกับคนอื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับเพื่อนและเปรียบเทียบกับยุทธวิธีของครู

5) สภาพที่เป็นจริง (Authenticity) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจะมุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งที่เขาเคยเรียนผ่านมาหรือสามารถระลึกได้และมีผลต่อสภาพการณ์ในอนาคต และประเมินผลการเรียนรู้ในแนวทางที่บ่งถึงความเข้าใจไม่ใช่แค่การรู้เท่านั้น

นอกจากนี้ สุนทรีย์ คนเที่ยง (2544) ได้สรุปข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยส่งเสริมการแก้ปัญหา (Problem-solving) มากกว่า

การเรียนรู้จากเนื้อหาข้อเท็จจริง พร้อมส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม และพัฒนาทักษะทางสังคม (Social Skills)

ภัทราวดี มากมี (2555) ได้สรุปข้อดีของการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

- 1) สนับสนุนให้มีการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก (Deep Approach)
- 2) สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3) โจทย์ปัญหาที่ใช้ในการเรียนรู้ จะส่งผลให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนกับการปฏิบัติงานในอนาคต ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้สามารถจดจำได้ดีขึ้น
- 4) ทั้งครูและผู้เรียนสนุกกับการเรียน
- 5) ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานเป็นทีม
- 6) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การหาข้อสรุปเมื่อมีความขัดแย้ง เป็นต้น

จากข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้ดังนี้

1. เพิ่มพลังแรงจูงใจให้กับผู้เรียนเนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอนกระบวนการเรียน
2. ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการการทำงานเป็นทีม และพัฒนาความคิด
3. ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งเป็นพื้นฐานของทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ผู้เรียนสามารถประยุกต์โดยนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในศตวรรษแห่งการศึกษา และเรียนรู้คู่อนาคตได้

2.6.12.2 ข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL)

ข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีข้อจำกัดคือเป็นการเรียนที่เหมาะสมกับบางวิชาเท่านั้น ในการนำมาใช้ต้องมีการวางแผนและเตรียมการเป็นอย่างดี ผู้สอนต้องมีทักษะในการเป็น ผู้สอนประจำกลุ่มและมีความมุ่งมั่นในการที่จะสอนในแนวการสอนนี้ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบ ต่อการเรียนรู้ของตนเองและให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นห้องเรียนที่เปิดกว้างและมีแหล่ง เรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาอย่างอิสระ ดังที่ (Barrows and Tamblyn, 1980) กล่าวว่า “ความสำเร็จของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ขึ้นอยู่กับวินัย การเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนเพื่อทำงานกับสิ่งที่ไม่รู้และปัญหาที่เป็นปริศนาซึ่งท้าทายผู้เรียนให้เกิด การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนจะต้องมีทักษะที่จำเป็นเพื่อชี้ทิศทางและแนะแนวทางผู้เรียนเกี่ยวกับ

กระบวนการและการออกแบบการค้นหาคำตอบ ซึ่งเสมือนเป็นการผลิตหรือรวบรวมสื่ออุปกรณ์ในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน”

นภา หลิมธรัตน์ (2540) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ดังนี้

- 1) ความไม่เคยชินกับวิธีเรียนแบบนี้ เพราะคุ้นเคยกับการเรียนแบบเก่า
- 2) ครอบคลุมเนื้อหาได้น้อยกว่าแต่เรียนได้ลึกซึ้งกว่า ซึ่งทำให้ผู้เรียนผู้สอนไม่สบายใจ เพราะเกรงว่าจะยังขาดเนื้อหาบางส่วนที่ไม่ได้ถูกนำมาเรียน

3) ต้องใช้เวลาเรียนนานกว่าวิธีอื่นๆ ในการเรียนรู้เนื้อหาที่เท่าเทียมกัน
มนสภรณ์ วิฑูรเมธา (2544) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ดังนี้

- 1) ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนใหม่ เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จำเป็นต้องมีการอบรมก่อนที่จะวางแผน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 2) ผู้สอนจะต้องมีความชำนาญในการเตรียมและเลือกสื่อการเรียนทั้งที่เป็นเอกสาร โสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ จึงจะทำให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์
- 3) มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องเรียนต้องมีห้องประชุม กลุ่มย่อย ห้องสมุด อุปกรณ์ช่วยสอน ดังนั้นสถาบันการศึกษาต้องเตรียมในสิ่งเหล่านี้ ถ้าสถาบันขาด ปัจจัยในการพัฒนานี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คงประสบผลสำเร็จได้ยาก

จากข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานได้ดังนี้

1. เป็นรูปแบบการเรียนที่เหมาะสมกับบางวิชาเท่านั้น
2. ครูผู้สอนจะต้องมีทักษะและความมุ่งมั่น ในการสอนอย่างมาก
3. ผู้เรียนจะต้องมีวินัยและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ตนเอง
4. สภาพและบรรยากาศในห้องเรียนจะต้องมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้

2.6.13 ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกรรมวิธีการอย่างหนึ่งที่ผู้สอนและผู้เรียนควรจะมีการวางแผนดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่จะประสิทธิผลได้นั้น ต้องเข้าใจในวิธีนั้นๆ เหมือนเรามีการวางแผนที่จะเดินทางไปนั้น ไปนี้ เพื่อจะได้รู้เข้าขั้นตอนทุกอย่าง เหมือนกับการใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ก็เหมือนกัน การที่จะได้คำตอบได้นั้น ครูและนักเรียนในกลุ่มสมาชิกต้องมีขั้นตอนในการที่จะข้อมูลเหล่านั้น ไปค้นคำตอบ มีผู้ได้กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ไว้ดังนี้

วัฒนา รัตนพรหม (2548 อ้างถึงใน อรรถนพ ชุ่มเพ็งพันธ์ 2550) ได้เสนอกระบวนการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) ดังนี้

- 1) เฝ้าดูโจทย์ปัญหา/สถานการณ์
- 2) ระบุสถานการณ์ที่เป็นปัญหา
- 3) ตั้งสมมติฐานพร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ
- 4) ระบุสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา
- 5) ศึกษาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้
- 6) แลกเปลี่ยน

ภาพที่ 2.14 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

(พวงรัตน์ บุญญาณรงค์, อ้างถึงใน Barrows, 1985) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ

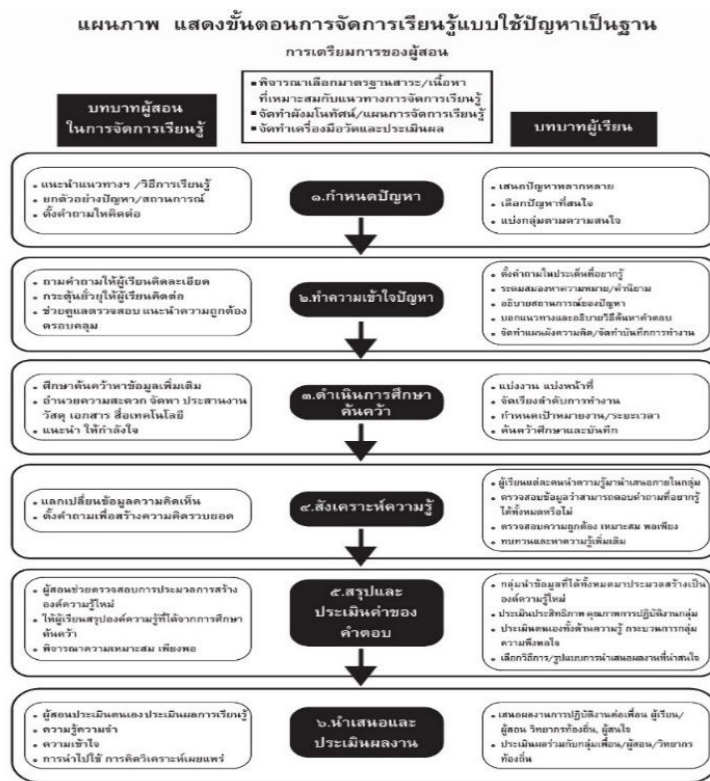
- 1) ทำความเข้าใจกับปัญหาเป็นอันดับแรก
- 2) แก้ปัญหาด้วยเหตุผลทางคลินิกอย่างมีทักษะ
- 3) ค้นหาความต้องการการเรียนรู้ด้วยกระบวนการปฏิสัมพันธ์
- 4) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- 5) นำความรู้ที่ได้มาใหม่มาใช้ในการแก้ปัญหา
- 6) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้ว

Schmidt (1983) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานประกอบด้วย ขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความรู้เดิม (Activation of Prior Knowledge)
- ขั้นที่ 2 เสริมความรู้ใหม่ (Encoding Specificity)
- ขั้นที่ 3 ต่อเติมความเข้าใจให้สมบูรณ์ (Elaboration of Knowledge)

Duch (1995) กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่ามีดังนี้

- 1) นำเสนอด้วยปัญหา ปัญหาอาจจะมาจากกรณีตัวอย่าง เทปโทรทัศน์ รายงานการค้นคว้า ให้ผู้เรียนในกลุ่มรวบรวมแนวคิดและความรู้เดิมเกี่ยวกับปัญหานั้น
- 2) สร้างประเด็นการเรียนรู้ในระหว่างการอภิปรายภายในกลุ่ม ประเด็นการเรียนรู้เป็นการ ระบุว่า สิ่งใดที่พวกเขาู้และสิ่งใดที่ยังไม่รู้ คำถามอะไรที่ควร ไปหาความรู้มาเพิ่มเติม
- 3) จัดลำดับความสำคัญของประเด็นการเรียนรู้และให้ผู้เรียนมอบหมายงานให้ศึกษาเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล
- 4) สรุปความรู้ที่ได้เรียนหลังจากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม โดยความรู้ใหม่ที่ได้รวบรวมมาจะถูกนำเสนอและผสมผสานกับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อนำไปแก้ปัญหาและสรุปความรู้ที่ได้เป็นความรู้ใหม่ ผู้เรียนอาจจะต้องระบุประเด็นปัญหาใหม่และหาข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะหาข้อมูลครบถ้วนต่อการแก้ปัญหา

ภาพที่ 2.15 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Delisle (1997) ได้กำหนดขั้นตอนในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเชื่อมโยงปัญหา (Connecting with the Problem) ครูเลือกหรือออกแบบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างแบบแผน (Setting up the Structure) ประกอบด้วย แนวคิดของปัญหา (Ideas) ข้อมูลจากปัญหา (Facts) ประเด็นการเรียนรู้ (Learning Issues) และแผนปฏิบัติงาน (Action Plan)

ขั้นที่ 3 ขั้นพบกับปัญหา (Visiting the Problem) ผู้เรียนจะร่วมกันเสนอความคิดภายในกลุ่มตามหัวข้อในขั้นตอนที่ 2 เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหา โดยสมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันอภิปรายถึงข้อมูลจากปัญหาที่กำหนดมาให้ แล้วกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่ต้องศึกษาเพิ่มเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาแล้วกำหนดแหล่งหาข้อมูล แล้วบันทึกลงในตาราง 2 ตามหัวข้อ เมื่อกำหนดทุกหัวข้อเสร็จแล้วสมาชิกทุกคนไปค้นคว้าตามที่ได้รับมอบหมายในแผนปฏิบัติงาน ครูคอยสังเกตและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้น

ขั้นที่ 4 ขั้นพบกับปัญหาอีกครั้ง (Revisiting the Problem) เมื่อได้ศึกษาความรู้ตามแผนปฏิบัติงานแล้ว กลุ่มก็จะร่วมกันพิจารณาความรู้ที่ได้มานั้นว่าเพียงพอที่จะแก้ปัญหานั้นหรือไม่ ถ้าความรู้ที่ได้มานั้นไม่เพียงพอกลุ่มก็จะกำหนดประเด็นการเรียนรู้ที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมและแผนปฏิบัติงานอีกครั้ง แล้วทำตามแผนจนกว่าจะแก้ปัญหานั้นได้ ในขั้นนี้จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร และ การวิเคราะห์

ขั้นที่ 5 ขั้นแก้ปัญหามาและสร้างผลงาน (Producing a Performance and the Problem) ผู้เรียนจะใช้ความรู้ที่ได้ศึกษามาแก้ปัญหามาหรือสร้างผลงาน แล้วนำเสนอผลงานในชั้นเรียน

ขั้นที่ 6 ขั้นประเมินผลงานและการแก้ปัญหา (Evaluating Performance and the Problem) จะร่วมกันประเมินทั้งครูและผู้เรียนด้วยการประเมินด้านความรู้ ทักษะได้แก่ การแก้ปัญหา การให้เหตุผล การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รวมทั้งประเมินประสิทธิภาพของปัญหาที่ใช้ในการเรียนรู้

Fogarty (1997) เสนอขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ 8 ขั้นตอนดังนี้

- 1) พบปัญหา (Meeting the Problem)
- 2) นิยามปัญหา (Defining the Problem)
- 3) รวบรวมข้อเท็จจริง (Fathering the facts)
- 4) ตั้งสมมุติฐาน (Hypothesis)
- 5) ค้นคว้ารวบรวมข้อมูล (Research)

6) ทบทวนปัญหา (Rephrasing the Problem)

7) สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา (Generating Alternative Solution)

8) เลือกรูปแบบการแก้ปัญหา (Advocating Solutions)

ศูนย์การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Center for Problem-based Learning) ของมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (Illinois University) สหรัฐอเมริกา (Torp and Sage, 1998 citing Illinois Problem-Based Learning Network, 1996: un page) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม จุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยพิจารณาจากอายุ ความสนใจ ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ในการเตรียมความพร้อมนี้จะให้ผู้เรียนได้อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน ซึ่งต้องตระหนักว่าการเตรียมความพร้อมไม่ใช่การสอนเนื้อหา ก่อน เพราะการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานต่างจากการเรียนรู้แบบอื่นตรงที่ความรู้หรือทักษะที่ผู้เรียนได้รับนั้นมาจากการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 ขั้นพบกับปัญหา จุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนกำหนดบทบาทของตนเองในการแก้ปัญหาและกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องการที่จะแก้ปัญหา ซึ่งครูอาจจะใช้คำถามในการกระตุ้นให้นักเรียนได้อภิปรายและเสนอความคิดเห็น เพื่อมองเห็นถึงความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ขั้นนิยามว่า จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้วิเคราะห์สิ่งที่ตนรู้ อะไรที่จำเป็นต้องรู้ และแนวคิดอะไรที่ได้จากการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พิจารณาถึงความรู้เดิมที่ตนเองมี และให้ผู้เรียนพร้อมที่จะรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนจะทำความเข้าใจปัญหาและพร้อมที่สำรวจ ค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ปัญหา โดยครูจะให้นักเรียนได้กำหนดความรู้เดิมของตนเอง สิ่งที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม พร้อมทั้งระบุแหล่งข้อมูลสำหรับค้นคว้า และแนวคิดในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 ขั้นกำหนดปัญหา จุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนกำหนดปัญหา และกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนซึ่งจะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหา

ขั้นที่ 5 ขั้นการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและเสนอข้อมูล ผู้เรียนจะช่วยกันค้นคว้า ข้อมูลที่จำเป็นต้องรู้จากแหล่งข้อมูลที่กำหนดไว้แล้วนำมาเสนอต่อกลุ่ม จุดมุ่งหมายประการแรก เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนและดำเนินการรวบรวมข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลนั้นต่อกลุ่ม ประการที่สอง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจว่าข้อมูลใหม่ที่ค้นคว้ามาทำให้เข้าใจปัญหาอย่างไรและจะประเมินข้อมูลใหม่เหล่านั้นว่าสามารถช่วยเหลือให้เข้าใจปัญหาได้อย่างไรด้วย ประการที่สาม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

ขั้นที่ 6 ขั้นการหาคำตอบ จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ค้นคว้ามากับปัญหาที่กำหนดไว้แล้วแก้ปัญหาบนฐานข้อมูลที่ค้นคว้ามาเนื่องจากปัญหาที่ใช้ในการเรียนรู้มีคำตอบได้หลายคำตอบ ดังนั้นผู้เรียนจะต้องค้นหาคำตอบที่เป็นไปได้ให้มากที่สุด

ขั้นที่ 7 ขั้นการประเมินค่าของคำตอบ จุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนทำการประเมินค่าข้อมูลที่ค้นคว้ามา และผลของคำตอบที่ได้ในแต่ละปัญหาว่าทำให้เรียนรู้อะไร ซึ่งนักเรียนจะแสดงผลและร่วมกันอภิปรายในกลุ่มโดยใช้ข้อมูลที่ค้นคว้ามาเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ 8 ขั้นการแสดงคำตอบและการประเมินผลงาน จุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและแสดงถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้ความรู้มาอย่างไรและทำไมความรู้นั้นถึงสำคัญ นักเรียนจะเสนอผลงานออกมาที่แสดงถึงกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ต้นจนได้คำตอบของปัญหา ซึ่งเป็นการประเมินผลงานของตนเองและกลุ่มไปด้วย

ขั้นที่ 9 ขั้นตรวจสอบปัญหาเพื่อขยายการเรียนรู้ ในขั้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันกำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ต่อไป นักเรียนจะพิจารณาจากปัญหาที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่ามีประเด็นอะไรที่ตนสนใจอยากเรียนรู้อีก เพราะในขณะดำเนินการเรียนรู้ นักเรียนอาจจะมีสิ่งที่อยากรู้นอกจากที่ครูจัดเตรียมไว้ให้

จากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 9 การดำเนินการเรียนรู้จะดำเนินเป็นวงจร หากขั้นใดมีข้อสงสัยก็ย้อนกลับไปยังขั้นก่อนหน้านั้นได้และเมื่อจบการเรียนรู้จากปัญหาหนึ่งๆ แล้ว จะกำหนดปัญหาใหม่ของการเรียนรู้จากขั้นที่ 9 ที่นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ และในแต่ละขั้นจะประกอบด้วยการประเมินผลการเรียนรู้ไปพร้อมกันด้วย

Kreger (1998) เสนอขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่ามี 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) นำเสนอปัญหาให้แก่ผู้เรียน
- 2) เขียนสิ่งที่รู้เกี่ยวกับปัญหา ซึ่งอาจเป็นความรู้เดิมของผู้เรียนในกลุ่ม
- 3) วิเคราะห์ปัญหา
- 4) เขียนสิ่งที่ต้องการค้นคว้า
- 5) เขียนการกระทำที่เป็นไปได้ เช่น ข้อเสนอ คำตอบ หรือสมมุติฐาน
- 6) นำเสนอและสนับสนุนวิธีการแก้ไข

Arends (2001) ได้เสนอขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนไว้ดังนี้

- 1) แนะนำปัญหา (Orient Student to the Problem) เพื่อแจ้งจุดมุ่งหมายของการเรียน สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียน บอกสิ่งที่นักเรียนต้องทำ และแนะนำขั้นตอนการศึกษา

2) กำหนดงานที่ต้องดำเนินการ (Organize Students for Study) เพื่อช่วยให้นักเรียนกำหนดงานที่ต้องทำ

3) รวบรวมข้อมูล (Assist Independent and Group Investigation) เพื่อช่วยให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลหรือดำเนินการทดลองเพื่อค้นหาข้อมูล

4) เตรียมนำเสนอผลงาน (Develop and Present Artifacts and Exhibits) เพื่อช่วยนักเรียนวางแผนและเตรียมนำเสนอผลงาน

5) วิเคราะห์และประเมินผลการทำงาน (Analyze and Evaluate the Problem-Solving Process) เพื่อช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์และประเมินกระบวนการแก้ปัญหา

Schmidt (1993) ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนประกอบไปด้วย

ขั้นตอนแรก เป็นการเรียนกลุ่มย่อยครั้งแรก นักเรียนได้รับโจทย์ปัญหา ซึ่งเป็นสถานการณ์จริงที่เกิดในวิชาชีพ นักเรียนในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์แยกแยะปัญหา แยกปัญหาออกเป็นประเด็นต่างๆ แล้วหยิบยกแต่ละปัญหามาพิจารณาแต่ละข้อว่ามีต้นเหตุความเป็นมาอย่างไรและควรแก้ไขอย่างไร ตั้งสมมติฐาน กำหนดวัตถุประสงค์ การเรียนรู้เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ผู้สอนควรดูแลชี้แนะ ให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ตรงกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่สอง นักศึกษาแยกย้ายไปค้นคว้าตาม วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ทุกคนค้นคว้าทุกวัตถุประสงค์ เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการครบถ้วนจึงกลับมารวมกลุ่มอีกครั้ง

ขั้นตอนที่สาม เป็นการเรียนกลุ่มย่อยครั้งที่สอง นักศึกษาทุกคนจะร่วมกันอภิปรายถกเถียงถึง หัวข้อ ความรู้ที่ได้ไปค้นคว้ามานั้นว่าตรงประเด็นการแก้ปัญหา

Southern Illinois University (2006 อ้างถึงใน อรรถพร ชุ่มเพ็งพันธ์, 2550) เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้

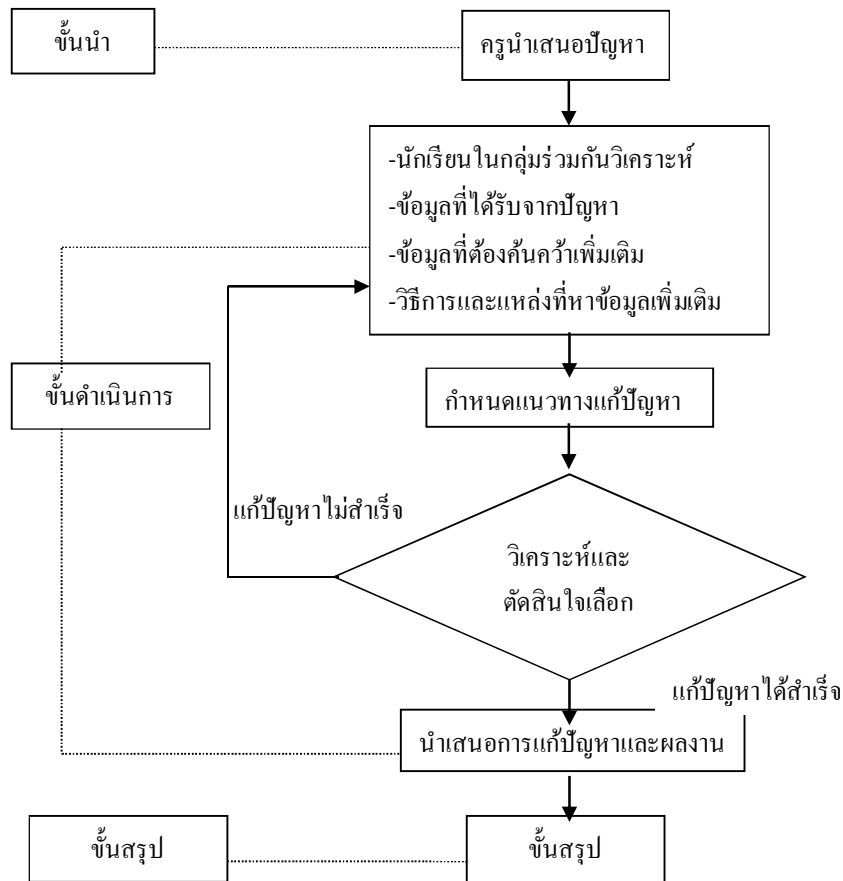
- 1) ขึ้นแนะนำวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
- 2) ขึ้นการ จัดขั้นตอนการเรียนรู้ ตั้งกฎทำงานร่วมกัน
- 3) ขึ้นแก้ปัญหา ซึ่งประกอบสมมติฐาน สืบค้น เลือกระเด็น วางแผนปฏิบัติและประเมินผล
- 4) เรียนรู้ด้วยตนเอง
- 5) เรียนรู้ตามประเด็นปัญหา
- 6) ประเมินกลุ่ม
- 7) สรุปความรู้

8) ประเมินตนเองและเพื่อร่วมงาน

9) ประเมินครู สิ่งอำนวยความสะดวก

ฉันทนา เวช โสภคศักคา (2538 อ้างถึงใน อรรถนพ ชุ่มเพ็งพันธ์ 2550) เสนอว่าขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามลำดับข้อและสรุปเป็นภาพข้างล่างนี้

- 1) ทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ที่ได้รับ
- 2) จำกัดขอบเขตของปัญหา
- 3) วิเคราะห์ปัญหา
- 4) ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับปัญหา
- 5) จัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 6) กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
- 7) รวบรวมข้อมูล ข้อความรู้จากแหล่งต่างๆ
- 8) สังเคราะห์ข้อมูลใหม่ พร้อมทั้งทดสอบสมมุติฐาน
- 9) ลงข้อสรุปและสร้างหลักการที่ได้จากการศึกษาปัญหา

ภาพที่ 2.16 ขั้นตอนการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย (2553) ได้กำหนดขั้นตอนในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดปัญหา ในขั้นตอน การกำหนดปัญหา (Problem) ผู้สอนแบ่งกลุ่มนักศึกษา เพื่อร่วมกันระบุปัญหาจากโจทย์ที่ได้รับมอบหมายให้มี ความชัดเจน

2) การระดมสมองในขั้นตอนการระดมสมอง (Brain Storming) จากกลุ่มนักศึกษาที่แบ่งไว้ในขั้นตอนที่ 1 จะเริ่มเข้าใจปัญหาให้มากขึ้น โดยการแตกปัญหาออกเป็นประเด็นย่อยๆ เชื่อมโยงปัญหาโดยใช้ “ความรู้เดิม” ก่อน

3) การวิเคราะห์ปัญหาในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหา (Problem Analysis) เริ่มต้นจากการให้กลุ่มนักศึกษา วิเคราะห์ปัญหาโดยใช้เหตุผล ซึ่งให้กลุ่มนักศึกษากำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อค้นหาข้อมูลที่จะอธิบายผลการวิเคราะห์ที่ตั้งไว้ นักศึกษาสามารถบอกได้ว่าความรู้ส่วนใดรู้แล้ว ส่วนใดต้องกลับไปทบทวน ส่วนใดยังไม่รู้ หรือจำเป็นต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติม

4) การวางแผน การศึกษาค้นคว้า ในขั้นตอนการวางแผนการศึกษาค้นคว้า (Planning) นักศึกษาได้วางแผนการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ความรู้ จากแหล่งต่างๆ การจัดสรรแบ่งงานกันของนักศึกษาในกลุ่ม (ใช้ผลงานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า)

5) การสร้างประเด็นการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ข้อมูล เพื่อแก้ปัญหา (ในขั้นตอนการสร้างประเด็นการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา (Learning and Application) โดยกลุ่มศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาซึ่งเป็น “ความรู้ใหม่” เป็น Input ของการแก้ปัญหา ซึ่งคาดว่าส่วนหนึ่งจะประกอบด้วย แนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีที่ต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในหน่วยการสอนนั้นๆ รวมทั้งคำตอบบางส่วนที่ได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนนี้ผู้สอนมีบทบาทที่ต้องศึกษาแหล่งข้อมูลต่างๆ ก่อนมอบหมายให้นักศึกษาไปค้นคว้า แล้วตรวจสอบข้อมูลที่นักศึกษาได้รวบรวมมาว่า สอดคล้อง กับสิ่งที่ต้องการให้นักศึกษาเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา และ เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหาแล้วหรือยัง) กลุ่มนักศึกษาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้ข้อมูล สำหรับการแก้ปัญหาที่ได้กำหนดไว้ จนได้ผลลัพธ์ (Output) ซึ่งเป็นคำตอบสำหรับปัญหา และ

6) การสรุปผล และรายงานผล ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการสรุปและ รายงานผล (Summary and Report) เป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากการนำแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีที่นักศึกษาได้ศึกษามาจากขั้นตอนที่ผ่านมาพร้อมนำเสนอผลการแก้ปัญหา

จากขั้นตอนของการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีขั้นตอนที่จะนำไปใช้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เสนอหัวข้อประเด็นปัญหาความรู้ ครูผู้สอนกำหนดปัญหาจัดสถานการณ์ต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มองเห็นปัญหากำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเรียน และเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบทำความเข้าใจกับปัญหาโดยอาศัยความรู้พื้นฐาน หรือ การศึกษา จากเอกสารตำราหรือสื่ออื่นๆ ที่น่าสนใจและใกล้ตัวนักเรียนเป็นอันดับแรก ในประเด็น นั้น โดยครูเป็นผู้กระตุ้นปัญหาให้กับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 นำเสนอหัวข้อประเด็นปัญหาเข้าสู่บทเรียน ครูผู้สอน ต้องอธิบาย ทำความ เข้าใจกับปัญหา ผู้เรียนจะต้องสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ นักเรียนทุกคนในกลุ่ม เข้าใจปัญหา และสามารถค้นหาสืบค้นวิธีการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลอย่างแจ่มชัด

ขั้นที่ 3 ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหา ลำดับความสำคัญของสมมติฐาน เป็นการ สมมติฐานที่ได้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญ โดยอาศัยข้อมูลต่างๆ โดยเลือกความรู้จากสมาชิก ภายในกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ค้นคว้าหาคำตอบ แหล่งข้อมูลที่ต้องศึกษาหาคำตอบเพิ่มเติม เป็นการ ดำเนินการศึกษาค้นคว้า กำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนและดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างหลากหลายเป็น ขั้นการระดมสมองเพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบของปัญหาที่กำหนดให้ รวมทั้ง การอธิบายความเชื่อมโยงของข้อมูลหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องทุกส่วน เพื่อให้ นักเรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อ ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง

ขั้นที่ 5 รวบรวมข้อมูลประเด็นปัญหาที่ศึกษา วิเคราะห์คัดเลือก ศึกษาค้นคว้าหา คำตอบด้วยตนเอง การสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนคิดนำความรู้ที่ได้มาใหม่ เพื่อปรับใช้ในการ แก้ปัญหา ตามสถานการณ์หรือประเด็นคำถามอื่นที่จัดให้ แต่ละคนจะนำข้อมูลที่ค้นคว้ามานำเสนอ ต่อกลุ่ม เพื่อร่วมกันพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอต่อการทดสอบสมมติฐานหรือไม่ หากกลุ่ม พบว่ายังขาดข้อมูลในส่วนใดก็จะต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติมให้ครบถ้วน เพื่อให้ข้อมูลเหล่านั้นสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น โดยการที่ผู้เรียนสรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปสรุปผลงานของกลุ่ม ตนเอง ประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมเพียงใด โดยการตรวจสอบ แนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มร่วมกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีก ครั้ง โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน

ขั้นที่ 6 นำเสนอผลงานสรุปองค์ความรู้ที่ได้ศึกษา นำมาอธิบาย นำเสนอและ ประเมินผลงานผู้เรียน นำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบขององค์ความรู้และนำเสนอในรูปแบบผลงานที่ หลากหลาย ผู้เรียนทุกคนและผู้เกี่ยวข้องกับปัญหา ร่วมกันประเมินผลงาน โดยการอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการ และประเมินผลการเรียนรู้

ภาพที่ 2.17 สรุปขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

2.7 บริบทปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน

ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 ด้วยมีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 45 กำหนดให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นและพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 159 กำหนดให้โอนบรรดากิจการอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนาบางส่วนมาเป็นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน แผนกสามัญศึกษา วัดบึงจิมเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมสังกัดกองทุนพระพุทธศาสนา ศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตั้งอยู่เลขที่ หมู่ 4 ถนนขอนแก่น ขวางตลาด ตำบลเขียงยืน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2529 ตามใบอนุญาตเลขที่ 135/2529 โดยมี พระครูสถิตวุฒิกโร เป็นผู้รับใบอนุญาต พระมหาประเสริฐ ขนดีโก เป็นผู้จัดการ ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เลขที่ ศธ 0404/15040/2535 โดยมีพระครูพิพิทสุทธารักษ์ เป็นผู้จัดการ ปีพุทธศักราช 2543 ปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) พระครูโสภณวราภรณ์ เป็นผู้จัดการ

พันธกิจ

1. จัดหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มาตรฐาน
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญควบคู่กับการสอนแบบพุทธวิธี
3. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีมาตรฐานด้านวิชาชีพผู้ความเป็นเลิศ
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักธรรม

คำสั่งสอน

วิสัยทัศน์โรงเรียน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเขียงยืน มุ่งมั่นพัฒนาศาสนทายาทและบุคลากรที่ดี มีคุณภาพ ยึดหลักพุทธธรรม ด้วยระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสัมพันธภาพกับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความรู้ตามศักยภาพในด้านวิชาการและจรณะ

สภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเขียงยืน วัดปัจฉิมเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเขียงยืน แผนกสามัญศึกษา วัดปัจฉิมเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพอาคารเรียนและห้องเรียนดังต่อไปนี้

อาคารเรียนถาวร สร้างในปี พ.ศ. 2555 ราคาค่าก่อสร้าง 5,479,999 บาท เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ มีทั้งหมด 11 ห้อง

1. ห้องผู้บริหาร	1 ห้อง
2. ห้องพักครู	1 ห้อง
3. ห้องประชุม	1 ห้อง
4. ห้องสมุด	1 ห้อง
5. ห้องคอมพิวเตอร์	1 ห้อง
6. ห้องเรียน ม.1-ม.6	6 ห้อง

สื่อการเรียนการสอนและครุภัณฑ์

1. เครื่องถ่ายเอกสาร	1 เครื่อง
2. เครื่องคอมพิวเตอร์	7 เครื่อง
3. เครื่องฉายข้ามศีรษะ	1 เครื่อง
4. โทรสาร (FAX)	1 เครื่อง
5. โทรศัพท์	1 เครื่อง
6. เครื่อง Copy Printer	2 เครื่อง
7. โทรศัพท์	1 เครื่อง

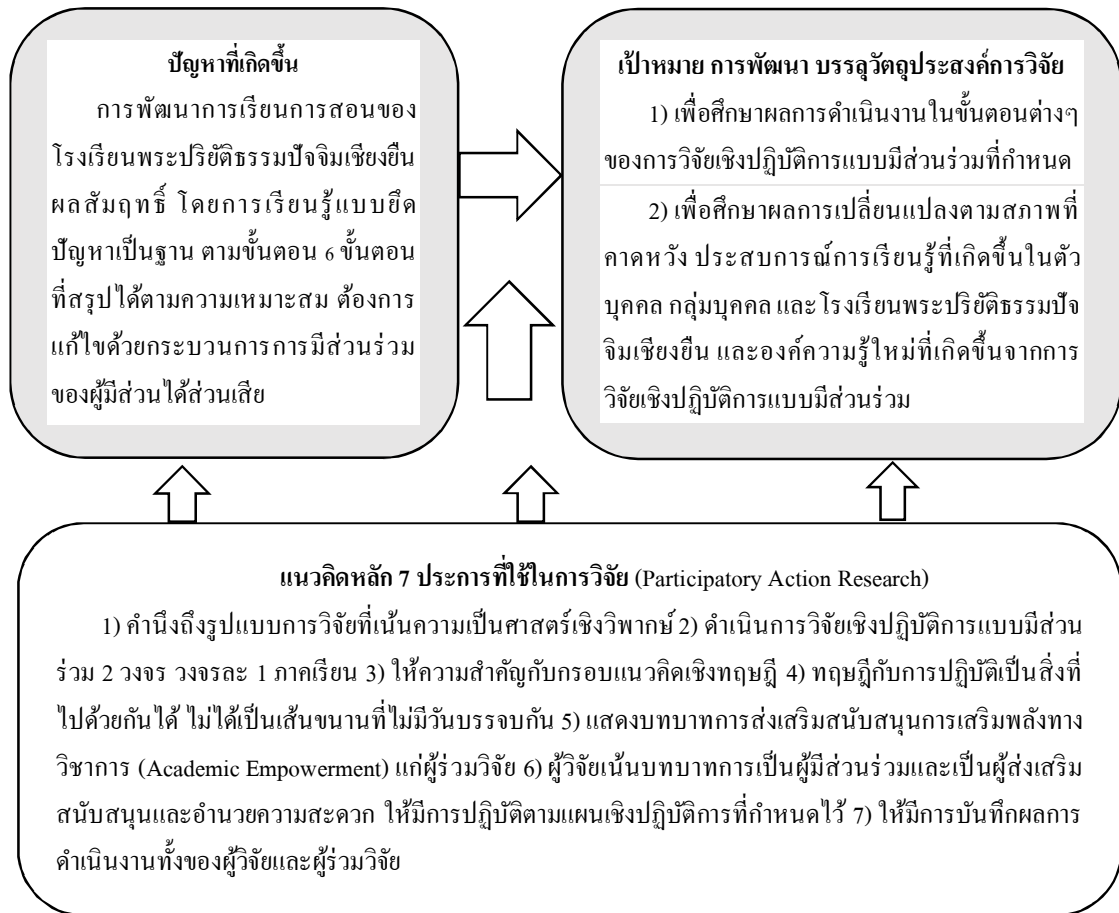

ภาพที่ 2.18 สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ในปัจจุบัน

2.8 กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย

จากแนวคิดหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยที่กล่าวถึงในตอนต้น คือ (1) คำนึงถึงรูปแบบการวิจัยที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Science) การนำเสนอผลการวิจัยที่อิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) (2) ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัย 10 ขั้นตอน ยึดถือหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของนักวิจัย 10 ประการ โดยเฉพาะจรรยาบรรณเกี่ยวกับการแสดงให้ทราบถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ และจรรยาบรรณผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงาน แต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล เพราะเป็นจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล (3) ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่จะต้องทบทวนขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่งหมายอย่างมีความหมายและอย่างมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีต่อการนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือการให้คำแนะนำต่อผู้ร่วมวิจัย ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการยึดเขียด ไม่ให้เป็นตัวชี้แนะหรือไม่ให้มีอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย แต่จะต้องคำนึงถึงการเป็นทางเลือก การเป็นตัวเสริม (4) การสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องว่า ทฤษฎีกับการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ไม่ได้เป็นเส้นขนานที่ไม่มีวันบรรจบกัน สร้างกรอบแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง

ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในลักษณะสามเส้าระหว่าง “การวิจัย” “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ” หรือ “นักวิจัย” “นักทฤษฎี” และ “นักปฏิบัติ” (5) แสดงบทบาทการส่งเสริมสนับสนุน การเสริมพลังทางวิชาการ (Academic Empowerment) แก่ผู้ร่วมวิจัย โดยหากมีการตัดสินใจร่วมกัน จากผู้ร่วมวิจัยว่ามีความประสงค์ที่จะศึกษาหาความรู้ความเข้าใจหรือเพิ่มพูนโลกทัศน์เพิ่มเติม เช่น การศึกษาคุณภาพของบุคคลหรือหน่วยงานที่ทำประสบผลสำเร็จ การจัดอบรมสัมมนา การเชิญ วิทยากร เป็นต้น ผู้วิจัยจะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ต่างๆ เหล่านี้ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยด้วย (6) ผู้วิจัยเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้ โดยมุ่งให้ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามหลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลง และมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อ บรรลุผล” พยายามไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้ อย่างง่าย ๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป (7) ให้มีการ บันทึกผลการดำเนินงานทั้งของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยคำนึงถึงหลักการบันทึก 1) การ เปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ 3) การ เปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบของกิจกรรม 4) การพัฒนาตนเองจากการร่วมใน การวิจัย และจัดให้มีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะๆ ตามหลักการรับฟัง ข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน การวิเคราะห์วิพากษ์และประเมินตนเอง ตลอดจนเกิดกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ เมื่อผนวกเข้ากับนันทศาสตร์ของนักวิชาการเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน และสภาพปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ต้องการแก้ไขด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ก่อให้เกิดกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยด้วย ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุผลในวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กล่าวถึง ในบทที่ 1 ว่า (1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมที่กำหนด (2) เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสพการณ์การเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน และองค์ความรู้ใหม่ที่ เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยเสนอ เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังแสดงภาพประกอบข้างล่าง

ภาพที่ 2.19 กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเพื่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่มีรูปแบบเน้นการเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Science) นำเสนอผลการวิจัยอิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรือรวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่ได้ร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน โดยยึดถือแนวคิดที่เป็นผลการศึกษาของวิโรจน์ สารรัตนะ (2554) มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดหลัก และเสริมด้วยแนวคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอสรุปในแต่ละประเด็นไว้ในบทที่ 2 ดังนี้

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสองวงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน โดยมีขั้นตอนการวิจัย 10 ขั้นตอน ยึดถือหลักการ 10 ประการ จรรยาบรรณ 10 ประการ และบทบาทของนักวิจัย 10 ประการ ตามที่กล่าวในบทที่ 2 โดยเฉพาะจรรยาบรรณเกี่ยวกับการแสดงให้ทราบถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ และจรรยาบรรณผู้ร่วมการวิจัยต่างมีอิทธิพลต่อการทำงาน แต่ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล เพราะเป็นจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล

2. ยึดถือรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์การนำเสนอผลการวิจัยอิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่ายเอกสาร หรืออื่นๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และระดับองค์กร

3. ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ที่จะต้องทบทวนขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย อย่างมีความหมาย และอย่างมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้วิจัยมีความไวเชิงทฤษฎีต่อการนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือการให้คำแนะนำต่อผู้ร่วมวิจัย ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการยึดเย็ดไม่ให้เป็นตัวชี้นำหรือไม่ให้มีอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย แต่จะต้องคำนึงถึงการเป็นทางเลือก การเป็นตัวเสริม

4. การสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องว่า ทฤษฎีกับการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ ไม่ได้เป็นเส้นขนานที่ไม่มีวันบรรจบกัน สร้างกรอบแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในลักษณะสามเส้าระหว่าง “การวิจัย” “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ” หรือ “นักวิจัย” “นักทฤษฎี” และ “นักปฏิบัติ”

5. แสดงบทบาทการส่งเสริมสนับสนุนการเสริมพลังทางวิชาการ (Academic Empowerment) แก่ผู้ร่วมวิจัย โดยหากมีการตัดสินใจร่วมกันจากผู้ร่วมวิจัย ว่ามีความประสงค์ที่จะศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ หรือเพิ่มพูนโลกทัศน์ เพิ่มเติม เช่น การศึกษาดูงานของบุคคลหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ การจัดอบรมสัมมนา การเชิญวิทยากร เป็นต้น ผู้วิจัยจะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นให้แก่ผู้ร่วมวิจัยด้วย

6. ผู้วิจัยเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้ โดยมุ่งให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดตามหลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลง และมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล” พยายามไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้ওয়้าง่ายๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป

7. ให้มีการบันทึกผลการดำเนินงานทั้งของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยคำนึงถึงหลักการบันทึก 1) การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ 3) การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบองค์กร และ 4) การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัย และจัดให้มีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะๆ ตามหลักการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน การวิเคราะห์วิพากษ์และประเมินตนเอง ตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบการกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้จะยึดถือหลัก 7 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้กรอบความคิดแสดงขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Freeman (1998) ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอน what-why-where-who-how-when และ so what มาใช้ด้วยดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 อะไร (what)? การกำหนดเป้าหมายของการแสวงหาความรู้ หรือการระบุปัญหาวิจัย ขั้นตอนที่ 2 ทำไม (why)? การระบุเหตุผล ความจำเป็น และความสำคัญหรือ ความเป็นมาของปัญหา ขั้นตอนที่ 3 ที่ไหน (where)? การระบุสถานที่ หรือ พื้นที่ที่จะดำเนินการวิจัย ขั้นตอนที่ 4 ใคร (who)? การระบุตัวผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมขั้นตอนที่ 5 อย่างไร (how)? ขั้นตอนประเภทของข้อมูลที่ต้องการ วิธีการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 6 เมื่อไร (when)? การกำหนดช่วงเวลาการดำเนินงานวิจัย ขั้นตอนที่ 7 แล้วอะไร (so what)? การระบุเหตุผลที่ผลการวิจัยมีความสำคัญ การกำหนดตัวบุคคลที่ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ บุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากนักวิจัย การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และขยายผลการวิจัย โดยกล่าวถึงวิธีดำเนินการวิจัยในหัวข้อต่างๆ ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย สถานที่หรือพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัย ผู้ร่วมวิจัยและบทบาทของ ผู้ร่วมวิจัย ขั้นตอนการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานผลการวิจัย ตามรายละเอียดดังนี้

3.2 สถานที่หรือพื้นที่ที่จะดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่” เป็นการวิจัยในระดับโรงเรียน (School Wide) ดำเนินการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณลักษณะ 3 ประการคือ ประการที่หนึ่งเป็นโรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์การทดสอบระดับชาติต่ำ (O-NET) ประการที่สองเป็นโรงเรียนที่มีความประสงค์เข้าร่วมพัฒนาเครือข่ายความรู้ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทุกฝ่าย และประการสุดท้ายเป็นโรงเรียน ที่ผู้วิจัยจะสามารถเข้าไปปฏิบัติงานภาคสนามได้ตลอดระยะเวลาที่จะทำการวิจัย โดยพิจารณาจากความเหมาะสมในด้านการคมนาคม ด้านความปลอดภัย ด้านการประสานงานและการติดต่อที่รวดเร็ว และความสะดวกและความเป็นไปได้ต่อการที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลในการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาพ/เสียงในกิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งผลจากการเลือกได้สถานที่ที่จะดำเนินการวิจัย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 10 ตำบลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

3.3 ผู้ร่วมวิจัย และบทบาทของผู้ร่วมวิจัย

3.2.1 เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้จัดทำขึ้นในระดับโรงเรียน (School Wide) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ร่วมวิจัย (Research Participant) โดยยึดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยด้วยความสมัครใจ คือ เป็นบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนและร่วมปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ สำนักงานพระพุทธศาสนา กลุ่ม 10 รวมทั้งสิ้นจำนวน 74 รูป/คน ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

3.2.1.1 บุคลากรในโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนและครูจำนวน 9 รูป/คน รวม 9 รูป/คน

3.2.1.2 บทบาทของผู้ร่วมวิจัย โดยผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยมีบทบาทในลักษณะเป็นความร่วมมือร่วมพลัง (Collaboration) มีสถานะที่เท่าเทียมกันในการร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผลและร่วมกันสะท้อนผล โดยยึดแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ วิโรจน์ สารรัตน์ (2558) พัฒนาขึ้นทั้ง 10 ขั้นตอนใน 2 วงจร

ทั้งนี้ ผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยมีบทบาทและมีสถานะที่เท่าเทียมกันในการร่วมกันคิด ปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผล

3.4 ขั้นตอนการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 2 วงจร 10 ขั้นตอน ซึ่งจะดำเนินการวิจัย ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 (คาบเกี่ยวกับภาคปลายปีการศึกษา 2558 และภาคต้นปีการศึกษา 2559) โดยในแต่ละขั้นตอนมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 09.00-14.00 น. ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการนำความคิดของการวิจัย เสนอแนะและชี้ถึงประโยชน์ที่ผู้ร่วมวิจัยจะได้รับ และยอมรับสิทธิของผู้ที่ไม่ประสงค์ที่จะร่วมวิจัย รวมทั้งสร้างความตระหนักในการวิจัยและการปฏิบัติงานควบคู่กันไป ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มบุคคล และ โรงเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ชี้แจงต่อผู้ร่วมวิจัย และดำเนินการในขั้นตอนนี้ 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นตอนการสร้าง ความตระหนักและความเข้าใจร่วมกัน ขั้นตอนการสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) เพื่อการวิจัย และ ขั้นตอนการประเมินและสรุปผล โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการวางแผนร่วมกันในการเตรียมบุคลากรเข้าร่วมประชุม ทรัพยากร เครื่องมือ และอื่นๆ ที่จะใช้ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการและใช้ในการวิจัย จากนั้นได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” โดยมีการอภิปราย บรรยาย และซักถามแนวทางการวิจัยเพื่อให้เกิดความกระจ่างร่วมกัน และได้ร่วมกันจัดทำแผนที่การทำงาน (Road Map) เพื่อการวิจัย โดยให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำ เครื่องมือการวิจัยหรือทำแผนที่การทำงานตลอดระยะเวลา 1 ปีงบประมาณ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงตามปีการศึกษา คือ ภาคปลายปีการศึกษา 2559 และภาคต้นปีการศึกษา 2560 โดยทำเป็นเอกสารมอบให้ ผู้ร่วมวิจัยทุกคน

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning) จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 16 เดือน มีนาคม 2559 ระหว่างเวลา 9.00-13.00 น. ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ให้ทราบถึงสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง สภาพปัญหา อุปสรรค เครื่องมือความรู้ของ โรงเรียนที่เป็นภาพรวม การประเมินเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา และการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) สำหรับขั้นตอนนี้มี การดำเนินการ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมา ปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวัง

ขั้นตอนกำหนดปัญหา และทำความเข้าใจปัญหา ขั้นตอนประเมินประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติการ/โครงการ/กิจกรรม และขั้นตอนการประเมินและ

สรุปผล โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตเตรียมบุคคล รูปแบบ/โครงสร้าง การวางแผน/โครงการ/กิจกรรม แนวการจัดกลุ่มทำงาน การแบ่งงานแบ่งหน้าที่ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และ สื่อประกอบการประชุม รวมทั้งปากกา สมุด บันทึทกอนูทินที่จะแจกผู้ร่วมวิจัย การจัดเตรียมสถานที่ อาหารว่าง อาหารกลางวันและอื่นๆ จากนั้น ได้มีจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันเวลาที่กำหนดไว้ในขั้นตอนนี้ข้างต้น โดยเริ่มจากการเล่า ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน และ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชิงเขย่น โดยผู้มีอาวุโสที่ ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นปราชญ์ของหมู่บ้านและประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ร่วม วิจัยร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นจนเป็นที่พอใจ ผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษาวิเคราะห์กรอบ แนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายความรู้และปัญหาของเครือข่ายความรู้จากบทที่ 2 เสนอผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบ ทั้งที่เป็นเอกสาร (Documents) และการนำเสนอรายงาน (Oral Presentation) ต่อจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันประเมิน เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการ ปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา พร้อมกำหนดทีมเจ้าภาพเพื่อรับผิดชอบประเด็นปัญหาละ 1 ทีม ตามที่ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันกำหนดขึ้น โดยได้ดำเนินการแบ่งทีมเจ้าภาพเป็นทีมงาน โครงการ ใน ตอนท้ายของขั้นตอนนี้ ต่อจากนั้นได้ร่วมกันอภิปรายแนวการใช้หลักการบริหารตนเองเพื่อการ พัฒนาเครือข่ายความรู้ โดยให้ผู้ร่วมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างเต็มที่ และ ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิด เชิงทฤษฎีการใช้ “หลักการบริหารตนเองเพื่อการพัฒนาเครือข่าย ความรู้” (จากบทที่ 2) นำเสนอผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบ ทั้งที่เป็นเอกสาร (Documents) และการ นำเสนอรายงาน (Oral Presentation) แล้วให้แต่ละทีม ร่วมกันอภิปรายเพื่อนำไปปรับหรือ ประยุกต์ใช้กับแนวคิดของแต่ละทีมตามความเหมาะสม มีการสรุปผลลงในแผ่นกระดาษ และแต่ละ ทีมร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการในประเด็นปัญหาที่ได้รับการเลือกไว้โดยเน้นการใช้หลักการ บริหารตนเองเพื่อการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา โดยมีการกำหนดสภาพปัจจุบันของปัญหา สภาพที่ คาดหวังให้เกิดขึ้น แนวทางการดำเนินงานเชิงบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหา กำหนดการดำเนิน กิจกรรมตามช่วงเวลาต่างๆ ทรัพยากรที่จะใช้ เครื่องมือที่ใช้วัดผลการเปลี่ยนแปลง แบบบันทึกการ เปลี่ยนแปลง และอื่นๆ สำหรับภาคเรียนที่ 1 หรือการวิจัยวงจรที่ 1 เสร็จแล้วมีการนำเสนอร่วมกัน วิพากษ์ ปรับปรุงแก้ไข และผู้วิจัยนำมารวบรวม จัดทำเป็นเอกสารมอบให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคนเพื่อใช้ เป็นแนวทางการปฏิบัติต่อไปสำหรับการแบ่งทีมงาน โครงการ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้มีความเห็น และกำหนดทีมงาน โครงการออกเป็น 3 ทีม คือ กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มต้นข้าว และกลุ่มต้นกล้า นอกจากนี้ ยังมีกำหนดทีมแกนนำอีก 1 ทีม โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยคัดเลือกมาจากตัวแทนทั้ง 5-6 ทีม รวม 9 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Acting) โดยแต่ละกลุ่มที่รับผิดชอบหรือเป็นเจ้าของ นำแผนปฏิบัติการโครงการ/กิจกรรมที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติ ในระหว่างเดือนมีนาคม 2559-พฤษภาคม 2559 โดยการดำเนินการในขั้นตอนนี้มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนกำหนดแนวทางปฏิบัติ ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม และขั้นตอนการประเมินและสรุปผล โดยแต่ละทีมได้วางแผนกำหนดแนวปฏิบัติตามแผนที่จัดทำขึ้นในขั้นตอนที่ 2 และได้ร่วมกันปฏิบัติ โดยมีทีมแกนนำประสานงานการดำเนินงาน และให้ผู้ร่วมวิจัยแต่ละคนบันทึกอนุทินส่วนตัว (Personal Journal) เป็นรายสัปดาห์ ใน 4 ประเด็นดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ 2) การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายถึงสิ่งที่ปฏิบัติ 3) การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบขององค์การของกลุ่ม และ 4) การพัฒนาตนเองหรือสิ่งที่เกิดการเรียนรู้จากการร่วมในการวิจัย จากนั้นทีมแกนนำสังเกตผลการดำเนินโครงการตามทีผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดและมอบหมาย เพื่อการประเมินผลการปฏิบัติในขั้นตอนที่ 3 นี้ ให้ทราบจุดเด่น จุดบกพร่อง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข มีการพบปะเสวนาเพื่อประเมินผลความก้าวหน้าผลการดำเนินงาน (Formative Evaluation) และการปรับปรุงแก้ไข เดือนละครั้ง ในแต่ละครั้งนำเอาบันทึกอนุทินส่วนตัวมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการบันทึกผลการประเมินผลความก้าวหน้าและปรับปรุงแก้ไขในแต่ละครั้งด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล (Observing) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะเน้นบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริง (Actual Effects) ทั้งคาดหวังและไม่ได้คาดหวัง ทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับผลสำเร็จของการปฏิบัติงานที่ชัดเจนขึ้น รวมทั้งการจับกุ้เกณฑ์ทางทฤษฎีและการอธิบายตีความปรากฏการณ์ด้านต่างๆ จากกิจกรรมหรือกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อการบรรลุผลนั้นด้วยว่าเป็นอย่างไร ได้ความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือเกิดการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้าง โดยพิจารณาจากการตั้งคำถาม เช่น ใคร (who) อะไร (what) ที่ไหน (where) เมื่อไร (when) ทำไม (why) และอย่างไร (how) เป็นต้น และจากข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายแหล่ง เช่น จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึก การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบบสอบถามความเห็น แบบวัดทัศนคติ แบบทดสอบมาตรฐาน เอกสาร เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ หรือวัตถุสิ่งของ เป็นต้น (Mills, 2007) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะจัดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 1 วันก่อนวันปิดภาคเรียนแรกเพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้น (Summative Evaluation) ทั้งผลที่คาดหวังและที่ไม่คาดหวัง ทั้งทางบวกและลบ และการตีความปรากฏการณ์ต่างๆ จากกิจกรรมหรือกระบวนการปฏิบัติงานว่าได้องค์ความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือเกิดการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้างเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายความรู้

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 24 เดือนพฤษภาคม 2559 เวลา 09.00-13.00 น. โดยมีจุดหมายเพื่อสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมด ผล

การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข สำหรับขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting) มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการสังเคราะห์ความรู้ ขั้นตอนการนำเสนอ รายงาน และขั้นตอนการประเมินและสรุปผล โดยทีม แกนนำสรุปรายงานผลการสังเกตผล เสนอ เพื่อขอความเห็น และความพึงพอใจจากผู้ร่วมวิจัย จากนั้นผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เขียนเป็นสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยภาพรวม สิ่งที่ทำสำเร็จ ไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข/ข้อเสนอแนะ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จากนั้นจัดทำเป็นเอกสาร

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (Re-Planning) จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 30 เดือนพฤษภาคม 2559 เวลา 09.00-13.00 น. มีจุดมุ่งหมายเพื่อถอดบทเรียน ศึกษาทบทวนผลการดำเนินงานและจัดทำแผนปฏิบัติงานใหม่ ซึ่งขั้นตอนนี้ มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา ขั้นการจัดทำโครงการ และขั้นสรุปผลการดำเนินการ โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันทบทวนผลการปฏิบัติงานทั้งหมดที่ผ่านมาและร่วมกันวางแผนใหม่ในกิจกรรมของโครงการที่ยัง ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากนั้นก็นำสู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยทั้งหมดดำเนินกิจกรรมตามที่วางแผนใหม่ไว้ เช่น ร่วมกันวิเคราะห์ วิพากษ์ ผลการดำเนินงานทั้งกรณีรายประเด็นปัญหาและ โดยภาพรวม และร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาในภาคเรียนที่สอง โดยเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องการดำเนินงานต่อเนื่องและแต่ละทีมร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการในประเด็นปัญหาที่เลือก เน้นการใช้หลักการบริหารตนเองเพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา โดยให้มีการกำหนดสภาพปัจจุบันของปัญหา สภาพที่คาดหวังให้เกิดขึ้น แนวทางการดำเนินงานเชิงบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหา กำหนดการดำเนินกิจกรรมตามช่วงเวลาต่างๆ ทรัพยากรที่จะใช้ และอื่นๆ สำหรับภาคเรียนที่สอง เสร็จแล้ว มีการนำเสนอเพื่อร่วมกันวิพากษ์ ปรับปรุงแก้ไข แล้วผู้วิจัยนำมารวบรวมจัดทำเป็นเอกสารมอบให้ผู้ร่วมวิจัยทุกราย

ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting) โดยแต่ละทีม โครงการนำแผนปฏิบัติการใหม่ที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติ ในระหว่างเดือนพฤษภาคม 2559-กรกฎาคม 2559 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำแผนปฏิบัติการใหม่ที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติให้บรรลุผล ซึ่งในขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting) มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่กำหนดแนวทางปฏิบัติ ขั้นตอนที่ปฏิบัติกิจกรรม และขั้นตอนการประเมินและสรุปผล โดยได้ปฏิบัติตามแผนที่จัดทำขึ้น ในขั้นตอนที่ 6 และมีการดำเนินงานเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (Re-Observing) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ มิถุนายน-สิงหาคม 2559 เวลา 09.00-13.00 น. เพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้น (Summative Evaluation) ทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และการตีความปรากฏการณ์ต่างๆ จากกิจกรรมหรือกระบวนการ

ปฏิบัติงานว่า 'ต้องค้ความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือเกิดการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้างเกี่ยวกับพัฒนา
เครือข่ายความรู้โดยใช้หลักการบริหารตนเอง สำหรับขั้นตอนนี้ มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ
ขั้นตอนการกำหนดรูปแบบและวิธีการ ขั้นตอนการสังเกตและนำเสนอรายงาน และขั้นตอนการ
ประเมินและสรุปผล โดยแต่ที่ทีมงาน โครงการจัดประชุม ปรีกษาหารือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัด
กิจกรรม การสังเกตผลใหม่ และมอบให้ทีมแกนนำจำนวน 9 คน ดำเนินการสังเกตผลตามแนวทาง
เช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล ได้แก่ ร่วมกันประเมินผลที่เกิดขึ้น (Summative Evaluation)
ทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และร่วมกันตีความปรากฏการณ์ต่างๆ จากกิจกรรมหรือ
กระบวนการปฏิบัติงานว่า 'ต้องค้ความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือเกิดการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้างเกี่ยวกับ
พัฒนาเครือข่ายความรู้โดยใช้หลักการบริหารตนเอง

ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (Re- Reflecting) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่
7 กันยายน 2559 เวลา 09.00-10.00 น. โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมด
การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข แล้วผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เขียนเป็น
สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยรวม การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
แก้ไข แล้วจัดทำเป็นเอกสาร สำหรับขั้นตอนนี้ มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการ
สังเคราะห์ความรู้ ขั้นตอนการนำเสนอรายงาน และขั้นตอนการประเมินและสรุปผล โดยการ
ร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมด การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อ การ
ปรับปรุงแก้ไข โดยทีมแกนนำเป็นผู้นำเสนอ สิ่งที่ทำสำเร็จ ไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และ
การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้น ทราบจุดเด่น จุดบกพร่อง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 10 การสรุปผล (Conclusion) มีสองระยะ คือ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
ในวันที่ 10 กันยายน 2559 เวลา 09.00-13.00 น. เพื่อถอดบทเรียน (Lesson Distilled) ศึกษาทบทวนผล
การดำเนินงาน ในขั้นตอนที่ 6-9 และระยะที่ 2 จัดประชุมเชิงวิชาการ “การประชุมเชิงวิชาการ:
นวัตกรรมการพัฒนาเครือข่ายความรู้ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่” ในวันที่ 15
กันยายน 2559 เวลา 09.00-15.30 น. โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสรุปผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1-9 และหา
ข้อสรุปในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และองค์ความรู้จากการ
ปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมดำเนินการในขั้นตอนนี้ คือ การประชุมเชิงวิชาการ การวิจัย 2 วงจร 10
ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยกำหนดให้มีกิจกรรม การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การ
สังเกต การสะท้อนผล และการสรุปผล เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง
และเป็นระบบ เช่นเดียวกับขั้นตอนการวิจัยที่ผ่านมา ดังนั้นขั้นตอนการวิจัยและแนวปฏิบัติในการ
วิจัยแต่ละขั้นตอน ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนและกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่

ขั้นตอนกิจกรรมที่	กิจกรรม	ก.พ. 59	มี.ค. 59	เม.ย. 59	พ.ค. 59	มิ.ย. 59	ก.ค. 59	ส.ค. 59	ก.ย. 59	ต.ค. 59	พ.ย. 59	ธ.ค. 59
1. เตรียมการ (Preparation)	จัดประชุมสัมมนา เพื่อสร้างความคุ้นเคย และชี้แจงหลักการ จรรยาบรรณ บทบาทของผู้วิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและอื่นๆ ร่วมกันจัดทำคู่มือหรือแผนที่การทำงาน (Road Map)		↔									
2. วางแผน (Planning)	จัดประชุมเชิงปฏิบัติกำหนดประเด็นปัญหา แบ่งกลุ่มย่อย รับผิดชอบและจัดทำแผนปฏิบัติการ		↔									
3. การปฏิบัติ (Acting)	แต่ละกลุ่มปัญหำนำแผนปฏิบัติการที่จัดทำขึ้น ไปปฏิบัติให้ บรรลุผลรับผิดชอบและจัดทำแผนปฏิบัติการมีการบันทึกอนุทิน ส่วนตัวเป็นรายสัปดาห์		↔	↔								
4. การสังเกตผล (Observing)	จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสรุปผลการดำเนินงานผลการเรียนรู้และ ข้อเสนอแนะผู้วิจัย		↔	↔								
5. การสะท้อนผล (Reflecting)	จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อประเมินผล ที่เกิดขึ้น และการ ตีความปรากฏการณ์ ระบุองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น				↔							
6. การวางแผนใหม่ (Re-Planning)	จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาบทวนผลการดำเนินงาน กำหนดประเด็นปัญหา แบ่งกลุ่มย่อยรับผิดชอบและจัดทำ แผนปฏิบัติงานใหม่				↔							
7. การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting)	แต่ละกลุ่มปัญหำนำแผนปฏิบัติจัดทำขึ้น ไปปฏิบัติให้บรรลุผลมี แนวการดำเนินงานเหมือนกับขั้นตอนที่ 4					↔						

ขั้นตอนกิจกรรมที่	กิจกรรม	ก.พ. 59	มี.ค. 59	เม.ย. 59	พ.ค. 59	มิ.ย. 59	ก.ค. 59	ส.ค. 59	ก.ย. 59	ต.ค. 59	พ.ย. 59	ธ.ค. 59
8. การสังเกตผลใหม่ (Re-Observing)	การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นและการตีความปรากฏการณ์ ระบุองค์ความรู้ใหม่หรือการเรียนรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น					←		→				
9. การสะท้อนผลใหม่ (Re-Reflecting)	เหมือนขั้นตอนที่ 6 คือ จัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ผลการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยสังเคราะห์ แล้วเขียนเป็นผลสรุป และจัดทำเป็นเอกสาร								↔			
10. การสรุปผล (Conclusion)	มี 2 ระยะคือ 1) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อถอดบทเรียน (Lesson Distilled) ในการจัดการพัฒนาเครือข่ายความรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืนและ 2) จัดประชุมเชิงวิชาการเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาการเรียนการสอนตนเองในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน” 1 วัน								↔			

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2554) พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Science) ที่มีลักษณะเป็นการพรรณนาหรือบรรยาย เชิงวิพากษ์ (Critical Description) ที่จะก่อให้เกิด “เกิดองค์ความรู้” จากบุคคลและผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงาน เพื่อการพัฒนางานวิชาการ โดยใช้หลักการบูรณาการเป็นตัวสอดแทรก ในลักษณะเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ฐานรากจาก การกระทำ (Grounded Knowledge from Doing) และเป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิด “บุคคล” เกิดการเรียนรู้ขึ้น ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับ โรงเรียน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตามหลักการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามกรอบแนวคิดของ Mills (2007) ซึ่งจำแนกเป็นสามกลุ่มดังนี้

3.5.1 แบบสังเกต (Observation Form) มี 1 ฉบับ (เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 1) โดยเป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ที่ใช้สังเกตเกี่ยวกับดำเนินงานพัฒนาการเรียนการสอนที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน และปัญหาของการสอน มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การสังเกตและตรวจสอบเอกสารทั่วไป และตอนที่ 2 การสังเกตและการตรวจสอบเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานการเรียนการสอนที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน

3.5.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) มี 5 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 2 และ 3) แบบสัมภาษณ์บุคลากรใน โรงเรียน (เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 6) และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 10 และ 11) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ทั้ง 5 ฉบับเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดใน 2 ประเด็นที่สำคัญคือ 1) สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวัง ทางเลือกเพื่อการแก้ปัญหาหรือบรรลุดสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาการเรียนรู้อ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษ ยืนประเมินเลือกได้ทางเลือกเพื่อการปฏิบัติ และ 2) การนำทางเลือกที่ประเมินได้ไปปฏิบัติ โดยใช้หลักการบูรณาการมาเป็นตัวสอดแทรก มีปรากฏการณ์การปฏิบัติกันอย่างไร ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเพียงใด ตัวบุคคล กลุ่มบุคคลและ โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไร และการวิจัยได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้อะไร

3.5.3 แบบตรวจสอบหรือบันทึก (Examining/Records) ได้แก่

3.5.3.1 บันทึกอนุทิน (Journal)

3.5.3.2 แผนที่ (Maps)

3.5.3.3 เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาพ (Audiotapes and Videotapes)

3.5.3.4 หลักฐานสิ่งของ (Artifacts)

3.5.3.5 บันทึกภาคสนาม (Field notes)

3.5.3.6 แบบสำรวจ (เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 4) เป็นแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบและคำถามของการวิจัย

3.5.3.7 แบบบันทึกการประชุม (เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 5) เป็นแบบบันทึกการประชุมที่ใช้แบบฟอร์มตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526

3.5.3.8 แบบติดตามประเมิน โครงการระหว่างดำเนินการ เป็นแบบติดตามประเมิน โครงการที่ปรับใช้ตามแบบติดตามประเมิน โครงการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 10

3.5.3.9 แบบประเมิน โครงการ ที่ปรับใช้ตามแบบประเมิน โครงการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 10

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีบทบาทหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดย เริ่มจากการปฏิบัติภาคสนามในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ในช่วงระหว่าง กุมภาพันธ์ 2559 ถึง 30 มีนาคม 2560 (แบ่งออกเป็นสองภาคเรียน) โดยแบ่งเวลาในการปฏิบัติงานตามตารางกำหนดวันและเดือน เพื่อให้เห็นสภาพข้อเท็จจริงทั้งในส่วนที่เห็นชัดเจนและแฝงเร้นจากขั้นตอนการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 10 ขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายดังกล่าวในหัวข้อที่ 3.

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่เลือกใช้ในการวิจัยที่ได้จากการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 10 ขั้นตอน จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นระยะๆ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ อมรา พงศาพิชญ์ (2545) ดังนี้

3.6.1 จัดทำข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ต่างๆ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักในการแบ่งปรากฏการณ์และหาความถี่ของปรากฏการณ์ที่เกิด โดยแบ่งออกเป็น 6 สถานการณ์ คือ

3.6.2 การกระทำ (Acts) คือ การใช้ชีวิตประจำวัน การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของบุคลากรที่ใช้ในการวิจัย

3.6.3 กิจกรรม (Activities) คือ การกระทำ หรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่อง

3.6.4 ความหมาย (Meaning) คือ คำอธิบายของบุคคลเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรม เพื่อทราบโลกทัศน์ ความเชื่อ และทัศนคติของชุมชน

3.6.5 ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้อง จะได้ทราบความสัมพันธ์ ความขัดแย้ง และความเกี่ยวโยงของบุคลากร

3.6.6 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) คือ การปรับตัวบุคคล การให้ความร่วมมือ และยอมเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างกิจกรรมการบริหาร พร้อมจะเป็นพวกเดียวกันซึ่งจะทำให้ทราบความขัดแย้งและความราบรื่นได้ชัดเจน และ

3.6.7 สภาพสังคม (Setting) คือ ภาพรวมทุกแง่มุมที่สามารถบันทึกจากภาคสนามเกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.6.8 จัดแบ่งข้อมูลจากบันทึกภาคสนามของผู้วิจัยในส่วนที่เป็นข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.6.9 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้เป็นสภาพปัจจุบันจากข้อความพรรณนาเหตุการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมใน 10 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละวัตถุประสงค์ ของการวิจัยที่วิเคราะห์แล้ว ไปให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ช่วยยืนยันตรวจแก้ไขผลการวิเคราะห์ และคำแนะนำเพื่อปรับปรุงรายงานให้ถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น การตรวจสอบข้อมูลจะใช้บุคลากรหลายคน ในเหตุการณ์ ของกิจกรรม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อให้เป็นข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3.8 การเขียนรายงานผลการวิจัย

นำเสนอรายงานในรูปแบบอิงแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย คำให้สัมภาษณ์ บทบันทึกจากการสังเกต บทวิเคราะห์ข้อมูล หรือหลักฐานอื่นๆ มาแสดงประกอบการเล่าเรื่องเหตุการณ์แต่ละขั้นตอนเพื่อให้มีความชัดเจนและมองเห็นเป็นรูปธรรม ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลนั้นว่าได้ผลเป็นอย่างไร ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ ทำกันอย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้น เกิดการเรียนรู้หรือมีทฤษฎีใหม่หรือองค์ความรู้ใหม่อะไรขึ้นมาบ้างจากการปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร มีข้อเสนอแนะอะไรและอย่างไรสำหรับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นที่ต้องการจะพัฒนาหรือแก้ปัญหางานนั้นๆ ดังนั้น ผลการวิจัยจะมีลักษณะเป็นการพรรณนาหรือ การบรรยายเชิงวิพากษ์ (Critical Description) จากการปฏิบัติจริงทั้ง 2 วงจร โดยประยุกต์ใช้แนวคิดตามที่เป็น ผลการศึกษาของไวโรจน์ สารรัตน์ (2554) ได้สรุปไว้ดังนี้

3.7.1 นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะการเล่าเรื่อง (story telling) ตามความเป็นจริงและเป็นกลาง (factual and neutral manner) ของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

3.7.1.1 เหตุการณ์เกี่ยวกับการเตรียมการ เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับ
1) การเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่ 2) การนำแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนำเสนอชี้แจงต่อผู้ร่วมวิจัย การเคารพในสิทธิของผู้ไม่ร่วมการวิจัย 3) การสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย กับ “การปฏิบัติ” และของ “นักวิจัย” กับ “นักปฏิบัติ” เป็นต้น

3.7.1.2 เหตุการณ์เกี่ยวกับการวางแผนในวงจรแรก เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับ 1) การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) จากกระบวนการวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวัง ทางเลือกเพื่อการแก้ปัญหา การประเมินและเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติ 2) การนำเสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนางานนั้นๆ ตามที่ได้ศึกษาทบทวนไว้ในบทที่ 2 ให้ผู้ร่วมวิจัยได้ทำความเข้าใจ (หลังจากที่ปล่อยให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันคิดอย่างเต็มที่แล้ว) 3) การสร้างแนวคิดให้ผู้ร่วมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในลักษณะสามเส้าระหว่าง “การวิจัย” “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ” หรือ “นักวิจัย” “นักทฤษฎี” และ “นักปฏิบัติ” 4) อื่นๆ เช่น การเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ นอกสถานที่ เป็นต้น

3.7.1.3 เหตุการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติในวงจรแรก เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่กำหนดไว้ โดยแผนปฏิบัติการนั้นอาจประกอบด้วยโครงการหลายโครงการ แต่ละโครงการประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม มีการแบ่งงานกันอย่างไร ทำกันอย่างไร ใช้ทรัพยากรอะไรกันบ้าง เป็นต้น

3.7.1.4 เหตุการณ์เกี่ยวกับการสังเกตในวงจรแรก เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรในการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริง (Actual Effects) ทั้งคาดหวังและไม่ได้คาดหวัง ทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับผลการเปลี่ยนแปลง (Change) การเรียนรู้ (Learning) ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม และองค์กร และความรู้ใหม่ (New Knowledge) จากการใช้ตัวสอดแทรกหลักและตัวสอดแทรกเสริม หรือจากปรากฏการณ์ในการทำงาน

3.7.1.5 เหตุการณ์เกี่ยวกับการสะท้อนผลในวงจรแรก เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับ การสะท้อนผลถึงการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและยังไม่สำเร็จ ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง ตลอดจนการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ และอื่นๆ ในกรณีที่เป็น การเปลี่ยนแปลงนั้น และวิพากษ์ถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง (Support of Change) ว่ามีอะไรบ้างอย่างไร รวมทั้งวิพากษ์ถึงปัจจัยต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Resistant of Change) ที่เกิดขึ้นด้วยว่ามี

อะไรบ้าง อย่างไร และระบุถึงเทคนิควิธีการในการเอาชนะ (overcome) สิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง นั้น โดยที่การวิพากษ์นี้จะเชื่อมโยงไปถึงการระบุการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นด้วย

3.7.1.6 เหตุการณ์เกี่ยวกับการวางแผนใหม่ในวงจรที่สอง เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับการนำข้อมูลจากผลการสังเกตและการสะท้อนผลในวงจรแรกมาประกอบการพิจารณา ทำให้ได้แผนปฏิบัติการ (Action Plan) ใหม่ที่ประกอบด้วยโครงการและกิจกรรมอะไรบ้าง มีอะไรที่ทำต่อเนื่อง อะไรที่ตัดออกไป และอะไรที่เพิ่มเติมเข้ามา

3.7.1.7 เหตุการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติใหม่ในวงจรที่สอง เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่กำหนดได้ใหม่ ทั้งที่ทำต่อเนื่อง และที่เพิ่มเติมใหม่เข้ามา มีการแบ่งงานกันอย่างไร ทำกันอย่างไร ใช้ทรัพยากรอะไรกันบ้าง เป็นต้น

3.7.1.8 เหตุการณ์เกี่ยวกับการสังเกตในวงจรที่สอง เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับ การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริง (Actual Effects) ทั้งคาดหวังและไม่ได้คาดหวัง ทั้งทางบวกและทางลบ จากผลการปฏิบัติงานในวงจรที่สอง เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับผลการเปลี่ยนแปลง (Change) การเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม และองค์กร และความรู้ใหม่ (New Knowledge) จากการใช้ตัวสอดแทรกหลักและตัวสอดแทรกเสริม หรือจากปรากฏการณ์ในการทำงาน

3.7.1.9 เหตุการณ์เกี่ยวกับการสะท้อนผลในวงจรที่สอง เช่น ทำอย่างไรและเป็นอย่างไรเกี่ยวกับ การวิพากษ์ถึงสิ่งที่ทำสำเร็จ สิ่งที่ยังทำไม่สำเร็จ สิ่งที่เป็นปัจจัยผลักดัน สิ่งที่เป็นปัจจัยต่อต้าน การเอาชนะปัจจัยต่อต้าน ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อการปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนการเรียนรู้ และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ และอื่นๆ

3.7.2. นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และความรู้ใหม่ แทรกไว้เป็นระยะๆ แล้วนำมาเสนอเป็นสรุปผลใน 3 องค์ประกอบหลักดังนี้

3.7.2.1 การเปลี่ยนแปลง (Change) จากการปฏิบัติจริง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ ทั้งที่คาดหวังและ ไม่คาดหวัง มีการแสดงข้อมูลประกอบเป็นค่าสถิติ เช่น ค่าเฉลี่ย (และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ค่ามัธยฐาน หรือค่าฐานนิยมโดยมุ่งการแปลความในเชิงบรรยาย (Description) ซึ่งจะไม่มีมุ่งการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Not for Identifying Statistically Significant Relationships) (Mills, 2007) ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความแตกต่างจากการวิจัยและพัฒนาซึ่งจะไม่เน้นหลักการวิจัยเชิงทดลอง ในลักษณะ if X...then Y ดังที่กล่าวมาแล้ว

3.7.2.2 การเรียนรู้ (Learn) ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม และระดับองค์การในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) จากการร่วมกันแก้ปัญหา นั้นๆ ว่ามีอะไรบ้างและอย่างไร เน้น “การเรียนรู้เพื่อที่รู้” อันจะนำไปสู่ “การคิด” วิธีการแก้ปัญหาที่ดียิ่งขึ้น

3.7.2.3 ความรู้ใหม่ (New Knowledge) จากผลการใช้ตัวสอดแทรก ทั้งตัวสอดแทรกหลักคือแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่ร่วมกันจัดทำขึ้น และตัวสอดแทรกเสริมคือหลักการบริหารตนเอง (Self-management Approach) โดยที่ความรู้ใหม่ในที่นี้ก็คือความรู้เกี่ยวกับการใช้แผนปฏิบัติการและหลักการที่นำมาใช้ในการวิจัยว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับความรู้เชิงทฤษฎีที่ศึกษาไว้ในบทที่ 2 เหมือนกันหรือต่างกันหรือไม่ อย่างไร

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเขียงยืน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ ที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนกับผู้ร่วมวิจัย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2559-2560 โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2559 และสิ้นสุดการดำเนินการในขั้นตอนที่ 10 การสรุปผล (Conclusion) ในเดือน มกราคม 2560 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 12 เดือน ในการสรุปผลการวิจัยจะเป็นการนำเสนอผลการปฏิบัติจริงทั้ง 2 วงจร 10 ขั้นตอน โดยใช้แนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ซึ่งเป็นการนำเสนอรายงานในรูปแบบอิงแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย คำให้สัมภาษณ์ บทบันทึกจากการสังเกต บทวิเคราะห์ข้อมูล หรือหลักฐานอื่นๆ มาแสดงประกอบการเล่าเรื่องเหตุการณ์ในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้มีความชัดเจนและมองเห็นเป็นรูปธรรม ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลนั้นว่าได้ผลเป็นอย่างไร ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ ทำกันอย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้น เกิดการเรียนรู้ หรือความรู้ใหม่อะไรขึ้นมาบ้างจากการปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร มีข้อเสนอแนะอะไรและอย่างไร สำหรับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นที่ต้องการจะพัฒนาหรือแก้ปัญหาทางนั้นๆ

ดังนั้น ผลการวิจัยจะมีลักษณะเป็นการพรรณนาหรือการบรรยายเชิงวิพากษ์ (Critical Description) โดยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ประกอบด้วย 1) ผลการดำเนินงาน 2 วงจร 10 ขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ตามความเป็นจริงและเป็นกลาง (Factual and Neutral Manner) ของแต่ละขั้นตอน 2) ผลการเปลี่ยนแปลง (Change) ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง 3) ผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเขียงยืน และ 4) ความรู้ใหม่ (New Knowledge) ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ตามลำดับดังต่อไปนี้

4.1 การดำเนินการปฏิบัติจริง 2 วงจร 10 ขั้นตอน

วงจรที่ 1: ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation)

ในขั้นตอนการเตรียมการ(Preparation) มีกิจกรรมและการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 5 กิจกรรม คือ 1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย

3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) และ 4) การประเมินและสรุปผล โดยทั้ง 4 กิจกรรม มีระยะเวลาดำเนินการในเดือน กุมภาพันธ์ 2559 ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 การดำเนินงานขั้นตอนการเตรียมการ

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	แนวคิดที่ยึดถือ
1	การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้	(1) สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองแบบเพื่อนร่วมงาน (2) ส่งเสริมความเป็นผู้ร่วมวิจัย	แนวคิด “...ผู้วิจัยจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องผนวกตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองทำงานด้วยอย่างเต็มที่เพื่อทำความคุ้นเคย จนมีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน จะต้องคอยคู่ค้ำกับชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางวัฒนธรรม ลักษณะนิสัย ความต้องการ ความใฝ่ฝัน ทะเยอทะยานตลอดจนปัญหาต่างๆ ของชุมชนและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จะเกี่ยวพัน โดยตรงกับงานที่จะต้องทำให้กับชุมชนนั้น...”
2	การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย	1) สร้างความรู้ความเข้าใจและเทคนิคเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน	หลักการ “ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะ และผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ”
3	การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map)	1) เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอน	หลักการ “รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมประเมิน”
4	การประเมินและสรุปผล	1) สรุปผลการทำกิจกรรมร่วมกันของขั้นตอนที่ 1	จรรยาบรรณ “มีการปรึกษาหารือกันทุกฝ่ายและข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย

ทั้งนี้ ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาบรรยายเพื่อแสดงให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดรวมทั้งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองแบบเพื่อนร่วมงาน และส่งเสริมความเป็นผู้ร่วมวิจัย โดยดำเนินการในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 9.30 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงใหม่ โดยยึดแนวคิด “...ผู้วิจัยจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องผนวกตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองทำงานด้วยอย่างเต็มที่เพื่อทำความคุ้นเคย จนมีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่ง of ชุมชน จะต้องคอยคุ้ยคว้ากับชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางวัฒนธรรม ลักษณะนิสัย ความต้องการ ความใฝ่ฝันทะเยอทะยานตลอดจนปัญหาต่างๆ ของชุมชนและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จะเกี่ยวพันโดยตรงกับงานที่จะต้องทำให้กับชุมชนนั้น...” ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเค้าโครงการวิจัยพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้ซักถามข้อสงสัย และเปลี่ยนความคิดเห็นของกันและกันเกี่ยวกับการวิจัยซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งทุกคนผู้ร่วมวิจัยทั้ง 9 รูป/คน ก็ยืนยันที่จะร่วมวิจัยด้วยกันต่อไป ผู้วิจัยจึงกล่าวขอบคุณผู้ร่วมวิจัย

ภาพที่ 4.1 การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย

กิจกรรมที่ 2 การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยและเทคนิคเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัย โดยดำเนินการในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 9.30 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรม บึงจิมเชียงใหม่ โดยการจัดอบรมเตรียมความพร้อมเบื้องต้นให้กับผู้ร่วมวิจัยเริ่มตั้งแต่เวลา 08.00 น. มีกิจกรรมประกอบด้วย การลงทะเบียนผู้เข้าร่วมอบรมพร้อมรับเอกสารเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยและ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากนั้นเวลาประมาณ 09.00 น. เป็นการทำพิธีเปิด โดยได้เรียนเชิญ นายอัมพร ห้วยทะแลง นักวิชาการชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดมหาสารคาม ได้มาเป็นประธานเปิด ในฐานะเป็นหน่วยงานที่ได้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในขณะที่ท่านประธานในพิธีเปิดได้บรรยายพิเศษเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้นั้น ในตอนหนึ่งท่านได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับงานวิจัยครั้งนี้ว่า

“...การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึดปัญหาเป็นฐานนำมาพัฒนาครูเป็นวิธีการใหม่ ซึ่งผมไม่เคยรู้จักมาก่อน ผมจึงหวังว่าการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ทางการบริหารการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่แห่งนี้ ตลอดถึงโรงเรียนพระปริยัติธรรม ของพวกเราต่อไป ...”

(นายอัมพร ห้วยทะแลง, 29 กุมภาพันธ์ 2559)

จากนั้นเวลาประมาณ 09.30 น. เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย เทคนิคการวิจัย และเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยทำการสำเนาเอกสารแจกให้ผู้เข้าร่วมอบรมในช่วงลงทะเบียน ซึ่งประกอบด้วย การอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย กระบวนการขั้นตอนการวิจัย เครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบประเมิน แบบสัมภาษณ์) และเทคนิควิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย (เทคนิคการระดมสมอง เทคนิคการเขียนแผนปฏิบัติการและการนำแผนลงสู่การปฏิบัติ เทคนิคการเขียนโครงการ เทคนิคการถอดบทเรียน เทคนิคกิจกรรมการสรุปผล เทคนิคการสังเกต และเทคนิคการบันทึกข้อมูลภาคสนาม

กิจกรรมที่ 3 การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map)

มีวัตถุประสงค์เพื่อ เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอน โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 09.00-12.00 น ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ ยึดถือหลักการ “รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมประเมิน” เพื่อให้ได้แผนที่การทำงานที่เกิดจากความคิดเห็นของแต่ละบุคคล โดยกิจกรรมนี้เริ่มต้นจากผู้วิจัยทำการทบทวนกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียน พระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่” ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยได้รับรู้ร่วมกันก่อนที่จะมีการระดมสมองเพื่อร่วมกันจัดทำแผนที่การทำงาน (Road Map) ที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้แผนที่การทำงาน (Road Map) มาจำนวน 1 ชุด โดยประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.2 แผนที่การทำงาน (Road Map)

ขั้นตอนที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ
1. การเตรียมการ (Preparation)	1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย 3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) 4) การประเมินและสรุปผล	กุมภาพันธ์ 2559
2. การวางแผน (Planning)	(1) การร่วมคิดและวางแผน (2) กำหนดปัญหา (3) การถ่ายทอดแนวคิดในบทที่ 2 ให้ผู้ร่วมวิจัย (4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) (5) การประเมินและสรุปผล	มี.ค.-เม.ย 2559
3. การปฏิบัติการ (Acting)	(1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติ (2) การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ (3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ (4) ประเมินผลและสรุปผล	พ.ค.-ก.ค. 2559
4. การสังเกตผล (Observing)	(1) การกำหนดรูปแบบและวิธีการ (2) การสังเกตและการนำเสนอ (3) การประเมินผลและสรุปผล	พ.ค.-ส.ค. 2559
5. การสะท้อนผล (Reflecting)	(1) การสังเคราะห์ความรู้ (2) การนำเสนอรายงาน (3) การประเมินและสรุปผล (3) การสังเคราะห์ความรู้	ส.ค. 2559
6. การวางแผน ใหม่ (Re- Planning)	(1) การสร้างขวัญและกำลังใจ (2) การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา (3) การจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ (4) การประเมินและสรุปผล	ก.ย. 2559
7. การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting)	(1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม (2) ขั้นตอนปฏิบัติการกิจกรรม (3) การประเมินและสรุปผล	ต.ค.-พ.ย. 2559

ตารางที่ 42 (ต่อ)

ขั้นตอนที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ
8. การสังเกตผล ใหม่ (Re- Observing)	(1) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบและวิธีการ (2) ขั้นตอนการสังเกตและเสนอรายงานผล (3) การประเมินและสรุปผล	ต.ค.-ธ.ค. 2559
9. การสะท้อนผล ใหม่ (Re- Reflecting)	(1) ขั้นตอนการสังเคราะห์ความรู้ (2) ขั้นตอนการนำเสนอรายงาน (3) การประเมินและสรุปผล	ม.ค. 2560
10. การสรุปผล (Conclusion)	ร่วมกันทบทวนและสรุปประสบการณ์การทำงานที่ ผ่านมา	ม.ค. 2560

กิจกรรมที่ 4 การประเมินและสรุปผล

มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปผลการทำกิจกรรมร่วมกันของขั้นตอนที่ 1 โดยยึดจรรยาบรรณที่ว่า “มีการปรึกษาหารือกันทุกฝ่ายและข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย โดยจัดกิจกรรมในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2559 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงใหม่ ในการจัดกิจกรรมสะท้อนผลการดำเนินงานนี้เพื่อเป็นการทบทวนวิธีการดำเนินงานที่ผ่านมาตั้งแต่การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย และการสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำเอาผลการบันทึกจากการสังเกต บันทึกการประชุม และเอกสารหลักฐานต่างๆ ซึ่งเก็บข้อมูลภาพและข้อมูลเสียง มานำเสนอเพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้อภิปรายร่วมกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่ทุกคนรับรู้ร่วมกัน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยยังได้นำเอาเทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) มาใช้โดยอาศัยข้อคำถามในการถอดบทเรียนดังนี้ 1) สิ่งที่เกิดจากเหตุการณ์ดำเนินงานในครั้งนี้คืออะไร 2) ผลที่เกิดขึ้นบรรลุความคาดหวังหรือไม่ เพราะอะไร 3) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติคืออะไร 4) ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้มีอะไร และ 5) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติครั้งต่อไปควรทำอย่างไร ภายใต้หลักการคือ (1) เป็นธรรมชาติ สบายๆ อาจนั่ง เก้าอี้หรือปูเสื่อนั่งในท่าที่สบายที่สุด (2) เรียบง่ายแต่มีแบบแผน (สัมพันธ์กันแต่มีช่องว่างให้กัน) (3) เห็นหน้ากันทุกคน (เห็นรอยยิ้ม อุดมการณ์ และการพูดคุย) และ(4) เห็นข้อมูลเหมือนกันไปพร้อมๆกัน (ตรวจสอบ/สอบถามและเพิ่มเติมได้) ผลจากการดำเนินกิจกรรมสามารถสรุปออกมาได้ 4 ด้าน ดังนี้ (1) ความเป็นกันเองอย่างมีความผูกพัน ไม่ตรีจิตที่ติดต่อกัน (2) กล้าพูด กล้าชี้แนะซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงความสามรถที่มีอยู่ในบุคคล (3) ทุกรูป/ท่านมองเห็นความสำคัญ และเอาใจใส่ในเรื่องที่จะดำเนินการวิจัย การปฏิบัติกรแบบมีส่วนร่วมเพื่อ

พัฒนาเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม บัณฑิตเชียงใหม่ (4) ปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสำหรับใช้เป็นกรอบเวลาดำเนินงานวิจัยซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์และตัวผู้ร่วมวิจัยทุกรูป/คน ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ข้อสังเกตที่ได้จากการจัดกิจกรรมขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ

กิจกรรม	ข้อสังเกตที่ได้จากการจัดกิจกรรม
1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้	-ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีระหว่างครูผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย เพราะความสัมพันธ์อันดีจะก่อให้เกิด โลกทัศน์ร่วมและความเข้าใจอันดีร่วมกันในสิ่งที่จะพัฒนา ซึ่งสิ่งนี้เป็นรากฐานที่สำคัญยิ่ง สำหรับความสำเร็จในการพัฒนา -ความสำคัญของการวิจัยและของนักวิจัยนั้นผู้วิจัยได้ให้ความรู้ประกอบการนำเสนอตัวอย่างงานวิจัย ที่ประสบความสำเร็จซึ่งพบว่าผู้ร่วมวิจัยทุกคนต่างเกิดความตระหนัก ความสำคัญและความกระตือรือร้นที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนางานของโรงเรียนร่วมกัน
2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย	ผู้ร่วมวิจัยเกิดความตระหนักและมองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาครูและยกระดับคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map)	การจัดทำปฏิทินการดำเนินการวิจัยเป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้นหลังจากที่ทุกคนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบแนวคิดและแนวทางในการดำเนินการวิจัยในเบื้องต้นแล้วโดยกรอบแนวคิดที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในภายหลังได้

ผลจากการจัดกิจกรรมการสรุปผลเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ ทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปได้ ก่อให้เกิดความสัมพันธในการทำงานที่ดีระหว่างผู้ร่วมวิจัยกับผู้ร่วมวิจัยและระหว่างผู้ร่วมวิจัย

ด้วยกันเองมากขึ้น และเกิดการเรียนรู้ว่าการอยู่ในชุมชนเดียวกันหากไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นก็ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา ดังนั้นเมื่อมีการประชุมก็ควรมีการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการต่อยอดแนวความคิดที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสรุปผลการดำเนินการในขั้นตอนเตรียมการนี้ ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 สรุปผลการดำเนินการในขั้นตอนเตรียมการ

วงจรที่ 1: ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning)

ในขั้นตอนการวางแผน มีการดำเนินกิจกรรมจำนวน 4 กิจกรรม คือ 1) การวิเคราะห์สภาพปัญหา มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมาสภาพ ปัจจุบัน 2) กำหนดปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา เพื่อกำหนดปัญหาที่จะดำเนินการพัฒนา 3) การถ่ายทอดแนวคิดในบทที่ 2 ให้ผู้ร่วมวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับรู้ เข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาในเชิงทฤษฎี และช่วยให้ผู้ร่วมวิจัยตัดสินใจและมองภาพได้ชัดเจนขึ้น 4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ(Action Plan) มีวัตถุประสงค์เพื่อวางแผนในการดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ และ 5) การสรุปผลการดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปผลการทำกิจกรรมร่วมกันของขั้นตอนที่ 2 โดยทั้ง 4 กิจกรรม มีการดำเนินการในเดือน มีนาคม 2559 การดำเนินงานขั้นตอนการวางแผน สรุปได้ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 การดำเนินงานขั้นตอนการวางแผน

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	หลักการที่ยึดถือ
1	การวิเคราะห์ สภาพปัญหา	-วิเคราะห์สภาพที่ เคยเป็นมาสภาพ ปัจจุบัน	“ดึงศักยภาพจากภายในหรือให้มีการระเบิดจาก ภายใน (Inside-out) ก่อน...” “ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจาก
2	กำหนดปัญหา และทำความเข้าใจปัญหา	กำหนดปัญหาที่ จะดำเนินการ พัฒนา	ภายในชุมชนเอง” และ“แนวคิดใหม่ในการพัฒนา นั้น เชื่อว่าในวัฒนธรรมชุมชนนั้น ไม่ว่างเปล่า ใน นั้นบรรจุด้วยพลังความสามารถ พลังภูมิปัญญา และพลังสร้างสรรค์ที่จะแก้ปัญหาชุมชน” และ“... ให้โอกาสแก่ชุมชนที่จะเสนอแนวทางการแก้ปัญหา นั้นด้วยตนเองอย่างเต็มที่ ...”
3	การถ่ายทอด แนวคิดในบทที่ 2 ให้ผู้ร่วมวิจัย	-เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัย ได้รับรู้ เข้าใจถึง แนวทางการ แก้ปัญหาในเชิง ทฤษฎี และช่วยให้ ผู้ร่วมวิจัยตัดสินใจ และมองภาพได้ ชัดเจนขึ้น	ทฤษฎี “..ช่วยชี้นำการตัดสินใจ ช่วยให้มีองภาพ องค์การได้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้ตระหนักถึง สภาพแวดล้อมขององค์การ ช่วยเป็นแหล่งของ ความคิดใหม่ ช่วยกำหนดกรอบของปรากฏการณ์ที่ มีความสัมพันธ์กัน ช่วยจำแนกแยกแยะ ปรากฏการณ์ ช่วยสร้างสิ่งใหม่ๆ ช่วยทำนาย ปรากฏการณ์”
4	การจัดทำ แผนปฏิบัติการ (Action Plan)	-แบ่งกลุ่มการ ทำงานและจัดทำ แผนปฏิบัติการที่ จะใช้เป็น แนวทางในการ พัฒนางาน	แนวคิดที่ว่า “...ให้โอกาสแก่ชุมชนที่จะเสนอแนว ทางการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเองอย่างเต็มที่ จากนั้น นักพัฒนาก็เสนอเทคโนโลยีอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือ ประสบการณ์ ความรู้ของชุมชนเข้าสู่วงสนทนา ด้วย ในระยะแรกๆ ให้เสนอแบบง่ายๆ แต่จะไม่ สรุปว่าแบบนั้นแบบนี้เท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาให้
5	การประเมิน และสรุปผล	สรุปผลการทำ กิจกรรมร่วมกัน ของขั้นตอนที่ 2	ชุมชน จะปล่อยให้ชุมชนคิดเปรียบเทียบทางเลือก ต่างๆ ด้วยตนเอง และยังไม่กล่าวหาว่าพาดพิงถึง เทคโนโลยีอื่นๆ ให้มากกว่านั้น จนกว่าจะมีการถาม ไต่เพิ่มเติม ซึ่งนักพัฒนาจะต้องคอยให้ข้อมูลอยู่เป็น

ระยะๆ เมื่อเสนอข้อมูลเปรียบเทียบให้อย่างเต็มที่แล้ว ก็ปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเองมากที่สุดมาชุดหนึ่ง...”

จรรยาบรรณ “มีการปรึกษาหารือกันทุกฝ่ายและข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย

ทั้งนี้ ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาบรรยายเพื่อแสดงให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดรวมทั้งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหา

โดยจัดประชุมขึ้นในวันที่ 17 มีนาคม 2559 เวลา 13.00 น. ถึงเวลา 15.30 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษา เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมาสภาพปัจจุบันและกำหนดสภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพงานที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อระบุ “สภาพที่เคยเป็นมา” “สภาพในปัจจุบัน” “สภาพปัญหาที่สำคัญ” “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” “ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ปัญหา” “การประเมินและเลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติการแก้ปัญหา” ซึ่งกิจกรรมนี้ยึดแนวคิดและหลักการ “ดึงศักยภาพจากภายในหรือให้มีการระเบิดจากภายใน (Inside-out) ก่อน แล้วเสริมด้วยศักยภาพจากภายนอก (Outside-in)” และตามหลักการที่ว่า “ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง” และตามความเชื่อที่ว่า “แนวคิดใหม่ในการพัฒนานั้น เชื่อว่าในวัฒนธรรมชุมชนนั้น ไม่ว่าจะเปล่า ในนั้นบรรจุด้วยพลังความสามารถ พลังภูมิปัญญา และพลังสร้างสรรค์ที่จะแก้ปัญหามุมชน” และ “...ให้โอกาสแก่ชุมชนที่จะเสนอแนวทางการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเองอย่างเต็มที่ ...” และผลที่ได้จากการดำเนินการในกิจกรรมนี้คือ การสรุปสภาพและปัญหาการดำเนินงานทุกมิติ และประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหา

สภาพที่เคยเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษา เชียงใหม่

โรงเรียนตั้งอยู่ในวัดปัจฉิมศึกษา เชียงใหม่ อยู่ติดกับ โรงเรียนบ้านเชียงใหม่ มีเนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน 10 ตารางวา อาคารเรียน 1 หลัง ลักษณะสองชั้น จำนวน 9 ห้องเรียนจัดเป็นห้องเรียน 6 ห้อง ที่เหลือจัดเป็นห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ ห้องน้ำ 1 หลัง

ภาพที่ 4.3 บริเวณ และอาคารเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่

โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ มีบุคลากรเป็นผู้บริหาร 1 รูป ครูผู้สอน 9 รูป/คน แยกเป็นฆราวาส 4 คน บรรพชิต 5 รูป เป็นเพศชาย 8 คน หญิง 1 คน มีวุฒิปริญญาโท 4 คน ปริญญาตรี 5 คน อายุเฉลี่ย 35 ปีขึ้นไป ประสบการณ์สอนเฉลี่ย 13 ปี มีชั่วโมงสอนโดยเฉลี่ยของคนทุกรูป/คนๆ ละ 25 สัปดาห์ มีการพัฒนาครูเฉลี่ยปีละ 3 ครั้ง/ปี/คน ส่วนนักการภารโรง มี 1 คน พักอยู่ในโรงเรียน จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 78 รูป/คนแยกเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 43 รูป/คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 35 รวมทั้งสิ้น 78 รูป/คน ซึ่งนักเรียนทั้งหมดอาศัยอยู่ในวัดต่างๆ ในเขตอำเภอเชียงใหม่ โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างการบริหารเป็น 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานการเงิน และงานบริหารทั่วไป โดยมีผลการดำเนินงานที่ผ่านมาดังนี้

1) งานวิชาการ การบริหารงานวิชาการมีขอบข่ายงานดังนี้ งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม งานพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้อตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในทุกกลุ่มสาระต่างๆ โดยเน้นการนิเทศแบบสร้างสัมพันธ์ กัลยาณมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ เช่น นิเทศแบบครูช่วยครู เพื่อ

พัฒนา การเรียนการสอนร่วมกัน ส่งเสริมให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม โดย การนำผลสัมฤทธิ์จากการ ประเมินผลแต่ละครั้งมาศึกษา วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อพัฒนาและส่งเสริม การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มากยิ่งขึ้น งานวัดผล ประเมินผล กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา ให้ครูทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมิน ตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน และงานผลิตสื่อ นวัตกรรม ได้ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการ ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อ ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการ และ การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ถึงแม้โรงเรียนจะได้มีการบริหารงานวิชาการตามขอบข่าย งานวิชาการอย่างครอบคลุมแล้วก็ตาม แต่สภาพงานวิชาการยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร เพราะยังมี ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดทำแผนการเรียนรู้ และขาดการนิเทศการเรียนการสอน ในโรงเรียน

2) งานบุคลากร การบริหารงานด้านบุคลากรของโรงเรียนมีการบริหารงานขอบข่าย ดังนี้ การวางแผนอัตรากำลัง การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การ สรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน การลาทุกประเภท การ ประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การสั่งพักราชการและการสั่งให้ ออกจากราชการไว้ก่อน การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การอุทธรณ์และการ รื้อทุกข์ การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต จากสภาพที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ บางหน้าที่บทบาทอาจจะไม่ เป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านนี้ ถือว่าเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งที่พบบทบาท สำคัญหลายประการในการจัดการ เพื่อให้การจัดการนั้นมีรูปแบบออกมามีแต่สภาพงานบุคลากร ยัง ไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร เพราะยังมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารด้านบุคคลปฏิบัติงาน การส่งเสริม มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

3) งานการเงิน การบริหารงานด้านการเงินของโรงเรียนมีการบริหารงานขอบข่ายดังนี้ การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณ ที่ได้รับการจัดสรร การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลง งบประมาณ การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้จ่าย งบประมาณ การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้จ่ายผลิตจากงบประมาณ การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อ

การศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา การวางแผนพัสดุ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ และสุดท้าย การจัดหาพัสดุ จากสภาพรายการที่กล่าวมานี้ก็ไม่พบว่าการทำงานของงานของการบริหารจัดการด้านงบประมาณมีปัญหาสักเท่าไร เพราะรัฐหรือหน่วยงานต้นสังกัดได้ให้งบประมาณตามรายละเอียดหวั่นักเรียนอยู่แล้ว

4) งานบริหารทั่วไป การบริหารงานด้านบริหารทั่วไปของโรงเรียนมีการบริหารงานขอบข่ายดังนี้การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การวางแผนการบริหารงานการศึกษา งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานเทคโนโลยีเพื่อศึกษาดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การทัศนศึกษา งานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา จากการบริหารงานดังกล่าวไม่ค่อยพบในส่วนที่เป็นปัญหามากนัก ถึงแม้มีปัญหาแต่ก็มีการบริหารจัดการดำเนินการเป็นไปด้วยดีเสมอ แต่อาจประสบปัญหาเป็นบางครั้งในการจัดการบริหาร เช่น การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร เพราะหากสิ่งแวดล้อมอาคารสถานที่ อำนวยสะดวกในการจัดการเรียนการสอนได้เต็มที่ก็จะสามารถทำให้การจัดการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

สภาพในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน

ปีการศึกษา 2557 คะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ใน 8 สาระ ยังมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำในทุกกลุ่มสาระเมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ดังนี้ คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ กลุ่มสาระภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ย 44.88 กลุ่มคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย 38.06 กลุ่มสาระสังคมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย 50.67 กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 42.13 และกลุ่มสาระภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ย 36.02 กลุ่มสาระสุขศึกษามีคะแนนเฉลี่ย 52.20 กลุ่มสาระศิลปะมีคะแนนเฉลี่ย 45.61 และกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย 56.32 คะแนน

เฉลี่ยของโรงเรียน กลุ่มสาระภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ย 36.22 กลุ่มคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย 28.54 กลุ่มสาระสังคมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย 37.04 กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 28.54 และกลุ่มสาระภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ย 29.23 กลุ่มสาระสุขศึกษามีคะแนนเฉลี่ย 47.06 กลุ่มสาระศิลปะมีคะแนนเฉลี่ย 45.68 และกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย 43.98 (โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน, 2558)

ปีการศึกษา 2558 ผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่ามีค่าเฉลี่ยใน 8 กลุ่มสาระสูงขึ้นกว่าปีการศึกษา 2557 จำนวน 6 กลุ่มสาระ ดังนี้ กลุ่มสาระภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ย 46.57 กลุ่มสาระภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ย 30.54 กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 40.71 กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 39.93 กลุ่มสาระสุขศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย 65.71 และกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย 53.71 ส่วนอีก 2 กลุ่มสาระที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปีการศึกษา 2557 คือ กลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ มีคะแนนเฉลี่ย 33.29 และ 71 กลุ่มสาระศิลปะ มีคะแนนเฉลี่ย 43.21 (โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่, 2558)

ปีการศึกษา 2558 ผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) มีคะแนนเฉลี่ยรายกลุ่มสาระต่ำกว่าปีการศึกษา 2557 จำนวน 7 กลุ่มสาระ ดังนี้ กลุ่มสาระภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ย 39.91 กลุ่มสาระภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ย 26.48 กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 30.23 กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 34.57 กลุ่มสาระสุขศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย 45.45 กลุ่มสาระศิลปะ มีคะแนนเฉลี่ย 37.50 และกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย 48.36

สภาพปัญหา

ปัญหาสภาพการบริหารงานวิชาการ พบว่า โรงเรียนยังมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำซึ่งจะเห็นได้จากผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ใน 8 สาระ ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น หัวข้อผลดำเนินการที่ผ่านมา

ปัญหาสภาพการบริหารงานบุคลากร พบว่า ในปัจจุบันโรงเรียนได้ดำเนินการตามกรอบของแนวทางการบริหารงานบุคลากร โดยมีการมอบหมายงานการสอนตรงตามวิชาเอกที่ครูจบมา หรือตรงตามความสามารถและความถนัดของครู มีการส่งครูเข้ารับการอบรม และสนับสนุนให้ครูได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ส่งผลให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน แต่อย่างไรก็ดี การพัฒนาครูในภาพรวมยังดำเนินการได้ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ เนื่องจากว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้ครูทุกท่านได้รับการพัฒนาตามความต้องการของครูได้ นอกจากนี้ถึงแม้ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่ม 10 จะจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีข้อจำกัดหลายอย่างที่ทำให้ครูไม่ได้รับการพัฒนาหรือพัฒนาไม่ได้เต็มประสิทธิภาพ เช่น หลักสูตรการอบรมไม่ตรงกับความต้องการของครู สถานที่อบรมอยู่ไกลไม่สะดวกในการเดินทางไปเข้ารับการอบรม จึงทำให้การพัฒนาครูในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ส่วนการมอบหมายงานการสอนแก่ครูนั้น ถึงแม้ว่าจะดำเนินการให้ครูได้สอนตรงวิชาเอกก็ตาม แต่ก็มีครูจำนวนหนึ่งที่ได้รับมอบหมายงาน

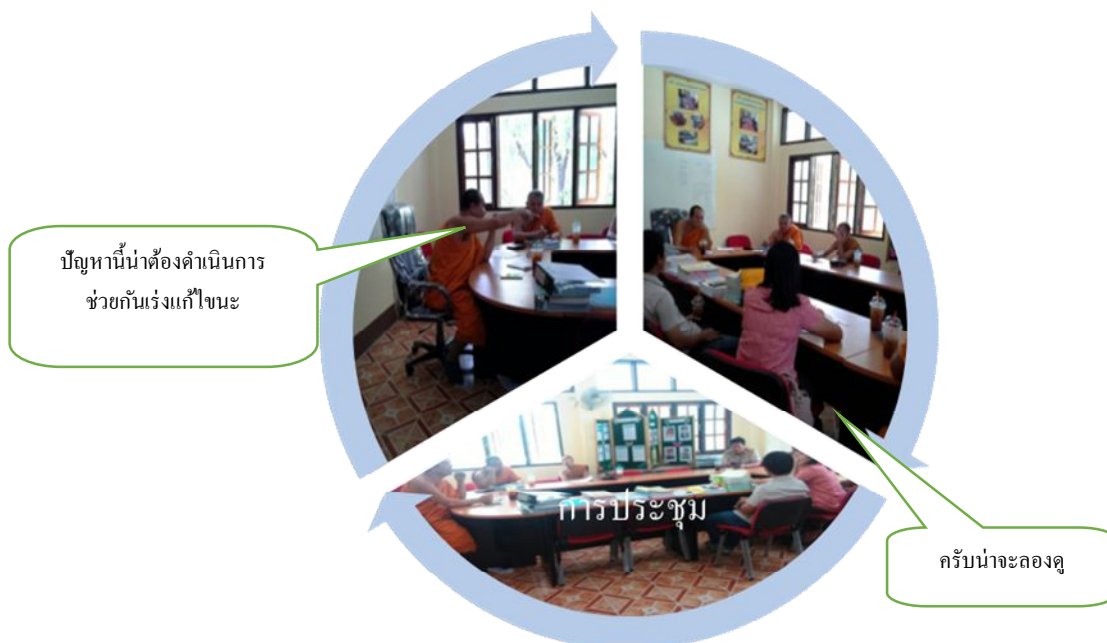
การสอนที่ไม่ตรงวิชาเอก เนื่องจากว่าโรงเรียนการศึกษาภาคบังคับ เป็น โรงเรียนที่เปลี่ยนมาจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก ทั้งด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านตัวผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบุคลากร ส่วนใหญ่จะมีครูที่ไม่ครบวิชาเอก วิธีแก้ปัญหาก็โดยการส่งครูเหล่านี้เข้ารับการอบรม ซึ่งหลังการอบรมกลับมาครูเหล่านี้ก็พัฒนาได้ไม่มากนัก เนื่องจากเป็นวิชาที่ไม่ถนัด จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมาโดยตลอด

ผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายใน จากคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของต้นสังกัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่ม 10 ที่ได้ทำการประเมินคุณภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2558 พบว่ามาตรฐานที่ 7 ครอบคลุมตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ได้คะแนน 5.82 มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาที่ได้ทำการประเมินคุณภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2556 ซึ่งพบว่าตัวบ่งชี้ที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นมาตรฐานด้านครู ได้คะแนน 26.00 มีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้เช่นกัน และในการประเมินครั้งนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้เสนอแนะให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืนดำเนินการดังนี้ คือ ควรให้ครูได้รับการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียน และด้านการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลและจากการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในของคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่ม 10 ได้ให้ข้อเสนอแนะกับโรงเรียนไปในทิศทางเดียวกันกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ) ว่า โรงเรียนควรให้ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีการวัดผลและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

กิจกรรมที่ 2 การกำหนดปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา

ดำเนินการในวันที่ 24 มีนาคม 2559 ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน โดยหลังจากการประชุมระดมสมองเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเสร็จสิ้นลง พบว่า ผลที่ได้จากการดำเนินการเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน

คือได้แผนผังมโนคติสรูปสภาพและปัญหาการดำเนินงานทุกมิติ และได้ประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหา ในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ผู้ร่วมวิจัยมีความสนใจมองเห็นปัญหาของโรงเรียนที่เกิดขึ้นรวมการพัฒนาการเรียนรู้อ การเรียนการสอน โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละวิชา ที่จำเป็นที่จะเร่งให้มีการดำเนินการ สามารถกำหนดปัญหาเข้าใจความจำเป็นที่ต้องแก้ไขปัญหา พร้อมอธิบายถึงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนว่าทำไม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต้องปรับ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูเป็นอย่างไร เพื่อที่จะให้สอดคล้องกับการที่จะต้องแก้ไขกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยได้เรียนเชิญผู้บริหารสถานศึกษาได้ มาเล่าถึงปัญหาที่ตลอดทั้งครู กลุ่มสาระที่เกี่ยวข้อง รวมถึงฝ่ายวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ เพื่อจะเล่าสิ่งที่ประสบปัญหาในปัจจุบันให้ที่ประชุมรับฟังร่วมกัน เพื่อให้เกิดภาพที่ชัดเจน และมองเห็นสิ่งที่เป็นปัญหา ดังภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 พระครูปริยัติธรรมวิมล ผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่และคณะครู ได้ร่วมประชุมร่วม

พระครูปริยัติธรรมวิมล ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ ได้กล่าวชี้แจงถึงปัญหาของโรงเรียนที่ผ่านมาว่าโรงเรียนเราเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาที่สำคัญๆ อยู่หลายประการ โดยเฉพาะ เรื่องการประกันคุณภาพภายใน และภายนอก ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครู ปัญหาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เป็นต้น หลังจากการประชุมระดมสมองของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ที่ประชุมได้มีแนวคิดร่วมกันว่าต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น โดยการ

พัฒนาครูตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายใน ในมาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อให้ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีการวัดผลและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาตามมาตรฐานที่ 7 ดังนี้ ครูสามารถกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ครูศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดทำสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ครูใช้ข้อมูลสารสนเทศจากผลการวิเคราะห์ผู้เรียนมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำมาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ครูศึกษาหลักการใช้สื่อ เลือกใช้สื่อที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม หลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างของผู้เรียน ครูศึกษาหลักการวัดและประเมินผล จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งอยู่บนหลักพื้นฐาน 2 ประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และเพื่อตัดสินผลการเรียน ครูยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีความยุติธรรมและเมตตาธรรม มีความรับผิดชอบต่อนักเรียนและงานที่ได้รับมอบหมายพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ รวมทั้งร่วมปกป้องและรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา และครูมีการเตรียมการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนด ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี สามารถให้คำชี้แนะ แนะนำแก่ผู้อื่นได้ การพัฒนาครูเพื่อยกผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้นดังกล่าวข้างต้นนั้น

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ตกลงต้องการร่วมกันว่าจะใช้แนวคิด กระบวนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เป็นแนวทางเครื่องมือในการพัฒนาโรงเรียนและกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้โครงการ/กิจกรรมเป็นตัวสอดแทรกหลัก หลังจากดำเนินการพัฒนาแล้ว โรงเรียนจะต้องมีผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในมาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จะต้องมี

คุณภาพในระดับ 3 หรือ ดี ขึ้นไป และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจะต้องมีคุณภาพในระดับดี ขึ้นไป เช่นกัน หลังจากการประชุมระดมสมองเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเสรีจิ้นลง พบว่า ผลที่ได้จากการดำเนินการเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน คือได้แผนผังมโนคติสรูปสภาพและปัญหาการดำเนินงานทุกมิติ และได้ประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้

ในปัจจุบันปีงบประมาณ 2559 โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ตั้งกีดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่ม 10 ตั้งอยู่ หมู่ 3 ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ 1 ไร่ 3 ตารางวา มีอาคารเรียน จำนวน 1 หลัง ประกอบไปด้วยอาคารเรียนแบบทรงไทย จำนวน 1 หลัง 6 ห้องเรียน มีอาคารประกอบ จำนวน 1 หลัง คือ อาคารห้องสมุด จำนวน 1 หลัง และมีส้วม จำนวน 1 หลัง บุคลากรทั้งสิ้น 10/รูป คน ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 รูป/คน ครูผู้สอน 8 รูป/คน จำแนกเป็น เพศชาย 8 รูป/คน เพศหญิง 1 คน มีวุฒิปริญญาโท 3 รูป/คน ปริญญาตรี 5 รูป/คน อายุเฉลี่ย 46 ปี ประสบการสอนเฉลี่ย 7 ปี มีชั่วโมงสอนโดยเฉลี่ยคนละ 17 คาบต่อสัปดาห์ มีการพัฒนาครูเฉลี่ย คนละ 2 ครั้งต่อปี มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 87 รูป/ คน แยกเป็นระดับมัธยมศึกษา จำนวน 42 รูป และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 45 รูป

ปัญหาสภาพการบริหารงานวิชาการ พบว่า โรงเรียนยังมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำซึ่งจะเห็นได้จากผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ใน 8 สาระ ปีการศึกษา 2557 ยังมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำในทุกกลุ่มสาระเมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ในปีการศึกษา 2558 ผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ยังมีบางกลุ่มสาระที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปีการศึกษา 2557 และในปีการศึกษา 2558 ผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปีการศึกษา 2557 เกือบทุกกลุ่มสาระยกเว้นกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ เพียงกลุ่มสาระเดียวเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าปีการศึกษา 2558

ปัญหาสภาพการบริหารงานบุคลากร พบว่า ผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในและภายนอก ด้านครูมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้

ความต้องการในการพัฒนาและคาดหวัง พบว่า ที่ประชุมมีแนวคิดร่วมกันว่าต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น โดยการพัฒนาครูตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายใน ในมาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และเมื่อพัฒนาครูดังกล่าวแล้ว ผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ในมาตรฐานที่ 7 ครูปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และ จะต้อง มีคุณภาพในระดับดีขึ้นไป รวมถึงการผ่านการประกันคุณภาพภายนอก (สมศ) ต่อไป

ตารางที่ 4.5 การจัดปัญหาที่ต้องการพัฒนาตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ.

กลุ่ม	ตัวบ่งชี้	รายการประเมิน	ระดับ คุณภาพ
1 นักเรียน	ตัวบ่งชี้ที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน ของผู้เรียน	ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิด สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิด ไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่อ อาชีพสุจริต	ต้อง ปรับปรุง
2 ครู	ตัวบ่งชี้ที่ 6 ประสิทธิภาพ ของการจัดการ เรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ	ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่ รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	พอใช้

จากตารางที่ 4.5 การปัญหาที่ต้องการพัฒนา ตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก
ของสมศ. รอบสอง พบว่าผู้ร่วมวิจัยได้จัดกลุ่มงานที่ต้องการพัฒนาออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้าน
ผู้เรียน 2) ด้านครู ขั้นตอนสุดท้ายกำหนดปัญหา และทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้วิจัยและร่วมวิจัย
ได้ร่วมสมองอิกรอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งประเด็นและปัญหา โดยการนำเอาประเด็น ทั้ง 2 ด้าน ซึ่งสรุป
ร่วมกันว่าจะดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทั้ง 2 ด้านและ 6 ประเด็น 2 ตัวบ่งชี้ คือ ตัวบ่งชี้ที่ 5
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากในแต่ละประเด็นล้วนแล้วเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

กิจกรรมที่ 3 การถ่ายทอดแนวคิดในบทที่ 2 ให้ผู้ร่วมวิจัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับรู้ เข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาในเชิงทฤษฎี และช่วยให้ผู้ร่วมวิจัยตัดสินใจและมองภาพได้ชัดเจนขึ้น โดยจัดขึ้นในวันที่ 25 มีนาคม 2559 เวลา 9.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอเสนอแนวคิดในบทที่ 2 ถ่ายทอดให้ผู้ร่วมวิจัย โดยยึดหลักการ“...ให้โอกาสแก่ชุมชนที่จะเสนอแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเต็มที่ จากนั้นนักพัฒนาก็เสนอเทคโนโลยีอื่นๆ ที่อยู่ นอกเหนือประสบการณ์ความรู้ของชุมชนเข้าสู่สนทนาด้วย ในระยะแรกๆ ให้เสนอแบบง่ายๆ แต่จะไม่สรุปว่าแบบนี้แบบนี้เท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนจะปล่อยให้ชุมชนคิดเปรียบเทียบทางเลือกต่างๆ ด้วยตนเองและยังไม่กล่าวพาดพิงถึงเทคโนโลยีอื่นๆ ให้มากกว่านั้นจนกว่าจะมีการถามไถ่เพิ่มเติม ซึ่งนักพัฒนาจะต้องคอยให้ข้อมูลอยู่เป็นระยะๆ เมื่อเสนอข้อมูลเปรียบเทียบให้ได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็ปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเองมากที่สุดมาชุดหนึ่ง...” หลังจากนั้นได้ปล่อยให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมข้อมูลจากที่เคยทำไว้ ในการประเมินประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนา ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันปรึกษาหารือว่าเราจะจัดเรียงลำดับปัญหาก่อนหลังตามความสำคัญของปัญหาได้อย่างไร ที่ประชุมก็ได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายถึงประเด็นหัวข้อที่จะนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจว่า ปัญหาใดๆ ควรที่จะมีความสำคัญมาก ความสำคัญน้อยเรียงตามลำดับลงไป ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ควรจะจัดเรียงลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหา ให้ใช้เกณฑ์การพิจารณาและจัดเรียงลำดับประเด็นปัญหา ตามลำดับดังนี้

- 1) ปัญหาที่มีผลกระทบต่อโรงเรียนมากที่สุด
- 2) ปัญหาที่มีความจำเป็นเร่งด่วนมากที่สุด
- 3) ปัญหาที่สนองนโยบายของหน่วยงานบังคับบัญชา ดันสังกัดที่สุด
- 4) ปัญหาที่โรงเรียนต้องการพัฒนาเร่งด่วนที่สุด
- 5) ปัญหาที่โรงเรียนมีความพร้อมในการพัฒนามากที่สุด
- 6) ปัญหาที่โรงเรียนจะได้รับความร่วมมือในการพัฒนาจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

มากที่สุด

เมื่อกำหนดเกณฑ์การพิจารณาประเด็นปัญหาเสร็จแล้ว ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาที่ได้สรุปไว้ในคราวประชุมระดมสมองการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความ

ต้องการในการพัฒนา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2559 ที่ผ่านมาได้ข้อสรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสำคัญที่สุด รองลงมาคือคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู

ทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหา

เมื่อผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนด “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” แล้วได้มีการนำเอาสภาพปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกันมาระบุ “ทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหา” โดยการร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาในแต่ละด้านว่าจะใช้ทางเลือกใดในการแก้ปัญหา และผลที่ได้จากการดำเนินการในกิจกรรมนี้คือ เกิดการแผนผังโนมตีสรุปสภาพและปัญหาการดำเนินงานทุกมิติ และประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

“ปัญหาเหล่านี้ พวกเราน่าจะร่วมกันแก้ปัญหาให้เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาครู ตลอดถึงยกระดับการขับเคลื่อน ขกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพราะเป็นปัญหาที่มีมานาน อย่างน้อยเราก็จะได้เรียนรู้ ผมคิดว่าไม่จนเกินไปสำหรับพวกเราครูปริยัติสามัญครับ”

(ครูผู้สอน: บันทึกร่วมกัน)

ตารางที่ 4.6 สรุปสภาพปัญหาที่สำคัญและทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ไขปัญหา

สภาพปัญหาที่พบ	ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ไข ปัญหา	ทางเลือกที่เลือก
สื่อ อุปกรณ์ การเรียน การสอน	1. มอบหมายงานให้ครูตามความรู้ ความสามารถ และความถนัด 2. จัดอบรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน	1. มอบหมายงานให้ครูตาม ความรู้ ความสามารถ และความ ถนัด 2. จัดอบรมการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน
ครูขาดทักษะ เทคนิค วิธีการ กระบวนการ จัดการเรียนการสอนที่ หลากหลาย	1. มอบหมายงานให้ครูตามความรู้ ความสามารถ และความถนัด 2. จัดอบรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน	1. มอบหมายงานให้ครูตาม ความรู้ ความสามารถ และความ ถนัด 2. จัดอบรมการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

สภาพปัญหาที่พบ	ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ไข ปัญหา	ทางเลือกที่เลือก
รูปแบบวิธีการจัดการ เรียนการสอนใน ห้องเรียน ผู้เรียนมีทักษะในการ ทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ ดีต่ออาชีพสุจริต	1. จัดอบรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน เด็กนักเรียนไม่ค่อยได้ร่วมกิจกรรม	1. จัดอบรมการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน 1. มอบหมายงานให้ครูตาม ความรู้ ความสามารถ และความ ถนัด 2. จัดอบรมการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. ส่งเสริมให้ครูวิจัยในชั้นเรียน
ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับ งานที่รับผิดชอบและมี ครูเพียงพอ	ครูขาดทักษะ เทคนิค วิธีการ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ หลากหลาย	1. สรรหาครูที่มีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงาน 2. มอบหมายงานให้ครูตาม ความรู้ ความสามารถ และความ ถนัด

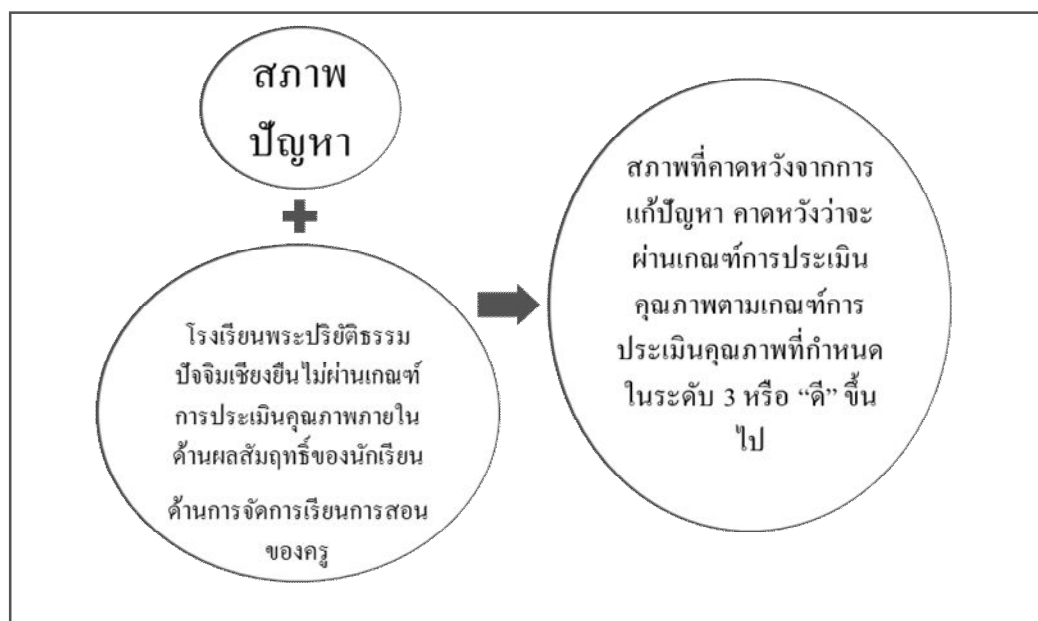
สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิเคราะห์สภาพของงานที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มจากการระบุและวิเคราะห์ “สภาพที่เป็นมา” “สภาพปัจจุบัน” และ “สภาพปัญหา” ดังข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนด “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” โดยได้มีความเห็นร่วมกันว่าสภาพที่คาดหวังการลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่คือ “โดยภาพรวมคาดหวังว่าจะผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพตามเกณฑ์การประเมินที่ผู้ร่วมวิจัยกำหนดขึ้น” ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 เกณฑ์การประเมินสำหรับวัดสภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา

ระดับคะแนน	แปลความหมาย
4.00-5.00	ดีมาก
3.00-3.99	ดี
2.00-2.99	พอใช้
1.01-2.00	ควรปรับปรุง
0-1.00	ควรปรับปรุงเร่งด่วน

โดยมีสภาพที่คาดหวังจากการพัฒนาดังนี้

ภาพที่ 4.5 สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา

กิจกรรมที่ 4 การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

จัดขึ้นในวันที่ 28 มีนาคม 2559 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัณฑิตเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประเด็นปัญหาที่ต้องการพัฒนา การจัดทำโครงการ การกำหนดแนวทางขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการ ผลที่ได้จากการดำเนินการในกิจกรรมนี้คือ ได้รับทราบปัญหาที่ต้องการพัฒนา คือ การยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และการพัฒนาครูให้ได้มาตรฐาน และองค์ความรู้เกิด ซึ่งที่ประชุมได้

แสดงความคิดเห็นที่หลากหลายด้วยเหตุผลต่างๆ นานา พร้อมอภิปราย เสนอแนะหาเหตุผลหลากหลายความคิดเห็นทั้งหมด มาสนับสนุน เพื่อให้การ โครงการ/กิจกรรม ดังกล่าว ได้ดำเนินการแก้ไข ได้รับการพัฒนา ดังนี้

“เป็น โครงการ/กิจกรรมแบบไหนก็ได้ครับ ยิ่งทำท่ายิ่งดี เพราะบางโครงการ/กิจกรรมโรงเรียน เราก็ใช้อยู่แล้ว เพียงแต่เรานำมาปรับแก้ ประยุกต์โครงการนั้น เพื่อให้สอดคล้องกิจกรรมปัญหา ที่เราดำเนินการปฏิบัติร่วมกันน่าจะดี เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยชินกับกิจกรรมอีกเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพบรรลุ ตามเป้าหมายและให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่จะพัฒนาร่วมกัน”

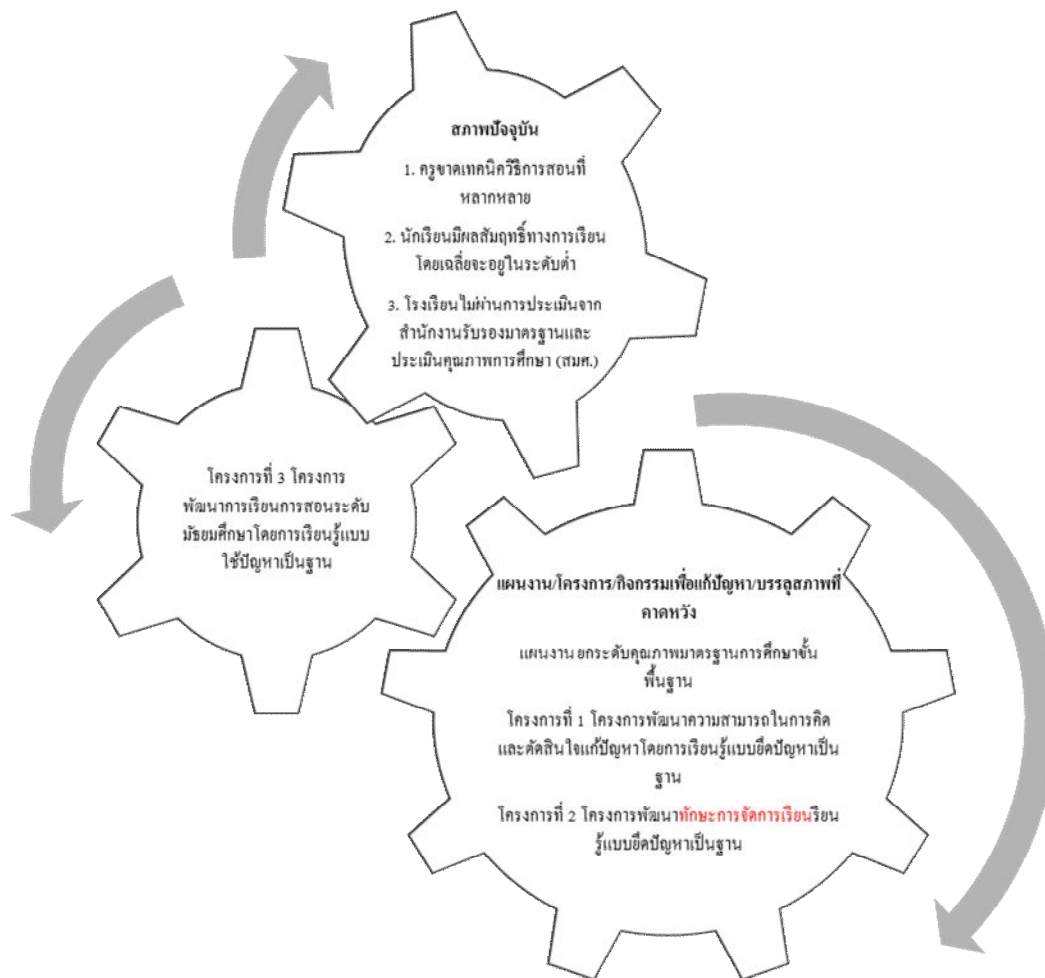
(ผู้วิจัย: บันทีกอนุนทิน)

จากนั้นที่ประชุมก็ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการงานการพัฒนาการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนร่วมกัน จำนวน 3 โครงการเพื่อแก้ปัญหา/บรรลุสภาพที่คาดหวังตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่องสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยและผู้ร่วมการวิจัยร่วมกันกำหนดขึ้น คือ

ตารางที่ 4.8 แผนปฏิบัติการงานการพัฒนาการเรียนรู้

โครงการที่	การพัฒนาการเรียนรู้
โครงการที่ 1	โครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
โครงการที่ 2	โครงการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
โครงการที่ 3	โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาโดยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

จากผลการวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา ทางเลือกในการแก้ปัญหา และแผนงาน/โครงการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยของสรุปสาระสำคัญ ดังภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา ทางเลือกในการแก้ปัญหา และแผนงาน/โครงการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญ

ภาพที่ 4.7 ขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการ/นำเสนอโครงการ/กิจกรรม

หลังจากนั้นแต่ละทีมก็ลงมือเขียนแผนการดำเนินโครงการมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรม ระยะเวลาในการดำเนินงาน สถานที่ดำเนินงาน งบประมาณ ผู้รับผิดชอบโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีการประเมินผลโครงการ โดยมีรายละเอียดของแต่ละโครงการ ดังนี้

โครงการที่ 1

พัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

หลักการและเหตุผล

จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในมาตรฐานด้านผู้เรียน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ผลการประเมิน มีคุณภาพระดับพอใช้ เนื่องจาก ผู้เรียนยังต้องพัฒนาให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผลไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดเพิ่มขึ้น ต่อยอด จึงต้องมีการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ตามแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานมาผสมผสาน กับการจัดการเรียนการสอนของ ครู นักเรียน อันจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน มีการบริหารจัดการที่เป็นไปอย่างมีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อครู ผู้เรียนและสถานศึกษา และเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ จึงจัดให้มีโครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถยึดปัญหาเป็นฐานนำไปแก้ไขปัญหการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้

เป้าหมาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ มีระดับคุณภาพ ตั้งแต่ระดับ “ดี” หรือ “3” ขึ้นไป

ตารางที่ 4.9 กิจกรรมและระยะเวลาการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน		
		พ.ค. 59	มิ.ย. 59	ก.ค. 59
1	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน	←————→		
2	การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน	←————→		
3	กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน	←————→		
4	กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน	←————→		

สถานที่ดำเนินงาน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

งบประมาณ

งบประมาณส่วนตัวของผู้วิจัย รวมทั้งสิ้น จำนวน 16,500 บาท เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 4.10 แสดงงบประมาณที่ใช้ในกิจกรรม

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ	แหล่งที่มา
1	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน	2,500	งบประมาณ โรงเรียน
2	การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน	2,000	งบประมาณ โรงเรียน
3	กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน	2,000	ส่วนตัวผู้วิจัย
4	กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน	10,000	งบประมาณ โรงเรียน

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ทีมที่ 1 ประกอบไปด้วย

1. พระครูปริยัติจันทสาร

2. พระครูปริยัติธรรมวิมล

3. นายพิศิษฐ์ จงวิจิตร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครู นักเรียน ได้เกิดกระบวนการความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง ดู และสื่อสาร โดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง

2. ครู นักเรียน ได้ความรู้ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และสามารถนำไปจัดการบริหารในห้องเรียนได้

3. โรงเรียน ได้พัฒนาครู นักเรียน เพื่อขกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิธีการประเมินผลโครงการ

ใช้แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินโครงการ

โครงการที่ 2

พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

หลักการและเหตุผล

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นการพัฒนาจากการประเมินคุณภาพภายนอกของของ สมศ. ให้คงสภาพ ตามมาตรฐานข้อที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานข้อที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ด้านครู มาตรฐานข้อที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่

เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ มีการบริหารจัดการที่เป็นไปอย่างมีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อครู ผู้เรียนและสถานศึกษา และเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ จึงจัดให้มีโครงการพัฒนาทักษะ การจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาทักษะ การจัดการเรียนรู้ให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการยึดปัญหาเป็นฐาน
- 2) เพื่อให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยเฉพาะโดยใช้กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
- 3) เพื่อครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน
- 4) เพื่อให้ครูได้รับการนิเทศการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ มีระดับคุณภาพ ตั้งแต่ระดับ “ดี” หรือ “3” ขึ้นไป

ตารางที่ 4.11 แสดงกิจกรรมและระยะเวลาการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน		
		พ.ค. 59	มิ.ย. 59	ก.ค. 59
1	การอบรมพัฒนาครูเรื่องการชี้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน	←————→		
2	การวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็ก โดยการชี้ปัญหาเป็นฐาน	←————→		
3	การนิเทศการสอนโดยการชี้ปัญหาเป็นฐาน	←————→		

สถานที่ดำเนินงาน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืนและงบประมาณส่วนตัวของผู้วิจัย

รวมทั้งสิ้น จำนวน 9,500 บาท เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ 4.12 แสดงงบประมาณที่ใช้ในกิจกรรม

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ	แหล่งที่มา
1	การอบรมพัฒนาครูเรื่องการชี้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน	3,500	งบประมาณโรงเรียน
2	การวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็ก โดยการชี้ปัญหาเป็นฐาน	3,000	งบประมาณโรงเรียน
3	การนิเทศการสอนโดยการชี้ปัญหาเป็นฐาน	3,000	ส่วนตัวผู้วิจัย

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ทีมที่ 2 ประกอบไปด้วย

1. พระอดุลย์ จุกวโร
2. พระมหาก้องเกียรติ อธิปญโญ
3. นายธวัชชัย สีกะแจ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ครูได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการยึดปัญหาเป็นฐาน
- 2) ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยเฉพาะ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
- 3) ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน
- 4) ครูได้รับการนิเทศการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการประเมินผลโครงการ

ใช้แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินโครงการ

โครงการที่ 3

พัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ภารกิจหลักของครูคือการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างนักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้าน เต็มตามวัยและเต็มศักยภาพการพัฒนาการเรียนการสอนจะช่วยให้พัฒนาครู ให้มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียน โดยเฉพาะการยึดปัญหาเป็นฐาน มาดำเนินการผสมผสานในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียน ครูเป็นคนที่มีความและมีประสิทธิภาพบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สภาพ ปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์ เพื่อสนองนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนานักเรียน ครู เพื่อเข้าสู่มาตรฐานสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ มีการบริหารจัดการที่เป็นไปอย่างมีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อครู ผู้เรียนและสถานศึกษา และเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ จึงจัดให้มีโครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาโดยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อส่งเสริมทักษะการเล่าเรื่องจากประสบการณ์โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
- 2) เพื่อส่งเสริมการจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
- 3) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใช้ห้องสมุดประกอบการเรียน

เป้าหมาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ มีระดับคุณภาพ ตั้งแต่ระดับ “ดี” หรือ “3” ขึ้นไป

ตารางที่ 4.13 กิจกรรมและระยะเวลาการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน		
		พ.ค. 59	มิ.ย. 59	ก.ค. 59
1	เล่าเรื่องจากประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	←	→	
2	จัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	←	→	
3	นักเรียนเข้าห้องสมุดแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	←	→	→

สถานที่ดำเนินงาน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่และงบประมาณส่วนตัวของผู้วิจัย รวมทั้งสิ้น จำนวน 7,500 บาท เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ 4.14 แสดงงบประมาณที่ใช้ในกิจกรรม

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ	แหล่งที่มา
1	เล่าเรื่องจากประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3,500	งบประมาณ โรงเรียน
2	จัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3,000	งบประมาณ โรงเรียน
3	นักเรียนเข้าห้องสมุดแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3,000	ส่วนตัวผู้วิจัย

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ทีมที่ 3 ประกอบไปด้วย

1. พระปิยพงษ์ สุจิตโต
2. นายกิตติกร รัชตเวชกุล
3. นางสาวศุภกัญญา สุขสง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

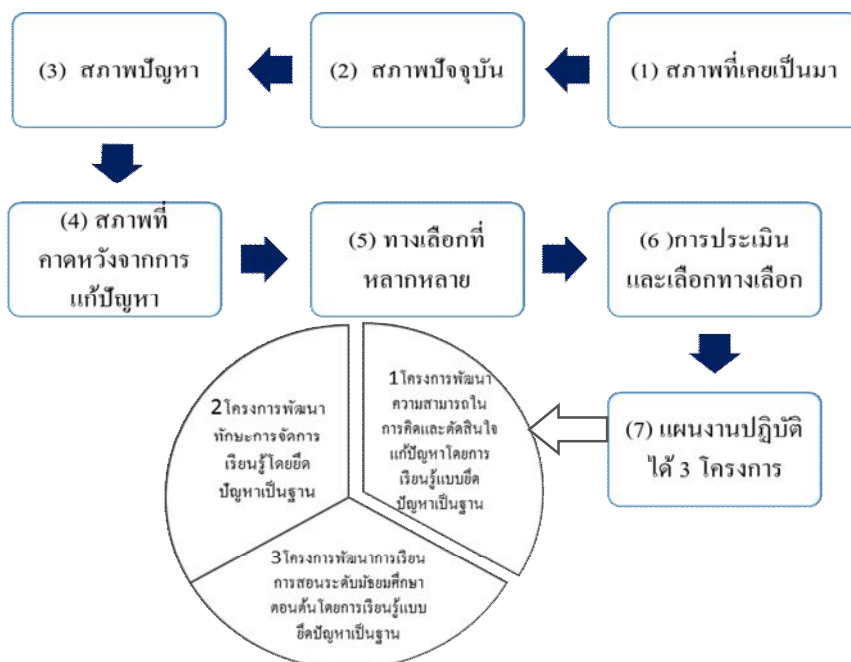
- 1) นักเรียนมีทักษะการเล่าเรื่องจากประสบการณ์โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน
- 2) มีการจัดมุมแสดงผลงานนักเรียน โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน
- 3) นักเรียนใช้ห้องสมุดประกอบการเรียน

วิธีการประเมินผลโครงการ

ใช้แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินโครงการ

กิจกรรมที่ 5 การประเมินและสรุปผล

จัดขึ้น ในวันที่ 5 เมษายน 2559 เวลา 11.00 น ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน เป็นขั้นตอนการประเมินและสรุปผลการดำเนินการในขั้นตอนการวางแผนทั้งหมด กล่าวโดยสรุปในขั้นตอนการวางแผน มีจุดหมายในการดำเนินการ เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันดำเนินการศึกษา เสนอ ร่วมกันคิด และวิเคราะห์ สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาอุปสรรค สภาพที่คาดหวัง ทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหา ในการพัฒนาของโรงเรียน ที่ผ่านมา ตลอดจนการประเมินเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการปรับปรุง แก้ไขหรือพัฒนา และการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึดปัญหาเป็นฐาน ใน โรงเรียน ซึ่งจากผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้ ทำให้โรงเรียนมีข้อมูลสารสนเทศที่ประกอบด้วยสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวัง สภาพปัญหาทางวิชาการ การเรียงลำดับปัญหาความสำคัญ และมีแผนปฏิบัติการ(Action Plan) /โครงการ/กิจกรรมในการแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึดปัญหาเป็นฐานเพื่อนำสู่การปฏิบัติลำดับต่อไป ทั้งนี้ กระบวนการที่ได้มาซึ่งโครงการทั้ง 3 โครงการ ที่จะใช้เป็นแผนปฏิบัติการ ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นภาพแนวคิดได้ดังภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.8 ลำดับขั้นตอนการจัดแผนปฏิบัติการ

ข้อสังเกตที่จากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการวางแผน

ผลจากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการวางแผน พบว่า สาเหตุที่ทำให้การดำเนินงานขั้นตอนนี้ ประสบผลสำเร็จ เป็นเพราะในการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยและร่วมวิจัยได้ร่วมกันลงมือปฏิบัติงานภายใต้กิจกรรมที่ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยอาศัยของหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกรอบแนวคิดหลัก เสริมด้วยแนวคิดนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศตามระบุไว้ รวมทั้งได้ใช้หลักการ การเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวสอดแทรกเสริมในกระบวนการวิจัยทำงานทุกขั้นตอน จึงส่งผลให้การลงมือปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งที่ได้คาดหวังไว้ อีกทั้ง ข้อมูลที่จากการลงมือปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมย่อยล้วนเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เพราะได้จาหลายแหล่ง ทั้งที่เป็นเอกสาร จากคำบอกเล่าของบุคคลที่ความรู้ ความชำนาญ ในด้านนั้นๆ โดยเฉพาะ จึงได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการ โครงการกิจกรรม ที่คาดว่าจะสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน ได้อย่างแท้จริงในขั้นตอนต่อไป จากลำดับการประชุมผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสามารถร่วมกันสรุปกิจกรรมการวางแผน ได้ดังภาพที่ 4.9

ภาพที่ 4.9 สรุปขั้นตอนการวางแผน

วงจรที่ 1: ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Acting)

ในขั้นตอนการปฏิบัติ (Acting) มีกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ 1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม 2) การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ 3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ และ 4) การประเมินและสรุปผล โดยทั้ง 4 กิจกรรมมีการดำเนินการระหว่างเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม 2559 รวมระยะเวลาทั้งสิ้นจำนวน 3 เดือน โดยผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการมุ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมุ่ง เพื่อให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล” โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติ เพื่อจะได้ทราบว่าโครงการนั้นๆ เมื่อได้ดำเนินการเสร็จก็จริง มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แก้ไขกันอย่างไร มีข้อดีข้อเสีย ปรึกษากับโครงการกิจกรรมนั้นๆ และอะไรบ้าง บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่งไรเกิดการเรียนรู้ใหม่อย่างไร กับผู้ร่วมวิจัย โดยมีการกำหนดแผนในการดำเนินกิจกรรม ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.15 ตารางการดำเนินงานขั้นตอนการปฏิบัติ

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	แนวคิดที่ยึดถือ
1	การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม	-ร่วมกันกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย -ร่วมกันวางแผนปฏิบัติ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย	“การเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) พยายามไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้ อย่างง่ายๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง”
2	การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ	เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการนำแผนลงสู่การปฏิบัติ สำหรับไว้เปรียบเทียบผลการทำงานเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย	หลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลง และมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล”
3	การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ	แก้ไขปัญหาการดำเนินงานพัฒนาการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ ให้ดีขึ้น	หลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลง และมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล”

โดยมีรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม

มีการดำเนินการเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2559 เริ่มประชุมเวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยและร่วมกันวางแผนปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย โดยยึดหลักการที่ว่า “การเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) พยายามไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ที่ได้ওয়่งง่ายๆ หรือสำเร็จรูปเกินไป คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง” เป็นการประชุมระดมสมองกัน ความคิด เสวนา และสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีความเห็นร่วมกันมอบหมายให้แต่ละกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการผิชอบหลัก ในการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการทั้ง 3 โครงการที่ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาโดยได้อธิบายกำหนดแนวทางคือ

1.1 การชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ของโครงการเป็นหน้าที่ของผู้วิจัย โดยได้แบ่งกิจกรรมโครงการผู้รับผิดชอบ ให้แต่ละท่านรับผิดชอบให้ครบทุกท่าน โดยร่วมพิจารณาว่ากิจกรรมเหมาะสมกับท่านใดบ้าง

1.2 ให้ผู้รับผิดชอบกิจกรรมของโครงการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ โดยเรียกว่า หัวหน้าทีม

1.3 ให้มีการพบปะพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการในทุกสัปดาห์ นั้นๆ หลังจากนั้นได้ดำเนินการแบ่งผู้รับผิดชอบออกดังนี้

ทีมที่ 1 (1) รับผิดชอบโครงการที่ 1 พัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจ แก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน

ทีมที่ 2 (2) รับผิดชอบโครงการที่ 2 ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ทีมที่ 3 (3) รับผิดชอบโครงการที่ 3 พัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

นอกจากนี้เพื่อให้เกิดการประสานงานการดำเนินงานกิจกรรมการโครงการที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงมีความเห็นร่วมกันให้แต่งตั้งตัวแทนกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม เป็นผู้ประเมินโครงการ โดยโครงการ 1 โครงการให้มีผู้ประเมินโครงการ จำนวน 1 คน เพื่อติดตามและประเมินการนำแผนดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติ ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 สรุปทีมนำแผนลงสู่การปฏิบัติ

ทีมที่	สมาชิก	รับผิดชอบ	หัวหน้าทีม	ผู้ประเมินโครงการ
1	1. พระครูปริยัติจันทสาร 2. พระครูปริยัติธรรมวิมล 3. นายพิศิษฐ์ จงวิจิตร	โครงการที่ 1	พระครูปริยัติจันทสาร	พระครูปริยัติจันทสาร
2	1. พระอดุลย์ จกุกวโร 2. พระมหาก้องเกียรติ อธิปญโญ 3. นายธวัชชัย สีกะแจะ	โครงการที่ 2	พระอดุลย์ จกุกวโร	พระอดุลย์ จกุกวโร
3	1. พระปิยะพงษ์ สุจิตโต 2. นายกิตติกร รชตเวชกุล 3. นางสาวศุภปัญญา สุขสง	โครงการที่ 3	พระปิยะพงษ์ สุจิตโต	พระปิยะพงษ์ สุจิตโต

โดยหัวหน้าทีมที่ได้รับแต่งตั้ง ทุกคน/รูปมีบทบาทหน้าที่ในการประสานการดำเนินงาน ทั้ง 3 โครงการ/กิจกรรมที่ระบุไว้ภายในทีมหรือเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น และงานอื่นที่ทีมผู้วิจัย มอบหมาย ส่วนผู้ประเมิน โครงการมีหน้าที่ในการสังเกตการณ์ดำเนิน โครงการและกิจกรรมใน ขณะเดียวกันก็ช่วยดำเนิน โครงการร่วมกับทีมด้วย

จากนั้นเป็นการกำหนดเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการสังเกต มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกัน กำหนดเทคนิคและเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานในระยะต่างๆ โดยมีการ ทบทวนเทคนิคและเครื่องมือการวิจัย ตามที่ได้รับจากการอบรมและลงปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 โดยมีการอภิปรายกันว่าแต่ละขั้นตอนจะใช้เครื่องมือวิจัยอะไรบ้าง มีประเด็นคำถามอะไรโดยอาศัย คำถามวิจัยเป็นแนวทางในการจัดทำเครื่องมือการวิจัย และมีการแบ่งกลุ่มกันพร้อมมอบหมายให้แต่ละกลุ่มออกแบบเครื่องมือวิจัย ในที่สุดสรุปเทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 ฉบับ ประกอบด้วย แบบบันทึกการประชุม (เครื่องมือฉบับที่ 1) แบบสัมภาษณ์ (เครื่องมือฉบับที่ 2) แบบประเมินสภาพการดำเนินงาน (เครื่องมือฉบับที่ 3) แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ (เครื่องมือฉบับที่ 4) และแบบประเมิน โครงการ (เครื่องมือฉบับที่ 5) โดยเครื่องมือวิจัยทั้ง 5 ฉบับ สรุปได้ดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 เครื่องมือการวิจัยที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

ฉบับที่	เครื่องมือการวิจัย	วัตถุประสงค์ ในการนำไปใช้	ช่วงเวลาที่ใช้งาน
1	แบบบันทึกการประชุม	ใช้สำหรับบันทึกการประชุม	ระหว่างดำเนินการ, หลังดำเนินการ
2	แบบสัมภาษณ์	ใช้สัมภาษณ์ทีมแกนนำเกี่ยวกับผล การดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ	หลังดำเนินการ
3	แบบประเมินสภาพการดำเนินงาน	ใช้ประเมินสภาพการเปลี่ยนแปลง ของการพัฒนาการดำเนินงานและ ใช้สำหรับเป็น Guide Line นำไปสู่ Action Plan	ก่อนดำเนินการ, หลังดำเนินการ
4	แบบบันทึกการสังเกตความ ก้าวหน้าโครงการ	ใช้สำหรับติดตามและตรวจสอบ ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน โครงการ	ระหว่างดำเนินการ
5	แบบประเมิน โครงการ	ใช้ประเมินผลการดำเนินงาน โครงการตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หลังการ ดำเนินโครงการเสร็จสิ้น	หลังดำเนินการ

ภาพที่ 4.10 การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

กิจกรรมที่ 2 การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ

จัดขึ้น ในวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 เวลา 11.00 น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับไว้เปรียบเทียบเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย โดยทีมประเมินทั้ง 3 คน เป็นผู้แจกแบบประเมินให้กับทีมของตนเองเพื่อทำการประเมินโดยใช้เครื่องมือฉบับที่ 3 แบบประเมินสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบและมีการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วเสร็จแล้วทำการเก็บรวบรวมนำมาวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งผลจากการประเมิน โดยใช้เครื่องมือดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน ก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ

ลำดับ	รายการประเมิน	จำนวน คน/รูป	\bar{X}	S.D.	แปล ผล
1	หลักสูตร โรงเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน	9	2.11	0.33	พอใช้
2	ความพร้อมของครูผู้สอน	9	2.44	0.53	พอใช้
3	อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน	9	2.33	0.17	พอใช้
4	มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย	9	2.22	0.44	พอใช้
5	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนคิดและแก้ปัญหา	9	2.33	0.50	พอใช้
6	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	9	2.44	0.53	พอใช้
7	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	9	2.56	0.73	ดี
8	มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย	9	2.44	0.53	พอใช้
9	มีการเรียนการสอนที่สอนตรงต่อเวลา	9	2.22	0.44	พอใช้
ผลรวม		9	2.28	0.14	พอใช้

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.18 โดยภาพรวมพบสภาพการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ ทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับ “พอใช้” ค่าเฉลี่ย 2.28 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ความพร้อมของครูผู้สอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนคิดและแก้ปัญหา อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการเรียนการสอนที่สอนตรงต่อเวลา และหลักสูตร โรงเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน

หลังจากผู้วิจัยและทีมประเมินได้ร่วมกันสรุปผลการประเมินสภาพสภาพการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นมาตรฐานในโรงเรียน ก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ ก่อนการนำโครงการที่ได้ ลงสู่การปฏิบัติเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำข้อสรุป หรือสภาพปัญหาในรายการที่มีผลการประเมินน้อยที่สุด เพื่อเสนอความเห็นชอบต่อกลุ่มผู้ร่วมวิจัยคนอื่นๆ ให้รับทราบร่วมกัน โดยการจัดการประชุมในวันที่ 15 มีนาคม 2559 ผลจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการประเมินสภาพสภาพการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นมาตรฐาน ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ก่อนนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ ทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่าก่อนการนำแผนปฏิบัติการลงสู่ การปฏิบัติจริงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการประเมินผลก่อนการปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบหลังนำแผนการลงสู่การปฏิบัติแล้วเสร็จ นอกจากนั้นที่สำคัญผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ยังมีความเห็นร่วมกันว่าการประเมินดังกล่าวสามารถนำไปดำเนินการได้ตั้งแต่ในการขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการวางแผน ดังเช่นที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการผ่านมาแล้ว โดยได้ใช้ในขั้นการระบุสภาพปัญหา

กิจกรรมที่ 3 การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ

ดำเนินการระหว่างวันที่ 3 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 รวมระยะเวลาจำนวน 3 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาคำเนิงานของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 โดยทั้ง 3 ทีม มีการนำโครงการและกิจกรรมที่กำหนดไว้ตามแผนปฏิบัติการไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานแต่ละโครงการของแต่ละทีมงาน โครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

โครงการที่ 1

การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 1 โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน รับผิดชอบโดยทีม 1 มีกิจกรรมจำนวน 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน 2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านแบบใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน และ 4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยในแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดของการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน

โดยมีการใช้กระบวนการแบบยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2559-30 กรกฎาคม 2559 ได้ดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยครูริเริ่มหาวิธีการกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้มีกิจกรรมที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการแบ่งกิจกรรมย่อยดังนี้ กิจกรรมกระบวนการแก้ปัญหา โดยได้อธิบายกิจกรรมเหล่านี้เพื่อให้นักเรียนทราบ โดยมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยผ่านกระบวนการแก้ปัญหา โดยครูได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า โดยครูเริ่มต้นตั้งประเด็นปัญหา ก่อน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น เด็กไม่ชอบเข้าเรียนวิชาบาลี, กลุ่มสาระวิชาอื่นๆ เพราะอะไร โดยครูจะใช้รูปแบบกระบวนการแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มได้รับรู้รับทราบปัญหาแล้ว ขึ้นต่อไป ก็ จะเริ่มเริ่มทำความเข้าใจกับปัญหานั้นๆ ว่าเป็นเพราะอะไร? ทำไม? อย่างไร? โดยครูผู้สอน จะพยายาม คอยสนับสนุนอยู่รอบข้าง มีการบันทึก สังเกตการณ์ อยู่ใกล้ๆ แต่ละกลุ่มจะเริ่มใช้วิธีคิดปรึกษาหารือกันอย่างหลากหลายวิธีการ เพื่อให้รู้ว่าปัญหานั้นมีอะไรบ้าง เสร็จแล้วก็เป็นขั้นตอนลงมือสู่การปฏิบัติ ขั้นตอนการวางแผน และออกแบบวิธีการแก้ปัญหา มีการพูดคุย พบปะ เสนอแนะกัน เก็บข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ อาจารย์ประจำชั้น, ผู้ปกครอง วางแผนแนว ที่จะดำเนินการอะไรต่อหลังจากที่เราได้รู้ปัญหาแล้ว แล้วนำขั้นตอนนั้นที่ได้นั้นจากการแก้ปัญหาวินิจฉัยว่าทำไมไม่ชอบเรียนวิชาบาลีเพราะอะไร ทำไม ก็จะนำข้อมูลสิ่งที่ได้ไปปฏิบัติ ในชั้นเรียน หรือกับบุคคลอื่นต่อไป จากการยึดปัญหาเป็นฐาน ดังภาพที่ 4.11

ภาพที่ 4.11 กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2. กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน

โดยให้ครูจัดการเรียนการสอนในระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2559-30 กรกฎาคม 2559 เพื่อการเรียนรู้การวัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญสำคัญที่สุด เป็นการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิตจริงได้ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบที่เลือกใช้และวิธีการเรียนรู้แบบยึดปัญหาตอนเป็นฐานเป็นรูปแบบที่มีกันใช้กันอย่างแพร่หลาย และประสบความสำเร็จในเรื่องการเรียนการสอน และในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มองเห็นปัญหาที่ผ่านของโรงเรียนที่มีการสอนแบบเดิมๆอยู่คือสอนตามหนังสือตำราเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดนโยบายร่วมกันที่จะส่งเสริมให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ดำเนินการนำรูปแบบวิธีการใช้ โดยยึดปัญหาเป็นฐานและข้อมูลเอกสาร โดยเฉพาะข้อมูลในบทที่ 2 วิธีการขั้นตอนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานและนำข้อมูลมาดำเนินการในโรงเรียน โดยในครั้งนี้ได้นำวิธีการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานนำมาใช้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน

เพื่อให้นักเรียนและครูผู้สอน ได้สัมผัสกับการเรียนการสอนแบบวิธีแก้ปัญหานั้นตัวผู้เรียนด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงได้นำแบบวิธีการเช่นนำมาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม และในเสริมเสริมการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียน บัจฉิมเชียงใหม่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างโลกทัศน์ให้กับผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยที่ครูผู้สอน และเพื่อสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้เกิดกับผู้ร่วมวิจัย เกิดความอยากรู้ อยากเข้าใจ ตลอดถึงผู้เรียน มีความอยากเรียนอยากรู้ เกิดทักษะ ความคิดที่หลากหลายร่วมกัน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้เน้นในหัวข้อร่วมกันศึกษาค้นนี้ 1) การเรียนการสอนแบบบูรณาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 2) โดย ICT เพื่อสร้างการบริหารและการเรียนการสอน ซึ่งทางโรงเรียนจัดกิจกรรมการบรรยาย การอภิปรายซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาเอกสาร และการฝึกปฏิบัติการ สอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (PBL) ผลจากการศึกษาพบสภาพความสำเร็จของทีมแกนนำกล่าวคือ ทีมแกนนำมีความรู้ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ในประเด็นที่ศึกษา และมีความพึงพอใจในการศึกษาเพราะผู้วิจัยสังเกตเห็นบางท่านได้สัมผัสและก๊อบก้นต่อว่า

“การเรียนการสอนที่หลากหลายจะช่วยให้มีการพัฒนาการเรียนรู้เกิดขึ้นกับผู้เรียนพร้อมแล้วที่นำข้อมูลเหล่านี้ไปนำมาประยุกต์กับการเรียนการสอนในรายวิชากลุ่มสาระวิชาของตน เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะ พระณรร โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ของเรา” ให้มีผลการประเมินที่ดีขึ้นและระดับผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นตามลำดับ

(ครูผู้สอน: บันทีกอนุทิน)

ภาพที่ 4.12 กิจกรรมการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม บัจฉิมเชียงใหม่

2) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านแบบใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2559-30 กรกฎาคม 2559 โดยผู้วิจัยและร่วมวิจัยได้ใช้กระบวนการแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในคัดเลือกสามเรื่องที่อ่านหนังสือไม่คล่องแล้ว โดยที่ผู้วิจัยและร่วมวิจัยจะร่วมกันดำเนินงาน โดยให้นักเรียนได้เข้ามีการฝึกอ่านหนังสือให้เพื่อนๆ ฟังทั้งก่อนเริ่มกิจกรรมการเรียนในรายวิชาต่างๆ ฝึกอ่านยามว่างหรือแม้กระทั่งอ่านในห้องสมุดของการทำกิจกรรมการเข้าห้องสมุด เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้อ่านคล่องหนังสือคล่อง ที่สำคัญคือมีการจัดกิจกรรมที่เรียกหัวข้อเรื่องว่า เรื่องเล่าเช้านี้ โดยให้ครู/ผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้คัดเลือกหนังสือที่อ่านยากที่สุดไปหาหน่อยที่สุดตามกระบวนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองตามขั้นตอนที่วางไว้ พอจะกล่าวได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา จัดสถานการณ์ต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหา สามารถโดยกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้ อยากรู้เกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ โดยผู้ร่วมวิจัยได้แบ่งกิจกรรมดังนี้ จัดกลุ่มผู้เรียนให้มีขนาดเล็ก (ประมาณ 3-5 /8-10 รูป/คน) ยึดปัญหา เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยลักษณะของปัญหาที่นำมาใช้ ควรมีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีวิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างหลากหลาย อาจมีคำตอบได้หลายคำตอบ โดยคำนึงถึง การเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม ความซับซ้อนของปัญหาจากง่ายไปสู่ยากระดับและประสบการณ์ผู้เรียนเวลาที่กำหนดให้ผู้เรียนใช้ดำเนินการ และแหล่งค้นคว้าข้อมูล ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ ต้องสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมจากทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ เช่น หนังสือตำรา วารสาร สื่อการเรียนการสอนต่างๆ การศึกษาในห้องปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน อินเทอร์เน็ต หรือปรึกษาผู้รู้ในเนื้อหาเฉพาะ เป็นต้น พร้อมทั้งประเมินความถูกต้อง ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามานำแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียน ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าหาคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม สรุปผลงานของกลุ่มตนเอง และประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง ประเมินผลจากสภาพจริง โดยดูจากความสามารถในการปฏิบัติ

ภาพที่ 4.13 กิจกรรมส่งเสริมรักการอ่านแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

3) กิจกรรมกิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

จัดขึ้น ในระหว่างวันที่ 27-29 มิถุนายน 2559 ณ ศูนย์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสัตว์น้ำทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี เป้าหมาย คือผู้วิจัยและร่วมวิจัย ครู นักเรียน โดยการไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยเน้นภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชาติและท้องถิ่น เป็นกิจกรรมตามนโยบายของโรงเรียนต้องจัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนที่เพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองแบบยึดปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้ โดยการผ่านเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐานตามขั้นตอน เพื่อให้ครู ผู้เรียน ได้พัฒนาการเรียนรู้ โดยผู้ร่วมวิจัยได้ตั้งกำหนดปัญหาให้ผู้ว่า หากเราจะศึกษา เรื่องชีววิทยาใต้ท้องทะเล มีอะไรบ้าง ครู และผู้เรียนก็จะเริ่มเรียนรู้ไปตามขั้นตอน แบบยึดปัญหาเป็นฐานทั้ง 6 ขั้นตอนคือ กำหนดปัญหา, ทำความเข้าใจกับปัญหา, ศึกษาค้นคว้า, สังเคราะห์ความรู้ที่ได้, สรุปประเมินและนำเสนอข้อมูล กิจกรรมครั้งนี้ ทำให้ครู และผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงไปช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและเป็นความทรงจำที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นความคงทนในการเรียนรู้เก็บไว้เป็นต้นทุนในการดำรงชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคต โดยกำหนดให้ดำเนินการกิจกรรมดังกล่าว อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ต่อภาคการศึกษา โดยผู้วิจัยและร่วมวิจัยได้สังเกตการณ์ของ ครู นักเรียน มีการประเมินการเปลี่ยนแปลงก่อนไปและหลัง จะเห็นได้ว่าผู้ร่วมวิจัยและนักเรียนมีความกระตือรือร้นเป็นอย่างกับสิ่งที่ได้เห็นและสัมผัสเรียนรู้ร่วมกัน โดยยึดปฏิบัติกิจกรรมตามแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ทุกประการ

ใน ส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้ บวกกับการพัฒนาตัวผู้เรียน ให้เกิดความอยากเรียนรู้ เสาะแสวงหาความรู้ กลุ่มการเรียนรู้เป็นกลุ่มคณะ แก้ไขปัญหาพร้อมกัน สร้างการเรียนรู้เป็นทีม ทำทาทายกับความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและผู้ร่วมวิจัย ดังภาพที่ 4.14

ภาพที่ 4.14 กิจกรรมการพัฒนาศึกษาแหล่งเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

กล่าวโดยสรุป การดำเนินการโครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีสติแบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ของ ครู นักเรียน โดยการใช้กระบวนการแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และวิธีคิด ไตร่ตรอง เรียนรู้ หาประสบการณ์ เสาะแสวงหาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ บันทึกเพื่อให้เกิดทักษะในการเรียนรอบตัว เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีวิวัฒนาการเรียน โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานนี้ เป็นตัวแทรกเสริมให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนารอบทิศทาง เป็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนใช้ในการเรียนการสอน และเหมาะสมอย่างยิ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม บัณฑิตเชียงใหม่ ที่สามารถเปลี่ยนจากการสอนแบบเก่ามาเป็นการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยดำเนินการตามกระบวนการขั้นตอน เหมือนกับรวบันได ไปที่และขั้นตอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ การกระทำกิจกรรมโครงการครั้งนี้ได้ดำเนินการเป็นไป วัตถุประสงค์ของโครงการและสอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนของ โรงเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน บรรลุตามกระบวนการเป้าหมายที่วางไว้ ทุกประการ แม้จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ตาม

โครงการที่ 2

ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 2 ทักษะการตัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะครู พัฒนาควบคู่โดย ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการใช้การยึดปัญหาเป็นฐานเข้ามามีบทบาทขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน หาวิธีการเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้คงสภาพตาม มาตรฐานข้อที่ 9 นั่นคือการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียน การสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบไปด้วยกิจกรรมและผลการดำเนินงาน 3 กิจกรรม คือ 1) การอบรมพัฒนาครูเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน 2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน 3) การนิเทศการสอนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน ดังมีรายละเอียดดังนี้ โดยในแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดของการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1) การอบรมพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน

จัดขึ้นในวันที่ 23 พฤษภาคม 2559 ณ กลุ่ม 10 จังหวัดร้อยเอ็ด เป้าหมาย ผู้ร่วมวิจัยที่เป็นครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน โดยที่โรงเรียนได้มีนโยบายที่พัฒนาบุคลากรครูให้มีประสิทธิภาพในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนและขีดความสามารถ ของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นไปตามมาตรฐานข้อที่ 9 นั่นคือการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียน การสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยวิทยากร ได้บรรยาย อบรมเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน มาใช้พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ตามขั้นตอน โดยให้ครูผู้สอนหรือนักเรียนได้เรียนผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยเน้นให้ครูได้รับการพัฒนา กระบวนการ เทคนิค วิธีการ จัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ให้ได้รับการพัฒนา ทางด้านการสอนที่หลากหลาย วิธีการ โดยโรงเรียน พยายามที่ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้ได้รับการพัฒนาเรื่องนี้โดยตรง เพื่อให้ครูที่ผ่านอบรมครั้งนี้ นำวิธีการนี้มาปฏิบัติ เพื่อผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่ดีขึ้นตาม กระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยครูได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ตามขั้นตอนของ (PBL) ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา จัดสถานการณ์ต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหา ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ ต้องสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ขั้นที่ 3 ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผู้เรียนนำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์ สมมติฐานและประยุกต์ให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหา ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าหาคำตอบ ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินต่อไป บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 1. ทำหน้าที่ เป็นผู้อำนวยการความสะดวก หรือผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ 2. เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ มิได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยตรง 3. ใช้ทักษะการตั้งคำถามที่เหมาะสม 4. กระตุ้นและส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม ให้กลุ่มดำเนินการตามขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 5. สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนและเน้นให้ผู้เรียนตระหนักว่าการเรียนรู้เป็นความรับผิดชอบของผู้เรียน 6. กระตุ้นให้ผู้เรียนเอาความรู้เดิมที่มีอยู่มาใช้อภิปรายหรือแสดงความคิดเห็น 7. สนับสนุนให้กลุ่มสามารถตั้งประเด็นหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้/แก้ปัญหาได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่ครูกำหนด 8. หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินว่าถูกหรือผิด 9. ส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งเป็นผู้ประเมินทักษะของผู้เรียนและกลุ่ม พร้อมการให้ข้อมูลย้อนกลับและได้จัดร่วมกันจัดกิจกรรม

หลังจากสิ้นสุดในการรับการอบรมพัฒนาครูแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นผู้ร่วมวิจัย หรือครู ได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะเทคนิค แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การสอนใหม่ๆ และจะนำการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนการสอน โดยผ่านการแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาดำเนินการเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่ผู้เป็นวิทยากรบรรยาย ถวายความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาตนเองและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ตลอดถึงการผ่านการประเมินภายนอกและการประเมินในต่อไป

สำหรับวิธีการอบรม ฟังสัมมนาครั้งนี้ จะเป็นการฟังคำบรรยาย จากผู้บริหาร โรงเรียน คณะวิทยากร ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์สอนในโรงเรียนแบบแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ตลอดถึงการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้แสดงความคิดเห็นสอบถาม การอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาจากเอกสาร และได้ลงมือปฏิบัติการจริง โดยผู้วิจัยได้สังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้ร่วมวิจัย ได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีลีลาเทคนิคการสอนหลากหลายรูปแบบและได้ร่วมกันประเมิน ครู สภาพที่จะต้องจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนอย่างไร เพื่อให้เกิดความสำเร็จต่อผู้เรียนที่หลากหลายต่อไป

ภาพที่ 4.15 การจัดอบรมพัฒนาครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2) กิจกรรมการวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน

เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยผู้วิจัยและร่วมวิจัยได้ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน โดยกำหนดขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม 2559 ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิม เชียงยืน โดยเป้าหมายครั้งนี้ กำหนดให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้มีบทบาทการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยให้ผู้ร่วมวิจัยหรือครูผู้สอน ใช้ขั้นตอน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาช่วยเสริม ตัวแทรก เพื่อที่จะพัฒนาเด็ก ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง มีปัญหาอะไร ในขณะที่ทำการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เช่น เด็กอ่านหนังสือไม่ออก เด็กเขียนเลขไม่เป็น เด็กไม่เข้าใจขณะที่สอน เป็นต้น โดยกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ ผู้บริหาร ผู้วิจัย ได้เสนอให้ใช้รูปแบบขั้นตอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาดำเนินการ เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลที่เป็นปัญหาในห้อง โดยกระบวนการวิจัยในห้องเรียน เป็นการเสริมสร้างให้ครู ผู้ร่วมวิจัยทำงานวิจัยไปในตัวด้วย เกิดการพัฒนาตัวผู้วิจัยเอง เพื่อให้มองเห็นกระบวนการที่เป็นปัญหาแก้ไข เพื่อให้ได้รับข้อมูล สารเทศตลอดเวลา โดยการทำกระบวนการและขั้นตอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานดังนี้ คือ 1. ผู้อำนวยการ โรงเรียนจะตั้งปัญหาโจทย์ร่วมกัน เพื่อให้ทราบปัญหานั้น ว่าโรงเรียนเราปัญหาเรื่องอะไร มีทราบคำตอบบ้าง ผมในฐานะ ผู้อำนวยการจำเป็นต้องถามทุกท่าน เพื่อให้ได้คำตอบร่วมกัน ว่าทำไม ผลสัมฤทธิ์เกี่ยวกับผู้ซึ่งไม่ค่อย เพราะมีหลักฐานที่ปรากฏชัด คือ ปพ.5 คะแนนสอบ และผลการประเมินจากภายนอก และภายใน หลังจากได้ตั้งประเด็นให้เกิดกระบวนการคิดร่วมกัน จนนำไปสู่ ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา โดยผู้ร่วมวิจัยต้องความเข้ากับปัญหา ว่า การเรียนการสอนของครู เป็นอย่างไร ผลสัมฤทธิ์นักเรียนจึงต่ำ เราแก้ไขได้อย่างไร ผู้บริหาร ครู ผู้วิจัย จึงร่วมกันเสวนาแบบปลายเปิด ร่วมกันว่า หากปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะเป็นต่อนักเรียนที่เป็นเยาวชน ลูกหลานเรา โดยการได้รับการสนับสนุนจากข้างนอกที่เขามองเรา โดยค้นสังกัด หากเราพยายามที่ดำเนินการแก้ไขร่วมกัน ก็จะให้งานเหล่านี้ได้รับการแก้ไข ผมในฐานะผู้บริหารจึงจำเป็นที่จึยนี้ไม่ได้จึงได้นัดประชุม พวกเราเสวนากัน เพื่อรับรู้รับทราบปัญหา

ร่วมกัน จนนำไป ขั้นที่ 3 ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ผู้บริหาร โรงเรียนจึงมอบหมายให้ครู ทุกรูป ท่าน ได้ดำเนินการศึกษาหาคำตอบนั้นเอง โดยมุ่งเป้าไปที่ผลงานวิจัยของตนเองที่มีหลักฐานในการทำ วิจัยเสนอต่อผู้บริหารทุกภาคปีการศึกษาอยู่แล้ว นำปัญหาเหล่านั้นมาดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นในชั้นเรียน นำมาต่อยอดแก้ปัญหามาในชั้นเรียน โดยใช้รูปแบบวิธีแก้ปัญหามาในเรื่งก็นำเรื่อง นั้นมาดำเนินการแก้ปัญหามาตามแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญหาเป็นฐาน โดยยึดปัญหาเป็นฐานจน นำไปสู่ ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ เมื่อได้ทราบปัญหานั้นแล้ว ผ่านกระบวนการต่างๆ ก็นำปัญหา เหล่านั้นมาร่วมกันวิเคราะห์ ในรูปแบบประชุมเสวนา พูดคุย ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าหาคำตอบ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ผู้ร่วมวิจัย หรือร่วมกันประเมินผลนั้น ว่าทำไม ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน อ่อน การจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างใดเกิดอะไรขึ้น จากกระบวนการต่างๆ ทำให้ทราบเกิดอะไร ขึ้น โดยนำเอาข้อมูลหลักฐานที่ได้จากงานวิจัยในชั้นเรียนที่ตนเองทำเสนอต่อผู้บริหารทุกภาค การศึกษานั้นมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหามาในรายวิชาของตนเองต่อไป ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมิน ผู้บริหาร ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ประชุม ระดมสมอง เพื่อรับฟังจากการชี้แจง ผู้ร่วมวิจัยแต่ละท่าน ตลอดจนนักเรียนด้วย ทำให้ ผู้ร่วมวิจัยและครูได้รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะจัดการเรียน การสอนในห้องเรียน โดยการผ่านการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาเด็ก โดยที่ผู้วิจัย ผู้บริหาร ผู้ร่วมวิจัยได้ เสนอแนวทาง โดยให้ ครู ได้ทำการวิจัยในชั้นเรียนและนำเอาผลงานวิจัยนั้นมาแปรรูป เพื่อให้ได้ รับรู้รับทราบปัญหานั้นๆ โดยผ่านกระบวนการยึด รูปแบบขั้นตอนโดยยึดปัญหาเป็นฐาน มาใช้ ผู้ ร่วมวิจัยและครูเป็นบุคคลากรที่มีการจัดการเรียนการสอนหรือการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ กระบวนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และมอบหมายให้ผู้ร่วมวิจัยหรือคณะครูผู้สอน ได้ทำเรื่องวิจัย ในห้องเรียนที่ตนเองรับผิดชอบโดยกระบวนการขั้นตอนแบบยึดยึดปัญหาเป็นฐาน โดยให้วิจัยเรื่องที่เป็น ปัญหาในห้องเรียน ตามรูปแบบกรอบการวิจัย เสร็จแล้วให้นำเสนอในที่ประชุม เพื่อวางแผน ในการแก้ปัญหามาต่อไปในภาคการศึกษาหน้า เพราะการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งที่ ต้องพัฒนาตัวเด็กให้มีการพัฒนาหลายๆด้าน โดยเฉพาะ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ที่มี จำนวนพระเณรที่เข้าเรียนในสถานศึกษา มากมายหลากหลาย จึงไม่สามารถวัดได้ว่าพระภิกษุ สามเณรที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียน พื้นฐานเป็นอย่างไร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีการวิจัยใน ห้องเรียน เพื่อให้ได้รับข้อมูล นั้นๆ มาพัฒนาเด็ก เพื่อให้การเรียนการสอน ดำเนินการเป็นไปตาม หลักสูตรและความสามารถในตัวเด็กให้ได้เดินหน้าไปอย่างภาคภูมิใจ และระดับผลการเรียนดีขึ้น ต่อไป

ภาพที่ 4.16 การจัดกิจกรรมเพื่อวิจัยพัฒนาเด็กโดยการใช้ปัญหาเป็นฐาน

3) กิจกรรมการนิเทศการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โดยกำหนดขึ้นในวันที่ 20 มิถุนายน 2559 ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียง ยืน มีการนิเทศการสอน เป็นประจำไม่ว่าจะเป็นการนิเทศจากต้นสังกัด หรือกลุ่มงานที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียกับโรงเรียนเป็นต้น เช่นผู้ปกครอง เจ้าอาวาส โดยโรงเรียนได้เชิญบุคคลต่างๆมาติดตามผลการดำเนินการ การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นประจำทุกๆ ปีได้รับการนิเทศการสอนจากศึกษานิเทศก์กลุ่ม 10 การนิเทศจากผู้บริหารโรงเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนด้วยกันเอง ซึ่งโรงเรียนกำหนดให้มีการนิเทศเดือนละ 1 ครั้ง โดยการนิเทศจะเน้นไปที่ การจัดการเรียนการสอน ในห้องเรียน โดยการนิเทศครั้ง โรงเรียนได้เรียนเชิญตัวแทนจากกลุ่มต้นสังกัดและโรงเรียนที่รอบใกล้เคียงบริเวณที่เขาประสบความสำเร็จในการดำเนินการจัดการเรียนการจัดการเรียนการสอน เพื่อครูได้เข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนการสอนอย่างไร ให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน แต่ในครั้งนี้ได้ยึดรูปแบบการนิเทศการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อที่ครูได้เร่งพัฒนาปรับปรุง ทั้งในส่วนที่รับผิดชอบ มีการประเมินติดตาม ตามขั้นตอนของรูปแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ทั้งผู้บริหารและฝ่ายวิชาการในการ

กำกับดูแล ทั้งนี้เพื่อเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งโดยการนิเทศแต่ละครั้งจะเน้นที่ชั้นเรียน โดยให้ครูแต่ละท่านได้แสดงบทบาทในการจัดการเรียนการสอนแบบใดให้ที่จะประสบความสำเร็จ โดยผู้บริหาร ผู้วิจัย ได้ย้าว่าควรส่งเสริมการนิเทศ ในเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐาน แบบยึดปัญหาเป็นฐานมาเป็นแนวทางในการดำเนินการทดลอง ทดสอบ การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนรู้นำมาใช้ในกระบวนการเรียนสอนครู เพื่อให้ครูเกิดทักษะ เทคนิคในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นฐานและผู้บริหารจะมีการนิเทศ เรื่องแบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องประชุม ประจำเดือนว่าเป็นอย่างไร คืออย่างไร เกิดผลกับครู ผู้เรียนอย่างไร ตามกระบวนการขั้นตอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการสอนของครูทุกคนรูปเข้มขึ้นขึ้น โดยสังเกตจากการที่ครูจัดได้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยผ่านวิธีการเรียนรู้แบบโดยยึดปัญหาเป็นฐานมีหลักฐานการทำงานเมื่อสังเกตพฤติกรรมนักเรียนๆมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น ครูมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น และผู้บริหาร โรงเรียนมีพฤติกรรมการทำงานด้านภาวะผู้นำที่เป็นเชิงวิชาการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะแสดงให้เห็นพฤติกรรมของครู เปลี่ยนไปหลังจากที่ได้รับการอบรม โดยเฉพาะการตรวจเยี่ยมการจัดการเรียนการสอนแต่ละวิชา โดยผู้ตรวจครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้บริหาร ตลอดจนผู้รับผิดชอบโครงการ ดูภาพที่ 4.17

ภาพที่ 4.17 กิจกรรมการนิเทศการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 3

การพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 3 โครงการการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานรับผิดชอบโดยทีม 3 มีกิจกรรมจำนวน 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์แบบการยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) กิจกรรมเข้าห้องสมุดแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน โดยมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวางแผน/กำหนดกิจกรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน โดยได้ร่วมกันประชุมระดมสมอง วางแนวทาง ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพนักเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน กิจกรรมค่านิยมที่ดีงาม และภูมิปัญญาไทย และกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยก่อนที่มีดำเนินตามกิจกรรมนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมประชุมเสวนากิจกรรมที่รองรับโดยได้ตกลงร่วมกันว่าจะดำเนินตามโครงการนี้เพื่อพัฒนาครู นักเรียนตามแบบขั้นตอนการเรียนรู้โดยเน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ภาพที่ 4.18 การประชุมเชิงรูปแบบเชิงปฏิบัติการเพื่อการวางแผน

โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดของการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมเล่าเรื่องจากประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โดยกำหนดขึ้นในวันที่ 30 มิถุนายน 2559 ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน เป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้แสวงหาคำตอบ นานาสาระการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยผ่านกระบวนการแบบยึดปัญหาเป็นฐานข่าวสารที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะข่าวในระดับเอเชีย โดยให้ครูเวรกำกับหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม

โดยเน้นให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ดำเนินการตามขั้นตอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานคือ 1.ตั้งปัญหาโจทย์ โดยครูผู้สอนได้ตั้งปัญหาโจทย์ว่า ปัญหาที่เป็นปัญหากับเรามีอะไรบ้าง ครูจึงได้ยกประเด็นที่เป็นปัญหา เช่นทำไมเราจึงมาโรงเรียนสาย เมื่อตั้งโจทย์ให้กับนักเรียน จึงเริ่มไปสู่ ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ครูผู้สอนได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มเสวนา หรือปรึกษากัน ตลอดจนถึงกับค้นคว้าหาคำตอบเอง ข้อมูลต่างๆ มีการสัมภาษณ์เพื่อนสามเณรที่คาดโรงเรียนบ่อย ตลอดถึงข้อมูลที่พบบนกับนักเรียนที่มาโรงเรียน แล้วรวบรวมข้อมูลเหล่านั้น ขั้นที่ 3 ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ โดยครูได้มอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปศึกษาหาคำตอบ อาจไปสัมภาษณ์เพื่อนสามเณร และสอบถามครูประจำชั้นห้องเรียนว่า เพื่อนสามเณรทำไม ถึงมาสาย เพื่อให้ได้คำตอบที่แน่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มได้นำข้อมูลที่นำมาแปรรูปในการวิเคราะห์กลุ่มกรอง เสวนา ความคิดแลกเปลี่ยนกัน เพื่อที่จะได้ข้อมูลเหล่านั้น นำมาอธิบายขยายผลต่อไป ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าหาคำตอบ เมื่อแต่ละกลุ่มได้คำตอบที่พอทราบแล้วว่าเป็นเพราะสาเหตุใดถึงเป็นเช่นนั้น แล้วนำมาเล่าแสดงให้ในกลุ่มตนเองว่าใช่หรือไม่ 6.นำเสนอและประเมินผล โดยนำประเด็นเรื่องการเล่าประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน สัปดาห์ 3 ครั้งต่อคน เพื่อเน้นให้นักเรียนได้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประสบการณ์ นานาสาธิตการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ทางด้านความคิด ความอ่าน ริเริ่มสร้างสรรค์ ในของตนเอง ตลอดถึงการนำ แบบยึดปัญหาเป็นฐานมาประยุกต์ใช้ โดยให้นักเรียนได้ค้นคว้าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นำมาเสนอเล่าสู่กันฟังในชั้นเรียนแล้วนำไปวิเคราะห์คำตอบ โดยครูจะเป็นผู้ช่วยดูแลอำนวยความสะดวกในการนำเสนอ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆขึ้น เพื่อพัฒนาเรียนรู้ ของครูนักเรียน ร่วมกัน เป็นการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียน ต่อ ไป ภาพที่ 4.19

ภาพที่ 4.19 กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์ของนักเรียนแบบใช้กระบวนการแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน

โดยกำหนดขึ้นในวันที่ 3 กรกฎาคม 2559 ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิม เชียงยืน เป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียน ได้แสดงออก ความสามารถ ในผลงานที่ได้ทำ เพื่อเสนอความคิดที่ เริ่มสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง เพื่อที่จะส่งเสริมความสามารถของนักเรียน โดยการที่ให้นักเรียน เลือกผลงานของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่างๆที่ผ่าน กิจกรรมปฏิบัติธรรม กิจกรรมวันปีใหม่ กิจกรรมรณรงค์อาสา กิจกรรมวันครู กิจกรรมวันสุนทรภู่ กิจกรรมต่างๆ ผลงานกิจกรรมที่ได้รับ จากหน่วยงานต่างๆ กิจกรรมครั้งเพื่อให้นักเรียนได้แสวงข้อมูลต่างๆแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน มา ประยุกต์ใช้ เพื่อให้นักเรียนค้นหาวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่ตนใช้ในงาน โดยครู จะกำหนดว่าแต่ละ ชั้นตอน เป็นอย่างไร ถึงจะประสบความสำเร็จในการดำเนินการนั้น โดยใช้วิธีการแบบการยึดปัญหาเป็น ฐานดู เพื่อที่ได้นำงานเหล่านั้น นำมาแสดง โชว์ผลงานในรอบภาคการศึกษาที่ตนได้เรียนรู้หรือผลงาน ที่ตนได้รับรางวัล เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้กล้าที่แสดงออกในการนำเสนอผลงานตนเอง และห้องเรียนได้มีมุมห้องแสดงผลงานของนักเรียนเองตามแบบการเรียนรู้แบบการยึดปัญหาเป็น ฐาน ครู ผู้สอนก็จะได้รับความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดมุมงานแสดงของนักเรียนแบบขั้นตอนการยึดปัญหา เป็นฐานมาประยุกต์ใช้ และครูผู้สอนจะพยายามส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้ใหม่ๆ ให้กับผู้เรียน เช่น การที่จัดแสดงนิทรรศการ อะไรบ้างที่จะมาเสนอรูปแบบใหม่ โดยเน้นให้ นักเรียนเกิดทักษะการคิด การออกแบบ การหาอุปกรณ์ วัสดุ รอบตัว ตลอดถึงการสร้างงานเป็นทีม ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรู้ใหม่ๆ ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้นี้ นำมาประยุกต์ใช้กับ ตนเองได้อย่างไร โดยครูเป็นเพียงผู้สนับสนุน และต่อเติมสิ่งที่ขาดหายไปเท่านั้น โดยที่ครูผู้สอน ได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า ผลงานที่เป็นที่ประทับใจของ ตนเองในภาคการศึกษานี้ โดยให้นักเรียนได้หาวัสดุ อุปกรณ์ ในการเริ่มต้นเอง ครูจะให้หัวข้อเรื่อง การจัดทำมุมนิทรรศการ ในความฝันของตนเองอย่างไร โดยมอบหมายให้แต่ละกลุ่มดำเนินค้นหา มุมความฝันของตนเอง เมื่อครูผู้สอนได้อธิบาย หัวข้อ โจทย์ปัญหาแล้ว แต่ละกลุ่มจะรวมกลุ่มกัน ปรึกษาหารือกัน แนวคิด อุดมการณ์ ความฝันว่าจะทำอะไรในอนาคตข้างหน้าบ้าง โดยศึกษา ประเด็นปัญหานั้น ทำความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ว่าพวกเราจะทำอะไรกัน แต่ละกลุ่มก็ได้เสนอความ ฝันในอนาคต ออกมาในรูปแบบจัดมุมแสดงผลงานตนเอง หลังจากนั้นก็เริ่มต้นคว่ำหาคำตอบของ ตนเอง ว่าที่ผ่านมามีผลงานกิจกรรมอะไรบ้างที่ตนเองทำ ในภาคการศึกษานี้ เมื่อได้ค้นหาคำตอบ ก็ นำมาสังเคราะห์ตัวเอง ว่าเราจะเสนออะไร ในการมุมผลงาน หรือมุมอนาคต ข้างหน้าต่อไป และ นำมาสรุปในการคิด เสวนา พูดคุยกัน แล้วก็นำมาแสดงผลงานของตนเอง ต่อไปอย่างภาคภูมิใจ ดัง ภาพกิจกรรมที่ 4.20

ภาพที่ 4.20 กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

3) กิจกรรมนักเรียนเข้าห้องสมุดแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน

จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 1-30 กรกฎาคม 2559 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้หลักการอ่านและแสวงหาความรู้ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือ โดยเป็นวิธีหนึ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนได้อ่านหนังสือ ควบคู่กับการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนได้เข้าห้องสมุดปีการศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง โดยแต่ละครั้งครูผู้สอนจะใช้รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานโดยการแนะนำให้ผู้เรียนได้แสวงหาคำตอบ โดยครูเป็นตั้งปัญหาให้กับนักเรียน โดยกิจกรรมในครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ครูผู้สอนได้ยึดหลักการในรายวิชาภาษาไทย โดยครูภาษาไทยได้มอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับคำศัพท์ที่ใช้ที่ครูผู้สอนมอบให้แต่ละกลุ่ม เช่น รูปโลก บ้านเรือน เป็นต้น และนักเรียนเมื่อได้รับปัญหาคำถามเหล่านั้นก็ลงมือแสวงหาคำตอบ โดยเป็นสืบค้นในหนังสือ โดยครูได้ยึดห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ ไม่นอนุญาตสืบค้นทางเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือและจดจำหลังจากนั้นก็นำมาอธิบายเล่าสู่กันฟัง นำเสนอในห้องเรียน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการแบบตั้งปัญหา วิเคราะห์ปัญหา แสวงหาข้อมูล สรุปนำมาอธิบายในชั้นเรียน โดยการอ่านหนังสือ จึงเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้มีโอกาสอ่านหนังสือ โดยสอดแทรกไว้ในทุกรายวิชาที่กำหนดให้ครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมที่ห้องสมุด เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ครูนักเรียนได้ประสบการณ์การสอน แนวคิดวิธีการเรียนการสอนที่หลายหลายวิธี รวมไปถึงผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรอบทิศทาง ทำให้ยกผลสัมฤทธิ์ด้านอ่านของผู้เรียนดีขึ้น ดูภาพที่ 4.21

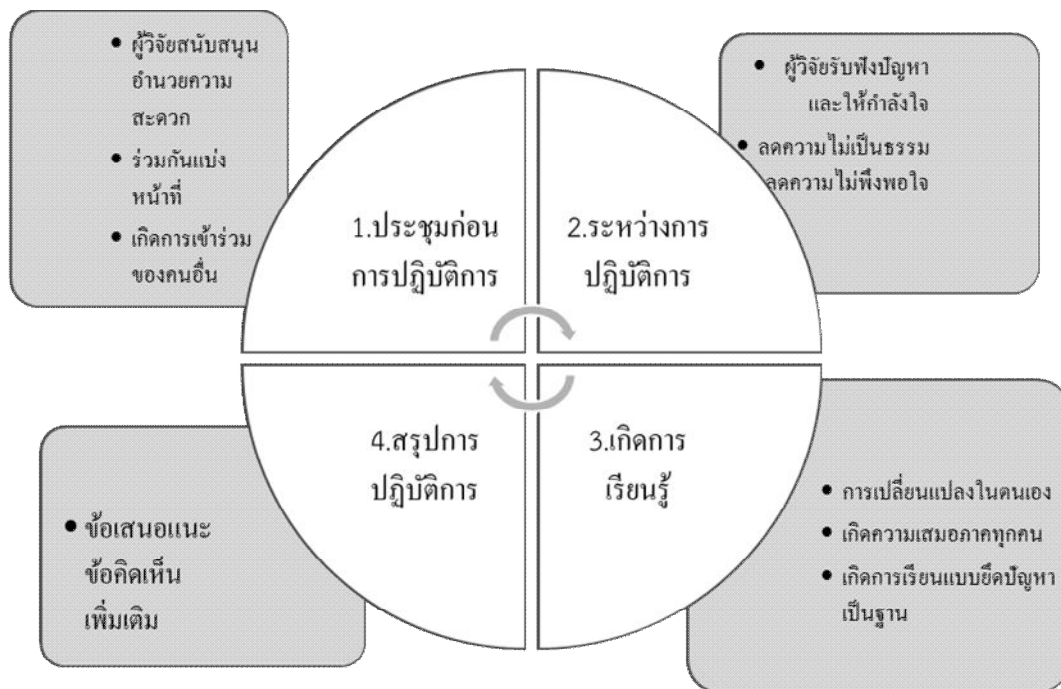
ภาพที่ 4.21 กิจกรรมเข้าห้องสมุดแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

4) ประเมินและสรุปผล

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานของกิจกรรมของโครงการทั้ง 3 โครงการเป็นไปบรรลุตามจุดประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดของโครงการทั้งสิ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานแบบยึดปัญหาเป็นฐานในการเรียนพัฒนาครูและผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้มีความเห็นร่วมกันกำหนดให้ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริงและการสัมภาษณ์กลุ่ม พบว่าผลการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ ได้บรรลุผลในการนำแผนปฏิบัติ/โครงการ/กิจกรรมไปปฏิบัติ สำหรับโครงการ/กิจกรรมที่ได้ดำเนินงานจะอยู่ในวงจรถี 1 ช่วงเวลาภาคที่ 2 ปีการศึกษา 2558 หรือ ปีงบประมาณ 2559 คือ 1) โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐานประกอบไปด้วยกิจกรรมและผลการดำเนินงานกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ (1) การพัฒนาผู้เรียนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (2) การสอนแบบการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แบบยึดปัญหาเป็นฐานและ (4) กิจกรรมการทำศีกษาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2) โครงการพัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐานแบบยึดปัญหาเป็นฐานประกอบไปด้วยกิจกรรมและผลการดำเนินงาน 3 กิจกรรม คือ (1) การจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ

(3) การนิเทศการเรียนการสอนแบบกระบวนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3) โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐานประกอบไปด้วยกิจกรรมและผลดำเนินการ จัดกิจกรรม ดังนี้ (1) กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานและ (3) กิจกรรมเข้าห้องสมุด แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยยึดปัญหาเป็นฐาน โรงเรียนได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 เพราะเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินงานมาต่อเนื่องทุกปี และจะต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องจนถึงปีการศึกษา 2560

จากการปฏิบัติการในขั้นตอนการปฏิบัติการนี้ เป็นขั้นตอนที่ผู้ร่วมวิจัยได้ช่วยกันลงมือปฏิบัติตามโครงการที่ช่วยกันกำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นต่างๆ ที่ช่วยกันระดมความคิด ในการปฏิบัติตามโครงการมีการแบ่งหน้าที่กันทำโดยมีเจ้าของโครงการเป็นผู้ประสานงานและขอความช่วยเหลือจากผู้ร่วมวิจัยคนอื่นผู้วิจัยจะคอยอำนวยความสะดวกประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมปรึกษาหารือ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อให้โครงการดำเนินการไปได้และบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในการสรุปผลการปฏิบัติการในขั้นตอนนี้จะเป็นการสรุปผลจากการปฏิบัติครั้งนี้ และการสรุปผลการดำเนินโครงการ ดังภาพที่ 4.22

ภาพที่ 4.22 สรุปผลการดำเนินโครงการ

วงจรถัดไป: ขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล (Observing) เพื่อบันทึกผลการปฏิบัติ

ในขั้นตอนการสังเกตผล ผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญที่นำไปสู่กระบวนการที่ปฏิบัติ คือ “การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง” โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริงทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และสิ่งได้จากการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้าง และได้เกิดองค์ความรู้ใหม่อะไรบ้าง หลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานในขั้นตอนการสังเกตผลได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบและวิธีการ โดยดำเนินงานในวันที่ 27 เมษายน 2559 ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน 2) ขั้นตอนการสังเกตผล โดยทีมแกนนำรับผิดชอบจะสังเกตการดำเนินโครงการตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งมีการบันทึกผลการสังเกต จัดทำสรุปผลร่วมกัน ซึ่งมีระยะเวลาการสังเกตระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 และเสนอรายงานผลต่อที่ประชุมโดยดำเนินการในวันที่ 4 สิงหาคม 2559 และ 3) ขั้นตอนประเมินผลและสรุปผล โดยดำเนินการในวันที่ 8 สิงหาคม 2559 กิจกรรม มีระยะเวลาดำเนินการดังตาราง 4.19

ตารางที่ 4.19 การดำเนินงานขั้นตอนการสังเกต

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	แนวคิดที่ยึดถือ
1	กำหนดรูปแบบและวิธีการ	เพื่อกำหนดแนวทางการสังเกตร่วมกัน	รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน มีการปรึกษาหารือกัน ข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย
2	การสังเกตผลและนำเสนอ	เพื่อร่วมกันสรุปผลการสังเกตการนำแผนสู่การปฏิบัติ	“การบันทึกผลการดำเนินงานจากการปฏิบัติจริง” และยึด 10 หลักการวิจัย 10 จรรยาบรรณ และ 10 บทบาทของผู้วิจัย
3	ประเมินผลและสรุปผล	เพื่อสรุปผลการดำเนินงานขั้นตอนที่ 4	รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน มีการปรึกษาหารือกัน ข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย

สำหรับรายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม มีดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 กำหนดรูปแบบและวิธีการ

โดยขั้นตอนนี้ดำเนินการในวันที่ 27 เมษายน 2559 ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหวังให้ได้รูปแบบและวิธีการสังเกตผลการดำเนินงาน โครงการ/กิจกรรม โดยก่อนกำหนดรูปแบบและวิธีการสังเกตผล โดยผู้วิจัย ได้อธิบายวิธีการ ติดตาม

ประเมินผลแผนงาน/โครงการให้ที่ประชุมได้รับฟังและซักถามจนเป็นที่เข้าใจ จากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมประชุมปฏิบัติการกำหนดรูปแบบการสังเกตผลตามสภาพจริงของผลการดำเนินงานที่คาดหวังและไม่คาดหวัง เพื่อให้พบ จุดเด่นจุดบกพร่อง ของงานกิจกรรมโครงการ/กิจกรรมนั้นๆ และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขดำเนินโครงการ/กิจกรรม และร่วมกันสรุปสิ่งที่ทำสำเร็จ ไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสิ่งที่พบของโครงการ/กิจกรรม โดยใช้เครื่องมือในการสังเกต ประกอบด้วย บันทึกภาคสนาม (Field Note) บันทึกอนุทิน แบบติดตามการดำเนินงานความก้าวหน้าของโครงการ และบันทึกการประชุม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำเอาเทคนิควิธีการและเครื่องมือการวิจัยต่างๆที่เกิดจากการระดมความคิดเห็นและจัดกระทำร่วมกัน มาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อสรุปเกี่ยวกับเทคนิคและเครื่องมือการวิจัยที่จะใช้ในการสังเกตผลการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 4 (ปฏิบัติ/ การสังเกตผล) ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 การกำหนดเทคนิควิธีการ และเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ในการสังเกตผลขั้นตอนการปฏิบัติ

ฉบับที่	เครื่องมือในการสังเกต	กิจกรรมที่ทำการสังเกต	ผู้ใช้เครื่องมือ
1	แบบบันทึกการประชุม	ตลอดระยะเวลาการวิจัย	ผู้รับมอบหมาย
2	เครื่องบันทึกภาพ	ทุกกิจกรรมในขั้นตอนปฏิบัติ	ผู้วิจัย/ผู้ร่วมวิจัย
3	แบบประเมินสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่	ก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ	ทีมประเมินโครงการ
4	แบบบันทึกความก้าวหน้าโครงการ	ระหว่างการนำโครงการไปสู่ปฏิบัติ	ผู้วิจัยและทีมวิจัย
5	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	เมื่อสิ้นสุดโครงการ	ผู้วิจัย
6	แบบประเมินโครงการ	ใช้เมื่อสิ้นสุดโครงการ	ผู้วิจัยและทีมวิจัย

จากตารางที่ 4.20 การกำหนดเทคนิควิธีการและเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ในการสังเกตผลขั้นตอนการปฏิบัติสังเกตผล พบว่า ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดเครื่องมือต่างๆดังนี้ แบบบันทึกการประชุม เครื่องบันทึกภาพ แบบประเมินสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ แบบบันทึกความก้าวหน้าโครงการ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินโครงการ โดยมี

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย เป็นผู้ใช้เครื่องมือดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องมือการวิจัยรวมทั้งสิ้น 6 ฉบับ โดยใช้ในกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดกระทำขึ้น ดังปรากฏในตารางข้างต้น

2) ขั้นตอนการสังเกตและเสนอรายงาน

ขั้นตอนนี้การสังเกตดำเนินการในระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการ โดยผู้รับผิดชอบสังเกต โครงการ ทั้ง 3 ทีม ดำเนินการสังเกตการณ์นำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงทั้ง 3 โครงการ ซึ่งในการสังเกตแต่ละโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นแบ่งออกได้ 2 ระยะ คือ 1) ผลสังเกตระหว่างที่กำลังดำเนินการโครงการ โดยใช้เครื่องมือฉบับที่ 4 แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ และ 2) เมื่อการดำเนินการโครงการสิ้นสุดลง และมีการสรุปผลพร้อมเสนอรายงานผลการสังเกตในวันที่ 4 สิงหาคม 2559 ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชิงขันธ์ มุ่งหวังให้มีการรายงานผลความพึงพอใจที่มีต่อผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรม ดังมีรายละเอียดในแต่ละโครงการดังนี้

โครงการที่ 1 การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

1) การสังเกตผล โครงการ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) ระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการและ 2) เมื่อการดำเนินการโครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดลง มีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการสังเกตระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการ

ซึ่งโครงการ/กิจกรรมนี้ดำเนินการระหว่างเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม 2559 ดำเนินการสังเกตผลโครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีสติแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยใช้เครื่องมือในการสังเกตผล คือ แบบติดตาม ความก้าวหน้าของโครงการแบบบันทึกภาคสนามและรายงานประชุมที่ผู้ร่วมวิจัยใช้ในการวิจัย จากนั้นนำมาประมวลสรุปผลการสังเกตระหว่างดำเนินงาน โดยการประชุมสัมมนา เฉพาะทีมผู้สังเกตผลปรากฏผลดังนี้ โรงเรียนมีกิจกรรมที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว 4 กิจกรรม ประกอบด้วย

1) กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โดย กิจกรรมนี้ได้เน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม ที่เป็นนโยบายหลักของโรงเรียน เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทุกทิศทาง โดยให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีสติแบบยึดปัญหาเป็นฐานนี้สามารถนำความรู้เหล่านี้ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยครูได้เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม โดยทุกครั้งที่ปฏิบัติ ได้มีการบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทุกครั้งที่มีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวโดยยึดปัญหาเป็นฐานตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานผลสังเกต นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนจากเดิม คือก่อนที่มีไม่มีการปฏิบัติ

นักเรียนนักเรียน ไม่ได้สนใจในเรื่องกิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมไหว้พระ ปฏิบัติธรรม เลย มีแต่สนใจกิจกรรมน้อย ดังนั้น ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันดำเนินการกิจกรรม โดยมอบหมายให้ครูอาจารย์พิศิษฐ์ จงวิจิตร อาจารย์ประจำหมวดวิชาสังคมศาสตร์ ได้อธิบายชี้แจงกิจกรรมให้กับนักเรียนทราบ โดยแจ้งให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกรูป โดยเน้นกิจกรรมในช่วงเช้าและเย็น เพื่อที่ประเมินสังเกตผลที่เกิดขึ้นระหว่างเข้าร่วมกิจกรรม ผลปรากฏว่าผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม กิจกรรมไหว้พระ ได้มีพฤติกรรมเปลี่ยนไปสังเกตพฤติกรรมได้โดยมีการบันทึกเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทุกครั้งและได้ดำเนินการขั้นตอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน ในกิจกรรมได้เป็นอย่างดีเยี่ยม จนทำให้เป็นที่น่าพอใจของครูทุกท่าน โดยเฉพาะผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้

2) กิจกรรมการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (PBL)

เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดกระบวนการทักษะในการคิด เรียนรู้รอบด้าน เฝ้าปัญหาเอง กิจกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้เสนอปัญหาให้กับผู้เรียนได้ช่วยกันแสวงหาคำตอบเอง โดยครูผู้สอนได้เป็นผู้ตั้งประเด็นปัญหานั้นๆ ให้กับผู้เรียน แนะนำให้ศึกษาค้นหาแหล่งข้อมูลเอง โดยแบ่งกลุ่มกันเอง โดยครูเป็นแค่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน โดยเป็นไปตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ก่อนการปฏิบัติได้สังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้เรียนมีลักษณะตื่นเต้นแตกต่างเหมือนแต่ก่อนที่เคยจัดการเรียนแบบที่ครูสอนตามหนังสือ เมื่อครูได้จัดการเรียนการสอนแบบใหม่โดยให้ผู้เรียนได้นำหัวข้อปัญหาไปศึกษาค้นคว้าหาคำตอบเอง ตามข้อสงสัยแหล่งข้อมูลนั้นๆ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นนำมาเสนอในห้องเรียนตามแต่ละกลุ่มที่ได้มอบหมายไปทำ ผลปรากฏว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้รอบทิศทาง เข้าใจปัญหานั้นๆ เองดูผลจากการรายงานของแต่ละกลุ่ม นำเสนอได้ดีเยี่ยมๆ และผลสะท้อนจากสอบถามของนักเรียน ครู ว่าดีมาก เพราะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เร็วขึ้น ในการจัดการเรียนการสอน

3) กิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ฝึกอ่านให้ชัด เจนคล่องแคล่ว เพื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้อ่านได้เกิดการฝึกฝนตัวสะกด พยัญชนะ ให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย โดยกิจกรรมนี้ได้เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ปฏิบัติสัปดาห์ละ 3 ครั้ง โดยได้ยึดปัญหาเป็นฐานตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยเน้นให้นักเรียนที่ไม่สามารถอ่านออก โดยได้มอบหมาย นาง สุกัญญา สุขสง ครูประจำหมวดภาษาไทย ได้ดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ โดยกิจกรรมจะปฏิบัติหลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถว แล้วโดยจะมอบหมายให้นักเรียนที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้

คล่อง ได้ออกมาหน้าแถว หากคำไหนที่ไม่สามารถอ่านได้ครูภาษาไทยก็จะแนะนำให้อ่านให้ถูกจนได้ หลังจากที่นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ปรากฏว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม จากพฤติกรรมที่ไม่สามารถอ่านออกเลย กับมาอ่านได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ตามขั้นตอนที่ใช้รูปแบบ (Problem- Based Learning) จนเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง สัมผัสผลได้โดยการสังเกตจากการอ่านของนักเรียนภายในสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ผลการประเมินดีเยี่ยม เกิดการพัฒนาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4) กิจกรรมทัศนศึกษาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

กิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยน ทางความคิด โดยผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้เชิญวิทยากรจากโรงเรียนเชียงยืนพิทยาคม เพราะเป็น โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนได้ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่สอนเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยเน้นให้ครู โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ได้มีโอกาสพบคณะครูที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนที่ค่อนข้างดีเยี่ยม โดยเฉพาะกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้ครูได้มีการพัฒนาทักษะเทคนิครูปแบบในการสอนในห้องเรียน อย่างเต็มที่ โดยกิจกรรมให้ครูได้ดูรูปแบบเทคนิคการสอนของครู โรงเรียนเชียงยืนพิทยาคม เป็นโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการใช้การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยนำเทคนิคผลที่ได้นำมาเปรียบเทียบการสอนในห้องเรียนว่ามีลักษณะคล้ายกันหรือวิธีรูปแบบ เป็นอย่างไร ผลปรากฏว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืนได้เพิ่มองค์ความรู้ จากผู้มีประสบการณ์การเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานและจดจำเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน จนนำมาพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ เต็ม ปรากฏว่าครูได้ประสบการณ์และเทคนิคเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ ดูจากครูทำการเรียนการสอนในห้องเรียน และประเมินสอบถามสอบถามจากนักเรียนว่าครูเริ่มมีการกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้ดีเยี่ยมมากยิ่งขึ้น แตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา

2.) ผลการสังเกตเมื่อการดำเนินการโครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดลง

ผลการสังเกตผลการดำเนินการ โครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดลง ซึ่ง โครงการ/กิจกรรมนี้ ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 เมื่อการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสังเกตผล พบว่า มีการนำกิจกรรมไปดำเนินการ จำนวน 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน 2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านแบบใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน และ 4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้แบบใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยมีผลประเมินการดำเนินโครงการ ดังนี้

ตารางที่ 4.21 ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจ
แก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 1	รายการกิจกรรม	ผลการประเมิน		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
การพัฒนาความสามารถใน การคิดและตัดสินใจ แก้ปัญหาแบบยึดปัญหา เป็นฐาน	1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบยึดปัญหา เป็นฐาน	2.78	0.67	พอใช้
	2) การจัดการเรียนการสอนแบบการ เรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.33	0.50	ดี
	3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านแบบใช้วิธี แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	2.67	0.50	พอใช้
	4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้ แบบใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.67	0.50	ดี
	ผลรวม	3.11	0.54	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.21 โดยภาพรวม พบว่า ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการการพัฒนา
ความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับ “ดี” มีค่าเฉลี่ย
3.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการ
เรียนรู้แบบใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ย 3.67 การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึด
ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ย 3.33 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบบใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ย 2.78 และ
กิจกรรมส่งเสริมการอ่านแบบใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ย 2.67

โครงการที่ 2 ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

การสังเกตผลโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) ระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการ
และ 2) เมื่อการดำเนินการ โครงการฯ สิ้นสุดลง มีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการสังเกตระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการ

ซึ่งโครงการดำเนินการระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 ผู้วิจัยและผู้ร่วม
วิจัยได้ดำเนินการสังเกตผลการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรม ใช้แบบติดตามความก้าวหน้าของ
โครงการ บันทึกภาคสนาม และแบบรายงานประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมินระหว่างดำเนินการ

ซึ่งปรากฏผลว่า มีกิจกรรมที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วทั้ง 2 กิจกรรมจากกิจกรรมทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่

1) กิจกรรมการจัดอบรมพัฒนาครูแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

การพัฒนาอบรมครู กิจกรรมการนิเทศการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ส่วนที่เหลือกิจกรรม 1 กิจกรรม คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบยึดปัญหาเป็นฐาน กำลังดำเนินการสำหรับปัญหาและอุปสรรคของโครงการ/กิจกรรม ครู ผู้บริหาร ขาดความรู้ ความเข้าใจ เอาใจใส่ ในบุคลากรที่จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมบุคลากรของตนเอง เพื่อที่จะได้รับการพัฒนา อย่างน้อยควรที่จะได้รับการพัฒนาครู ภาคการศึกษาปีละ 4 ครั้งต่อปี ในการไปอบรม สัมมนา ประชุม พัฒนาตัวบุคลากรที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูผู้สอน ดังคำกล่าว

“ผมคิดว่าควรที่จะส่งเสริมบุคลากรครู หัวหน้ากลุ่มสาระวิชาต่างๆ ให้ได้รับการอบรม สัมมนา ประชุม เพื่อเพิ่มศักยภาพในตัวครูให้มากกว่านี้ เพื่อโรงเรียนของเราจะได้พัฒนาสู่ระบบอาเซียนต่อไป ผมจะเริ่มภาคการศึกษานี้แหละ เป็นต้นไป”

(ผู้อำนวยการ โรงเรียน: บ้านทึกอนุทิน)

จากการสังเกตผลครั้งนี้โครงการ/กิจกรรม มีร่องรอยหลักฐานในการปฏิบัติงาน เช่น เอกสารหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุม จากหน่วยงานงานต่างๆ หนังสือเอกสารเชิญประชุมจากต้นสังกัด หนังสือคำสั่ง และมาตรฐานที่ มาตรฐานที่ 9 ครู มีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดีและมีครูพอเพียง

2) ผลการสังเกตเมื่อการดำเนินงานโครงการฯสิ้นสุดลง

ซึ่งโครงการ/กิจกรรมนี้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 เมื่อการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดลง ผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสังเกตผล พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม เสร็จเรียบร้อยแล้วโดยใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินคุณภาพ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน บันทึกผลการสังเกต และผลงาน/ภาพถ่ายเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้ไปสังเกตร่องรอยหลักฐาน และสัมภาษณ์ ผู้ร่วมวิจัยทุกคนพร้อมบันทึกภาพ พบว่า โรงเรียนได้จัดทำโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพของครูผู้สอน มีการจัดทำหลักสูตรสาระเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายสนองต่อความสนใจของผู้เรียน บุคลากรครูได้รับส่งเสริมการพัฒนา ด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ได้มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมในเรื่องการเขียนแผนการสอน เน้นการเขียนแผนโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งเสริมการผลิต และใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ และ ประเมินผล การนิเทศการสอน ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศการสอน โดยการเรียนรู้แบบแบบ ยึดปัญหาเป็นฐานนำมาสอน โดยมีวิธีการคือ นัดหมายกันให้ชัดเจนระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการ นิเทศ นอกจากนี้โรงเรียนยังได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งหลักฐานที่ปรากฏ ให้ทีมสังเกตพบเห็น ได้แก่ หลักสูตร สถานศึกษา หนังสือเชิญเข้าร่วมประชุม หนังสือคำสั่ง แผนการจัดการเรียนรู้ บันทึกหลังสอน เอกสารการวัด/ประเมินผล และจากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัย เป็นครู โดยมีผลประเมินการดำเนินโครงการ ดังนี้

ตารางที่ 4.22 ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการการพัฒนาครูสู่มืออาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 2	รายการกิจกรรม	ผลการประเมิน		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
ทักษะการจัดการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	1) การอบรมพัฒนาครูเรื่องการยึดปัญหา เป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน	3.56	0.53	ดี
	2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบการยึดปัญหา เป็นฐาน	3.22	0.44	ดี
	3) การนิเทศการสอนแบบการยึดปัญหาเป็น ฐาน	2.67	0.50	พอใช้
	ผลรวม	3.15	0.49	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.22 โดยภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินการ โครงการการพัฒนาครูสู่มือ อาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.15 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม เรียงจากมาก ไปหาน้อย ดังนี้ การอบรมพัฒนาครูเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐาน ในการจัดการเรียนการสอน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56 การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.22 การนิเทศการสอนแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.67

โครงการที่ 3 การพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

1) การสังเกตผลโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) ระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการ และ 2) เมื่อการดำเนินการ โครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดลง มีรายละเอียดดังนี้

1.) ผลการสังเกตระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการ

ซึ่งโครงการ/กิจกรรมนี้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 ดำเนินการสังเกตผลโครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยใช้เครื่องมือในการสังเกตผล คือ แบบติดตามความก้าวหน้าของโครงการ และรายงานประชุมที่ผู้ร่วมวิจัยใช้ในการวิจัย จากนั้นนำมาประมวลสรุปผลการสังเกตระหว่างดำเนินงาน โดยการประชุมสัมมนา เฉพาะทีมผู้สังเกตผลปรากฏผลดังนี้ โรงเรียนมีกิจกรรมที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การประชุมเชิงรูปแบบปฏิบัติการเพื่อวางแผนงาน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการวางแผนที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยการชี้แจงให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบร่วมกันในการดำเนินการกิจกรรมครั้งนี้ แบ่งทีมจะดำเนินการ เพื่อให้โครงการนั้นบรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกฝึกทักษะในการอ่านหนังสือ โดยครูผู้สอนหรือครูประจำชั้น ได้กำหนดตั้งเวรให้นักเรียน ได้นำข้อมูลที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันหรือข่าวสารตามหนังสือพิมพ์ นำมาเล่าให้เพื่อนๆ คณะครูฟังร่วมกัน โดยการเรียนรู้ผ่าน แบบยึดปัญหาเป็นฐานหน้าอาคารเรียน เพื่อฝึกให้เด็กได้อ่านในการจดจำ หากคำไหนติดขัด ก็จะให้ครูภาษาไทยแปลหรือช่วยเหลือในการอ่านคำศัพท์นั้น และมีกรจดบันทึกไว้ในการประเมินต่อไป กิจกรรมจัดมุมแสดงผล งานนักเรียนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้แสดงออกในด้านความคิดสร้างสรรค์ ริเริ่ม วางแผนผลงานของตนเอง โดยครูหรือผู้ร่วมวิจัย มอบหมายให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละห้องในการประกวดหรือจัดห้องเรียนให้สวยงามตามแบบที่ตนเองชอบ เพื่อที่นักเรียนจะได้พัฒนาการเรียนรู้แบบใช้ความคิดเป็นฐาน ในริเริ่มผลงานของตนเองอย่างสร้างสรรค์มีความสุขกับงานของตนเอง และ 4) กิจกรรมเข้าห้องสมุด การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานเป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง แสวงหาคำตอบและแหล่งข้อมูลภายในห้องสมุดเอง กิจกรรมนี้จะเน้นในเรื่องของการหาคำตอบ โดยวิธีการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยเฉพาะครูผู้สอนจะอธิบายให้นักเรียนทราบข้อมูลที่จะไปสืบค้นหาคำตอบ ในห้องสมุด โดยมอบหมายให้ นักเรียนเข้าห้องสมุดสัปดาห์ละเกิน 4 ชั่วโมง โดยสืบค้นหาข้อมูลในห้องสมุดเท่านั้น แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาแสดงหรืออธิบายหน้าชั้นเรียน เป็นการสืบค้นหาข้อมูลแบบยึดปัญหาเป็นหาเป็นฐาน นั้นเอง

2) ผลการสังเกตเมื่อการดำเนินงานโครงการฯ สิ้นสุดลง ซึ่งโครงการ/กิจกรรมนี้ ดำเนินการระหว่างวันที่ วันที่ 1 พฤษภาคม-31 กรกฎาคม 2559 เมื่อการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม สิ้นสุดลง ผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสังเกตผล พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม เสรีเรียบร้อยแล้ว โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน บันทึกภาคสนาม และผลงาน/ภาพถ่าย เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้ไปสังเกตร่องรอยหลักฐาน และสัมภาษณ์ ผู้ร่วมวิจัยทุกคนพร้อมบันทึกภาพ พบว่า โรงเรียนได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถแสวงหาความรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการเรียนรู้ แบบแบบยึดปัญหาเป็นฐานเกิดขึ้นกับตัวนักเรียน และสภาพของครูผู้สอน มีการจัดทำหลักสูตรสาระเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายสนองต่อความสนใจของผู้เรียน บุคลากรครูได้รับส่งเสริมการพัฒนา ด้านการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนได้มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในผลงานของตนเองอย่างภาคภูมิใจ ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ คำตอบ ทั้งในห้องเรียนและในห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และพัฒนาการต่อไป นอกจากนี้โรงเรียนยังได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียนให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งหลักฐานที่ปรากฏให้ทีมสังเกตพบเห็น ส่งเสริมในเรื่องห้องไอทีคอมพิวเตอร์และห้องอัจฉริยะ โดยมีผลประเมินการดำเนินโครงการ ดังนี้

ตารางที่ 4.23 ผลการประเมินผลสำเร็จโครงการการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โครงการที่ 2	รายการกิจกรรม	ผลการประเมิน		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
การพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	1.กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์แบบการยึดปัญหาเป็นฐาน	3.56	0.53	ดี
	2.กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน	3.78	0.44	ดี
	3.กิจกรรมเข้าห้องสมุดแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน	3.33	0.50	ดี
ผลรวม		3.56	0.49	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.23 โดยภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินการ โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับ ดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กิจกรรมจัดมุมแสดงผล งานนักเรียนการเรียนรู้แบบ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.78 กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์แบบใช้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56 และกิจกรรมเข้าห้องสมุดการเรียนรู้แบบ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.33

เมื่อกิจกรรม การนำดำเนินการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นทั้ง 3 โครงการแล้ว ผู้วิจัยและร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสรุปผลการดำเนินการ ตามตารางที่ ดังนี้

ตารางที่ 4.24 เมื่อดำเนินการทั้งครบ 3 โครงการ สามารถสรุปได้ในภาพรวมดังนี้

ลำดับที่	โครงการ	ผลการประเมิน		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1	โครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.11	0.54	ดี
2	โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.15	0.49	ดี
3	โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.56	0.49	ดี
ผลสรุปรวม		3.27	0.51	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตาราง 4.24 โดยภาพรวมพบว่า ผลการดำเนินการสรุปกิจกรรมทั้ง 3 โครงการ อยู่ในระดับ ดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.27 และเมื่อพิจารณารายโครงการ เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56 โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.15 และโครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.11

3) ขั้นตอนการประเมินผลและสรุป

เมื่อการสังเกตการณ์ดำเนินโครงการทั้ง 3 โครงการเสร็จสิ้นลง คณะผู้รับผิดชอบโครงการทั้ง 3 โครงการและผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการประชุมโดยการจัดการประชุมขึ้นในวันที่ 8 สิงหาคม 2559 เวลา 08.30-11.30 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิม เชียงยืน เพื่อยืนยันถึงข้อสรุปที่ได้จากการสังเกตและสอบถามความพึงพอใจในผลที่ได้รับจากการสังเกตการณ์ดำเนินโครงการทั้ง 3 โครงการ ซึ่งผลการขอความคิดเห็น และความพึงพอใจของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยของแต่ละโครงการ ปรากฏผลดังนี้

ผลจากการนำแผนลงสู่การปฏิบัติทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างเห็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การเรียนรู้ระดับบุคคล พบว่า ผู้ร่วมวิจัยแต่ละรูป/คน เกิดกระบวนการเรียนรู้ทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิธีการ ความคิดที่หลากหลาย สิ่งที่ยากรู้อยากทราบ เพื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ในตัวบุคคลนั้น การแสดงความคิดเห็นที่มีผลในทางปฏิบัติผ่านการวิเคราะห์งานร่วมกันการได้เป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ แสดงความคิด โดยการเรียนรู้ผ่านหลายช่องทาง ร่วมภูมิใจในผลที่งานเกิดขึ้น และผู้ร่วมวิจัยกล้าที่จะคิดงานอื่น เชื่อมโยงงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ จะเห็นได้จากการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาเปลี่ยนไป การวัดและการประเมินผลที่หลากหลายสร้างความแปลกใหม่ให้นักเรียนเมื่อนำกิจกรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2) การการเรียนรู้ในระดับกลุ่มบุคคล พบว่า ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเกิดความสัมพันธ์อันดี ไม่ตรีจิต เกิดความซาบซึ้งซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ระหว่างกัน ในทีมมีความสนิทสนมมากขึ้น ทุกรูป/คนมีความกล้าแสดงออกกล้าพูดคุยกุญแจเปลี่ยน และให้ความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

3) การเรียนรู้ระดับองค์กร พบว่า โดยภาพรวมทัศนคติ หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม โดยเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการสอนแบบเดิมแตกต่างกัน โดยที่โรงเรียนได้รับการพัฒนาประยุกต์เพิ่มเติมกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผสมผสาน ยืดแนวใหม่ โดยการใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้น โดยผ่านการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ภาพที่ 4.23 การประชุมนำเสนอผลการประเมินต่อผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย เพื่อทบทวน ญัตติ ขอความคิดเห็นและความพึงพอใจ

ผลจากการปฏิบัติในขั้นตอนที่ 4 การสังเกต ทั้ง 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนการกำหนดรูปแบบและวิธีการที่ดำเนินการปฏิบัติงาน 2) ขั้นตอนการสังเกตผล พร้อมแนวทางเสนอรายงานผล 3) ขั้นตอนการประเมินและสรุปผล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างเรียนรู้ร่วมกันว่ากระบวนการสังเกตนั้นจริงๆ ซึ่งได้ถูกสอดแทรกไว้เกือบทุกขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ขั้นตอนที่ 1-9) แต่การสังเกตในขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติจะใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าขั้นตอนอื่นๆ มีกิจกรรมเกิดขึ้นมากมาย และเป็นกิจกรรมควบคู่กันกับทุกโครงการและทุกกิจกรรมดังนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องบันทึกก่อนบันทึกไว้เป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดสภาพซับซ้อน หรือเกิดการทับถม ข้อมูล และการกำหนดรูปแบบการสังเกตผลไว้อย่างชัดเจนก่อนเริ่มคือการบันทึกก่อนบันทึก เพื่อให้มีกรอบในการบันทึกไม่เช่นนั้น จะทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสับสนว่าควรจะบันทึกหัวข้ออะไรบ้าง และอาจทำให้เสียเวลาบันทึกในสิ่งที่ไม่สำคัญ และไม่มีควมหมายและประโยชน์ ซึ่งการกำหนดรูปแบบการสังเกตผล ทำได้ด้วยการร่วมกันจัดทำเครื่องมือการวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือการวิจัยจำนวน 4 ฉบับมาใช้ในการสังเกต ดังนี้ คือ 1) แบบบันทึกการประชุม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ 4) แบบประเมินโครงการ ดังนั้นเครื่องมือการวิจัยจะต้องแล้วเสร็จอย่างน้อยก่อนขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ

ภาพที่ 4.24 กิจกรรมการสะท้อนผลการดำเนินงานขั้นตอนการสังเกต

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาหลักเทคนิคหลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) มาใช้โดยให้ผู้วิจัยทุกคนมีส่วนร่วม และอาศัยคำถามดังนี้ 1) คาดหวังอะไรจากงานนี้ 2) สิ่งที่บรรลุความคาดหวังคืออะไร เพราะอะไร 3) สิ่งที่ยังไม่บรรลุความคาดหวังคืออะไร และ 4) ถ้ามีงานแบบนี้อีกเราจะปรับปรุงข้อใดบ้างอย่างไร

1) สิ่งที่คาดหวังจากการดำเนินในขั้นตอนสังเกตผล/ปฏิบัติ

ในขั้นตอนสังเกตผลปฏิบัตินี้ ผู้ร่วมวิจัยคาดหวังว่าจะสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้รวม 2 กิจกรรม คือ 1) กำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน และ 2) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้ทุกกิจกรรม

2) สิ่งที่บรรลุความคาดหวัง

สิ่งที่บรรลุความคาดหวัง ในกิจกรรม ที่ 1 การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันนั้นนั้นถือว่าบรรลุความคาดหวัง เพราะงานงานทุกอย่างที่ได้ร่วมกันจัดกระทำบรรลุความคาดหวังทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการทบทวน จัดทีมงาน โครงการ การแต่งตั้งติดตามและประเมินผล และจัดทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย ส่วนกิจกรรมที่ 2 คือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ พบว่า การ นำโครงการทั้ง 3 ลงสู่การปฏิบัติประสบผลสำเร็จตามความคาดหวังทุกโครงการ โดยมีสิ่งยืนยันถึงสภาพความสำเร็จคือผลการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ที่ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

3) สิ่งที่ไม่บรรลุความคาดหวัง

พบว่าการดำเนินงานทุกกิจกรรม ได้บรรลุความคาดหวัง แม้ว่าในบางครั้งอาจมีอุปสรรคเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานบ้าง เช่น บางครั้งอาจมีการเลื่อนระยะเวลาการทำกิจกรรมออก งานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ตรงกัน เป็นต้น แต่ปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นก็สามารถคลี่คลายลงได้ ด้วยการร่วมมือปรึกษาหารือและหาทางออกร่วมกันตลอดมา หรือแม้แต่ปัญหาในการระดมความคิดเห็นต่างๆ ก็เกิดขึ้นบ่อยๆ เพราะผู้ร่วมวิจัยมีความรู้พื้นฐานที่แตกต่างกัน แต่ผู้ร่วมวิจัยก็มีวิธีการกระตุ้นให้ทุกคน ได้มีโอกาสในการร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยไม่มีอคติต่อกัน

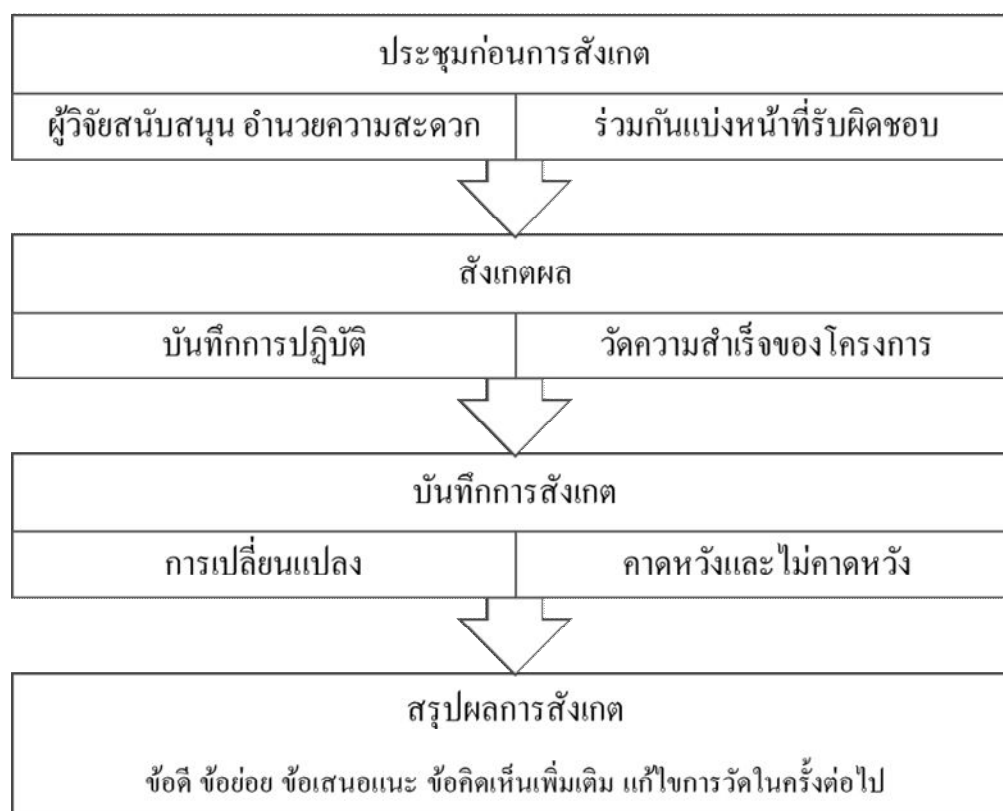
4) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนางาน

ในการดำเนินงานทุกกิจกรรมล้วนมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นบ้าง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอ มีเวลาน้อยบางกิจกรรม เป็นต้น แต่ทุกปัญหาที่เกิดขึ้นผู้ร่วมวิจัยต่างร่วมกันหาทางออกและช่วยกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้สำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ร่วมวิจัยต่างมีความ

พร้อม หัวใจเดียวกัน มีความร่วมมือร่วมใจกัน และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนางานของตน ให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ทุกคนจะต้องรักษาสิ่งดีงามนี้เอาไว้ต่อไป

ข้อสังเกตที่ได้จากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการสังเกตผล

ในขั้นตอนสังเกตนี้มีข้อสังเกตว่าในกิจกรรมการประเมินสภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน เป็นการประเมิน โดยผู้วิจัยและทีมประเมินด้วยการใช้เครื่องมือการวิจัยแบบที่ 1 แบบการประเมินสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน เพื่อเปรียบเทียบแสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินงานทั้งก่อนและหลังการนำโครงการซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ ซึ่งผลการประเมินนี้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดสภาพที่คาดหวังจากการดำเนินงานเอาไว้ทุกประการ จึงแสดงให้เห็นว่า การนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติในวงจรที่ 1 ประสบผลสำเร็จ ดังภาพที่ 4.25

ภาพที่ 4.25 แสดงการสรุปขั้นตอน การสังเกตผล

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting)

ในขั้นตอนการสังเกตผล ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การสังเคราะห์ความรู้ 2) การนำเสนอรายงาน 3) ประเมินและสรุปผล โดยดำเนินการทั้ง 3 กิจกรรมในวันที่ 20 สิงหาคม 2559 ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติปัจฉิมเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการเสวนารับฟัง ความคิดข้อคิดเห็น แนวทางปฏิบัติ จากผู้ร่วมวิจัยทุกคน วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ และประเมินตนเอง ตลอดจนการเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ” โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้สะท้อนผลการดำเนินงานที่ร่วมดำเนินการกิจกรรมผ่านมาทั้งหมด เพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่ทำสำเร็จ ทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเรียนรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น รูปภาพที่ 4.26

ภาพที่ 4.26 กิจกรรมสะท้อนผล

ทั้งนี้ในการดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาบรรยายเพื่อแสดงให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

หลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานปฏิบัติในขั้นตอนการสะท้อนผลการดำเนินงาน ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 2 ขั้นตอน ดังนี้ คือ ขั้นตอนการสังเคราะห์ความรู้ ขั้นตอนการนำเสนอรายงาน และขั้นตอนประเมินและสรุปผล ดังนี้

1) ขั้นตอนสังเคราะห์ความรู้

ในขั้นตอนนี้มุ่งหวังให้แต่ละกลุ่มที่รับผิดชอบโครงการ ร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงแก้ไข ตามโครงการที่ทีมผู้วิจัยมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบร่วมกัน และเตรียมนำเสนอที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อรับทราบต่อไป

2) ขั้นตอนการนำเสนอรายงาน

ในขั้นนี้มุ่งหวังให้กลุ่มแต่ละกลุ่มเสนอรายงานที่แต่ละกลุ่มได้สรุปในขั้นตั้งเคราะห์ความรู้ ให้ที่ประชุมพิจารณาและรับรองว่า สำเร็จจริงหรือไม่ทราบถึงสิ่งที่ทำสำเร็จ ทำไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยผู้รายงานเรียงลำดับเริ่มจากทีมที่ 1 รายงานโครงการที่ 1 การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน มี 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน 2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ทีมที่ 2 รายงานโครงการที่ 2 พัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มี 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การอบรมพัฒนาครูเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน 2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) การนิเทศการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และทีมที่ 3 รายงานโครงการที่ 3 การพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มี 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) กิจกรรมเข้าห้องสมุดโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน สามารถสรุปผลวิเคราะห์การดำเนินงานแผนปฏิบัติไปสู่การปฏิบัติ ได้ตารางที่ 4.25

ตารางที่ 4.25 ตารางสรุปผลวิเคราะห์การดำเนินงานแผนปฏิบัติไปสู่การปฏิบัติในวงจรที่ 1

โครงการ	กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ	
		สำเร็จ	ไม่สำเร็จ
1 โครงการการพัฒนา ความสามารถในการคิดและ ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหา เป็นฐาน	1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็น ฐาน		กิจกรรมบางอย่างยังไม่สอดคล้องกับ เนื้อหา
	2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดย ใช้ปัญหาเป็นฐาน	นักเรียนได้เรียนรู้ สัมผัส ทดลอง กิจกรรม แบบยึดปัญหาเป็นฐาน อย่างสม่ำเสมอ โดย การฝึกคิด เหตุการณ์	
	3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยใช้วิธียึดปัญหา เป็นฐาน		ครูมุ่งเน้นการจัดการเรียนการ แนวอื่นๆ มากกว่าการเข้ากิจกรรมห้องสมุด
	4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้ วิธียึดปัญหาเป็นฐาน	เด็กได้เรียนรู้สัมผัสบรรยากาศข้างนอก เกิด การเรียนรู้พัฒนาการ โดยการเห็น เรียนรู้ วิธีการคิด ประสบการณ์	

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี หรือคะแนน 3.00 คะแนนขึ้นไป

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

โครงการ	กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ	
		สำเร็จ	ไม่สำเร็จ
2. โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้ขีดปัญหาเป็นฐาน	1) การอบรมพัฒนาครูเรื่องการขีดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน	ครูได้รับการเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับ และ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน	
	2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็ก โดยการขีดปัญหาเป็นฐาน	ครูมองเห็นแนวทางในการทำวิจัยและ สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กได้	
	3) การนิเทศการสอน โดยการขีดปัญหาเป็นฐาน		ครูได้รับการนิเทศไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้
3. โครงการการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเรียนรู้แบบขีดปัญหาเป็นฐาน	1) กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์ โดยการขีดปัญหาเป็นฐาน	เด็กได้รับการฝึกฝน ทักษะ การอ่าน ฟัง พูด คิด เกิดการพัฒนาการเรียน	
	2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผล งานนักเรียน โดยการขีดปัญหาเป็นฐาน	เด็กมีการริเริ่มสร้างสรรค์ผลงาน และสามารถจัดแสดงผลงานของตนได้	
	3) กิจกรรมเข้าห้องสมุด โดยการขีดปัญหาเป็นฐาน	เด็กมีทักษะและความสนใจในการสืบค้น ข้อมูลจากหนังสือหรือสื่อต่างๆ มากยิ่งขึ้น	

หมายเหตุ เกณฑ์การคาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ผลการดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมโครงการที่ 1 การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน มี 4 กิจกรรม กิจกรรมที่ 2 การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ส่วนกิจกรรมที่ไม่สำเร็จคือ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน และกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน โครงการที่ 2 พัฒนาคู่มือครูมืออาชีพโดยยึดปัญหาเป็นฐาน มี 3 กิจกรรมสำเร็จจำนวน 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 การอบรมพัฒนาคู่มือเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมที่ 2 การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ไม่สำเร็จจำนวน 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 3 การนิเทศการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และโครงการที่ 3 การพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มี 3 กิจกรรม สำเร็จทั้ง 3 กิจกรรม คือกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมเข้าห้องสมุดแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

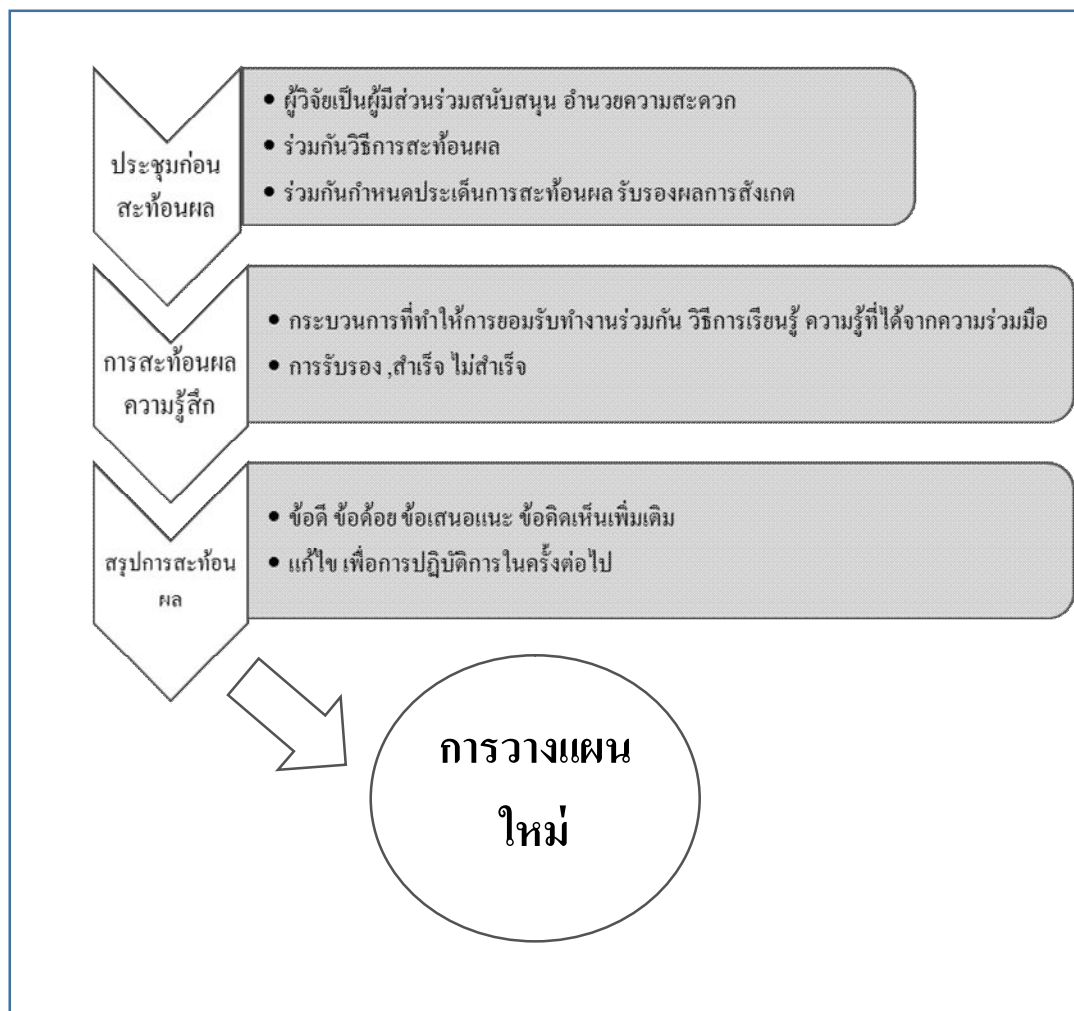
3) ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลและสรุปผล

สรุปผลจากการสะท้อนผลการดำเนินงานตามโครงการทั้ง 3 โครงการ เป็นดังนี้คือ การดำเนินงานตามกิจกรรมของโครงการทั้ง 3 โครงการ มีกิจกรรมทั้งหมดรวม 10 กิจกรรม ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์จำนวน 7 กิจกรรม ไม่สำเร็จตามวัตถุประสงค์ จำนวน 3 กิจกรรม ดังนี้

1) กิจกรรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์จำนวน 7 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3) การอบรมพัฒนาคู่มือเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 5) เล่าเรื่องประสบการณ์แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 6) จัดมุมแสดงผลงานนักเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 7) กิจกรรมเข้าห้องสมุดแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2) กิจกรรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) การนิเทศการสอนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน

ซึ่งผลการลงมือปฏิบัติ พบว่าการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการทุกโครงการในภาพรวมบรรลุความคาดหวัง นำเสนอสรุปขั้นตอนการสะท้อนผลดังนี้

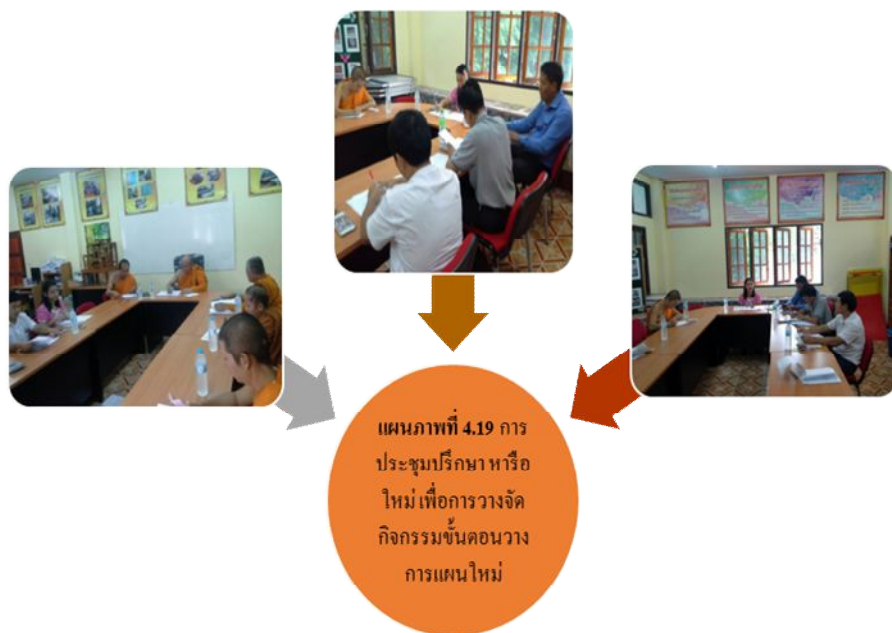

ภาพที่ 4.27 ผลสรุปการสะท้อนผล

วงจรที่ 2: ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (Re-Planning)

โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันดำเนินการ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559 ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ชั้น 2 ในขั้นตอนการวางแผน ผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการทักษะที่หลากหลายในบริบทเฉพาะ และหลักการตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และการเป็นผู้มีส่วนได้เสีย” โดยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการพัฒนางานวิชาการ

โดยระบุปัญหา สาเหตุปัญหา ทางเลือกเพื่อการแก้ไขปัญหา ประเมินและเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติใหม่ คูภาพที่ 4.28

ภาพที่ 4.28 การประชุมปรึกษาหารือใหม่ เพื่อการวางจัดกิจกรรมขั้นตอนวางการแผนใหม่

หลังสิ้นสุดการดำเนินงานในขั้นตอนการวางแผนใหม่ ได้นำเสนอตามลำดับดังนี้ผลในภาพรวมจากการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในวงจรที่ 1 ดังนี้ การนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในภาพรวมถือว่าบรรลุความคาดหวังโดยมีการสรุปได้ว่าการนำโครงการจำนวน 3 โครงการไปสู่การปฏิบัติแล้ว บรรลุวัตถุประสงค์จำนวน 7 กิจกรรม ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) การนิเทศการสอนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน จากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย จึงได้สรุปร่วมกันว่า “ ถ้ากิจกรรมที่พวกเราทำแล้วไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่คาดหวังไม่เป็นไร ถ้อยเราพยายามทำเต็มที่แล้ว แม้ในรอบที่ 1 จะทำไม่สำเร็จในบางกิจกรรม แต่พวกเขายังต้องให้มีการดำเนินกิจกรรมในเรื่องต่างๆ ต่อไป ซึ่งผลการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานนี้ ดังตาราง 4.26

ตารางที่ 4.26 ผลในภาพรวมจากการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในวงจรที่ 1

โครงการ	ชื่อโครงการ	ผลการปฏิบัติ	กิจกรรมที่ไม่สำเร็จ
1	การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน	บรรลุความคาดหวัง 2 กิจกรรม และไม่บรรลุความคาดหวัง จำนวน 2 กิจกรรม	-กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน -กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน
	พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	บรรลุความคาดหวัง 3 กิจกรรม และไม่บรรลุความคาดหวัง จำนวน 1 กิจกรรม	การนิเทศการสอนแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน
3	การพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	บรรลุความคาดหวังทุกกิจกรรม	ไม่มี

จากตาราง 4.26 พบว่า การนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในภาพรวมถือว่าไม่บรรลุวัตถุประสงค์จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) การนิเทศการสอนแบบการยึดปัญหาเป็นฐาน

หลังจากได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา และสาเหตุของปัญหารวมถึงกำหนด “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ไขปัญหา” ระบุเป็นรายการกิจกรรมได้ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.27 วิเคราะห์สภาพปัญหาและสภาพที่คาดหวังจากการแก้ไขปัญหา

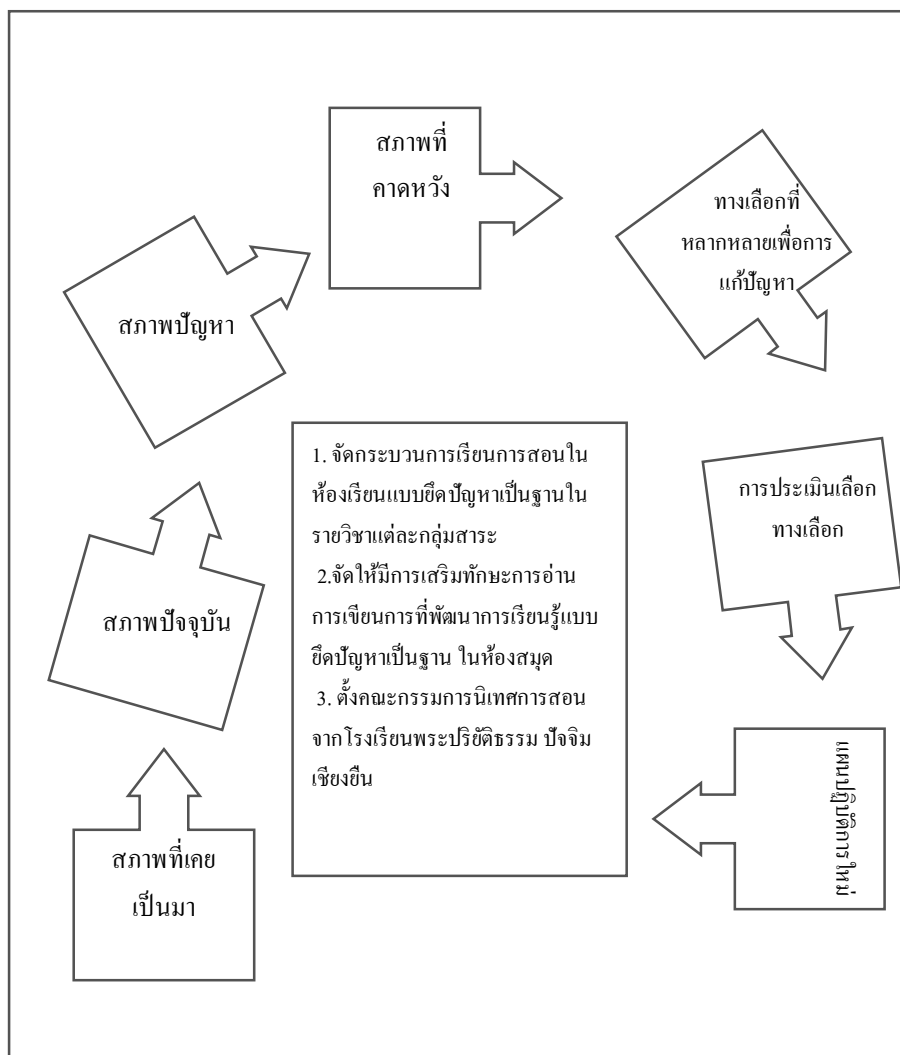
ปัญหา	สภาพปัญหาและสาเหตุปัญหา	สภาพที่คาดหวังจากการแก้ไขปัญหา	ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ไขปัญหา	ทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหา
-กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	1. ผู้เรียนขาดทักษะ กระบวนการคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์ 2. สภาพการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน	จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ	-การประเมินการจัดการเรียนรู้โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน ยึดปัญหาเป็นฐาน -การประเมินความพึงพอใจในการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ยึดปัญหาเป็นฐานในห้องเรียน	จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ
-กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน	1. นักเรียนอ่านหนังสือยังไม่คล่อง 2. นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนข้อมูลในห้องสมุดไม่มีเต็มที่ 3. หนังสือไม่สอดคล้องกับกับยุคปัจจุบัน	จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุด	-จัดอบรมส่งเสริมพัฒนาการอ่านในกลุ่มสาระวิชา -จัดหาหนังสือเรียน	จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในห้องสมุด

ตารางที่ 4.27 (ต่อ)

ปัญหา	สภาพปัญหาและสาเหตุปัญหา	สภาพที่คาดหวังจากการแก้ไขปัญหา	ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ปัญหา	ทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหา
การนิเทศการสอน โดยการชี้ตปัญหา เป็นฐาน	1. ครูยังไม่ได้รับการนิเทศตาม เป้าหมายที่วางไว้	จัดให้มีการนิเทศครูตามเป้าหมาย คือ 2 ครั้งต่อปีการศึกษา	-ตั้งคณะกรรมการนิเทศการสอน จากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึง จิมเขียงยืน -ตั้งกรรมการนิเทศจากหน่วยงาน อื่น -ประสานสำนักงานเขตพื้นที่เข้า ร่วมนิเทศ	ตั้งคณะกรรมการนิเทศการสอน จากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึง จิมเขียงยืน

จากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันประชุมเพื่อออกความเห็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อระบุ “ทางเลือกที่หลากหลายเพื่อการแก้ปัญหา” พร้อมทั้งร่วมกัน “ประเมินทางเลือก” เพื่อนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการใหม่

ซึ่งเมื่อได้ทางเลือกเพื่อการแก้ปัญหาแล้ว ผู้วิจัยและทีมผู้ร่วมวิจัย จึงได้ร่วมกันที่จัดทำแผนปฏิบัติการขึ้นมาใหม่ร่วมกัน 1 ชุด โดยการรวบรวมเอาโครงการกิจกรรมเดิม ชุดเดิม ร่วมพิจารณาว่าเราควรที่แก้ไข สิ่งไหน อย่างไร หรือต่อเติมเสริมแต่งอย่างไร ตลอดทั้งการออกแบบร่วมกัน ซึ่งได้ข้อสรุปในการจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ ดังภาพที่ 4.29

ภาพที่ 4.29 ขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ ในขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (Re-Planning)

ผลจากการจัดกิจกรรมในขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่นี้ เป็นขั้นตอนที่ทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเกิดกระบวนการทักษะแนวคิดใหม่ ในกระบวนการที่ได้ดำเนินการมาแล้วเบื้องต้น จึงทำให้มีการเรียนรู้ร่วมกันเกิดขึ้น เกี่ยวกับ ประสบการณ์ ทักษะ ความคิดเห็นที่หลากหลาย ตลอดจนร่วมกันเสวนา พุดคุย เพื่อให้ประเด็นดังกล่าวสะท้อนผล ออกมาในแง่กระบวนการต่างๆ ในการการนำ

สภาพปัญหาที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังจากการปฏิบัติในวงจรที่ 1 เพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดเป็นต้นแบบ “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” “การประเมินและเลือกทางเลือก” จนกระทั่งได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการใหม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการชุดใหม่ดังกล่าวเป็นการนำทั้ง 3 โครงการที่มีอยู่เดิมมาปฏิบัติใหม่ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยโครงการ/กิจกรรมที่สำเร็จและบรรลุเป้าหมายแล้ว จำนวน 1 โครงการ ก็ให้ดำเนินการต่อไปโดยให้ดำเนินการปรับปรุงโครงการที่ยังไม่สำเร็จ และบรรลุเป้าหมายอีก 2 โครงการ ซึ่งมี 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2) กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 3) กิจกรรมการนิเทศการเรียน โดยการเรียนรู้ยึดปัญหาเป็นฐานเนื่องด้วยกิจกรรมเดิมที่ได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วนั้น ไม่บรรลุความคาดหวังตามเป้าหมายที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการ โดยนำข้อมูลมาจากเครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 4 แบบประเมิน โครงการ และผลรายงานกิจกรรม ที่ทีมประเมินเป็นผู้ประเมินและผ่านความเห็นชอบจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกันแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงนำทางเลือกที่ได้จากการประเมินทางเลือกที่หลากหลายมา กำหนดแบบแผนเป็นกิจกรรมเพิ่มเติมในการดำเนินงาน โครงการที่ 1 และ 2 ดังมีรายละเอียดดังตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.28 การกำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมในโครงการที่ 1 และ 2 ขั้นตอนการวางแผนใหม่

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	แหล่งที่มาของ งบประมาณ
1	จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ ยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ	1,500	ผู้วิจัย
2	จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุด	2,500	ผู้วิจัย
3	ตั้งคณะกรรมการนิเทศการสอนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน	2,000	โรงเรียน, ผู้วิจัย
4	ค่าวิทยากร	8,000	โรงเรียน, ผู้วิจัย
	รวม	14,000	

จากตารางที่ 4.28 ผลการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมในขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่พบว่า การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมบรรลุผลตามที่คาดหวังทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ร่วมวิจัยทุกคนต่างมีประสบการณ์ในการวิเคราะห์สภาพของงานที่ต้องการพัฒนาหรือต้องการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีประสบการณ์ในการจัดทำแผนปฏิบัติการมาแล้วเบื้องต้น ในวงจรที่ 1

ผลจากการจัดกิจกรรมในขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่นี้ ทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับ ประสบการณ์ในการการนำเสนอสภาพปัญหาที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังจากการปฏิบัติในวงจรที่ 1 เพื่อนำมากำหนดเป็น “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” “การระบุทางเลือกที่หลากหลาย” “การประเมินและเลือกทางเลือก” จนกระทั่งได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการชุดใหม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ข้อสังเกตที่ได้จากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการวางแผนใหม่

ผลจากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการวางแผนใหม่พบว่าสาเหตุที่ทำให้การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วนั้น เป็นเพราะว่าผู้ร่วมวิจัยต่างมีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานวงจรแรกมาแล้ว รวมทั้งเกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้ร่วมวิจัยด้วยกันจึงทำให้ทุกคนต่างกล้าที่พูดแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกระตือรือร้น แข็งขัน มากขึ้น

วงจรที่ 2: ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (Re-Action)

ในขั้นตอนการปฏิบัติใหม่ โดยดำเนินการระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม-30 พฤศจิกายน 2559 ผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการมุ่งการเปลี่ยนแปลงและมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อให้บรรลุผล และหลักการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัย การวิเคราะห์วิพากษ์และการประเมินตนเอง ตลอดจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ” การดำเนินการในขั้นตอนที่ 6 การปฏิบัตินี้เป็นการดำเนินการวิจัยในวงรอบที่ 2 ซึ่งได้ดำเนินการหลังจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงโครงการใหม่ โดยนำเอากิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน กิจกรรมส่งเสริมรักการอ่านแบบยึดปัญหาเป็นฐาน, กิจกรรมการนิเทศการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ตามโครงการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีสติแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ โครงการพัฒนาครูผู้มีอาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาร่วมกันพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ในลำดับขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ ของการวิจัยในวงรอบที่

2 นี้โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติ หลังสิ้นสุดการดำเนินงานในขั้นตอนการปฏิบัติได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการกำหนดแนวปฏิบัติ 2) ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม และ 3) ขั้นตอนการประเมินและสรุปผล ทั้งนี้ในการดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาบรรยายเพื่อแสดงให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1) ขั้นตอนกำหนดแนวปฏิบัติร่วม

ได้กำหนดจัดขึ้น ในวันที่ 1 ตุลาคม 2559 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ในขั้นตอนนี้มุ่งหวังให้มีการระบุนวิธีการดำเนินการปฏิบัติและโครงการกิจกรรม ตามขั้นที่ 6 เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุจุดมุ่งหมายของขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ โดยวิธีการระดมสมอง เสวนา แสดงความคิดเห็น ส่งเสริมกำลังใจให้กันและกัน เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติโดยจัดการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ในการปฏิบัติร่วมกัน ดังนี้ (1) จัดประชุมแบบอย่างไม่เป็นทางการ สร้างพลังแรงจูงใจ เพื่อปรึกษาหารือกันในการเตรียมการจัดการเรียนรู้ในกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ร่วมวิจัย (2) สร้างข้อตกลงร่วมกัน แนวทางปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และ (3) นำแผนการปฏิบัติให้เห็นผลที่เกิดขึ้นใหม่ที่ชัดเจนตรงกัน

ภาพที่ 4.30 การประชุมระดมสมอง เสวนา ความคิดเห็น เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติใหม่

กิจกรรมนี้ โดยเริ่มต้นผู้วิจัยได้เชิญคณะครูผู้ร่วมวิจัย ตลอดจนผู้จัดการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมกันประชุมแบบไม่ทางการ เพื่อที่จะกระตุ้นคณะผู้ร่วมวิจัย โดยเชิญทุกท่านร่วมฟังความคิดเห็นของทุกรูป/คน โดยผู้วิจัยได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของเชิญมาในครั้งนี้แล้วเสริมกระตุ้น

“กราบเรียน ผู้จัดการ โรงเรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียน เจริญพร คณะครูผู้ร่วมวิจัยทุกท่าน ก่อนอื่นกระผม ออมาภาพ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้เสียสละเมตตา ในการ ร่วมทุกข์ ร่วมสุขกัน มา ในการทำงานร่วมกันในครั้งนี้ ถือว่าทุกท่านเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวที่ถือทุกท่านมีส่วนร่วม ร่วมกัน แม้บางครั้ง เราจะเจออุปสรรคปัญหาจะเกิดขึ้นเล็กน้อย พวกเราก็พยายามแก้ สู้มาด้วยกัน เพื่อที่นำเอาความรู้ ที่เกิดจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม องค์กรความรู้ใหม่ ที่เกิดขึ้นกับทุกท่าน มาปฏิบัติประยุกต์ใน โรงเรียน เพื่อที่จะได้ร่วมกันพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ที่เกิดขึ้น กับ โรงเรียน หน่วยงาน และลูกศิษย์ของเราในอนาคตข้างหน้า และงานวิจัยที่เราช่วยกันทำอยู่ได้ ก้าวหน้าเดินทางมาถึงครึ่งทางแล้วที่เหลือจากนี้ ดังนั้น จึงขอความร่วมมือจากทุกท่านอีกเช่นเคย และอีกครั้งที่เรานำเอาการร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม โครงการ ในวงจรที่ 1 มาทบทวน เนื้อหา รูปแบบ กล่าวซ้ำ เพื่อให้ความคล่องแคล่วชำนาญการ เปรียบเหมือนการเล่นเกมส์สะสมแต้มคะแนนชิงเงินรางวัล ผู้เส้นชัย นำมาปรับแก้ไขให้ดีขึ้น ในขั้นตอนปฏิบัติใหม่ในวงที่ 2 นี้ ผมไม่อาจเดินทางไปไหนคนเดียวรูปเดียวได้ ยังต้องการข้อเสนอแนะจากทุกท่าน ครับ เพื่อให้นำข้อมูลเหล่านี้ไปแปรรูปต่อไป

(ผู้วิจัย: บันทึกลงบันทึก)

จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแรงจูงใจกระตุ้นในลักษณะ ขอความเมตตาอนุเคราะห์ ซึ่งกันและกัน เพื่อเกิดแรงศรัทธาขับเคลื่อนกิจกรรมนั้นๆ ร่วมกัน ต่อไป

2) ขั้นตอนปฏิบัติการกิจกรรมร่วมกัน

ขั้นตอนนี้มุ่งหวังให้ปฏิบัติงานตามโครงการ/กิจกรรมเดิมที่วางร่วมแผนไว้ผลการปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการ 1) จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ 2) จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้อย่าง แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในห้องสมุด และ 3) ตั้งคณะกรรมการนิเทศการสอนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมาลัย ผู้ร่วมวิจัยทีมแกนนำได้ช่วยกันจัดทำแผนการสอน และนำไปกิจกรรม ทั้ง 3 กิจกรรม ดำเนินการไปสู่การปฏิบัติใหม่ โดยมีครูผู้สอนผู้ร่วมวิจัย ร่วมสังเกตและปฏิบัติและ นำผู้ร่วมวิจัย ร่วมปฏิบัติด้วย ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานร่วมกัน รวม 3 กิจกรรม คือ 1) การจัดทีมงานโครงการกิจกรรม 2) การพิจารณา แต่งตั้งทีมรับผิดชอบติดตามกิจกรรมและประเมิน โครงการ 3) พิจารณาทบทวนแก้ไขเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ซึ่งแต่ละกิจกรรมดังกล่าวสามารถนำมาสรุปเป็นภาพรวมของปฏิบัติดำเนินงานได้ดังนี้

2.1) จัดการทีมงานโครงการกิจกรรม

เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทีมงานโครงการ เพื่อร่วมกันนำโครงการที่ได้ร่วมกันจัดกระทำใหม่ไปพิจารณาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้ข้อตกลงร่วมกันว่าในขั้นตอนการปฏิบัติใหม่คือการนำทั้ง 3 โครงการที่เคยได้ลงมือปฏิบัติไปแล้ว

ในวงจรที่ 1 มาดำเนินการต่อยอดเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ ให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคนยึดถือแนวทางการจัดทีมงานในรูปแบบเดิมดังที่เคยได้ทำไว้แล้ว และให้มีการปรับปรุงแก้ไขและทบทวนการปฏิบัติให้ดีขึ้นกว่าเดิมจากการปฏิบัติที่ผ่านมาในครั้งที่แล้วและให้แล้วเสร็จให้ทันตามกำหนดเวลาในวงจรที่ 2 ตามปฏิทินการปฏิบัติงาน

2.2) การพิจารณาแต่งตั้งทีมติดตามและประเมินผล โครงการ

ได้ข้อสรุปพร้อมกันว่าให้ใช้ทีมงานชุดเดิมซึ่งประกอบด้วยทีมแกนนำทั้ง 3 โครงการที่ได้ดำเนินการตั้งไว้แล้ว จากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนในการติดตามและประเมินผลซึ่งได้ข้อสรุปพร้อมกันว่าจะมีการดำเนินการ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การติดตามประเมินผลระหว่างดำเนินการ และระยะที่ 2 การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานหรือ โครงการ

2.3) เกณฑ์การพิจารณาเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยนำเอาเครื่องมือทั้ง 5 ฉบับ ที่ได้จากการจัดกระทำร่วมกันในขั้นตอนที่ 3 (การปฏิบัติ) คือ ฉบับที่ 1 แบบบันทึกการประชุม ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 3 แบบประเมินการพัฒนาเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน ฉบับที่ 4 แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ ฉบับที่ 5 แบบประเมินโครงการ มานำเสนอให้ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันทบทวนว่าจะมีการปรับปรุง เปลี่ยนหรือเพิ่มเติมอะไรอีกหรือไม่ก่อนนำไปใช้ ซึ่งได้ข้อสรุปพร้อมกันว่าให้นำเอาเครื่องมือการวิจัยทั้ง 5 ฉบับนี้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้โดยไม่ต้องมีการปรับปรุงอะไรเพิ่มเติมอีก เพราะคืออยู่แล้ว

ภาพที่ 4.31 การประชุมย่อยผู้วิจัยและร่วมวิจัย

2.4) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติใหม่

ผลจากการจัดกิจกรรมนำแผนลงสู่การปฏิบัติใหม่ เพื่อเป็นการกำหนด ภาระแนวทางปฏิบัติกิจกรรมใหม่ร่วมกันทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้เกิดสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบของการเรียนรู้ เกิดการอยากรู้ อยากเห็น อยากทราบ สิ่งที่ได้ร่วมกันสร้างพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ในการนำแผนการปฏิบัติลงสู่การปฏิบัติในขั้นตอนที่ 7 นี้ คือการปฏิบัติใหม่ โดยการนำเอาข้อมูลเดิมที่ได้จากกระบวนการพิจารณาร่วมกัน ในขั้นตอนที่ 3 มาประกอบการพิจารณาในการทบทวนแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้การนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ ให้เกิดบรรลุเป้าหมาย สำเร็จผล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยในแต่ละทีม ที่ได้แบ่งกิจกรรมโครงการที่รับผิดชอบ ได้มีการนำแผนการปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติใหม่ในวงจรที่ 2 นี้ ในช่วงระหว่างดำเนินการวันที่ 5 ตุลาคม-30 พฤศจิกายน 2559 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โครงการ โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยกิจกรรมที่ดำเนินการสำเร็จแล้วก็ดำเนินการต่อไปตามปกติ แต่กิจกรรมที่กำหนดเพื่อการแก้ปัญหาในวงจรที่ 2 ที่นำสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย

1) จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ

โดยได้กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งมั่นที่จะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จ มีทักษะ ความคิด โดยเฉพาะกับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนใหม่ โดยเน้นให้ครูได้นำเอาหลักการ เทคนิค วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานนำมาแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ในแต่ละรายวิชาได้อย่างคล่องแคล่วมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับครูด้วย ในการจัดการบริหารการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยได้นำเอาการปฏิบัติการในขั้นตอนปฏิบัติในวงจรที่ 1 นำมาปรับปรุงใหม่ บางกิจกรรมที่ยังไม่สำเร็จ และเกือบจะทำสำเร็จ โดยการเพิ่มวิธีการ เทคนิค เสริมแต่งเล็กน้อย กล่าวซ้ำ ทั้งนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ประชุม เพื่อรับฟังสรุปผล การดำเนินงานกิจกรรมโครงการที่ผ่านว่าได้ดำเนินการอย่างไร เราควรจะทำอย่างไร ในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยความเห็นของครู ว่าเราควรที่เร่งพัฒนาการเรียนรู้อย่างไร ตลอดถึงการเรียนการสอนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน โดยได้นำเสนอว่าเราควรที่พัฒนาการเรียนรู้อะไรของนักเรียน โดยการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่เราปฏิบัติ โดยผู้อำนวยการได้เสนอการเรียนการสอนแบบการเรียน โดยยึดปัญหาเป็นฐานแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

มาสนับสนุน โดยได้ร่วมกันดำเนินการตั้งแต่ขั้นแรกวงจรที่ 1 “ผมว่าเยี่ยมนะ” จากนั้นก็ได้ตั้งคำถามปลายเปิดให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้อภิปราย หาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมและจัดการอย่างเป็นระบบ ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอแนวทางที่หลากหลาย ประกอบด้วย 1. เราควรที่จัดการเรียนการสอนในห้องเรียนในรูปแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2. กิจกรรมการเรียนสอน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน มีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร 3. สรุปประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เมื่อผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางดังกล่าวข้างต้น จึงสอดคล้องกับระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการปฏิบัติการวิจัย เมื่อจะดำเนินการวิจัยหรือพัฒนาย่อมต้องมีการประเมินสภาพสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในบริบทก่อนนำแผนสู่การปฏิบัติ ขณะปฏิบัติ และหลังจากได้รับการพัฒนาแล้วเสร็จสมบูรณ์ ดังภาพกิจกรรมแสดงการปฏิบัติงาน ในภาพที่ 4.33

ภาพที่ 4.32 จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ

2) กิจกรรมการจัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในห้องสมุด

โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าห้องสมุด เป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะความคิด ความจำ ที่หลากหลาย โดยเน้นในกลุ่มรายวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ โดยครู ผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการ โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยครูได้จัดกิจกรรม โดยให้หัวข้อประเด็นที่ศึกษา เช่น คำศัพท์ในภาษาไทย คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยให้ผู้เรียนได้ดำเนินศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ในห้องสมุดเท่านั้น โดยจะมีเจ้าหน้าที่บันทึกการใช้ห้องสมุดของนักเรียนเป็นรายบุคคล

เพื่อบ่งบอกให้ทราบว่าผู้เรียนได้เข้าห้องหาข้อมูลจริง แล้วนำเอกสารนั้นมาแสดงในรูปแบบเล่มด้วย
สุดท้ายนำมาแปรรูปในห้องเรียน แบบสรุปแต่ละกลุ่ม

2. โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยกิจกรรมที่ดำเนินการ
สำเร็จแล้วก็ดำเนินการต่อไปตามปกติ แต่กิจกรรมที่กำหนดเพื่อการแก้ปัญหาในวงจรที่ 2 ที่นำสู่การ
ปฏิบัติใหม่ ประกอบด้วย

1) การนิเทศการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

โดยผู้วิจัยได้นัดประชุมครูในวันที่ 5 พฤศจิกายน 2559 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม
ตามที่ได้นัดหมายกัน โดยผู้อำนวยการได้ชี้แจงประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูที่ผ่าน
มา มีหลายอย่างที่เราคงจะเร่งพัฒนา ปรับปรุง โดยเฉพาะกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู
โดยในครั้งนี้ได้หยิบยกสิ่งที่มาและผลสะท้อนที่ผ่าน ว่าเราได้ประเมินการจัดการศึกษาของตนเอง
หรือไม่อย่างไรในการพัฒนาตนเองและวิธีการสอน เราสอนกันอย่างไร จากนั้นก็ได้ตั้งคำถาม
ปลายเปิดให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้อภิปราย หาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติม
และจัดการอย่างเป็นระบบ ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสวนากัน และเสนอ
แนวทางที่หลากหลาย จนนำสู่การจัดกิจกรรมนิเทศการสอนโดยการเรียนรู้โดยการยึดปัญหาเป็น
ฐาน เพื่อครูผู้สอนได้กระตุ้นตนเอง และมีวิธีเทคนิคในการสอน โดยยึดปัญหามาเป็นฐานข้อมูลใน
การพัฒนาผู้เรียน โดยการนิเทศการสอนครั้งนี้ ได้ยึดรูปแบบการสอนแบบการจัดการ
เรียนรู้โดยการเรียนรู้โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน มาเป็นตัวกระตุ้นให้กับครู เพื่อที่จะได้ใช้รูปแบบนี้
ในการกระตุ้นผู้เรียนได้จัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ครูก็ได้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสอน
แบบการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อนำไปพัฒนาออกแบบกับรายวิชา
ต่างๆ ในการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ ดังภาพกิจกรรมแสดงการปฏิบัติงานในภาพที่ 4.34

ภาพที่ 4.33 การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะจัดการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ผลจากการนำความรู้ การเรียนรู้โดยยึด แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ที่ได้รับการนิเทศอบรม แล้วนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสามารถนำเอาความรู้ที่ได้เหล่านี้ไปดำเนินพัฒนาในรายวิชาในกลุ่มสาระ เพื่อ แก้ปัญหา การเรียนการสอนตนเอง โดยนำไปจัดประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน พัฒนาผู้เรียนตามรายวิชาของตนที่รับชอบ เพื่อให้ เห็นข้อแตกต่างและเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตนเอง ซึ่งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ประเมินผล การเรียนรู้ โดยโดยยึดปัญหาเป็นฐานกับรายวิชาที่สอนกับครูผู้สอน ปรากฏผล ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.29 การนำการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานกับรายวิชากลุ่มสาระ โดย ครู (ผู้ร่วมวิจัย)

ที่	ชื่อ-สกุล	การเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานกับรายวิชา
1	พระครูปริยัติธรรมวิมล	พระพุทธประวัติ
2	พระมหาชนะ ชยธมฺโม	วิทยาศาสตร์
3	พระมหาทองเกียรติ อธิปัญโญ	ภาษาบาลี
4	พระอดุลย์ จุกกธมฺโม	ภาษาอังกฤษ
5	พระปิยะพงษ์ สุจิตตโต	สุขศึกษา
6	นายกิตติกร รัชตเวชกุล	คณิตศาสตร์
7	นางสาวศุภปัญญา สุขสง	ภาษาไทย
8	นายธวัชชัย สีกะแจ	การงานอาชีพ
9	นายพิศิษฐ์ จงวิจิตร	สังคมศึกษา/หน้าที่พลเมือง

ตารางที่ 4.30 ผลการประเมินการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน ในภาพรวม

ที่	รายการประเมิน	N	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	การกำหนดปัญหา มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาอย่างหลากหลายและ เลือกปัญหาที่น่าสนใจ มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและ สม่ำเสมอ	9	3.11	0.60	ดี
2	การทำความเข้าใจปัญหา มีส่วนร่วมในการระดมสมองอธิบายสถานการณ์ของ ปัญหา บอกแนวทางและวิธีค้นหาคำตอบ มีพฤติกรรม ที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	9	3.78	0.44	ดี

ตารางที่ 4.30 (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	N	\bar{X}	S.D.	แปลผล
3	การดำเนินการศึกษาค้นคว้า มีส่วนร่วมในการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่ กำหนดเป้าหมาย งานและดำเนินการศึกษาค้นคว้า มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	9	3.00	0.50	ดี
4	การสังเคราะห์ความรู้ นำความรู้มาเสนอในกลุ่ม มีส่วนร่วมตรวจสอบข้อมูล ว่าสามารถตอบคำถามที่อยากรู้ได้ มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติ ชัดเจนและสม่ำเสมอ	9	3.28	0.53	ดี
5	การสรุปและประเมินค่าของคำตอบ มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลมาประมวลสร้างองค์ความรู้ ใหม่ ประเมินความรู้ของตนเองและของกลุ่มและเลือก วิธีการ/รูปแบบการนำเสนอผลงาน มีพฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	9	3.19	0.83	ดี
6	การนำเสนอและ ประเมินผลงาน มีส่วนร่วมนำเสนอผลงานและประเมินผลงานของกลุ่ม มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	9	3.78	0.44	ดี
ผลรวม			2.89	0.60	พอใช้

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.30 โดยภาพรวม พบว่า ผลการผลการประเมินการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับที่ “พอใช้” มีค่าเฉลี่ยที่ 2.89 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีการกำหนดปัญหา มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาอย่างหลากหลายและเลือกปัญหาที่น่าสนใจ มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ย 3.11 การดำเนินการศึกษาค้นคว้า มีส่วนร่วมในการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่, กำหนดเป้าหมายงานและดำเนินการศึกษาค้นคว้า มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ย 3.00 และมีผลค่าเฉลี่ยที่เท่ากันคือ, มีการสรุปและประเมินค่าของคำตอบ มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลมาประมวลสร้างองค์ความรู้ใหม่ ประเมินความรู้ของตนเองและของกลุ่มและเลือกวิธีการ/รูปแบบการนำเสนอผลงาน มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ย 2.78, การทำความเข้าใจปัญหา มีส่วนร่วมในการระดมสมองอธิบายสถานการณ์ของปัญหา

บอกแนวทางและวิธีค้นหาคำตอบ มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ย 2.78 การนำเสนอและ ประเมินผลงาน มีส่วนร่วมนำเสนอผลงานและประเมินผลงานของกลุ่ม มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ย 2.78

ผลจากการนำแผนลงสู่การปฏิบัติการใหม่นี้ ทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย โดยเฉพาะ คณะทำงาน ผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักเรียน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่าผู้ร่วมวิจัย แต่ละคนต่างได้นำเอา ประสบการณ์ต่างที่เกิดขึ้นตัวเอง และบุคคลอื่น มีความคิดที่ริเริ่มสร้างสรรค์หลากหลายความคิด สุกคายก็ลงเอยกันอย่างมีเหตุมีผล พร้อมด้วยพลังความมุ่งมั่น แม้การเรียนรู้ อาจมีข้อผิดพลาดบาง ประการที่เกิดขึ้นในวงที่ 1 ก็ตาม อย่างไรก็ตาม แต่นำข้อผิดพลาด คาดหวัง เหล่านั้นนำมาสู่การ ปฏิบัติในวงจรที่ 2 โดยผู้วิจัยได้สังเกตในการประชุมแต่ละครั้งที่ประชุมร่วมกัน ที่ขณะนัดหมายกัน ในที่ประชุมได้เสนอข้อคิดที่หลากหลาย ต่อเติม ผสมผสาน ไม่เหมือนในการประชุมคราวการ ประชุมครั้งก่อนภายในโรงเรียน แต่เป็นการประชุมแบบ เสนอความคิดเห็น ที่ทำท้ายความรู้ของแต่ละท่านรูปท่าน ผสมผสาน จนนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว เชี่ยวชาญชำนาญ เหมือน ช่วงซ่อมที่ต้องทำให้เกิดความชำนาญการขึ้น และเต็มกำลังความสามารถของแต่ละบุคคลและ โดยเฉพาะการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดถึงการเปิด โอกาสในการพูดแสดงความคิดเห็น ส่วนตัวก็จะทำให้เราทราบความรู้สึกการทำงานของเพื่อนร่วมงานที่ความกระตือรือร้น จนถึงให้ งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3) ขั้นสรุปผลการดำเนินการ

ได้กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 13 ธันวาคม 2559 ขั้นสรุปผลการดำเนินงาน จากการ ดำเนินการในขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการร่วมกัน ในขั้นการกำหนด แนวปฏิบัติ และขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในโครงการ ทั้งกิจกรรมของโครงการที่ ดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ของ โครงการและกิจกรรมที่ดำเนินการยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการจากการวิจัยในรอบที่ 1 แล้วที่นำมาปรับปรุงใหม่ในการวิจัยในรอบที่ 2 การ ดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ทุกประการและส่งผลให้กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการใหม่บรรลุ วัตถุประสงค์ทั้ง 3 กิจกรรม

ข้อสังเกตที่ได้จากการลงมือปฏิบัติการในขั้นตอนการปฏิบัติใหม่

แม้ว่าการดำเนินกิจกรรมในวงจรแรกส่งผลให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่บรรลุตามสภาพที่คาดหวังในการดำเนินกิจกรรมแล้วก็ตาม แต่เพื่อให้ความต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนในการพัฒนาพัฒนา ผู้ร่วมวิจัยจึงได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ โดยการตัด โครงการที่ 3 ออก คงเหลือไว้เพียง 2 โครงการ คือ 1) โครงการที่ 1 การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน และ 2) โครงการที่ 2 ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน แล้วนำเอาโครงการเหล่านี้ส่งต่อการปฏิบัติการใหม่ในวงจรที่ 2 โดยหวังว่าโครงการต่างๆ เหล่านี้จะช่วยรักษาระดับคุณภาพของงานและส่งผลให้ค่าคะแนนในการประเมินในระดับต่างๆ สูงขึ้นไปอีก

วงจรที่ 2: ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (Re-Observation)

ในขั้นตอนการสังเกตผลใหม่ ผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง” โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริงทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวังที่ชัดเจนขึ้น ได้การเรียนรู้ใหม่อะไรบ้าง และได้องค์ความรู้จากการปฏิบัติมีอะไรบ้าง โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมกันในวันที่ 1 ตุลาคม-13 ธันวาคม 2559 หลังสิ้นสุดการดำเนินงานในขั้นตอนการสังเกตผลได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบและวิธีการ 2) ขั้นตอนการสังเกตและเสนอรายงานผล และ 3) ขั้นตอนประเมินและสรุปผล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนที่ 7 ซึ่งรูปแบบการสังเกตยังคงใช้รูปแบบเดิมเหมือนกันกับการสังเกตในขั้นตอนที่ 4 ของการวิจัยในวงรอบที่ 1 ซึ่งการประเมินผลการดำเนินการตามกิจกรรมของโครงการ จากการสังเกตพบว่า การดำเนินการในกิจกรรมนี้คณะผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ดำเนินการประเมิน โดยประเมินตามตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของโครงการที่กำหนดไว้ในโครงการ ผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการ

ทั้งนี้ในการดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาบรรยายเพื่อแสดงให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดที่เกิดขึ้นนี้ หลังสิ้นสุดการดำเนินงานในขั้นตอนการสังเกตผลได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน 3 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนการกำหนดรูปแบบและวิธีการสังเกตผล

ดำเนินการในวันที่ 1 ตุลาคม 2559 ขั้นตอนนี้ดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 4 การสังเกต ในวงจรที่ 1 รวมถึงการใช้เครื่องมือ 2) ขั้นตอนการสังเกตและเสนอรายงานผล แบ่ง

ออกเป็นส่วนรายละเอียดของแต่ละโครงการกิจกรรม โดยการสังเกตในขั้นตอนที่ 8 ของการวิจัยในวงรอบที่ 2 นี้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนที่ 7 ซึ่งรูปแบบการสังเกตยังคงใช้รูปแบบเดิมเหมือนกันกับการสังเกตในขั้นตอนที่ 4 ของการวิจัยในวงรอบที่ 1 ซึ่งการประเมินผลการดำเนินการตามกิจกรรมของโครงการจากการสังเกตพบว่า การดำเนินการ ในกิจกรรมนี้คณะผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ดำเนินการประเมิน โดยประเมินตามตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของโครงการที่กำหนดไว้ในโครงการ

จากการระดมความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ข้อสรุปเกี่ยวกับเทคนิคและเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการสังเกตผลในขั้นตอนที่ 8 ซึ่งสรุปได้ดัง ตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.31 การกำหนดเทคนิควิธีการ และเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ในการสังเกตผลขั้นตอนการปฏิบัติ

ฉบับที่	เครื่องมือการวิจัย	วัตถุประสงค์ในการนำไปใช้	ช่วงเวลาที่ใช้งาน
1	แบบบันทึกการประชุม	ใช้สำหรับบันทึกการประชุม	ระหว่างดำเนินการ, หลังดำเนินการ
2	แบบสัมภาษณ์	ใช้สัมภาษณ์ทีมแกนนำเกี่ยวกับผลการดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ	หลังดำเนินการ
3	แบบประเมินสภาพการดำเนินงาน	ใช้ประเมินสภาพการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาการดำเนินงานและใช้สำหรับเป็น Guide Line นำไปสู่ Action Plan	ก่อนดำเนินการ, หลังดำเนินการ
4	แบบบันทึกการสังเกตความก้าวหน้าโครงการ	ใช้สำหรับติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าในการดำเนินงานโครงการ	ระหว่างดำเนินการ
5	แบบประเมินโครงการ	ใช้ประเมินผลการดำเนินงาน โครงการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ หลังการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น	หลังดำเนินการ

จากตารางที่ 4.31 การกำหนดเทคนิควิธีและเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการสังเกตผลขั้นตอนในการปฏิบัติใหม่ พบว่า ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดเครื่องมือต่างๆ ดังนี้ คือ การใช้สังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึก การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การบันทึกภาคสนาม สำหรับทุก

กิจกรรมในขั้นตอนการปฏิบัติโดยผู้วิจัยเป็นผู้ใช้เครื่องมือดังกล่าว ใช้เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพสำหรับทุกกิจกรรมในขั้นตอนการปฏิบัติโดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ใช้เครื่องมือดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องมือการวิจัยรวมทั้งสิ้น 5 ฉบับ โดยใช้ในกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดทำ ดังปรากฏในตารางข้างต้น

2) ขั้นตอนการสังเกตและนำเสนอรายงาน

ทีมสังเกตดำเนินการสังเกตระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม-13 ธันวาคม 2559 โดยนำเสนอในส่วนของรายละเอียดของโครงการกิจกรรมที่ดำเนินการโดยผู้รับผิดชอบโครงการทั้ง 3 ทีม เป็นผู้ดำเนินการสังเกตการณ์และนำเสนอปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติทั้ง 3 โครงการซึ่งในการสังเกตแต่ละโครงการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) ระหว่างกำลังดำเนินการโครงการ โดยใช้เครื่องมือฉบับที่ 3 แบบรายงานความก้าวหน้าของโครงการ และ 2) เมื่อการดำเนินการโครงการสิ้นสุดลง โดยใช้เครื่องมือฉบับที่ 4 แบบประเมินโครงการ/กิจกรรม ผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการเป็นดังนี้

โครงการที่ 1

การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ประกอบไปด้วย 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธียึดปัญหาเป็นฐาน และ 4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้เป็นไปตามกระบวนการเรียนการสอน โดยมีโครงสร้างหลักสูตรเนื้อหาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง ตลอดทั้งการใช้ปัญหา สติในการคิดและตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมในดำเนินการแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานแก่ผู้เรียน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้เน้นเนื้อหากิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่หลากหลายเข้าด้วยกัน เพื่อบูรณาการแบบยึดปัญหาเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามผลสัมฤทธิ์

หลังจากได้จัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ ลงมือเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ ทีมผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรม โครงการดังกล่าว ตั้งแต่เริ่มลงมือปฏิบัติตั้งแต่กิจกรรมที่ 1-4 ในกิจกรรมโครงการ ทั้ง 4 กิจกรรม นั้น ปรากฏว่าในกิจกรรมที่ 2, 4 ได้สำเร็จบรรลุเป้าหมายดีแล้ว ไม่อะไรที่

เปลี่ยนแปลง ส่วนกิจกรรมที่ 1, 3 ไม่บรรลุตามเป้าหมาย และได้มีอาจารย์พิสิทธิ์ จงวิจิตร อาจารย์สอนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้อธิบายว่าเสริมเพิ่มเติมว่า เราควรเลือกเอาทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหา เราจะดำเนินกิจกรรม โครงการที่สอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรมเสริมพลัง ปรับปรุงกิจกรรมให้เข้มข้น เพิ่มเนื้อหา กิจกรรมคล้ายกันกับ โครงการกิจกรรมก่อนหน้านี้ที่เราปฏิบัติ เพื่อให้กิจกรรม โครงการที่เสริมพัฒนาผู้เรียน ได้ออกแบบตามกระบวนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานตรงกับกิจกรรมที่เราพึงประสงค์ ดังนั้นเราควรที่จะหาโครงการกิจกรรมเสริมที่ตรงกับต้องการพัฒนาผู้เรียนให้ความสามารถในการคิด ตัดสินใจแก้ปัญหา แบบยึดปัญหาเป็นฐานเพื่อให้กิจกรรมที่ 1, 3 บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ในกิจกรรมโครงการ

ซึ่งการประเมินผลการดำเนินการตามกิจกรรมของโครงการ จากการสังเกตพบว่า การดำเนินการในกิจกรรมนี้คณะผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ดำเนินการประเมิน โดยประเมินตามตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของโครงการที่กำหนดไว้ในโครงการ ผลการประเมิน โครงการแต่ละโครงการเป็นดังนี้

โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ผลการประเมินตามตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของโครงการ ตัวที่ 1 ถึง 4 พบว่า โดยภาพรวมของโครงการ ระดับคุณภาพ 3 แปลคุณภาพ ดี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ค่าเฉลี่ยที่ได้นี้ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาพบว่าผลการประเมินครั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นหัวข้อพบว่า ผู้ร่วมวิจัยเห็นด้วยและพึงพอใจต่อผลการดำเนินการตามโครงการที่ได้จากการสังเกตการดำเนินโครงการ ทั้ง 3 โครงการ และได้้นำเอาทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหาโดยเพิ่มเนื้อหา กิจกรรมเสริม คือ กิจกรรมจัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ การประเมินการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐานโดยการดำเนินการจัดเรียนการสอนในห้องเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานในทุกกลุ่มสาระวิชา เน้นในกระบวนการแก้ปัญหา และเพิ่มการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นฐานแห่งการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติการเชิงศึกษาค้นคว้าเอง 2 กิจกรรมการจัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุด โดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนกิจกรรมรักการอ่าน ความเชิงสร้างสรรค์ บูรณาการปฏิบัติการเชิงสร้างลักษณะนิสัยให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน เน้นฝึกทักษะ การอ่าน การเขียน กับนักเรียน เป็นต้น

โครงการที่ 2

ทักษะการจัดการการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่ต้องเน้นพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้ครูที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความมุ่งมั่น มั่นใจในการเรียนการสอน อย่างถูกวิธีที่หลากหลายในการสอน กิจกรรมดังกล่าวประกอบได้ด้วยกิจกรรมที่ 1, 2 สำเร็จบรรลุเป้าหมาย ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงและกิจกรรมที่ไม่บรรลุเป้าหมาย คือ กิจกรรมที่ 3 คือ กิจกรรมนิเทศการเรียนการสอน หลังจากที่ได้จัดทำแผนปฏิบัติการใหม่ ลงสู่การปฏิบัติในชั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ เป็นการลงมือปฏิบัติใหม่ ครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้นำเอาแนวทางเลือก ที่นำไปแก้ปัญหาใหม่ คือ กิจกรรมการจัดอบรมเทคนิคการสอนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานแก่ผู้ร่วมวิจัย โดยได้ดำเนินการเชิญประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องใหม่ เพื่อที่ระดมความคิดเห็น ฟังจากทุกท่านใหม่ โดยร่วมเสวนาและอภิปราย เพื่อที่จะได้ดำเนินการ โครงการกิจกรรมที่สอดคล้องกับกิจกรรมพัฒนาครูผู้มืออาชีพ แบบยึดปัญหาเป็นฐานเพื่อให้ครูได้มีองค์ความรู้ เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกระบวนการเรียนสอน วิธีการ เทคนิคการสอน นำไปใช้ในรายวิชาที่ตนสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ตลอดถึงประสบการณ์ องค์ความรู้ใหม่ๆที่เกิดจากการปฏิบัติการสอน โดยเฉพาะการนำเทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน เพื่อนำมาแก้ปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในกลุ่มสาระรายวิชา ตลอดถึงการพัฒนาผู้เรียน โดย นายกิตติกร รัชตเวชกุล ได้แสดงเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง ทำไมเราไม่ดำเนินการในส่วนที่ทำกิจกรรมทำมาก่อนหน้านี้ เพื่อให้ต่อเนื่องและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม โดยการเพิ่มในส่วนเนื้อหากิจกรรม สอดแทรกเข้าไปเท่านั้น รวมถึงการอบรมนิเทศการสอนครู ให้ความรู้เกี่ยวกับแบบยึดปัญหาเป็นฐานแก่ครู ผู้วิจัยจึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมในครั้งนี้ โดยการนำกิจกรรมลงสู่พื้นที่อีกครั้ง โดยการจัดการบริหารเวลาใหม่ จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้ร่วมวิจัยใหม่ เพื่อให้โครงการกิจกรรมสอดคล้องกับการพัฒนาครูผู้มืออาชีพ แบบยึดปัญหาเป็นฐานโดยยึด โครงการกิจกรรมเหมือนเดิม แต่เพิ่มกิจกรรมเนื้อหาบางส่วนเท่านั้น เพื่อให้กิจกรรมบรรลุ ตามเป้าหมายที่คาดการณ์ไว้ ซึ่งผู้ร่วมวิจัยทุกคนต่างให้ความร่วมมือและตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมที่สอดคล้องอย่างเต็มที่ ทำให้ไม่มีปัญหาและ อุปสรรคใดๆ ระหว่างการดำเนินการ จึงเป็นผลให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายต่อไป

โครงการที่ 3

พัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

ประกอบไปด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) การประชุมเชิงรูปแบบปฏิบัติการเพื่อวางแผน โดยมุ่งหวังเพื่อเกิดกิจกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้ แก่ตัวผู้เรียน โดยเน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ควบคู่กับการแสวงหาคำตอบ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดวิวัฒนาการของเรียนรู้ โดยมีครูเป็นผู้ส่งเสริมกิจกรรม รวมไปถึงกิจกรรมโครงการที่จะบ่งบอกถึงกิจกรรมที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ โดยกิจกรรมโครงการนั้นนำมาแปรรูป เข้าสู่กระบวนการปฏิบัติจริง นำสู่การลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน

โครงการกิจกรรมทั้งหมดนี้ได้ปฏิบัติบรรลุเป้าหมายทั้งหมดแล้วทั้ง 3 กิจกรรมในวงที่ 1 และในการปฏิบัติวงจรที่ 2 ได้ยึดกิจกรรมและวิธีการดำเนินงานปฏิบัติดั้งเดิมและได้มีผู้เสนอเพิ่มเติม นายรัชชชัย สีทะแจ ครูผู้สอนวิชาบาลี เห็นควรมีให้มีโปรเจกเตอร์, อินเทอร์เน็ต คิดไว้ในห้องเรียนสักหนึ่งตัว เพราะจะช่วยให้ครูผู้สอนได้ปฏิบัติการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตลอดถึงนักเรียนได้สืบค้นหาข้อมูล ทางอินเทอร์เน็ต ในการประกอบการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐานแบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องเรียน ผู้วิจัยก็ขอขอบคุณและได้ดำเนินติดตั้งให้ภายในห้องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้อำนวยความสะดวกในเรื่องการเรียนการสอนของครูที่หลากหลายตลอดถึงตัวผู้เรียนได้ใช้ต่อไป

3) ชั้นประเมินผลและสรุป

ผู้ร่วมวิจัยประชุมเพื่อร่วมกันประเมินและสรุปผลในวันที่ 20 ธันวาคม 2559 เมื่อการสังเกตผลการดำเนินการ ปฏิบัติโครงการทั้ง 3 โครงการเสร็จสิ้นลงแล้วผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยในทีมโครงการ ได้ร่วมกันประชุมเสวนา พูดคุย แลกเปลี่ยนแนวความคิดร่วมกัน สรุปผล เพื่อร่วมกันประเมินผลสิ่งที่เกิด และได้การเรียนรู้ใหม่อะไร ร่วมกันสรุปผลการสังเกตผลโดยการใช้เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 5 แบบติดตามโครงการ ตามที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้นในขั้นตอนที่ 4 การสังเกต จะเสนอเฉพาะสิ่งที่เห็นพบเจอ เพิ่มเติมและผลแตกต่างจากที่ได้นำเสนอไว้แล้วในขั้นตอนในวงที่ 1 และในการปฏิบัติในวงจรที่ 2 โดยได้นำเสนอผลการสังเกตของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยในการประเมินผลเห็นชอบด้วยหรือไม่เห็นด้วยและความพึงพอใจ ตามกิจกรรมของแต่ละโครงการ ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ผลการดำเนินการนำแผนปฏิบัติการใหม่ ลงสู่การปฏิบัติดังนี้

ตารางที่ 4.32 การดำเนินการนำแผนปฏิบัติการใหม่ ลงสู่การปฏิบัติ

กิจกรรมที่	รายการกิจกรรม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยืด ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ	3.56	0.53	ดี
2	จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่ พัฒนาการเรียนรู้แบบ แบบยืดปัญหาเป็นฐานใน ห้องสมุด	3.22	0.44	ดี
3	การนิเทศการสอนโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิม เชียงใหม่	3.44	0.53	ดี
สรุปผลรวม		3.41	0.50	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี หรือ 3.00 คะแนนขึ้นไป

สรุปจากตารางที่ 4.32 โดยภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินการนำแผนปฏิบัติการใหม่ ลงสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ย 3.41 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบยืดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ มีค่าเฉลี่ย 3.56 นิเทศการสอนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ย 3.44 และจัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบยืดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุดมีค่าเฉลี่ย 3.22

การสะท้อนผลการดำเนินงาน

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมให้มีการจัดกิจกรรมการสะท้อนผลการดำเนินงานขึ้นในวันที่ 15 ธันวาคม 2559 ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ โดยการนำเอาผลการบันทึกการสังเกตผลในขั้นตอนปฏิบัติการใหม่ ทั้งหมด ทั้งที่เป็นผลการบิกที่กจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ บันทึกอนุทิน ที่ได้นำไปใช้ นำมาเสนอเพื่อให้ถกเถียงอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพื่อการรับรู้ร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาเทคนิควิเคราะห์หลักการปฏิบัติ (After Action Review: AAR) มาใช้โดยให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนร่วม และอาศัยคำถามดังต่อไปนี้ 1) คาดหวังอะไรจากงานครั้งนี้ 2) สิ่งบรรลุความคาดหวังคืออะไร

เพราะอะไร 3) สิ่งยังไม่บรรลุความคาดหวังคืออะไร เพราะอะไร และ 4) ถ้ามีงานแบบนี้อีกเราจะปรับปรุงข้อใดบ้าง อย่างไร

ทั้งนี้ผลจากการนำเอาเทคนิควิเคราะห์หลังการปฏิบัติมาใช้ในการสะท้อนผลการดำเนินงานของขั้นตอนการปฏิบัติใหม่ทั้งหมด 2 กิจกรรม คือ 1) การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน และ 2) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) สิ่งที่คาดหวังจากการดำเนินงาน ในขั้นตอนปฏิบัติ คือ 1) การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันมีความคาดหวังว่าจะได้แนวปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการร่วมกันและได้เครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน และ 2) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ มีความคาดหวังว่าเมื่อนำโครงการลงสู่การปฏิบัติแล้วจะสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนางานนั้นๆ ให้อยู่ในระดับ “ดี” ทุกงาน

2) สิ่งที่ไม่บรรลุความคาดหวัง คือการดำเนินงาน ทั้ง 2 กิจกรรมนี้ เป็นไปตามความคาดหวังทุกกิจกรรม โดย 1) ได้แนวปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการร่วมกันและได้เครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน และ 2) ได้นำโครงการลงสู่การปฏิบัติซึ่งจากการดำเนินงานพบว่าอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับ ดี

3) สิ่งที่ยังไม่บรรลุความคาดหวังพบว่า ไม่มีกิจกรรมใดที่ไม่บรรลุตามความหวัง

4) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ พบว่าผู้ร่วมวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตามถ้าหากจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และที่สำคัญจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องให้มากที่สุดจึงจะทำให้งานนั้นๆ สำเร็จสมบูรณ์ลงได้

ข้อสังเกตที่จากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนสังเกตผลใหม่

ในขั้นตอนนี้ได้มีการนำเสนอผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้น จะมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน บ่งบอกให้เห็นถึงการพัฒนาการเรียน โดยกิจกรรมที่เน้นการจัดการเรียนรู้ที่แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ได้มีการพัฒนาไปในทางที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านเกณฑ์ประเมินระดับ ดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทีมประเมินในแต่ละทีมพบว่า ผู้ประเมินต่างให้ความเห็นว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ได้มีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทุกด้าน จนส่งผลให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพในทุกประเด็นในระดับ “ดี” หรือ ระดับ 3 ขึ้นไป

ตารางที่ 4.33 ผลที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการที่ 1 การพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน

ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3	ข้อที่ 4	ข้อที่ 5	ข้อที่ 6	ข้อที่ 7	ข้อที่ 8	ข้อที่ 9	ข้อที่ 10
ผลสำเร็จ โครงการ	วิธีการและ กิจกรรม	การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น	ปัญหาและ อุปสรรค	การนำแผนปฏิบัติ การลงสู่การปฏิบัติ	การเรียนรู้ที่ เกิดขึ้น	ความรู้ที่เกิดขึ้น	จุดเด่นของ โครงการ	จุดอ่อนของ โครงการ	จุดที่ควร พัฒนา
มีการ วางแผน/ เตรียมการ	ได้ ดำเนินการ ครบถ้วน สมบูรณ์	ระดับบุคคล ตาม ขั้นตอนที่ 4 วงจรที่ 2 การมี ส่วนร่วมมีการ ทำงานร่วมกัน	ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยแต่ละท่าน ได้ให้ ความสำคัญ และร่วมมือเป็น อย่างดี	ไม่พบปัญหา ผู้วิจัย แต่ละท่านได้มี ความสามารถ เฉพาะตัวเกี่ยวกับ การใช้วัสดุ เทคโนโลยี เครื่องมือ	ผู้วิจัย ผู้มีส่วนได้ส่วน เสียทั้งหมด ร่วมกันทำวิจัย เพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ของ โรงเรียนปรีชิตี ร่วมกันและพร้อม ที่จะเรียนรู้ร่วมกัน	ผู้วิจัยและผู้ร่วม วิจัยได้เรียนรู้และ แลกเปลี่ยน ร่วมกัน กำลังใจ ซึ่งกันและกัน สามารถเรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆ	ผู้วิจัยและผู้ร่วม วิจัยสามารถ นำไป ประยุกต์ใช้ใน กิจกรรมได้ ตลอดเวลา	ผู้ร่วมวิจัยไม่ ค่อยเข้าใจ แนวทาง ปฏิบัติ เบื้องต้น เกี่ยวกับ โครงการ กิจกรรม	ควรที่ ส่งเสริมให้ โรงเรียนได้มี กิจกรรม บ่อยๆขึ้นเพื่อ ได้พัฒนา เรียนรู้มาก ยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4.33 (ต่อ)

ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3	ข้อที่ 4	ข้อที่ 5	ข้อที่ 6	ข้อที่ 7	ข้อที่ 8	ข้อที่ 9	ข้อที่ 10
ผลสำเร็จ โครงการ	วิธีการและ กิจกรรม	การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้น	ปัญหาและ อุปสรรค	การนำแผนปฏิบัติ การลงสู่การปฏิบัติ	การเรียนรู้ที่ เกิดขึ้น	ความรู้ที่เกิดขึ้น	จุดเด่นของ โครงการ	จุดอ่อนของ โครงการ	จุดที่ควร พัฒนา
โครงการ สำเร็จตาม เป้าหมายที่ กำหนดไว้ ทั้ง 3 กิจกรรม	ได้ ดำเนินการ ครบถ้วน สมบูรณ์ใน 3 กิจกรรม	ระดับบุคคล มี ความรู้เพิ่มขึ้นกระ ตือร้นในการทำงาน สายอาชีพครู พร้อม ที่ดำเนินการเรียน การสอน ตลอด บทเรียนได้เองและ เข้าใจวิธีการวิจัย มากขึ้น	ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยแต่ละ ท่านได้ให้ ความสำคัญ และร่วมมือ เป็นอย่างดี	ไม่พบปัญหา ผู้วิจัย แต่ละท่านได้มี ความสามารถ เฉพาะตัวเกี่ยวกับ การใช้วัสดุ เทคโนโลยี เครื่องมือ	ผู้มีส่วนได้ส่วน เสียทั้งหมด ร่วมกันทำวิจัย เพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ร่วมกัน และพร้อมที่จะ เรียนรู้ร่วมกัน แสดงแสดง ความคิดเห็น	ผู้วิจัยและผู้ร่วม วิจัยได้เรียนรู้ และแลกเปลี่ยน ร่วมกัน รับฟัง ความคิดเห็น ของเพื่อน ร่วมงานเรียนรู้ ด้วยตนเอง	ผู้วิจัยและผู้ ร่วมวิจัย สามารถ นำไปใช้ ระดับบุคคล องค์กร ต่างๆ ได้อย่าง เชื่อมั่น ตนเอง	ผู้ร่วมวิจัยไม่ ค่อยมีเวลาใน การที่ร่วม สัมมนาในแต่ ละครั้งเพราะ กิจกรรม โรงเรียน ค่อนข้างเยอะ	ควรที่ ส่งเสริมให้ บุคลากรใน โรงเรียนได้ รับการอบรม สม่ำเสมอจาก วิทยากรพิเศษ

ตารางที่ 4.33 (ต่อ)

ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3	ข้อที่ 4	ข้อที่ 5	ข้อที่ 6	ข้อที่ 7	ข้อที่ 8	ข้อที่ 9	ข้อที่ 10
ผลสำเร็จ โครงการ	วิธีการและ กิจกรรม	การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้น	ปัญหาและ อุปสรรค	การนำแผนปฏิบัติ การลงสู่การปฏิบัติ	การเรียนรู้ที่ เกิดขึ้น	ความรู้ที่เกิดขึ้น	จุดเด่นของ โครงการ	จุดอ่อนของ โครงการ	จุดที่ควร พัฒนา
โครงการ สำเร็จตาม เป้าหมายที่ กำหนดไว้ ทั้ง 3 กิจกรรม มีการ วางแผน/ เตรียมการ	ได้ ดำเนินการ ครบถ้วน สมบูรณ์ ความร่วมมือ บุคคลใน โรงเรียน	ระดับบุคคล มี ความรู้เพิ่มขึ้น และ มีเตรียมการที่ดี เทคนิค ฐนั้ที่ ดน ปฏิบัติในขณะ ดำเนินกิจกรรม โครงการ เพื่อบรรลุ เป้าหมาย	ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยแต่ละ ท่าน ได้ให้ ความสำคัญ และร่วมมือ เป็นอย่างดี โดยผู้เรียน เข้าใจบริบท	ไม่พบปัญหา ผู้วิจัย แต่ละท่าน ได้มี ความสามารถ เฉพาะตัวเกี่ยวกับการ ใช้วัสดุเทคโนโลยี เครื่องมือ ที่ใช้ในการ วิจัย	ผู้มีส่วนได้ส่วน เสียทั้งหมด ร่วมกันทำวิจัย เพื่อพัฒนาการ เรียนรู้ร่วมกัน และพร้อมที่จะ เรียนรู้ร่วมกัน แสดงแสดง ความคิดเห็น ตลอดถึงการ พัฒนาผู้เรียน	ผู้วิจัยและผู้ร่วม วิจัย ได้เรียนรู้ และแลกเปลี่ยน ร่วมกัน รับฟัง ความคิดเห็น ของเพื่อน ร่วมงานเพื่อ พัฒนาการ เรียนรู้ร่วมกัน	ผู้วิจัยและผู้ ร่วมวิจัย สามารถ นำไปใช้ ระดับบุคคล องค์กร ต่างๆ ได้อย่าง เชื่อมั่นตนเอง	ผู้ร่วมวิจัย และผู้เรียน ยังต้อง ได้รับการ สนับสนุน ในการ พัฒนา ห้องเรียน มากกว่านี้	ควรที่ส่งเสริม ผู้เรียนและ ห้องเรียน ได้มี สื่อเทคโนโลยี ที่ทันสมัยใน การเรียนรู้ อย่างยิ่ง

วงจรถัดไป: ขั้นที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (Re-Reflecting) วงจรถัดไป 2

ในขั้นตอนการสังเกตผลดำเนินการในวันที่ 5 มกราคม 2560 เวลา 9.00-12.00 น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ผู้วิจัยยังคงยึดถือหลักการที่สำคัญ คือ “หลักการรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ระดมความคิด จากผู้ร่วมวิจัยทุกรูป/คน วิเคราะห์ วิจารณ์ วิพากษ์ และประเมินตนเอง ตลอดจนการเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ” โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้สะท้อนผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมาทั้งหมดโดยใช้แนวคิดและแนวปฏิบัติ เช่นเดียวกับการดำเนินการในขั้นตอนที่ 5 ที่มีการปฏิบัติงานเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนการสังเคราะห์ความรู้ 2) ขั้นตอนการนำเสนอรายงาน และ 3) ขั้นตอนประเมินและสรุปผลที่ได้ หลังจากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยนำข้อสรุปดังกล่าวมาดำเนินการสะท้อนผลทั้งผลการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งในขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอการสะท้อนผลการดำเนินงานตามโครงการและการสะท้อนผลการพัฒนาเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย การดำเนินงานในขั้นตอนการสะท้อนผลนี้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการพิจารณาผลที่ได้จากการสังเกต ทั้งผลการดำเนินการตามโครงการและผลการดำเนินการพัฒนาเรียนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกัน โดยนำข้อมูลต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตวิเคราะห์ แปรรูป และสรุปร่วมกัน กิจกรรมการสะท้อนผลนี้ได้ดำเนินการประชุมในเชิงวิชาการในวันที่ 5 มกราคม 2559 ณ ห้องประชุม โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนนี้มีผลดังนี้

1) ขั้นตอนสังเคราะห์ความรู้

ในขั้นตอนนี้มุ่งหวังให้แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน กลั่นกรอง ทบทวนสิ่งที่ผ่านมาทั้งหมดของกลุ่มย่อยตนเอง โดยให้แต่ละกลุ่มได้นั่งประชุมพูดคุยถึงผลการดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย สรุปผลการดำเนินโครงการ ร่วมสรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

2. การนำเสนอรายงาน

การนำเสนอรายงานเป็นขั้นตอนการดำเนินการนำเสนอผลการสังเกตการดำเนินโครงการกิจกรรม ต่อที่ประชุมรวมทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย เพื่อให้ที่ประชุมได้พิจารณาว่าผลการดำเนินโครงการกิจกรรม ที่ได้จากการสังเกตนั้นบรรลุเป้าหมายหรือยัง ดำเนินการได้สำเร็จหรือไม่สำเร็จ โครงการใดหรือประเด็น ตัวใดที่ดำเนินการยังไม่สำเร็จผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยก็จะนำไปเป็นโจทย์ของการวิจัยในครั้งต่อไป การนำเสนอรายงานมีรายละเอียด แสดงได้ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.34 การนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานตามกิจกรรมที่นำสู่ปฏิบัติวงจรที่ 2

ลำดับที่	ชื่อกิจกรรม	ผลดำเนินงาน
1	จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ	บรรลุผลตามที่คาดหวัง
2	จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุด	บรรลุผลตามที่คาดหวัง
3	การนิเทศการสอนโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่	บรรลุผลตามที่คาดหวัง

สรุปผล โครงการกิจกรรมลงสู่การปฏิบัติในวงจรที่ 2 นี้ ผลการดำเนินการปรากฏว่า มีการดำเนินกิจกรรม 3 กิจกรรม ประกอบไปด้วย 1) จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ 2) จัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุด และ 3) การนิเทศการสอนโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ ซึ่งปรากฏว่า บรรลุผลตามที่คาดหวังทั้ง 3 กิจกรรม

ตารางที่ 4.35 ผลการประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินโครงการ

กิจกรรมที่	รายการกิจกรรม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	กิจกรรมจัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ	3.56	0.53	ดี
2	กิจกรรมการจัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียน การที่พัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุด	3.22	0.44	ดี
3	กิจกรรมการจัดอบรมเทคนิคการสอน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน แก่ผู้ร่วมวิจัย	3.44	0.53	ดี
สรุปผลรวม		3.41	0.50	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

ตารางที่ 4.35 โดยภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินการนำแผนปฏิบัติการใหม่ ลงสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ย 3.41 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ จัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระ มีค่าเฉลี่ย 3.56 นิเทศการสอนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ย 3.44 และจัดให้มีการเสริมทักษะการอ่าน การเขียนการที่พัฒนาการเรียนรู้แบบ แบบยึดปัญหาเป็นฐานในห้องสมุดมีค่าเฉลี่ย 3.22

3) ขั้นตอนการประเมินผลและสรุปผล

การประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานในวงจรที่ 2 ดำเนินการในวันที่ 6 มกราคม 2560 ผู้วิจัยและทีมประเมินหลังสิ้นสุดได้จัดการประชุมผู้ร่วมวิจัยขึ้น ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ โดยใช้ระยะเวลาการประชุมระหว่างเวลา 08.30-12.00 น. เพื่อนำเสนอผลการประเมินการพัฒนาการเรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ แบบยึดปัญหาเป็นฐานหลังนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจนแล้วเสร็จในวงจรที่ 2 ซึ่งทางผู้วิจัยและทีมประเมิน (แกนนำ) ให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบและลงมติให้ความเห็นชอบ สรุปได้ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.36 ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ หลังจากนำแผนลงสู่การปฏิบัติ วงจรที่ 2

รายการประเมิน	จำนวน รูป/คน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
หลักสูตร โรงเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน	9	3.78	0.44	ดี
ความพร้อมของครูผู้สอน	9	3.67	0.50	ดี
อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน	9	3.00	0.50	ดี
มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย	9	3.22	0.67	ดี
มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนคิดและแก้ปัญหา	9	3.44	0.53	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

ตารางที่ 4.36 (ต่อ)

รายการประเมิน	จำนวน รูป/คน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่ม	9	3.89	0.33	ดี
มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	9	3.56	0.53	ดี
มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย	9	3.67	0.50	ดี
มีการเรียนการสอนที่สอนตรงต่อเวลา	9	3.33	0.50	ดี
รวม	9	3.51	0.09	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.36 โดยภาพรวม พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน ก่อนนำ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ หลังจากนำแผนลงสู่การปฏิบัติ วงจรที่ 2 ทุกด้าน อยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ย 3.42 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากน้อยไปหามากดังนี้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ค่าเฉลี่ย 3.89 หลักสูตรโรงเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ย 3.78 ความพร้อมของครูผู้สอน ค่าเฉลี่ย 3.67 มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย ค่าเฉลี่ย 3.67 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ค่าเฉลี่ย 3.56 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนคิดและแก้ปัญหา ค่าเฉลี่ย 3.44 มีการเรียนการสอนที่สอนตรงต่อเวลา ค่าเฉลี่ย 3.33 อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน ค่าเฉลี่ย 3.30 ตามลำดับ

เมื่อนำการประเมินและเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบัจฉิมเชียงใหม่ ดังนี้

ตารางที่ 4.37 สภาพการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่หลังนำ
แผนสู่การปฏิบัติ

ประเด็น	รายการประเมิน	ก่อนการปฏิบัติ		แปลผล	หลังการปฏิบัติ		แปลผล
		\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.	
1.	หลักสูตร โรงเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน	2.11	0.33	พอใช้	3.78	0.44	ดี
2.	ความพร้อมของครูผู้สอน	2.44	0.53	พอใช้	3.67	0.50	ดี
3.	อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน	2.33	0.17	พอใช้	3.00	0.50	ดี
4.	มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย	2.22	0.44	พอใช้	3.22	0.67	ดี
5.	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนคิดและแก้ปัญหา	2.33	0.50	พอใช้	3.44	0.53	ดี
6.	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	2.44	0.53	พอใช้	3.89	0.33	ดี
7.	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	2.56	0.73	พอใช้	3.56	0.53	ดี
8.	มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย	2.44	0.53	พอใช้	3.67	0.50	ดี
9.	มีการเรียนการสอนที่สอนตรงต่อเวลา	2.22	0.44	พอใช้	3.33	0.50	ดี
	ผลรวม	2.28	0.14	พอใช้	3.51	0.09	ดี

หมายเหตุ เกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี 3.00 คะแนนขึ้นไป

ซึ่งผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อาจารย์ผู้สอนเป็นฐานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ “ก่อนการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริง” “เปรียบเทียบกับ หลังจากการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ” นั้นได้รับการพัฒนาเป็นที่น่าพึงพอใจของคณะครูโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูได้รับการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน

ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้ดีขึ้น ตลอดถึงด้านต่างๆ ได้รับการพัฒนาขึ้น ซึ่งได้รับการพัฒนาและแก้ปัญหาบรรลุความคาดหวังที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติ

จากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำเอาหลักเทคนิคการถอดบทเรียน (Lesson Distilled) มาใช้ในการทบทวนประสบการณ์การนำโครงการที่ผ่านมาในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ ทั้งที่สำเร็จหรือไม่สำเร็จ ซึ่งก่อนการดำเนินกิจกรรมการจัดกิจกรรมถอดบทเรียนนั้น ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนในการถอดบทเรียนเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 4 (การสะท้อนผล)

ทั้งนี้ ก่อนเริ่มการถอดบทเรียน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดประเด็นในการถอดบทเรียนดังนี้ 1) โครงการที่ทำไปแล้วนั้นคืออะไร? 2) การนำโครงการลงสู่การปฏิบัติประสบผลสำเร็จหรือไม่ 3) มีกิจกรรมใดบ้างที่ประสบผลสำเร็จ เพราะอะไร 4) มีกิจกรรมใดบ้างที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะอะไร 5) หากจะดำเนินการ โครงการนั้นต่อไปอีกจะอย่างไร และ 6) ความพึงพอใจต่อผลของโครงการนั้นเป็นอย่างไร จากนั้นจึงได้เริ่มกระบวนการถอดบทเรียน โดยให้ผู้ร่วมวิจัยออกมาเล่าประสบการณ์จากการปฏิบัติงานของตนเองที่ผ่านมาให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยรับทราบร่วมกันภายใต้ประเด็นคำถาม 6 ข้อดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.38 การถอดบทเรียนในขั้นตอนสะท้อนผลใหม่

ประเด็นคำถาม	ข้อสรุป	ข้อสังเกต
1 โครงการที่ทำไปแล้วนั้นคืออะไร	1. โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 2. โครงการพัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3. โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	-ทุกโครงการบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากผู้วิจัยทุกคน
2 การนำโครงการลงสู่การปฏิบัติ ประสบผลสำเร็จหรือไม่	ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง โดยผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินระดับ"ดี" ขึ้นไป	-สาเหตุที่ประสบผลสำเร็จ เพราะเป็นการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ตารางที่ 4.38 (ต่อ)

ประเด็นคำถาม	ข้อสรุป	ข้อสังเกต
3 มีกิจกรรมใดบ้างที่ประสบผลสำเร็จ เพราะอะไร	- ประสบผลสำเร็จทุกกิจกรรม	- เกิดความร่วมมือของร่วมผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
4 มีกิจกรรมใดบ้างที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะอะไร	- ไม่มี	- ไม่พบว่ามามีกิจกรรมที่ไม่ประสบความสำเร็จ
5 หากจะดำเนินการโครงการนั้นต่อไปอีกจะอย่างไร	- ใช้หลักทำงานเดิมและหาแนวคิดใหม่ๆเข้ามาเสริม	- ควรมีการระดมทุนและทรัพยากรในการบริหารอย่างต่อเนื่อง
6 ความพึงพอใจต่อผลของโครงการนั้นเป็นอย่างไร	- ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ	- ได้จากข้อมูลในการสอบถามและสัมภาษณ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ในช่วงสุดท้ายของกิจกรรมสะท้อนผล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันจัดให้มีการสังเกตและบันทึกการจัดกิจกรรมการสะท้อนผลว่าทำอะไรมาก่อน ไร อย่างไร และได้ผลอย่างไร ดังสรุปในตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 ผลสังเกตการณ์จัดกิจกรรมในขั้นตอนการสะท้อนผลใหม่

กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ	ข้อสังเกต
การสรุปผลการปฏิบัติย้อนหลัง ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนใหม่ ขั้นตอนปฏิบัติใหม่และขั้นตอนสังเกตใหม่	บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง	-ทุกรูป/คนมีประสบการณ์จากการดำเนินงานในวงจรที่ จึงทำให้มีทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้น
การถอดบทเรียน (Lesson Distilled) เกี่ยวกับการนำโครงการลงสู่การปฏิบัติ	บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง	-ทุกรูป/คนสามารถร่วมกันถอดบทเรียนเกี่ยวกับนำโครงการลงสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและมีความชำนาญในการถอดบทเรียน มากขึ้น

จากตารางที่ 4.39 ผลจากการจัดกิจกรรมสังเกตการณ์ ในขั้นตอนการสะท้อนผลใหม่พบว่า การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ ตามที่คาดหวัง โดยมีข้อสังเกตว่าสาเหตุที่ทำงานให้ทุกกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นเป็นเพราะทุกคนมีประสบการณ์จากการดำเนินงานในวงจรที่ 1 จึงทำให้มีทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้นรวมทั้งทุกคนยังสามารถร่วมกันถอดบทเรียนเกี่ยวกับการนำโครงการลงสู่การปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและมีความชำนาญในการถอดบทเรียนมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 10 การสรุปผล (Conclusion)

ในขั้นตอนการสรุปผลนี้ ดำเนินการในวันที่ 22 มกราคม 2560 เวลา 9.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัวจิมเขียงยืน ผู้วิจัยได้ยึดถือหลักการที่สำคัญที่นำไปสู่ผลการสรุปในขั้นที่ 10 นี้ คือ “หลักการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกัน” โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปผลการวิจัยตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-9 และถอดบทเรียนคือเป็นไปธรรมชาติสบายๆ ในท่าทีการร่วมถอดบทเรียน มีวิธีที่เรียบง่าย แต่มีแบบแผน สัมพันธ์กัน แต่มีช่องว่างให้กัน โดยการที่เห็นหน้ากันทุกคน มีรอยยิ้มอุดมการณ์และการพูดคุย และการที่ได้เห็นข้อมูลเหมือนกันไปพร้อมกันตรวจสอบ/สอบถามและเพิ่มเติมได้ พร้อมทั้งการแสดงผลสื่อดีภาพถ่าย เอกสาร ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การเรียนรู้ องค์ความรู้จากการเรียนรู้ครั้งนี้

4.1 ผลการดำเนินการวิจัยขั้นที่1-9

ผลจากการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนโดยผู้วิจัยและร่วมวิจัยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในขั้นตอนที่ 1 เป็นต้นมา ทำให้ได้มาซึ่งข้อที่จะสรุปผลร่วมกันเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งแสดงความเห็นรับรองในที่ประชุมพร้อมกันของผู้ร่วมวิจัยในขั้นตอนที่ 1-9 ดังนี้

ตารางที่ 4.40 สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมขั้นตอนที่ 1-9

ขั้นตอน	กิจกรรม	ผลการดำเนิน
ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation)	1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้	บรรลุตามวัตถุประสงค์ -ได้รับความร่วมมือและตอบรับงานวิจัย
	2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย	-ได้ปฏิทินเพื่อการดำเนินงานวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตลอดระยะเวลาวิจัย
	3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map)	วิจัย -ได้คู่มือการพัฒนาการเรียนรู้แบบ PBL
	4) การประเมินและสรุปผล	

ตารางที่ 4.40 (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	ผลการดำเนิน
ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning)	1) การวิเคราะห์สภาพ 2) กำหนดปัญหาและทำ ความเข้าใจปัญหา 3) การถ่ายทอดแนวคิดในบท ที่ 2 ให้ผู้ร่วม 4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) 5) การสรุปผลการดำเนินงาน	บรรลุตามวัตถุประสงค์ -เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การ เรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน -ได้แผนปฏิบัติการ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนางานซึ่งประกอบไปด้วย 3 โครงการ โครงการ 1 พัฒนาความสามารถใน การคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โครงการที่ 2 พัฒนาครูผู้ครุมืออาชีพโดยการ เรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3. โครงการที่ 3 พัฒนาการเรียนการสอนระดับ มัธยมศึกษาโดยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็น ฐาน
ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Action)	1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติ ร่วม 2) การประเมินสภาพการ ดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่ การปฏิบัติ 3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ 4) การประเมินและสรุปผล	-บรรลุตามวัตถุประสงค์ -ได้ทีมงาน โครงการที่รับผิดชอบการ ดำเนินงานในแต่ละ โครงการพร้อมกำหนดทีม ติดตามและประเมินผล -ได้เครื่องมือการวิจัย 5 ฉบับสำหรับใช้ในการ ดำเนินงานวิจัย
ขั้นตอนที่ 4 การสังเกต (Observation)	1) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบ และวิธีการ 2) ขั้นตอนการสังเกตผล 3) ขั้นตอนประเมินผลและ สรุปผล	-ผู้ร่วมวิจัยและทีมประเมินมีความเข้าใจใน เทคนิควิธีการสังเกตผลและสามารถใช้ เครื่องมือในการสังเกตได้อย่างมีประสิทธิภาพ -กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผลการ ดำเนินงานทำให้ผู้ร่วมการวิจัยทราบถึง ความก้าวหน้าโครงการในการทำงานและได้ แบ่งปันประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน

ตารางที่ 4.40 (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	ผลการดำเนิน
ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflection)	1 การสังเคราะห์ความรู้ 2 การนำเสนอรายงาน 3 ประเมินและสรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้เห็นถึงสภาพการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่เกิดจากการปฏิบัติ
ขั้นตอนที่ 6 การวางแผน ใหม่	นำเสนอรายงานวิเคราะห์และ วิพากษ์ประเมินปัญหาที่ ต้องการแก้ไขหรือพัฒนา พร้อมวางแผนปฏิบัติการใหม่	บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แผนปฏิบัติการชุดใหม่เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนางานให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน
ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่	1 ขั้นตอนการกำหนดแนว ปฏิบัติ 2 ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม 3 ขั้นตอนการประเมินและ สรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผลจากการนำโครงการลงสู่การปฏิบัตินอกจากจะทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียง ยืนสามารถรักษาระดับคุณภาพไว้ในเกณฑ์ “ระดับดี” ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น
ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตใหม่	1 ขั้นตอนกำหนดรูปแบบ และวิธีการ 2 ขั้นตอนการสังเกตและ เสนอรายงานผล 3 ขั้นตอนประเมินและสรุป	บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้ร่วมวิจัยและทีมประเมินมีความรู้ความเข้าใจ ในเทคนิคและวิธีการสังเกตผลและสามารถใช้ เครื่องมือในการสังเกตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนผลของการ ดำเนินงานทำให้ผู้ร่วมวิจัยได้ทราบถึง ความก้าวหน้าในการทำงานและได้แบ่งปัน ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน
ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผล ใหม่	สังเคราะห์ความรู้ การ นำเสนอรายงานประเมินและ สรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้เห็นถึงสภาพ การเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และความรู้ใหม่ที่เกิด จากการลงปฏิบัติ ทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับ กลุ่มบุคคล และระดับองค์กร

จากตารางที่ 4.40 การสรุปผลการดำเนินงานขั้นตอนที่ 1-9 พบว่าผลการดำเนินงานโดยภาพรวมถือว่าประสบความสำเร็จทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการ ,ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน , ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 4 สังเกตผล ขั้นตอนที่ 5 สะท้อนผลใหม่ ขั้นตอนที่ 6 วางแผนใหม่ ขั้นตอนที่ 7 ปฏิบัติขั้นตอนที่ 8 สังเกตผล และขั้นตอนที่ 9 สะท้อนผล

จากนั้นผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการถอดบทเรียนจากการดำเนินการการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ผ่านมา เพื่อสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้การประชุมเชิงวิชาการเป็นเวทีการสะท้อนผลและถอดบทเรียนจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นต่างๆ ดังนี้คือ 1. การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริง 2. ผลกระทบที่เกิดจากการปฏิบัติจริง 3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและ 4. องค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสะท้อนผลและถอดบทเรียนจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้เสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยได้สรุปผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการเรียนรู้ได้ดังนี้

4.2 การเปลี่ยนแปลง (Change) จากการปฏิบัติ

ข้อสรุปที่ได้จากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน” เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัตินั้น พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวังดังนี้

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง

สำหรับ “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 ระดับคือ 1) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เป็นภาพรวมของสถานศึกษา และ 2) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับกิจกรรมในโครงการตามแผนปฏิบัติการ

4.2.1.1) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เป็นภาพรวมของโรงเรียน

4.2.1.1.1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน บรรลุตามความคาดหวัง ที่กำหนดไว้ทุกประการ ซึ่งในความมุ่งหวังที่กำหนดไว้ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ได้รับการ

พัฒนา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อให้ครู นักเรียน ได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน นำมาแก้ในระบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก โดยได้รับการแก้ไขผ่านการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในโครงการที่ 1 โครงการที่ 2 และโครงการที่ 3

4.2.1.1.2) ความคาดหวังให้ครูใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ได้รับประสบการณ์พัฒนาตนเองและนักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ โดยการใช้ระบบวิธีการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนด้วย เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่นักเรียนสนใจศึกษา และพัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นรูปธรรม มุ่งหวังที่จะผ่านการประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานการประกันคุณภาพภายในและภายนอก ในมาตรฐานที่ 7 และ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ในระดับ “ดี” ขึ้นไป โดยได้รับการแก้ไขผ่านการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในโครงการที่ 2 โครงการพัฒนาครูสู่มืออาชีพ และโครงการที่ 3 โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โดยการนำโครงการทั้งหมดลงสู่การปฏิบัติจริงจนแล้วเสร็จ

4.2.1.2) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับกิจกรรมใน โครงการตามแผนปฏิบัติการ

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนด “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” โดยมีความเห็นร่วมกันว่าสภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน คือทุกกิจกรรมในแต่ละโครงการของแผนปฏิบัติการ สำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้หลังจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจนแล้วเสร็จทุกโครงการ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.41

ตารางที่ 4.41 สรุปผลการดำเนินโครงการเพื่อการแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมป่าจิมเขียงฮีน

โครงการ	กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	ผลการดำเนินงาน
1. โครงการ การพัฒนา ความสามารถ ในการคิดและ ตัดสินใจ แก้ปัญหาโดย ยึดปัญหาเป็น ฐาน	1) กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน แบบยึดปัญหา เป็นฐาน	3.56	0.53	มีการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐานมี การฝึกทักษะ ความคิด โดยใช้ปัญหาเป็น ฐาน
	2) การจัดการเรียนการ สอนแบบการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.33	0.50	เข้าใจสืบค้นหาคำตอบ ด้วยวิธีการใช้ปัญหา เป็นฐาน
	3) กิจกรรมส่งเสริม การอ่านโดยใช้วิธีแบบ ยึดปัญหาเป็นฐาน	3.22	0.44	มีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังครูได้รับ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน แนวใหม่ที่ใช้รูปแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยใช้สาระการเรียนรู้เป็นฐาน
	4) กิจกรรมทัศนศึกษา ด้วยวิธีการเรียนรู้โดย ใช้วิธีแบบยึดปัญหา เป็นฐาน	3.67	0.50	สำเร็จเพราะครูมีการจัดกิจกรรม ที่ หลากหลายวิธี มีการส่งเสริมบทบาทการ เรียนด้วยตนเอง ด้านทักษะ ความคิด
2. โครงการ ทักษะการ จัดการเรียนรู้ โดยยึดปัญหา เป็นฐาน	1) การอบรมพัฒนาครู เรื่องการยึดปัญหาเป็น ฐานในการจัดการเรียน การสอน	3.56	0.53	บุคลากรครูได้รับอบรมพัฒนาการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเทคนิควิธีการ การใช้ การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
	2) การวิจัยเพื่อพัฒนา เด็กแบบยึดปัญหาเป็น ฐาน	3.22	0.44	ได้รับข้อมูล รับทราบปัญหาที่เกิด ระหว่าง การจัดการเรียนการสอน เรียนรู้วิธีการแก้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
	3) การนิเทศการสอน แบบการยึดปัญหาเป็น ฐาน	3.44	0.53	สำเร็จเพราะครูได้รับการกระตุ้น กระตือรือ ร้อน ในการอบรมพัฒนาตนเอง หลากหลาย วิธีการ เทคนิค ความคิด ประสบการณ์

ตารางที่ 4.41 (ต่อ)

โครงการ	กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ		ผลการดำเนินงาน
		\bar{X}	S.D.	
3. โครงการ การพัฒนาการ เรียนการสอน ระดับ มัธยมศึกษา ตอนต้นโดย การเรียนรู้ แบบยึดปัญหา เป็นฐาน	1) กิจกรรมเล่าเรื่อง ประสบการณ์แบบยึด ปัญหาเป็นฐาน	3.56	0.53	มีการพัฒนาด้านทักษะ ความคิด เทคนิค วิธีการพูด โดยใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน ในกระตุนกิจกรรม
	2) กิจกรรมจัดมุม แสดงผลงานนักเรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.78	0.44	เด็กได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีการ การใช้ปัญหาเป็นฐาน กล้าแสดงออก กับ ผลงานที่ร่วมกันทำขึ้น โดยผ่าน กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน
	3) กิจกรรมเข้า ห้องสมุดแบบยึดปัญหา เป็นฐาน	3.33	0.50	เด็กได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า ข้อมูล หาคำตอบ ด้วยวิธีการ สืบค้น ข้อมูล หาคำตอบเองด้วยวิธีการใช้ปัญหา เป็นฐาน ครูได้เรียนรู้วิธีการสอนด้วยหลาย หลายวิธีการ

หมายเหตุเกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี หรือ 3.00 คะแนนขึ้นไป

จากตารางที่ 4.41 สรุปได้ว่าผลการดำเนินโครงการทั้ง 3 โครงการ 10 กิจกรรม พบว่าสำเร็จและบรรลุผลตามเป้าหมายหรือสภาพที่คาดหวังทั้งหมดคือ 1) โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐาน 2) โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3) โครงการการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน

สำหรับความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับกิจกรรมหรือโครงการในแผนปฏิบัติการคือ ทุกกิจกรรมในแต่ละโครงการของแผนปฏิบัติการสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยหลังจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำแผนสู่การปฏิบัติแล้ว พบว่า ผลการดำเนินโครงการทั้ง 3 โครงการ เป็นผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายหรือสภาพที่คาดหวังทั้งหมด

4.2.2 ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่

4.2.2.1 การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง

จากการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-9 สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังในระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่

4.2.2.1.1) ภาพรวมระดับ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่

ก่อนดำเนินการวิจัย ผลการประเมินไม่ผ่านการประเมินจากภายในต้นสังกัด ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนค่อนข้างต่ำ มีผลการประเมินการดำเนินงานอยู่ในระดับต่ำ โดยการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนของครู และด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ไม่ค่อยเป็นที่น่าพอใจของชุมชน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และต้นสังกัด

หลังดำเนินการวิจัย มีผลการดำเนินงานดีขึ้น คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูดีขึ้น คือ มีการกระบวนการจัดการเรียนที่ชัดเจน เทคนิคการสอนที่หลากหลายโดยเฉพาะการนำการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน มาจัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อแก้ปัญหา กับสิ่งที่ต้องการที่พัฒนาในห้องเรียน โดยดำเนินตามกระบวนการขั้นตอน วิธีการจัดการเรียนการสอนของครู พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้น นักเรียน ก็สามารถเข้าใจวิธีการสอนของครูมากยิ่งขึ้นทำให้การจัดการเรียนการสอน พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนได้รับการพัฒนาเรียนรู้ที่หลากหลาย การคิด การทำ การปฏิบัติที่เกิดจากเรียนรู้เอง ค้นคว้า หากคำตอบ นำไปสู่ขั้นบันได คือบูรณาการพัฒนาคู่มือ ไปสู่การขับเคลื่อน นำไปพัฒนานักเรียน และสุดท้ายผลการประเมินภายในต้นสังกัดดีขึ้น รวมถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนดีตามลำดับ จึงทำให้โรงเรียนมีความพร้อมกับการจัดการเรียนการสอนในระดับกลุ่มต่อไป

4.2.2.1.2) การเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวัง

จากการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-9 สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวังในระดับต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติได้

1) ภาพรวมระดับ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่

ก่อนดำเนินการวิจัย การดำเนินงานของโรงเรียนในด้านต่างๆ สืบเนื่องมาจากผู้วิจัยได้เล็งมองเห็นสภาพการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่าง จากโรงเรียนที่เรียนข้างนอก เพราะโรงเรียนปริยัติสายสามัญนี้ จะเน้นการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับบริบทข้างนอกอยู่ เพียงเล็กน้อย จึงไม่ค่อยมีใครให้ความสนใจในการพัฒนางานด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน จึงเป็นเหตุผลการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนมีผลค่อนข้างที่จะอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ และการเกิดวิวัฒนาการการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ตลอดถึงเทคนิควิธีการ

สอนที่หลากหลาย จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายวิชาการต้องเร่งต่อเติมและพัฒนาในส่วนที่ขาดนี้ ถึงโรงเรียนอาจจะได้รับงบประมาณเป็นรายหัวเท่านั้นก็ตาม ฝ่ายวิชาการ ตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องต้องแก้ปัญหา ร่วมกัน

หลังดำเนินการวิจัยการ ดำเนินงานของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน ในด้านต่างๆ ได้รับการพัฒนาจากทีมงานวิจัยเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ส่งผลให้ครู นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้น ในสภาพการจัดการเรียนการสอน ในห้องเรียน ครู ได้รับการพัฒนาการออกแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการที่หลากหลาย ทำให้ผู้ปกครอง เริ่มให้ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษามากขึ้น รวมทั้งหน่วยงานต้นสังกัดได้เห็นผลการพัฒนา ผลการประเมินที่ดีขึ้น และระดับผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นตามลำดับ เป็นที่น่า การทำงานมีการแสดงความคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ มากขึ้นและการทำงานเป็นไปแบบเป็นกันเองและมีส่วนร่วมในการลงมือทำงานด้วยความเต็มใจ รู้และเข้าใจบทบาทปัญหาที่ร่วมกันพัฒนา แก้ไข โรงเรียนของตนเองมากขึ้น

4.3 การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning)

จากการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-9 สามารถสรุปผลการเรียนรู้ (Learning) ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติได้ดังนี้

4.3.1 ผู้วิจัย เรียนรู้วิธีการสร้างความเข้าใจกับผู้ร่วมวิจัยโดยใช้วิธีการพูดคุยแบบ กัลยาณมิตร จากการประชุมชี้แจงหารือ ตลอดจนเสวนา แลกเปลี่ยน ความคิดซึ่งกันและกัน และ การศึกษาดูงาน ให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกันทั้งระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยและทั้งผู้ร่วมวิจัยกับผู้ร่วมวิจัย ซึ่งส่งผลให้เกิดความอบอุ่น เหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน ใ่วางใจซึ่งกันและกัน และเข้าใจในสิ่งที่ทุกคนจะร่วมกันดำเนินกิจกรรม การพัฒนาเรียนรู้ วิธีการใช้ภาวะความเป็นผู้นำ ในด้านผู้นำวิชาชีพครู และในฐานะที่เป็นผู้วิจัยใน 3 ลักษณะคือเป็นผู้รอบรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้เสียดสละ เรียนรู้การสร้างความร่วมมือในองค์กร หากทุกรูป/คนในองค์กรมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง องค์กรก็จะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในองค์กรด้วยความเต็มใจและจริงใจเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงองค์กรว่าการจะเปลี่ยนแปลงใดๆ ในองค์กรนั้นผู้นำองค์กรจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่มการเปลี่ยนแปลงนั้นจึงจะเกิดและจะสามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงให้สำเร็จได้นั้น ผู้นำองค์กรจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง เหมือนที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ช่วยกันทำ เริ่มจากจุดเล็กๆ จากครูหนึ่งคนแล้วค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นครูทั้ง โรงเรียน เรียนรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมวิจัยว่า ทุกคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความรู้ ความสามารถ ต้องการการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ได้เรียนรู้ ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรว่า

องค์กรใดจะเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จนั้น ผู้นำขององค์กรจะต้องสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในองค์กรให้ได้ก่อน หลักสำคัญที่จะก่อให้เกิดศรัทธาคือ ผู้นำองค์กรต้องเป็นผู้ให้และเรียนรู้ถึงการทำงานร่วมกัน ดังเช่นที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ช่วยกันทำ ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการวิจัย เพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นบรรลุเป้าหมาย ประสบความสำเร็จได้นั้นสมาชิกในองค์กรจะต้องมีความมุ่งมั่นเปิดใจให้อภัยและเป็นเอกภาพซึ่งกันและกัน

4.3.2 ผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้กระบวนการวางแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมเรียนรู้วิธีการติดต่อสื่อสารและการประสานงานกับเพื่อนร่วมงานเรียนรู้ สิ่งที่เป็นปัญหาและเสาะหาข้อมูลสาเหตุของปัญหาที่โรงเรียนกำลังประสบพบเจอ เผชิญอยู่เรียนรู้ในวิธีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันให้เกิดประสิทธิผลเรียนรู้วิธีการประสานความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยกับผู้วิจัยและระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติงานเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีความตรงต่อเวลาเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเรียนรู้การรู้จักการยกย่องเพื่อนร่วมทีมงานและเพื่อนต่างทีมงานในขณะที่ปฏิบัติงานเรียนรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมวิจัยว่าทุกคนมีเกียรติมีศักดิ์ศรีมีความรู้ความสามารถต้องการการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานเรียนรู้การทำงานประสบการณ์ทำงาน และทำเป็นทีมเรียนรู้ถึงวิธีการสะท้อนผลและการถอดบทเรียนเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมงานเรียนรู้วิธีการสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนิน โครงการกิจกรรมและวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงานเรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นเปิดใจให้อภัยและสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรต่อไป

4.3.3 นักเรียน เกิดการเรียนรู้ คือ เริ่มที่สนใจมากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากระบบการจัดการเรียนการสอน ได้รับการพัฒนาขึ้น โดยมุ่งเป้าหมายไปที่คณะครูที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยที่โรงเรียนได้ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนใหม่ เน้นการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (PBL) นำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในห้องเสียใหม่ จึงทำให้นักเรียน จากก่อนหน้านี้เมื่อ กับมาเราใจตื่นตื่น ในการเรียนการสอน เพราะการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น โดยนักเรียนจะเป็นผู้สืบค้นหาคำตอบเอง โดยมีครูเป็นเพียงผู้ให้การอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียน อยากเรียน อยากรู้ อยากทราบ แล้วลงมือด้วยตนเอง จึงสังเกตได้จากพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

4.3.4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชิงขียน โรงเรียนมีการจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์เพิ่มมากขึ้นขยายสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงไร้สาย กระจายสัญญาณเต็มพื้นที่ของโรงเรียน จัดหากระดาษและวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็น ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนใน

เรื่องการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (PBL) รวมทั้งปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนไว้อำนวยความสะดวกให้กับคณะครู นักเรียน ได้ทำกิจกรรม และมีการปรับปรุงระบบการสื่อสารที่หลากหลายร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้ภายในโรงเรียนในการสื่อสารกัน เช่น การใช้ไลน์ เฟสบุ๊ก อีเมล เว็บบอร์ด เป็นต้น และที่สำคัญทางโรงเรียนจัดให้มีการเยี่ยมชมชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการสังเกตการสอนตามแนวทางของการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มีการสะท้อนผลหลังการสังเกตการสอน และนำผลที่ได้จากการสะท้อนผลการเยี่ยมชมเรียน ไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

4.4 ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น (New Knowledge)

ในการพัฒนาด้านวิชาการ โรงเรียนควรที่จะส่งเสริมการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนของตนเองมากที่สุดเท่าที่ปฏิบัติได้ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียน ได้หลายอย่างไม่่ว่าจะพัฒนาด้านทักษะการเกิดการเรียนรู้ เกิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ การแสวงหาความรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนของผู้เรียนเอง ซึ่งจากกรณีที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ทำการพัฒนาผู้เรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงเย็นจนประสบผลสำเร็จก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งที่คาดหวังและไม่คาด ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และโรงเรียน ดังกล่าวข้างต้น เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานในโครงการ 3 โครงการ โดยแต่ละโครงการมีกิจกรรมการประกอบด้วยดังนี้

1) โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐานมีกิจกรรมการดำเนินการ 4 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2) โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานมีกิจกรรมการดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ (1) การอบรมพัฒนาครูเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน (2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็ก โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน (3) การนิเทศการสอนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน

3) โครงการการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานมีกิจกรรมการดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์ โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน (2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียน โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน (3) กิจกรรมเข้าห้องสมุด โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน

การดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 9 รูป/คน ใน 3 โครงการและในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามในกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย (3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) (4) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การวิเคราะห์สภาพ (2) กำหนดปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา (3) การถ่ายทอดแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ให้ผู้ร่วมวิจัย (4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) (5) การสรุปผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Acting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม (2) การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ (3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ (4) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 4 การสังเกต (Observing) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) กำหนดรูปแบบและวิธีการ (2) การสังเกตผล (3) ประเมินผลและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การสังเคราะห์ความรู้ (2) การนำเสนอรายงาน (3) ประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (Re-Planning) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ นำเสนอรายงานวิเคราะห์และวิพากษ์ประเมินปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนา พร้อมวางแผนปฏิบัติการใหม่

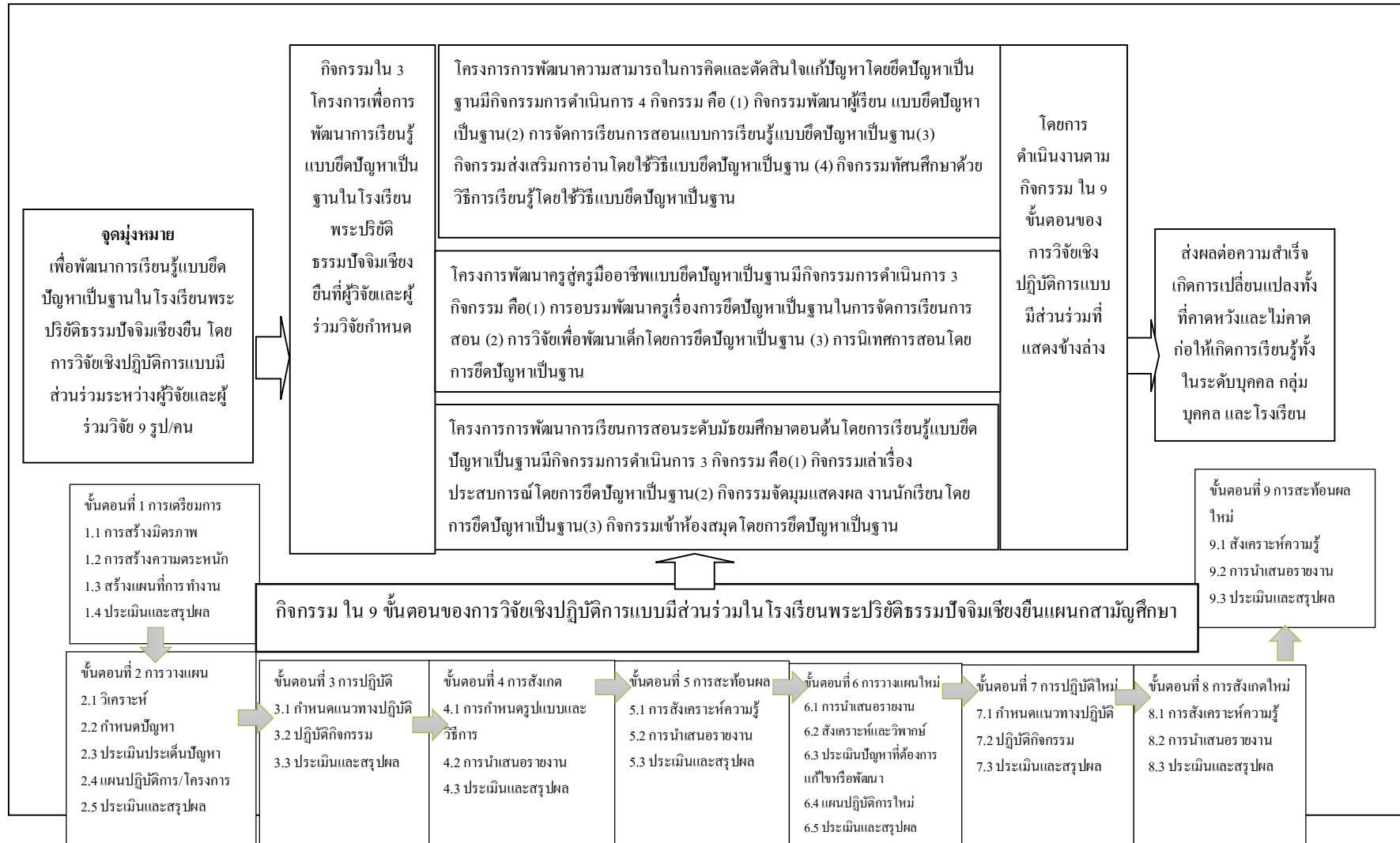
ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การกำหนดแนวปฏิบัติ (2) ปฏิบัติกิจกรรม (3) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (Re-Observing) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) กำหนดรูปแบบและวิธีการ (2) การสังเกตและเสนอรายงานผล (3) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (Re-Reflecting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ สังเคราะห์ความรู้ การนำเสนอรายงานประเมินและสรุปผล

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการเรียนรู้ และการพัฒนาความรู้ใหม่จากการปฏิบัติงานจริงของผู้วิจัย

และผู้ร่วมวิจัย ตามหลักการเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) ตามวงจรแบบเกลียวสว่าน (Spiral Cycle) ของกิจกรรมการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผล โดยผลจากการวิจัยจะมีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่เพื่อใช้ในวงกว้าง เนื่องจากเป็นการวิจัยในบริบทเฉพาะ เพียงแต่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ ดังทัศนะของ Coghlan and Brannick (2007) และ James, Milenkiewicz, and Bucknam (2008) ที่กล่าวว่า “ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่หรืออ้างอิง แต่สามารถนำเอาประเด็นข้อคิดหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่กำลังมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันได้” ดังนั้น ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นความรู้ใหม่ในบริบทเฉพาะที่เป็นผลจากการดำเนินการวิจัยในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ที่อาจมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในวงกว้าง แต่ก็อาจนำไปเป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนแห่งอื่นๆ ได้ ถือเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างกิจกรรมต่างๆ ใน 3 โครงการที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานและกิจกรรมต่างๆ ใน 9 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังแสดงเป็น “กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน: กรณีที่ประสบความสำเร็จในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน” ในภาพที่ 4.23

ภาพที่ 4.34 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบชดเชยปัญหาพื้นฐาน: กรณีที่ประสบความสำเร็จใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชิงชั้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลการดำเนินงานในขั้นตอน การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล ของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร (2) การเปลี่ยนแปลงตามสภาพที่คาดหวัง ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่” เป็นการวิจัยในระดับ โรงเรียน (School Wide) ดำเนินการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณลักษณะ 3 ประการคือ ประการที่หนึ่งเป็น โรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์การทดสอบระดับชาติต่ำ (O-NET) ประการที่สองเป็น โรงเรียนที่มีความประสงค์เข้าร่วมพัฒนาเครือข่ายความรู้ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมติของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนทุกฝ่าย และประการสุดท้ายเป็น โรงเรียนที่ผู้วิจัยจะสามารถเข้าไปปฏิบัติงานภาคสนามได้ตลอดระยะเวลาที่จะทำการวิจัย โดยพิจารณาจากความเหมาะสมในด้านการคมนาคม ด้านความปลอดภัย ด้านการประสานงานและการติดต่อที่รวดเร็ว และความสะดวกและความเป็นไปได้ต่อการที่จะเข้าไปเก็บข้อมูล ในการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาพ/เสียงในกิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งผลจากการเลือกได้สถานที่ที่จะดำเนินการวิจัย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 10 ตำบลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ร่วมวิจัยโดยยึดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดรวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูป/คน จำแนกเป็น 1) บุคลากรในโรงเรียน 9 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระครูโกศลวรคุณ ผู้จัดการโรงเรียน 2) พระครูปริยัติธรรมวิมล 3) พระมหาทองเกียรติ อธิปญโญ 4) พระอดุลย์ จกกวโร 5) พระปิยะพงษ์ สุจิตตโต 6) นายพิศิษฐ์ จงวิจิตร 7) นายธวัชชัย สีทะแจ 8) นายกิตติกร รัชตเวทกุล 9) นางสาวศุภปัญญา สุขสง โดยผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยมีบทบาทมีสถานะที่เท่าเทียมกันในการร่วมกันคิดปฏิบัติสังเกตผลและสะท้อนผลของการวิจัยทั้ง 2 วงจร 10 ขั้นตอน

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามกรอบแนวคิดของ Mills (2007) ซึ่งจำแนกเป็นสามกลุ่มดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) มี 1 ฉบับ เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 2) แบบสังเกต (Observation Form) มี 1 ฉบับ เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 3 และแบบรายงานความก้าวหน้าโครงการ 3) แบบตรวจสอบหรือบันทึก (Examining/Records) เช่นบันทึกอนุทิน (Journal) แบบตรวจสอบเอกสาร (Archival Documents) แผนที่ (Maps) เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาพ (Audiotapes and Videotapes) หลักฐานสิ่งของ (Artifacts) บันทึกภาคสนาม (Field Notes) เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 1 แบบบันทึกการประชุม 4) แบบรายงานความก้าวหน้าโครงการ

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ (2558) ที่มีวงจรการปฏิบัติของกิจกรรมการเตรียมการ (Prepare) การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) จำนวน 2 วงจร มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทั้งก่อนและหลังการดำเนินงานใน 2 วงจรดังกล่าวเป็น 10 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การเตรียมการ (Preparation) (2) การวางแผน (Planning) (3) การปฏิบัติ (Acting) (4) การสังเกต (Observing) (5) การสะท้อนผล (Reflecting) (6) การวางแผนใหม่ (Re-Planning) (7) การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting) (8) การสังเกตผลใหม่ (Re-Observing) (9) การสะท้อนผลใหม่ (Re-Reflecting) (10) การสรุปผล (Conclusion) ดังมีผลการวิจัยที่สรุปได้ดังต่อไปนี้ตามลำดับ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ผลการดำเนินการวิจัยขั้นที่ 1-9

ผลจากการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนโดยผู้วิจัยและร่วมวิจัยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ในขั้นตอนที่ 1 เป็นต้นมา ทำให้ได้มาซึ่งข้อที่จะสรุปผลร่วมกันเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งแสดงความเห็นรับรองในประชุมพร้อมกันของผู้ร่วมวิจัยในขั้นตอนที่ 1-9 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมขั้นตอนที่ 1-9

ขั้นตอน	กิจกรรม	ผลการดำเนิน
ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation)	1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย 3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) 4) การประเมินและสรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ -ได้รับความร่วมมือและตอบรับงานวิจัย -ได้ปฏิทินเพื่อการดำเนินงานวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตลอดระยะเวลาวิจัย -ได้คู่มือการพัฒนาการเรียนรู้แบบ PBL
ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning)	1) การวิเคราะห์สภาพปัญหา 2) กำหนดปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา 3) การถ่ายทอดแนวคิดในบทที่ 2 ให้ผู้ร่วม 4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ(Action Plan) 5) การสรุปผลการดำเนินงาน	บรรลุตามวัตถุประสงค์ -เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน -ได้แผนปฏิบัติการ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนางานซึ่งประกอบไปด้วย 3 โครงการ โครงการ 1 พัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน โครงการที่ 2 พัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพโดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน 3. โครงการที่ 3 พัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาโดยการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Action)	1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม 2) การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ 3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ 4) การประเมินและสรุปผล	-บรรลุตามวัตถุประสงค์ -ได้ทีมงาน โครงการที่รับผิดชอบการดำเนินงานในแต่ละโครงการพร้อมกำหนดติดตามและประเมินผล -ได้เครื่องมือการวิจัย 5 ฉบับสำหรับการดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	ผลการดำเนิน
ขั้นตอนที่ 4 การสังเกต (Observation)	1) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบและ วิธีการ 2) ขั้นตอนการสังเกตผล 3) ขั้นตอนประเมินผลและสรุปผล	-ผู้ร่วมวิจัยและทีมประเมินมีความเข้าใจใน เทคนิควิธีการสังเกตผลและสามารถใช้ เครื่องมือในการสังเกตได้อย่างมีประสิทธิภาพ -กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผล การดำเนินงานทำให้ผู้ร่วมการวิจัยทราบถึง ความก้าวหน้าโครงการในการทำงานและได้ แบ่งปันประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน
ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflection)	1) การสังเคราะห์ความรู้ 2) การนำเสนอรายงาน 3) ประเมินและสรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้เห็นถึงสภาพการ เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่เกิด จากการปฏิบัติ
ขั้นตอนที่ 6 การวางแผน ใหม่	นำเสนอรายงานวิเคราะห์และ วิพากษ์ประเมินปัญหาที่ต้องการ แก้ไขหรือพัฒนา พร้อมวางแผน ปฏิบัติการใหม่	บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แผนปฏิบัติการชุดใหม่เพื่อนำไปใช้ในการ พัฒนางานให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน
ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่	1) ขั้นตอนการกำหนดแนวปฏิบัติ 2) ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม 3) ขั้นตอนการประเมินและสรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ \\ ผลจากการนำโครงการลงสู่การปฏิบัติ นอกจากจะทำให้โรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมบัจฉิมเขียงยืน สามารถรักษาระดับ คุณภาพไว้ในเกณฑ์ “ระดับดี” ส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น
ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตใหม่	1) ขั้นตอนกำหนดรูปแบบและ วิธีการ 2) ขั้นตอนการสังเกตและเสนอ รายงานผล 3) ขั้นตอนประเมินและสรุป	บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้ร่วมวิจัยและทีมประเมินมีความรู้ความเข้าใจ ในเทคนิคและวิธีการสังเกตผลและสามารถใช้ เครื่องมือในการสังเกตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนผลของการ ดำเนินงานทำให้ผู้ร่วมวิจัยได้ทราบถึง ความก้าวหน้าในการทำงานและได้แบ่งปัน ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	ผลการดำเนิน
ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผล ใหม่	สังเคราะห์ความรู้ การนำเสนอ รายงานประเมินและสรุปผล	บรรลุตามวัตถุประสงค์ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้เห็นถึงสภาพ การเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และความรู้ใหม่ที่ จากการลงปฏิบัติ ทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับ กลุ่มบุคคล และระดับองค์กร

5.1.2 การเปลี่ยนแปลง (Change) จากการปฏิบัติ

ข้อสรุปที่ได้จากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเขียงยืน” เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวังดังนี้

5.1.2.1 การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง

สำหรับ “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 ระดับคือ 1) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เป็นภาพรวมของสถานศึกษา และ 2) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับกิจกรรมในโครงการตามแผนปฏิบัติการ

1) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เป็นภาพรวมของโรงเรียน

1.1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเขียงยืน มีความคาดหวังให้ครูได้รับประสบการณ์พัฒนาตนเองและนักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ โดยการใช้ระบบวิธีการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนด้วย เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่นักเรียนสนใจศึกษา และพัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นรูปธรรม มุ่งหวังที่จะผ่านการประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันคุณภาพภายในและภายนอก ในมาตรฐานที่ 7 และ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ในระดับ “ดี” ขึ้นไป โดยได้รับการแก้ไขผ่านการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงในโครงการที่ 2 โครงการพัฒนาครูสู่มืออาชีพ และโครงการที่ 3 โครงการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึด

ปัญหาเป็นฐาน โดยการนำโครงการทั้งหมดลงสู่การปฏิบัติจริงจนแล้วเสร็จ ซึ่งผลจากการดำเนินงานวิจัยเมื่อสิ้นสุดวงจรที่ 2 พบว่า บรรลุตามความคาดหวังที่กำหนดไว้ทุกประการ โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ได้รับการพัฒนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อให้ครู นักเรียน ได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน นำมาแก้ไขในระบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก โดยได้รับการแก้ไขผ่านการนำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติจริงใน โครงการที่ 1 โครงการที่ 2 และโครงการที่ 3

2) ความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในระดับกิจกรรมของโครงการตามแผนปฏิบัติการ

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนด “สภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหา” โดยมีความเห็นร่วมกันว่าสภาพที่คาดหวังจากการแก้ปัญหของโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน คือทุกกิจกรรมในแต่ละโครงการของแผนปฏิบัติการสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยเกณฑ์คาดหวังที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดไว้ คือ ระดับ ดี หรือ 3.00 คะแนนขึ้นไป ทั้งนี้หลังจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติ จนแล้วเสร็จทุกโครงการ สามารถสรุปผลได้ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 สรุปผลการดำเนินการในระดับกิจกรรมของโครงการตามแผนปฏิบัติการ

โครงการ	กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	ผลการดำเนินงาน
1. โครงการการพัฒนา พัฒนา ความสามารถ ในการคิดและ ตัดสินใจ แก้ปัญหาโดย ยึดปัญหาเป็น ฐาน	1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.56	0.53	มีการเรียนการสอนแบบยึดปัญหาเป็น ฐานมีการฝึกทักษะ ความคิด โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน
	2) การจัดการเรียนการ สอนแบบการเรียนรู้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน	3.33	0.50	เข้าใจสืบค้นหาคำตอบ ด้วยวิธีการใช้ แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
	3)กิจกรรมส่งเสริมการ อ่าน โดยใช้วิธีแบบยึด ปัญหาเป็นฐาน	3.22	0.44	มีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังครู ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเรียน การสอนแนวใหม่ที่ใช้รูปแบบยึด ปัญหาเป็นฐาน โดยใช้สาระการเรียนรู้ เป็นฐาน

โครงการ	กิจกรรม	ผลการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	ผลการดำเนินงาน
	4) กิจกรรมทักษะศึกษา ด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้ วิธีแบบยึดปัญหาเป็น ฐาน	3.67	0.50	สำเร็จเพราะครูมีการจัดกิจกรรม ที่ หลากหลายวิธี มีการส่งเสริมบทบาท การเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านทักษะ ความคิด
2. โครงการ พัฒนาครูผู้ครู มืออาชีพแบบ ยึดปัญหาเป็น ฐาน	1) การอบรมพัฒนาครู เรื่องการยึดปัญหาเป็น ฐานในการจัดการเรียน การสอน	3.56	0.53	บุคคลากรครูได้รับอบรมพัฒนาการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเทคนิค วิธีการ การใช้การเรียนรู้แบบ ใช้ปัญหา เป็นฐาน
	2) การวิจัยเพื่อพัฒนา เด็กโดยการยึดปัญหา เป็นฐาน	3.22	0.44	ได้รับข้อมูล รับทราบปัญหาที่เกิด ระหว่างการจัดการเรียนการสอน เรียนรู้วิธีการแก้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
	3) การนิเทศการสอน โดยการยึดปัญหาเป็น ฐาน	3.44	0.53	สำเร็จเพราะครูได้รับการกระตุ้น กระ ตุ้นหรือรื้อน ในการอบรมพัฒนาตนเอง หลากหลายวิธีการ เทคนิค ความคิด ประสบการณ์
3. โครงการการ พัฒนาการเรียน การสอนระดับ มัธยมศึกษา ตอนต้น โดย การเรียนรู้แบบ ยึดปัญหาเป็น ฐาน	1) กิจกรรมเล่าเรื่อง ประสบการณ์โดยการ ยึดปัญหาเป็นฐาน	3.56	0.53	มีการพัฒนาด้านทักษะ ความคิด เทคนิควิธีการพูด โดยใช้กระบวนการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในกระตุ้น กิจกรรม
	2) กิจกรรมจัดมุม แสดงผล งานนักเรียน โดยการยึดปัญหาเป็น ฐาน	3.78	0.44	เด็กได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ด้วย วิธีการ การใช้ปัญหาเป็นฐาน กล้าแสดงออก กับผลงานที่ร่วมกันทำ ขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วย วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
	3) กิจกรรมเข้าห้องสมุด โดยการยึดปัญหาเป็น ฐาน	3.33	0.50	เด็กได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า ข้อมูล หาคำตอบ ด้วยวิธีการ สืบค้น ข้อมูล หาคำตอบเองด้วย วิธีการ ใช้ปัญหาเป็นฐานครูได้เรียนรู้ วิธีการสอนด้วยหลายหลายวิธีการ

5.1.2.2 การเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวัง

จากการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1-9 สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวังในระดับต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติได้

1) ภาพรวมระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจจัยมเชียงใหม่

ก่อนดำเนินการวิจัย การดำเนินงานของโรงเรียนในด้านต่างๆ สืบเนื่องมาจากผู้วิจัยได้สังเกตเห็นสภาพการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่าง จากโรงเรียนที่เรียนข้างนอก เพราะโรงเรียนปริยัติสายสามัญนี้ จะเน้นการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับบริบทข้างนอกอยู่เพียงเล็กน้อย จึงไม่ค่อยมีใครให้ความสนใจในการพัฒนางานด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน จึงเป็นเหตุผลการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนมีผลค่อนข้างที่จะอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ และการเกิดวิวัฒนาการการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ตลอดถึงเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายวิชาการต้องเร่งต่อเติมและพัฒนาในส่วนที่ขาดนี้ ถึงโรงเรียนอาจจะได้รับงบประมาณเป็นรายหัวเท่านั้นก็ตาม ฝ่ายวิชาการ ตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องต้องแก้ปัญหา

ร่วมกัน

หลังดำเนินการวิจัยการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจจัยมเชียงใหม่ ในด้านต่างๆ ได้รับการพัฒนาจากทีมงานวิจัยเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ส่งผลให้ครู นักเรียน มีความสนใจและกระตือรือร้นในสภาพการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ครู ได้รับการพัฒนาการออกแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการที่หลากหลาย ทำให้ผู้ปกครอง เริ่มให้ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษามากขึ้น รวมทั้งหน่วยงานต้นสังกัดได้เห็นผลการพัฒนา ผลการประเมินที่ดีขึ้น และระดับผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นตามลำดับ เป็นที่น่าพอใจ การทำงานมีการแสดงความคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ มากขึ้น และการทำงานเป็นไปแบบเป็นกันเองและมีส่วนร่วมในการลงมือทำงานด้วยความเต็มใจ รู้และเข้าใจบทบาทปัญหาที่ร่วมกันพัฒนา แก้ไขโรงเรียนของตนเองมากขึ้น

5.1.2.3 การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning)

ผู้วิจัย เรียนรู้วิธีการสร้างความเข้าใจกับผู้ร่วมวิจัย โดยใช้วิธีการพูดคุยแบบกัลยาณมิตรการประชุมชี้แจงหารือ ตลอดจนเสวนา แลกเปลี่ยน ความคิดซึ่งกันและกัน และการศึกษาดูงานให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกันทั้งระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยและทั้งผู้ร่วมวิจัยกับผู้ร่วมวิจัยซึ่งส่งผลให้เกิดความอบอุ่น เหมือนคนครอบครัวเดียวกันไว้วางใจซึ่งกันและกันและเข้าใจในสิ่งที่ทุกคนจะร่วมกันดำเนินกิจกรรม การพัฒนาเรียนรู้วิธีการใช้ภาวะความเป็นผู้นำ ในด้านผู้นำวิชาชีพครู และในฐานะที่เป็นผู้วิจัยใน 3 ลักษณะคือเป็นผู้รอบรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้เสียดสเรียนรู้การสร้างความร่วมมือในองค์กรหากทุกรูป/คนใน

องค์กรมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงองค์กรก็จะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในองค์กรด้วยความเต็มใจ และจริงใจเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงองค์กรว่าการจะเปลี่ยนแปลงใดๆ ในองค์กรนั้นผู้นำองค์กร จะต้องเป็นผู้คิดริเริ่มการเปลี่ยนแปลงนั้นจึงจะเกิดและจะสามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงให้สำเร็จ ได้ นั้นผู้นำองค์กรจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง เหมือนที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ช่วยกันทำเริ่มจาก จุดเล็กๆ จากครูหนึ่งคนแล้วค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นครูทั้งโรงเรียนเรียนรู้ คุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมวิจัยว่าทุกคนมีเกียรติมีศักดิ์ศรีมีความรู้ ความสามารถต้องการการ ขอมรับจากเพื่อนร่วมงาน เรียนรู้ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรว่าองค์กรใดจะเป็น องค์กรที่ประสบความสำเร็จนั้น ผู้นำขององค์กรจะต้องสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับสมาชิกใน องค์กรให้ได้ก่อน หลักสำคัญที่จะก่อให้เกิดศรัทธาคือผู้นำองค์กรต้องเป็นผู้ให้และเรียนรู้ถึงการ ทำงานร่วมกัน ดังเช่นที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ช่วยกันทำ ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการวิจัย เพื่อให้ กิจกรรมเหล่านั้นบรรลุเป้าหมาย ประสบความสำเร็จ ได้นั้น สมาชิกในองค์กรจะต้องมีความมุ่งมั่น เปิดใจให้อภัยและเป็นเอกภาพซึ่งกันและกัน

ผู้ร่วมวิจัย เรียนรู้กระบวนการวางแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมเรียนรู้วิธีการ ติดต่อดสื่อสารและการประสานงานกับเพื่อนร่วมงานเรียนรู้ สิ่งที่เป็นปัญหาและเสาะหาข้อมูลสาเหตุ ของปัญหาที่โรงเรียนกำลังประสบพบเจอ เผชิญอยู่เรียนรู้ในวิธีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันให้เกิด ประสิทธิภาพเรียนรู้วิธีการประสานความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยกับผู้วิจัยและระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วม วิจัยเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติงานเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีความ ตรงต่อเวลาเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีความ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนเรียนรู้การรู้จักการยกย่องเพื่อนร่วมทีมงานและ เพื่อนต่างทีมงานในขณะที่ปฏิบัติงานเรียนรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมวิจัยว่าทุกคนมีเกียรติมี ศักดิ์ศรีมีความรู้ความสามารถต้องการการขอมรับจากเพื่อนร่วมงานเรียนรู้การทำงานประสบการณ์ ทำงาน และทำเป็นทีมเรียนรู้ถึงวิธีการสะท้อนผลและการถอดบทเรียนเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและเอื้อ ออาหารต่อเพื่อนร่วมงานเรียนรู้วิธีการสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินโครงการ กิจกรรมและวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงานเรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นเปิดใจให้อภัยและสร้างความเป็น เอกภาพในองค์กรต่อไป

1) **นักเรียน** เกิดการเรียนรู้ คือ เริ่มที่จะสนใจในการเรียนหนังสือมากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากระบบการจัดการเรียนการสอน ได้รับการพัฒนาขึ้น โดยมุ่งเป้าหมายไปที่คณะครูที่ ดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยที่โรงเรียนได้ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนใหม่ เน้นการ จัดการเรียนการสอนในเรื่องการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (PBL) นำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในห้องเสียใหม่ จึงทำให้ให้นักเรียน จากก่อนหน้านี้เบื่อ กลับมาเฝ้า

ใจต้นตอ ในการเรียนการสอน เพราะการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น โดยนักเรียนจะเป็นผู้สืบค้นหาคำตอบเอง โดยมีครูเป็นเพียงผู้ให้การอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียน อยากเรียน อยากรู้ อยากทราบ แล้วลงมือด้วยตนเอง จึงสังเกตได้จากพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน

โรงเรียนมีการจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์เพิ่มมากขึ้นขยายสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงไว้สายกระจายสัญญาณเต็มพื้นที่ของโรงเรียน จัดหากระดาษและวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน รวมทั้งปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนไว้อำนวยความสะดวกให้กับคณะครู นักเรียนได้ทำกิจกรรม และมีการปรับปรุงระบบการสื่อสารที่หลากหลายร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้ภายในโรงเรียนในการสื่อสารกัน เช่น การใช้ไลน์ เฟสบุค อีเมลล์ เว็บไซต์ เป็นต้น และที่สำคัญทางโรงเรียนจัดให้มีการเยี่ยมชมชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการสังเกตการสอนตามแนวทางของการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการสอนแบบยึดปัญหาเป็นฐาน มีการสะท้อนผลหลังการสังเกตการสอน และนำผลที่ได้จากการสะท้อนผลการเยี่ยมชมเรียนไปปรับปรุงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

5.1.2.4 ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น (New Knowledge)

ในการพัฒนาด้านวิชาการ โรงเรียนควรที่จะส่งเสริมการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนของตนเองมากที่สุดเท่าที่ปฏิบัติได้ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียนได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะพัฒนาด้านทักษะการเกิดการเรียนรู้ เกิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ การแสวงหาความรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนของผู้เรียนเอง ซึ่งจากกรณีที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ทำการพัฒนาผู้เรียนแบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเขียงยืน จนประสบความสำเร็จก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งที่คาดหวังและไม่คาด ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และโรงเรียน ดังกล่าวข้างต้น เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานในโครงการ 3 โครงการ โดยแต่ละโครงการมีกิจกรรมการประกอบด้วยดังนี้

1) โครงการการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยึดปัญหาเป็นฐานมีกิจกรรมการดำเนินการ 4 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (2) การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (3) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน (4) กิจกรรมทัศนศึกษาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีแบบยึดปัญหาเป็นฐาน

2) โครงการทักษะการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานมีกิจกรรมการดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ (1) การอบรมพัฒนาครูเรื่องการยึดปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน

สอน (2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน (3) การนิเทศการสอนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน

3) โครงการการพัฒนาการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานมีกิจกรรมการดำเนินการ 3 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมเล่าเรื่องประสบการณ์โดยการยึดปัญหาเป็นฐาน (2) กิจกรรมจัดมุมแสดงผลงานนักเรียนโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน (3) กิจกรรมเข้าห้องสมุดโดยการยึดปัญหาเป็นฐาน

การดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้อย่างยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิม เชียงยืน โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 9 รูป/คน ใน 3 โครงการและในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว เป็นการดำเนินการตามในกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การสร้างมิตรภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) การเสริมพลังความรู้ให้กับผู้ร่วมวิจัย (3) การสร้างแผนที่การทำงาน (Road Map) (4) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ 1) การวิเคราะห์สภาพ (2) กำหนดปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา (3) การถ่ายทอดแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้อย่างยึดปัญหาเป็นฐานให้ผู้ร่วมวิจัย (4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) (5) การสรุปผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Acting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ 1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วม (2) การประเมินสภาพการดำเนินงานก่อนนำแผนลงสู่การปฏิบัติ (3) การนำแผนลงสู่การปฏิบัติ (4) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 4 การสังเกต (Observing) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) กำหนดรูปแบบและวิธีการ (2) การสังเกตผล (3) ประเมินผลและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การสังเคราะห์ความรู้ (2) การนำเสนอรายงาน (3) ประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (Re-Planning) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือนำเสนอรายงานวิเคราะห์และวิพากษ์ประเมินปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนาพร้อมวางแผนปฏิบัติการใหม่

ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (Re-Acting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) การกำหนดแนวปฏิบัติ (2) ปฏิบัติกิจกรรม (3) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (Re-Observing) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ (1) กำหนดรูปแบบและวิธีการ (2) การสังเกตและเสนอรายงานผล (3) การประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (Re-Reflecting) มีกิจกรรมการดำเนินงาน คือ สังเคราะห์ความรู้ การนำเสนอรายงานประเมินและสรุปผล

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการเรียนรู้ และการพัฒนาความรู้ใหม่จากการปฏิบัติงานจริงของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ตามหลักการเรียนรู้จากการกระทำ (Action Learning) ตามวงจรแบบเกลียวสว่าน (Spiral Cycle) ของกิจกรรมการเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผล โดยผลจากการวิจัยจะมีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่เพื่อใช้ในวงกว้าง เนื่องจากการวิจัยในบริบทเฉพาะ เพียงแต่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ ดังทัศนะของ Coghlan and Brannick (2007) และ James, Milenkiewicz, and Bucknam (2008) ที่กล่าวว่า “ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่หรืออ้างอิง แต่สามารถนำเอาประเด็นข้อคิดหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่กำลังมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันได้” ดังนั้น ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นความรู้ใหม่ในบริบทเฉพาะที่เป็นผลจากการดำเนินการวิจัยในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่ ที่อาจมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในวงกว้าง แต่ก็อาจนำไปเป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนแห่งอื่นๆ ได้ ถือเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างกิจกรรมต่างๆ ใน 3 โครงการที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานและกิจกรรมต่างๆ ใน 9 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังแสดงเป็น “กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน: กรณีที่ประสบผลสำเร็จในโรงเรียนบัจจิมเชียงใหม่” ในภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบชี้คปัญหาเป็นฐาน : กรณีที่ประสบความสำเร็จ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเขียงขึ้น

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการดำเนินการ

ผลการดำเนินการวิจัยขั้นที่ 1-9 ที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามขั้นตอนนั้นๆ ผลปรากฏว่า นับตั้งแต่ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้บรรลุตามเป้าหมายที่ คาดการณ์ทุกประการ ตลอดถึงการมีส่วนร่วมในวิจัย และนำไปแก้ไขปัญหาในประเด็นต่างๆ ก็ได้บรรลุสิ่งที่คาดหวังและประสบความสำเร็จ ตามกระบวนการวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอน ได้มีการร่วมมือ ประสาน ตลอดจนแนวความคิด การเปลี่ยนแปลงใหม่ด้วยกระบวนการการวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมในครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

สภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับการเรียน การสอน เพราะนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอน ที่สอนด้วย วิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องจำ การเรียนรู้แบบต่างๆ ตลอดถึงการบริหารจัดการ สภาพของ โรงเรียนด้านบริหารจัดการทั่วไปได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลและ กรมการศาสนา ใน สมัยนั้น ปัจจุบันภายใต้การดูแลจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และมีชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ เป็นครั้งคราว ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรงเรียนได้จัดตั้งขึ้น โดยคำเรียกร้องของประชาชนในสมัยนั้น โดยใน ระยะเวลาเริ่มแรกประชาชนต้องใช้จ่ายเงินเพื่อสร้างอาคารเรียน จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียน การสอนก่อน จากนั้นรัฐก็จะให้การสนับสนุน ซึ่งเห็นได้ว่าส่วนงานการบริหาร ผู้บริหารในปัจจุบัน คือ พระครูปริยัติธรรมวิมล มีความตระหนักและให้นโยบายสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้โรงเรียนและ ครูผู้สอนให้ความสำคัญในด้านการเรียนการสอนเป็นประเด็นหลัก สอดคล้องกับ Hipp (2003) ที่ กล่าวว่าภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) เป็นการที่ผู้บริหาร โรงเรียนกับคณะครูใน โรงเรียน ร่วมกันสร้างสรรค์บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียน โดยการใช้พลังอำนาจร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน และการส่งเสริมรักษาสภาพความเป็นผู้นำในกลุ่มของทีมงานครูใน โรงเรียน สอดคล้องกับ Hord (2004) ที่กล่าวถึงภาวะผู้นำร่วมว่าผู้บริหาร จะต้องแสดงบทบาทของตนแก่เป็น ผู้มีส่วนร่วมคนหนึ่งในโรงเรียนเท่านั้น และจะต้องร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับคณะครูทุกคนใน โรงเรียน เช่น ร่วมตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบหาวิธีการปรับปรุง ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนร่วมกัน หา รูปแบบการพัฒนาเรียนรู้ของนักเรียนและรูปแบบการสอนของครูที่เหมาะสม และร่วมกันหาวิธีการ บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้คือการเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์ที่จะต้องเกิดขึ้นใน โรงเรียน ที่ไม่มีใครสำคัญกว่าใคร ทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้หากได้รับการส่งเสริมให้แต่ละคนได้รับ บทบาทและแสดงบทบาทความเป็นผู้นำและในช่วงปี พ.ศ. 2546 โรงเรียนเริ่มมีการพัฒนาอย่างการ เรียนการสอนเป็นระบบมากยิ่งขึ้นเพราะมีระบบการประกันคุณภาพภายในและคุณภาพภายนอกเข้า มามีบทบาทในการพัฒนาส่งเสริมในระบบโรงเรียน

ส่วนสภาพปัญหาด้านพัฒนาผู้เรียนที่ผ่านมามีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเด็กขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ครูขาดทักษะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีการพัฒนาไม่เพียงพอหรือปัญหาครูมีภารกิจอื่นไม่ได้สอนอย่างเต็มที่ ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาภายในที่มีสาเหตุมาจากครูไม่ครบชั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) สภาพปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน มีปัญหาหลายประการที่สำคัญได้แก่ปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร รังคะราช (2548), นกมล นพเคราะห์ (2546) ด้านการเรียนการสอนไม่สามารถทำได้เต็มที่เพราะครูไม่ครบชั้นและสอนไม่ตรงตามเอกวิชา ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่จะมาช่วยแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้นก็มีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะสื่อด้านเทคโนโลยี และปัญหาโรงเรียนไม่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สอดคล้องกับงานวิจัยของชาติ สะตะ (2549), และอภิรักษ์ นานาเลห์ (2545) ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนครูและนักเรียนทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัญหาสำคัญสองประการคือปัญหาครูผู้สอนไม่ครบชั้นและงบประมาณอุดหนุนจากรัฐมีจำกัดสภาพปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน มีปัญหาหลายประการที่สำคัญได้แก่ปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร รังคะราช (2548) นกมล นพเคราะห์ (2546) ด้านการเรียนการสอนไม่สามารถทำได้เต็มที่เพราะครูไม่ครบชั้นและสอนไม่ตรงตามเอกวิชา ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่จะมาช่วยแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้นก็มีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะสื่อด้านเทคโนโลยีและปัญหาโรงเรียนไม่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สอดคล้องกับงานวิจัยของชาติ สะตะ (2549), และอภิรักษ์ นานาเลห์ (2545) ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนครูและนักเรียนทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัญหาสำคัญ 3 ประการคือปัญหาครูผู้สอนไม่ครบชั้น การพัฒนาการเรียนของครูและงบประมาณอุดหนุนจากรัฐมีจำกัดสภาพที่คาดหวัง โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน มุ่งหวังที่จะจัดดำเนินการ ในเรื่องการบริหารจัดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างครอบคลุมถึงการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ต้องผ่านการประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานอิงสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นี้ในมาตรฐานที่ 1,7 มีค่าระดับ 3 “ดี” ขึ้นไป เพื่อพัฒนาครูและผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมุ่งหวังให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมบึงจิมเชียงยืน เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อรองรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) การประเมินทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาโดยการประเมินทางเลือกในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้อย่างเหมาะสมพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานตรงตามมาตรฐานที่โรงเรียนได้รับการประเมินต่ำกว่ามาตรฐานและต้องการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนการสอนควบคู่กันไปโดย

ประเมินทางเลือกจากหลักเกณฑ์การพิจารณา ผู้วิจัยและผู้ร่วมได้ร่วมกันวิเคราะห์ประเมิน ข้อคิดเห็น ประเด็นต่างๆ ในการรวบรวมสิ่งที่ต้องการแก้ไข โดยการยึดแนวทาง ทางเลือก วิธีการ แก้ไข ได้ดังนี้ 1) ปัญหานั้นมีผลกระทบต่อ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ หรือคณะครู หรือไม่ 2) ปัญหามีความยากง่ายแค่ไหนในการแก้ไข 3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ หรือคณะครูมีความพร้อมในการแก้ไขมากน้อยเพียงใด 4) ได้รับความร่วมมือในการแก้ปัญหาจาก ส่วนไหนบ้าง 5) เป็นปัญหาที่บุคคลกลุ่มบุคคลและโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ หรือ คณะครูต้องการแก้ไขและพัฒนามากที่สุดทำให้ได้มาตรฐานในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้อย่าง โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน 3 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ 1) มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างระบบบริหารและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร 2) มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและ 3) มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลายโดยจัดทำเป็น แผนปฏิบัติการจำนวน 3 โครงการเพื่อแก้ไขมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาการเรียนรู้อย่าง คือ โครงการที่ 1 พัฒนาศักยภาพในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โครงการ ที่ 2 พัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพแบบยึดปัญหาเป็นฐาน โครงการที่ 3 พัฒนาการเรียนการสอนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นแบบยึดปัญหาเป็นฐาน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่ นั้นมีเหตุผล ยึดหลักการสำคัญคือผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมุ่งหวังให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่พระนคร ได้มีการ พัฒนาการเรียนรู้และครูผู้สอนได้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพตรงตาม มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น โดยมีตัวกระตุ้นคือการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างยึดปัญหาเป็นฐานเพื่อทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ในระดับบุคคลกลุ่มบุคคลและโรงเรียนเพื่อให้เห็นต่อการเปลี่ยนที่ เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 นี้

การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติ

จากผลการปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ ใน 3 โครงการที่บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวังทุก กิจกรรม โดยผลการประเมินได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดระดับ 3.00 ขึ้นไปทุกกิจกรรม นั้น แต่ก็เป็นการประสบผลสำเร็จในวงจรที่ 2 ยังมีกิจกรรมที่ไม่บรรลุผลตามที่คาดหวังในการ ดำเนินงานวิจัยในรอบที่ 1 คือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโครงการการพัฒนาความสามารถใน การคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีสติแบบยึดปัญหาเป็นฐานอาจเนื่องจากครูผู้สอนทั้ง โรงเรียน ไม่ได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาและครูผู้สอนไม่ได้จัดกิจกรรมผู้เรียนที่ สอดคล้องกับมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ตลอดถึงการนิเทศครูผู้สอน เพื่อบ่งบอกให้ครูผู้สอนได้เข้าใจ ในการจัดการเรียนการสอน ครูไม่ได้รับการส่งเสริมในการอบรมพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ก่อนที่

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันพัฒนาขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยความเป็นจริงในทางปฏิบัติแล้วผู้บริหารและครูผู้สอนยังให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการเรียนรู้ในระดับน้อยจึงส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ ชาติศึกษา ในการสอนตลอดถึงกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายและเป้าหมายที่ชัดเจนถึงแม้ว่าครูผู้สอนจะใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่รัฐจัดส่งให้ หรือสำนักงานต้นสังกัดให้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อใช้ประกอบในการจัดการเรียนการสอนแต่แผนการจัดการเรียนรู้สำเร็จรูปนั้นครูผู้สอนขาดการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพบริบทวัฒนธรรมและบรรยากาศการเรียนรู้ของโรงเรียนจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ที่พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขนาดเล็กส่วนใหญ่ นักเรียนมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดอื่นแต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษา ยืน ก็พยายามที่จะพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และนำแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไปปฏิบัติหลังจากที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำแผนปฏิบัติการลงสู่การปฏิบัติปรากฏว่าบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการในรอบวงจรที่ 2 นั้น ส่งผลให้กับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนได้รับการพัฒนา ตลอดถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดในรายวิชาที่สอน และบรรลุผล ตรงตามมาตรฐาน นั้นที่ได้การประเมิน

การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยที่พบว่าบุคคลประกอบด้วยผู้วิจัยครูผู้บริหาร โรงเรียนกลุ่มบุคคลหมายถึงกลุ่มบุคคลที่ร่วมวิจัยและโรงเรียนหมายถึงบุคลากร ใน โรงเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงหลายประการนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจสืบเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้รับการพัฒนาทั้งความรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน/ชุมชนสอดคล้องกับศักยภาพบุคคลกลุ่มบุคคลและโรงเรียนประกอบกับฐานะของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีความเท่าเทียมกันในการวิจัยจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบทั้งการคิดการปฏิบัติการ สังเกตผลและการสะท้อนผลจึงทำให้เกิดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมเพื่อเป้าหมายของการพัฒนาคือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมศึกษา ยืน ผ่านการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่อิงสถานศึกษา ความสำเร็จของบ่งชี้ ที่เกิดจากทั้ง 3 โครงการ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนได้รับประโยชน์และมีคุณภาพอันเป็นผลจากการ พัฒนาผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดจะต้องมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสูงตามมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาชาติ และโรงเรียนมีศักยภาพในการบริ

หารจัดการเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและการยกระดับ โรงเรียนชั้นนำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อมผู้การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล Heron (1996), Ubben, Hughes & Norris (2001) และ Hoy & Miskel (2001) ที่กล่าวถึงการพัฒนาครู ต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงแผนงานหรือ โครงการที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน (Results-driven Education) การมุ่งให้ครูกิจคืออย่างเป็นระบบ (System Thinking) และการเรียนรู้ในตัวครูเกิดจากการเป็นผู้กระทำ (Active)

ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน: กรณีที่ประสบผลสำเร็จในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน นั้น ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ในบริบทเฉพาะ โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน มีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่เพื่อใช้ในวงกว้าง เพียงแต่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ ดังทัศนะของ Coghlan and Brannick (2007) และ James, Milenkiewicz, and Bucknam (2008) ที่กล่าวว่าผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่หรืออ้างอิง แต่สามารถนำเอาประเด็นข้อคิดหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่กำลังมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) จากผลการวิจัยที่พบว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ที่เป็นพื้นที่ในการวิจัยควรใช้การเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูและนักเรียนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่อไป

2) จากผลการวิจัยที่พบว่าการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากชั้นเรียนร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายเชิงประจักษ์ได้ในวงจรที่ 2 ของการวิจัย ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้มีการเชื่อมชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องโดยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีการสังเกตการณ์สอนของกันและกัน มีการสะท้อนผลการสังเกตการสอนร่วมกันเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้และจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอทุกสัปดาห์สัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

3) จากผลการวิจัยที่พบว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน บรรลุทุกเป้าหมายการพัฒนาการ

เรียนรู้ นั่นเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนาบรรลุผลสำเร็จนั้น หากสถานศึกษาใดต้องการที่จะพัฒนาให้สถานศึกษาของตนเป็นสถานศึกษาที่พัฒนาด้วยหลักการเรียนรู้ด้วยเชิงวิชาการ ตลอดถึงการพัฒนาองค์กร โรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องเป็นผู้ริเริ่มในการพัฒนา แล้วค่อยพุดคุยทำความเข้าใจกับคณะครูในสิ่งที่ต้องการพัฒนานั้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคณะครูในสถานศึกษาเป็นสำคัญ เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถและใฝ่ดี แล้วสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับบุคลากรก่อน เป็นอันดับแรกหลังจากนั้นค่อยเดินทางพัฒนาต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ ควรทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาในงานต่างๆ ของโรงเรียนเช่น งานการบริหารทั่วไป งานการเงินและพัสดุ งานอาคารและสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่ ควรส่งเสริมให้บุคลากรนำกระบวนการ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการทำวิจัยในระดับห้องเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนอื่นๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี โรงเรียนศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก และโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เป็นต้น

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2. ค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2558 เข้าถึงได้จาก <https://www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/NationalEducation.pdf>.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2532). การทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน: คืออะไรและทำอย่างไร. วารสารสังคมพัฒนา, หน้า (1-2), 14-35.
- ชยานนท์ มนเพียรจันทร์.(2554). การจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักองค์รวม: กรณีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดงพอง องค์การบริหารส่วนตำบลศิลา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทีศนา เขมมณี (2545). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์ (2533) “การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก” เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นภา หลิมธรัตน์ (2540) PBL คืออะไร ?. วารสารส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ การสอน.
- บัณฑิต รุ่งเจริญ. (2556) การพัฒนารูปแบบเว็บฝึกอบรมอัจฉริยะผ่านการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักแบบมีระบบที่ปรึกษา, วิทยานิพนธ์คุชฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2548). การพัฒนาความคิด กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินต์ติ้ง
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2557). การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf>
- พวงรัตน์ บุญญานุกรักษ์ และ Majumdar, Basanti. (2544). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก. กรุงเทพฯ: ธนาเพรสแอนด์กราฟฟิค
- มนสภรณ์ วิฑูรเมธา. (2544). การเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก. ริงสิตสารสนเทศ.
- มณฑรา ธรรมบุษย์. (2545) การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ โดยใช้ PBL (Problem-based learning). วารสารวิชาการ. (อค์สำเนา)
- ยรรยง สิ้นธุ์งาม (2545). “การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้โดยใช้ PBL (Problem-Based Learning),” วารสารวิชาการ ปีที่ 5. ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545

- รังสรรค์ ทองสุขนอก (2547). *ชุดการเรียนรู้การสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ Problem-based Learning* เรื่องทฤษฎีจำนวนเบื้องต้น ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัฐสภา พงษ์ภิญโญ. (2556). *การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในวิทยาลัยเทคโนโลยีพงษ์ภิญโญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วัฒนา รัตนพรหม. (2548) “การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก” วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ วันดี ต่อเพ็ง. (2553). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา.
- วัลลี สัตยาชัย. (2547). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก รูปแบบการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2558). *การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิด แนวปฏิบัติและกรณีศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.
- ศิริกุล นามศิริ. (2552). *การพัฒนางานวิชาการด้วยหลักการบูรณาการในโรงเรียนขนาดเล็ก: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สนธิ ตีเมืองซ้าย, มนต์ชัย เทียนทอง และสุพจน์ นิตย์สุวรรณ. (2551). “รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน โดยใช้ปัญหาเป็นหลักผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์” ในเอกสารการประชุมระดับชาติด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุทธิ พรรณหาญ. (2547). *การใช้ปัญหาเป็นหลักในการสอนเรื่องไฟฟ้าของนักศึกษาสถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุนทรี คนเที่ยง. (2544). *การจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. วารสารข่าวสารกองบริการการศึกษา.
- สุมาลี ชัยเจริญ. (2548). *ชุดการสร้างความรู้ตามแนวของคอนสตรัคติวิสต์*. ขอนแก่น: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- หัตชัย สิทธิรักษ์. (2550). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2558, เข้าถึงได้จาก http://race.nstru.ac.th/home/e-weblog/member/hussachai/index.php?entry_id=32

อนุชา โสภมาบุตร (2553). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน* สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2557, เข้าถึงได้
จาก <https://teacherweekly.wordpress.com/2013/09/25/problem-based-learning/>

2. ภาษาอังกฤษ

- Arhar, J.M., Holly, M.L., & Kasten, W.C. (2001). *Action research for teachers*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Barrows, Howard S. and Tamblyn, Poblyn M. (1980). *Problem-Based Learning: An Approach to Medical Education*. New York: Springer Publishing Company.
- Barrows, H. S. (1996). *Problem –Based Learning in Medicine and Beyond: a Brief Overview*. In L. Wilkerson and W.H. Gijsselaers (eds.) *Bringing Problem-Based Learning to Higher Education. Theory and Practices*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Coghlan, D. & Brannick, T. (2007). *Doing action research in your own organization*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
- David, M. S., and R. M. Hardens (eds.). (1999). “*Problem-based learning: a practical guide.*” *Med Teach* 21.
- Delisle, Robert. (1997). *How to Use Problem –Based Learning in the Classroom*. Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Duch, Barbara J. (1995). *What is Problem-based Learning*. Retrieved May, 22 2016, from <http://www.udel.edu/pbl/etc/jan95>.
- Edens, Kellah M. (2000). *Preparing Problem Solver for the 21st Century through Problem-Based Learning*. *College Teaching*
- Evenen and C.E. Hmelo (eds.). *Problem –Based Learning A Research Perspective on Learning Interactions*, pp. 1-16. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum
- Forgarty, Robin. (1997). *Problem-Based Learning and Other Curriculum Models for the Multiple Intelligences Classroom*. USA.: Skylight.
- Gallagher, S .A., W. J. Stepien, B.T. Sher and D. Workman. (1995) . *Implementing Problem-Based Learning in Science Classrooms*. *School Science and Mathematics*. 95.
- Gallagher, S.A. (1997). “*Problem-Based Learning: Where did it come From, What does it do, and Where is it going?*”. *Journal for the Education of the Gifted*. 20.
- Gijsselaers, Wim H. (1996). “*Connecting problem- based practices with educational theory*”.

- In Wilkerson, L and Gijsselaers, Wim H. (eds.) *Bringing Problem –Based Learning to Higher Education. Theory and Practices*. San Francisco: Jossey-Bass
- Hmelo, C.E. and Evensen, D.H. (2000). *Introduction Problem-Based Learning: Gaining Insights on Learning Interactions Through Multiple Methods of Inquiry*. In D.H. Illinois Mathematics and Science Academy (IMSA). (2006). *Introduction to PBL*. Retrieved May, 22 2006, from <http://www.imsa.edu/team/cpbl/whatis/whatis/slide3.html>.
- James, E.A., Milenkiewicz, M.T., & Bucknam, A. (2008). *Participatory action research for educational leadership: Using data-driven decision making to improve schools*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1992). *The action research planner*. 3rd ed. Victoria: Deakin University.
- Kreger, C. (1998). *Problem-Based Learning*. Retrieved, June, 28 20014, from <http://www.cotf.edu/ete/teacher/tprob/trob.html>
- McTaggart, R. (1991) . Principles for participatory action research. *Adult Education Quarterly*.41(3), 168-187
- Mills,G. E. (2007). *Action research: A Guide for the teacher researcher*.3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Schmidt, H. G. (1983). “*Problem-based learning: rationale and description*.” *Med Edu*
- Torp, Linda & Sage, Sara. (1998). *Problem as Possibilities: Problem-Based Learning* _____ . (2002). *Problem as Possibilities; Problem-Based Learning For k 16 Education*. (2rd ed.) Alexandria. Virginia for Supervision and Curriculum Development.
- White, Harold B. (1996). *Dan Tries Problem-Based Learning: A Case Study*, Retrieved, June, 12 2007, from [http:// www.udel.edu./pbl/dancease3.html](http://www.udel.edu./pbl/dancease3.html)]
- Zhang Xiuping. (2002). *The China Papers*. Retrieved October, 20, from <http://science.uniserve.edu.au/pubs/china/vol 1/>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 1

แบบบันทึกการประชุม

ครั้งที่...../.....

งานวิจัย: เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงใหม่

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

รายชื่อผู้ไม่เข้าร่วมประชุม

เริ่มประชุมเวลา..... วันที่..... เดือน.....พ.ศ.

ระเบียบวาระการประชุม

วาระที่ 1 ประธานแจ้งให้ทราบ

วาระที่ 2 รับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว

วาระที่ 3 เรื่อง สืบเนื่องจากการประชุมครั้งที่แล้ว

วาระที่ 4 เรื่อง เสนอเพื่อทราบ

วาระที่ 5 เรื่อง เสนอเพื่อพิจารณา

วาระที่ 6 เรื่อง อื่นๆ (ถ้ามี)

ลงชื่อ.....ผู้บันทึกการประชุม

เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 2

แบบสัมภาษณ์

งานวิจัย: เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ใช้สำหรับบันทึกผลสัมภาษณ์เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่
สภาพที่เคยเป็นมาในอดีตรวมถึงปัจจุบัน สภาพปัญหาที่พบและแนวทางการแก้ไข

ผู้ให้การสัมภาษณ์.....ตำแหน่ง/สถานภาพ.....

ผู้สัมภาษณ์.....

สัมภาษณ์ วันที่ เดือน พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนบัจฉิมเชียงใหม่

1. สภาพอดีตการเรียนการสอนของโรงเรียนบัจฉิมเชียงใหม่

สภาพที่เคยเป็นมา

ปัญหาที่พบ

แนวทางการแก้ไข

2. สภาพปัจจุบันการเรียนการสอนของโรงเรียนบัจฉิมเชียงใหม่

สภาพที่เคยเป็นมา

ปัญหาที่พบ

แนวทางการแก้ไข

แบบประเมิน

สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนปัจฉิมเชียงใหม่

งานวิจัย: เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบประเมินสภาพการดำเนินงานฉบับนี้ ใช้สำหรับการประเมินสภาพการดำเนินงาน การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนปัจฉิมเชียงใหม่ทั้งก่อนและหลังการนำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ลงสู่การปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการนำแผนลงสู่การปฏิบัติมาเปรียบเทียบกันเพื่อให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐานในโรงเรียนปัจฉิมเชียงใหม่ ตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 อิงรูปแบบของการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบ 2 (พ.ศ. 2549-2553) ซึ่งกำหนดมาตรฐานในการดำเนินงานไว้ 3 ด้าน รวม 14 มาตรฐาน คือ ประเด็นที่ 1 ด้านผู้เรียน (ประเด็นที่ 1-7) ประเด็นที่ 2 ด้านครู (ประเด็นที่ 8-9) และประเด็นที่ 3 ด้านผู้บริหาร (ประเด็นที่ 10-14) โดยมีการกำหนดระดับคุณภาพและค่าคะแนนดังนี้

ระดับคุณภาพ “ดีมาก”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.00
ระดับคุณภาพ “ดี”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.75-3.49
ระดับคุณภาพ “พอใช้”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.75-2.74
ระดับคุณภาพ “ปรับปรุง”	มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1.74

ส่วนที่ 2 อิงรูปแบบของการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบ 3 (พ.ศ. 2554-2558) ซึ่งกำหนดมาตรฐานในการดำเนินงานไว้ดังนี้คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มัธยมศึกษา) (1. ด้านผลการจัดการศึกษา มี 3 มาตรฐาน 8 ตัวบ่งชี้ 2. ด้านการบริหารจัดการศึกษา มี 2 มาตรฐาน 2 ตัวบ่งชี้ 3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 1 มาตรฐาน 1 ตัวบ่งชี้ และ 4. ด้านการประกันคุณภาพภายใน มี 1 มาตรฐาน 1 ตัวบ่งชี้ รวม 4 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ((1. ด้านผลการจัดการศึกษา มี 3 มาตรฐาน 8 ตัวบ่งชี้ 2. ด้านการบริหารจัดการศึกษา มี 2 มาตรฐาน 2 ตัวบ่งชี้ 3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ มี 1 มาตรฐาน 1 ตัวบ่งชี้ และ 4.ด้านการประกันคุณภาพภายใน มี 1 มาตรฐาน 1 ตัวบ่งชี้ รวม 4 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้)) โดยมีการกำหนดระดับคุณภาพและค่าคะแนนดังนี้

ระดับคุณภาพ “ดีมาก”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00
ระดับคุณภาพ “ดี”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.75-4.49
ระดับคุณภาพ “พอใช้”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.00-3.74
ระดับคุณภาพ “ต้องปรับปรุง”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50-2.99
ระดับคุณภาพ “ต้องปรับปรุงเร่งด่วน”	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00-2.49

ก่อนการประเมิน ผู้ประเมินบันทึกข้อมูลดังนี้

แบบประเมินนี้ใช้เมื่อ [] ก่อนนำแผนไปปฏิบัติ [] หลังนำแผนไปปฏิบัติ

วันเดือนปีที่ประเมิน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่างเวลา.....น. ถึง เวลา.....น.

ชื่อผู้ประเมิน.....

ส่วนที่ 1

1.1 ผลการประเมินการดำเนินงานระดับก่อนมัธยมศึกษาโรงเรียนปัจฉิมเชียงใหม่

ประเด็น ที่	รายละเอียด	ก่อน		หลัง	
		ค่า คะแนน	แปล ผล	ค่า คะแนน	แปล ผล
1	ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์				
2	ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี				
3	ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา				
4	ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์				
5	ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร				
6	ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง				

ประเด็น ที่	รายละเอียด	ก่อน		หลัง	
		ค่า คะแนน	แปล ผล	ค่า คะแนน	แปล ผล
7	ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต				
8	ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ				
9	ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ				
10	ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ				
11	สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงาน อย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา				
12	สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ				
13	สถานศึกษามีหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น มีสื่อ การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้				
14	สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา				

บันทึกเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสังเกตความก้าวหน้าของโครงการ

งานวิจัย: เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเขียงยืน

คำชี้แจง

แบบบันทึกการสังเกตความก้าวหน้าของโครงการฉบับนี้ ใช้สำหรับทีมแกนนำเพื่อบันทึกผลการดำเนินงานในระหว่างการดำเนินการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน โครงการเป็นระยะๆ โดยการบันทึกตามสภาพจริงที่พบเห็นจากการตรวจสอบเอกสาร หลักฐาน หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เช่น บันทึกการดำเนินงาน ภาพประกอบ และเอกสารอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินงาน รวมทั้งใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้การสังเกตและบันทึกมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ก่อนการบันทึก ผู้บันทึกทำการบันทึกข้อมูลดังนี้

วันเดือนปีที่บันทึก วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่างเวลา.....น. ถึง เวลา.....น.

ชื่อผู้บันทึก.....

บันทึกผลการดำเนินงาน

ส่วนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ

โครงการที่.....ชื่อโครงการ.....

ระยะเวลาดำเนินการ.....ผู้รับผิดชอบโครงการ.....

ส่วนที่ 2: บันทึกความก้าวหน้าของโครงการ

1) วิธีการจัดกิจกรรมของโครงการเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้หรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

.....

2) ความก้าวหน้าของโครงการเป็นอย่างไร?

.....

.....

3) กิจกรรมที่จัดทำบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการหรือไม่? อย่างไร ?

.....

.....

.....

4) ปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นมีหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

.....

5) การใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ในการนำแผนปฏิบัติการสู่การปฏิบัติ ได้ผลเป็นอย่างไร? มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือไม่?

.....

.....

.....

สรุปผลการประเมิน

จุดเด่นโครงการ

.....

.....

.....

จุดอ่อนโครงการ

.....

.....

.....

จุดที่ควรพัฒนา

.....

.....

.....

สรุป (เขียนความเรียง)

.....

.....

.....

เครื่องมือการวิจัยฉบับที่ 5

แบบประเมินโครงการ

งานวิจัย: เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจฉิมเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบประเมินโครงการนี้ ใช้สำหรับทีมแกนนำเพื่อบันทึกผลการประเมินสภาพ
ดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสรุปและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ
ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยให้มีการบันทึกและประเมินตามสภาพจริงที่พบเห็นจากการ
ตรวจสอบเอกสาร หลักฐาน หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เช่น บันทึกการดำเนินงาน
ภาพประกอบ และเอกสารอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินงาน รวมทั้งใช้วิธีการสังเกต และ
การสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้การประเมินมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ก่อนการประเมิน ผู้ประเมินบันทึกข้อมูลดังนี้

วันเดือนปีที่ประเมิน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่างเวลา.....น. ถึง เวลา.....น.

ชื่อผู้ประเมิน.....

บันทึกผลการประเมิน

ส่วนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ

โครงการที่.....ชื่อโครงการ.....

ระยะเวลาดำเนินการ.....ผู้รับผิดชอบโครงการ.....

ส่วนที่ 2: บันทึกผลการดำเนินงานโครงการ

1) โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด?

.....

.....

.....

2) วิธีการและกิจกรรมของโครงการตามที่ได้วางแผนไว้ได้ดำเนินการครบถ้วน
หรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำโครงการไปปฏิบัติเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) ปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นมีหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

.....

5) การใช้ทรัพยากรต่างๆ ทางการบริหารต่างๆ คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการในการนำแผนปฏิบัติการสู่การปฏิบัติ ได้ผลเป็นอย่างไร? มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือไม่?

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3: ระดับคุณภาพของกิจกรรมตามตัวบ่งชี้ของโครงการ

ตัวบ่งชี้ที่	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
สรุปผลการประเมิน				

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ร่วมวิจัย

รายชื่อผู้ร่วมวิจัย

ที่	ชื่อ-สกุล	อาจารย์ประจำหมวดวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้
1	พระครูปริยัติธรรมวิมล	พระพุทธประวัติ
2	พระมหาชนะ ชยธมฺโม	สังคมศึกษา/หน้าที่พลเมือง
3	พระมหาก้องเกียรติ อธิปญฺโญ	ภาษาบาลี
4	พระอดุลย์ จกฺกธมฺโม	ภาษาอังกฤษ
5	พระปิยะพงษ์ สุจิตฺโต	สุขศึกษา
6	นายกิตติกร รัชตเวชกุล	คณิตศาสตร์
7	นางสาวศุภปัญญา สุขสง	ภาษาไทย
8	นายธวัชชัย สีกะแจ	การงานอาชีพ
9	นายพิศิษฐ์ จงวิจิตร	วิทยาศาสตร์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระมหาชนะ ชยธมฺโม (ชนะชัย)
วัน เดือน ปี	26 ตุลาคม 2525
ภูมิลำเนา	92 ม.4 ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดกลางเชียงยืน ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม 44160
วุฒิการศึกษา	
พ.ศ. 2553	พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
พ.ศ. 2555	ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2552	ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2555	เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2555	เจ้าอาวาสวัดกลางเชียงยืน ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2557	พระธรรมทูตประจำอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่ทำงาน	วัดกลางเชียงยืน ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดกลางเชียงยืน ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเชียงยืน ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมบัจจิมเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม